«تەۋرات 38-قىسىم»

«زەكەرىيا»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 38-قىسىم

«زەكەرىيا»

كىرىش سۆز

زەكەرىيا پەيغەمبەر ئۆز كىتابىدا ئۆزى توغرۇلۇق ئانچە كۆپ توختالمايدۇ. ئۇنىڭ نەسەبنامىسىدىن بوۋىسىنىڭ «ئىددو» ئىكەنلىكىنى بىلىمىز؛ «نەھ.» 16:12دىكى كاھىنلار تىزىملىكىدە كۆرسىتىلگەن زەكەرىيا «ئىددونىڭ ئوغلى زەكەرىيا» بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

پارس ئىمپېراتورى قورەش بابىل ئىمپېرىيەسىنى ئاغدۇرغاندا، ئۇ يەھۇدىيلاردىن پەلەستىنگە قايتىمىز دېگۈچىلەرنىڭ ھەممىسىگە رۇخسەت بەردى؛ ھالبۇكى، يەھۇدىيلارنىڭ كۆپىنچىسى ئاللىقاچان ئۆزلىرىنى بابىللىقلارنىڭ قۇللۇقىدىن ھۆر قىلىپ، بابىلدا راھەت تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقان بولۇپ، قايتقۇسى يوق ئىدى؛ پەقەتلا خۇدانىڭ جۇرئەتلىك ۋە ئىخلاسمەن بىر «قالدى»سى قايتىپ، پەلەستىندە جاپالىق ھاياتنى كەچۈرۈپ، تۇرمۇشنى قايتىدىن باشلىدى («يەش.» 20:10-22نى كۆرۈڭ).

ئۇلار قايتقاندا ئەتراپىدىكى خەلقلەرنىڭ قارشىلىقىغا قارىماي باتۇرلۇق بىلەن مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرۇشنى باشلىدى؛ ئەمما ئۇلار بۇ قۇرۇلۇشنى پۈتتۈرۈپ بولالماستىنلا، تېزلا بەل قويۇۋېتىپ ئۆزلىرىنىڭ ئۆيلىرىنى ياساشنى بىرىنچى ئورۇنغا قويدى؛ ھەتتا ئىبادەتخانىغا بېغىشلانغان ئەشيالارنىڭ بەزىلىرىنى ئۆز ئۆيلىرىگە ئىشلىتىشكە باشلىدى. ھاگاي پەيغەمبەر ئۇلارغا ئىبادەتخانىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇشۇڭلار كېرەك، شۇنداق قىلساڭلار يولۇڭلار ئوڭۇشلۇق بولىدۇ، دەپ بېشارەت بەردى. بۇ بېشارەتلەر «ھاگاي» دېگەن كىتابتا خاتىرىلەنگەن. زەكەرىيامۇ شۇ ۋاقىتتا ئۇلارغا ئوخشاش مەزمۇندا بېشارەت بەردى («ئەزرا» 1:5).

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، خۇدا ئۇنىڭغا يەنە كەڭ دائىرىدە بېشارەتلەرنى بېرىپ، «قالدىي»لارنىڭ كۆڭلىگە: – بىرىنچىدىن، خۇدانىڭ شۇ زاماندىكى دۇنيادىكى ئىش-ۋەقەلەرنى قانداق ئىدارە قىلىدىغانلىقى؛ ئىككىنچىدىن، خۇدانىڭ يېقىن كەلگۈسىدە ۋە يىراق كەلگۈسىدە، ھەتتا ئاخىرقى زامانلارغىچە ئىسرائىل ئۈچۈن نېمە قىلماقچى بولغانلىقىنى ئايان قىلىدۇ. «قالدىي»لارغا نىسبەتەن راھەت تۇرمۇشنى تاشلاپ، خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇش خىزمىتىگە كىرىشىش ئۇلار ئۈچۈن ئىنتايىن ياخشى باشلىنىش ئىدى. خۇداغا تايانماسلىقتىن ئىبارەت بۇ ئىشنىڭ خەتىرى ئاستىدا تۇرۇۋاتقان ئۇلارغا نىسبەتەن (3:1نى كۆرۈڭ)، زەكەرىيانىڭ بېشارەتلىرى ئۇلارنى خۇداغا تايىنىشقا، شۇنداقلا ئۇلارنى ئۆز-ئۆزىگە تايىنىشتىن چوڭقۇر ۋە تولۇق توۋا قىلىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ.

ئاخىرقى زاماندىكى ئىشلار توغرۇلۇق بېشارەتلەر خۇدانىڭ مەسىھنى پادىشاھ ھەم «پادىچى» سۈپىتىدە ئەۋەتىدىغانلىقى بىلەن باشلىنىدۇ (تەۋرات-ئىنجىل بويىچە، «ئاخىرقى زامانلار» مەسىھنىڭ بىرىنچى قېتىمقى دۇنياغا كېلىشى بىلەن باشلىنىدۇ). ئەمما بېشارەتلەر بويىچە، ئىسرائىللار مەسىھنى رەت قىلىدۇ. زاماننىڭ ئەڭ ئاخىرىدا ئىسرائىللار بۇ ئىشتىن توۋا قىلىپ، مەسىھنى ئېتىراپ قىلىدۇ؛ شۇنداقلا، مەسىھ ئىسرائىلنى دۈشمەنلىرىدىن قۇتقۇزۇپ، ئۆز پادىشاھلىقىنى يەر يۈزىدە بەرپا قىلىدۇ.

مانا بۇ زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ ئۆز كىتابىدا خاتىرىلىگەن ئۇلۇغ تېمىلاردۇر. ئاخىرىدا يەنە بىر ئىشنى تەكىتلەيمىزكى، زەكەرىيا تەۋرات دەۋرىدىكى ئەڭ كۆزگە كۆرۈنگەن پەيغەمبەرلەردىن بىرى ئىدى؛ ئۇنىڭغا تاپشۇرۇلغان بېشارەتلەردە «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇلغان بېشارەتلەر بىلەن ئاجايىب بىرلەشتۈرۈلۈپ يەكۈنلىنىدۇ (1:4-6). ئۇنىڭ بېشارەتلىرىدە تەۋراتتىكى باشقا تېكىستلەردىن نەقىل كەلتۈرۈلگەن بىرنەچچە يۈز يەرلەر باردۇر.

«زەكەرىيا» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى «پەرۋەردىگار ئەسلەيدۇ» ياكى «پەرۋەردىگار ئېسىگە كەلتۈرىدۇ» دېگەنلىك بولۇپ، بۇ ئىسىم ئۇنىڭ «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئەسلىتىش خىزمىتى»گە تولىمۇ ماس كەلگەن. ئوقۇرمەنلەر تەۋراتنى ئۆگەنگەنسېرى «زەكەرىيا»نىڭ مۇشۇ ئاجايىب ئالاھىدىلىكىنى بايقايدۇ. بۇنداق پەۋقۇلئاددىيلىك نېمىشقا بولىدۇ؟ بۇنىڭ سەۋەبى زەكەرىيانىڭ ياش ۋاقتىدىن تارتىپلا

ئۆز ئوي-پىكرىنى ئىسرائىللارغا تاپشۇرۇلغان بارلىق مۇقەددەس يازمىلار بىلەن سۇغارغانلىقىدا دەپ ئىشىنىمىز. شۇنداق بولغاچقا، زەكەرىيا مۇقەددەس روھنىڭ ئىشلىتىشىگە هازىر بولۇپ، تەۋرات دەۋرىنىڭ ئاخىرلىرىدا تەۋرات پەيغەمبەرلىرىنىڭ بېشارەتلىرى ۋە ئۇلارنىڭ تۈپ تېمىلىرىنىڭ ئاجايىب «بىرلەشتۈرۈلۈشى»نى ئادا قىلىشقا تولۇق تەييارلانغان قورال بولغانىدى.

بۇ «بىرلەشتۈرۈلۈش» نۇقتىسىدىن قارىغاندا، «زەكەرىيا» دېگەن كىتاب پۈتكۈل مۇقەددەس كىتابنىڭ (تەۋرات-ئىنجىلنىڭ) ئاخىرقى قىسمى بولغان، يەنى بارلىق كىتابلارنىڭ هەممىسىنى بىر-بىرىگە باغلىغان «ۋەهىي» دېگەن كىتابقا ئوخشاش رولدا بولالايدۇ (تەۋراتقا نىسبەتەن).

مەزكۇر كىتابتا «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بېشارەتلىرىگە باغلانغان جايلار خېلىلا كۆپ سالماقنى ئىگىلىگەچكە، شۇنداقلا بۇنداق باغلىنىش يەرلىرىنى بايقاش تەۋراتنى تونجى ئوقۇغانلارغا نىسبەتەن بىرقەدەر قىيىن بولغاچقا، مۇشۇ باغلىنىشلارنى ئېنىق كۆرستىش ئۈچۈن «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئوقۇرمەنلەرگە ئۆزۈنراق چۈشەندۈرۈشنى سۇندۇق.

تەرجىمە جەريانىدا هەم «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى يازغىنىمىزدا يەهۇدىي مەسىهىي ئۇلۇغ ئالىم داۋۇت بارونىنىڭ «زەكەرىيا پەيغەمبەر كۆرگەن كۆرۈنۈشلەر ۋە ئۇنىڭغا بېرىلگەن بېشارەتلەر» (1918) دېگەن ئەسىرىدىن كۆپ پايدىلاندۇق. مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئۇنىڭغا كۆپ تەشەككۈرلىرىمىزنى بىلدۈرىمىز.

مەزمۇن: ـ

بىرىنچى قىسىم: ـ

(1) توۋا قىلىشقا چاقىرىق (1:1-6)
(2) سەككىز كۆرۈنۈش (1:7-6:8)
(ئا) ئاتلار ـ خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدىكى پەرىشتە (1:7-17)
(ئە) مۈڭگۈزلەر ۋە ھۈنەرۋەنلەر (1:18-21)
(ب) ئۆلچەش تانىسىنى تۇتقان يىگىت (2:1-13)
(پ) باش كاھىن يەشۇئانىڭ پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئالدىدا تۇرۇشى (3:1-10)
(ت) ئالتۇن چىراغدان (4:1-14)
(ج) ئۇچار ئورام يازما (5:1-4)
(چ) سېۋەتتە ئولتۇرغان ئايال ـ «رەزىللىك» (5:5-11)
(خ) جەڭ ھارۋىلىرى (6:1-8)
(3) بېشارەتلىك ھەرىكەت ـ باش كاھىن يەشۇئاغا تاج كىيدۈرۈش (6:9-15)
(4) روزا تۇتۇغرىسىدىكى مەسىلىلەر ـ ئىنكار جاۋاب ۋە ئۈمىدلىك جاۋاب (7-8-باب)

ئىككىنچى قىسىم: ـ

(5) پەرۋەردىگارنىڭ يۈكلىگەن بىرىنچى سۆز-كالامى ـ («بۈيۈك ئىسكەندەر» توغرۇلۇق بېشارەت، ھەققىي ۋە ساختا پادىچىلار) (9-11-باب)
(6) پەرۋەردىگارنىڭ يۈكلىگەن ئىككىنچى سۆز-كالامى ـ ئاخىرقى زامانلار (12-14-باب)

«زەكەرىيا»

ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردەك بولماڭلار!

1
1 دارىئۇس پادىشاھنىڭ[1] ئىككىنچى يىلى سەككىزىنچى ئايدا[2]،
پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئىددونىڭ نەۋرىسى، بەرەكىيانىڭ ئوغلى
زەكەرىيا پەيغەمبەرگە كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: —
2 — «پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردىن ئىنتايىن قاتتىق غەزەپلەندى. 3 شۇڭا
سەن ئۇلارغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار: — «مېنىڭ
يېنىمغا قايتىپ كېلىڭلار، مەن سىلەرنىڭ يېنىڭلارغا قايتىپ كېلىمەن»[3]
دەيدۇ»، — دېگىن.
4 — ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردەك بولماڭلار؛ چۈنكى ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا:
«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار: — رەزىل يوللىرىڭلاردىن، رەزىل
قىلمىشلىرىڭلاردىن يېنىپ توۋا قىلىڭلار، دېگەن»، — دەپ جاكارلىغان. بىراق
ئۇلار ماڭا قۇلاق سالمىغان، بويسۇنمىغان، — دەيدۇ پەرۋەردىگار.

---

1 «دارىئۇس پادىشاھ» — يەنى «دارىئۇس خىسپاستېس» (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 521-485-يىلى).

2 كىتابتا ئېيتىلغان ئايلار يەھۇدىيلارنىڭ كونا كالېندارى بويىچە ئىدى. بۇ ئاي مىلادىيەدىن ئىلگىرى 520-يىلى ئۆكتەبىرگە توغرا كېلىدۇ.

3 ئەسلى شەكلى: «شۇڭا سەن ئۇلارغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — «مېنىڭ يېنىمغا قايتىپ كېلىڭلار» — دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار — «مەن سىلەرنىڭ يېنىڭلارغا يېنىپ كېلىمەن» — دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار!».

5 ــ سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلار ھازىر قېنى؟ پەيغەمبەرلەر بولسا،
مەڭگۈ ياشامدۇ؟[4] 6 لېكىن مېنىڭ پەيغەمبەرلەرگە بۇيرۇغان سۆزلىرىم ۋە
بەلگىلىمىلىرىم، ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ بېشىغىمۇ چۈشكەن ئەمەسمىدى؟».
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار يولىدىن يېنىپ: ــ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى
بولغان پەرۋەردىگار يوللىرىمىز ۋە قىلمىشلىرىمىز بويىچە بىزنى قانداق قىلىمەن
دېسە، شۇنداق قىلدى، ــ دېگەن.[5]

سەككىز ئالامەت كۆرۈنۈش

بىرىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش ــ ئاتلىق ئادەم ۋە ئۈچ خىل رەڭلىك ئاتلار

7 دارىئۇس پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يىلى، ئون بىرىنچى ئاي، يەنى
«شېبات ئېيى»نىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى[6]، پەرۋەردىگارنىڭ كالامى
ئىددونىڭ نەۋرىسى، بەرەكىيانىڭ ئوغلى زەكەرىيا پەيغەمبەرگە كەلدى. ئۇ
مۇنداق بېشارەتنى كۆردى: ــ
8 مەن كېچىدە ئالامەت كۆرۈنۈشلەرنى كۆردۈم؛ مانا، تورۇق ئاتقا مىنگەن
بىر ئادەمنى كۆردۈم؛ ئۇ چوڭقۇر ئويمانلىقتىكى خاداس[7] دەرەخلىرى ئارىسىدا
تۇراتتى؛ ئۇنىڭ كەينىدە تورۇق، ئالا-تاغىل[8] ۋە ئاق ئاتلار بار ئىدى. 9

4 «پەيغەمبەرلەر مەڭگۈ ياشامدۇ؟» دېگەن گەپ بەلكىم خەلقنىڭ دىققىتىنى پەيغەمبەرلەرگە مەركەزلەشتۈرۈش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ يەتكۈزگەن خەۋەرلىرىگە مەركەزلەشتۈرۈش ئۈچۈن ئېيتىلغان. ھەتتا پەيغەمبەرلەرمۇ دۇنيادىن كېتىدۇ، بىراق ئۇلارنىڭ سۆزلىرى، يەنى خۇدانىڭ سۆزلىرى يەنىلا ئىناۋەتلىك، شۇنداقلا ئەمەلگە ئاشۇرۇلماقتا (6-ئايەتنى كۆرۈڭ).
بەزى ئالىملار: «پەيغەمبەرلەر مەڭگۈ ياشامدۇ؟» دېگەن سوئالنى خەلقنىڭ زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ سۆزىگە رەددىيە بەرمەكچى بولۇپ ئىمانسىزلىك بىلەن بەرگەن جاۋابىدۇر، دەپ قارايدۇ.

5 «ئۇلار يولىدىن يېنىپ..» ــ «ئۇلار» بەلكىم نەق مەيداندا زەكەرىياغا قۇلاق سېلىپ تۇۋا قىلغان خەلق.

6 مىلادىيەدىن ئىلگىرى 519-يىلى، 15-فېۋرال.

7 «خاداس دەرىخى» ــ پاكار ئۆسىدىغان، خۇش پۇراقلىق، دارچىندەك بىر دەرەخ.

8 ياكى «جەدە رەڭلىك»، «قوڭۇر رەڭلىك».

مەن ئۈنىڭدىن: «تەقسىر، بۇلار نېمە؟» ــ دەپ سورىدىم. مەن بىلەن
سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە[9] ماڭا: «مەن ساڭا بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى
كۆرسىتىمەن» ــ دېدى.
10 خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدا تۇرغان زات جاۋابەن: «بۇلار پەرۋەردىگارنىڭ
يەر يۈزىنى ئۇيان-بۇيان كېزىشكە ئەۋەتكەنلىرى» ــ دېدى.
11 بۇ ئاتلار خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدا تۇرغان پەرۋەردىگارنىڭ
پەرىشتىسىگە جاۋاب قىلىپ: «بىز يەر يۈزىدە ئۇيان-بۇيان كېزىپ كەلدۇق؛
مانا، پۈتكۈل يەر يۈزى تىپتىنچ، ئاراملىقتا تۇرۇۋاتىدۇ» ــ دېدى.
12 پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى جاۋابەن: «ئى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، قاچانغىچە سەن بۇ يەتمىش يىلدىن[10] بېرى
ئاچچىقلىنىپ كېلىۋاتقان يېرۇسالېم ۋە يەھۇدانىڭ شەھەرلىرىگە رەھىم
قىلمايسەن؟» ــ دېدى.
13 پەرۋەردىگار مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىگە يېقىملىق سۆزلەر،
تەسەللى بەرگۈچى سۆزلەر بىلەن جاۋاب بەردى.
14 شۇنىڭ بىلەن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە ماڭا مۇنداق دېدى:
«سەن مۇنداق جاكارلىغىن: ــ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگار: «يېرۇسالېم ۋە زىئونغا بولغان ئوتلۇق مۇھەببىتىمدىن يۈرىكىم
لاۋۇلداپ كۆيىدۇ! 15 شۇنىڭ بىلەن مەن ئەركىن-ئازادىلىكتە ياشاۋاتقان

9 «خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدا تۇرغان ئادەم» (8-، 10-ئايەتتە) بولسا «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى». «مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە» بولسا «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» ئەمەس. تەۋراتتىكى باشقا قىسىملاردىن بىلىمىزكى، «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» خۇدانىڭ ۋەكىلى بولۇپلا قالماي، يەنە خۇدانىڭ تەبىئىتىدە بولغان بىر شەخس؛ ئىشىنىمىزكى، ئۇ مەسىھ-قۇتقۇزغۇچى بولۇپ، ئىنسانلار دۇنياسىدا تۇغۇلۇشتىن ئىلگىرى، «ئادەم» قىياپىتىدە دۇنيادا كۆرۈنگەن. كېيىنكى تېكىستلەردىن قارىغاندا، «مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە» بولسا «ئاددىي بىر پەرىشتە» ئىدى (ئۇ 2-باب، 3-4-ئايەتتە باشقا پەرىشتە تەرىپىدىن ئىشقا بۇيرۇلغان). ئۇ بەلكىم زەكەرىياغا ئالامەت كۆرۈنۈشتە يولباشچى ھەم چۈشەندۈرگۈچى رولىدا بولغان.

10 ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بار بولۇشى كېرەككى، ئىسرائىل خۇدانىڭ جازاسى بىلەن بابىل ئىمپېرىيەسىدە 70 يىل سۈرگۈن بولغان («يەر.» 25:11-12، «دان.» 9:2نى كۆرۈڭ).

ئەللەرگە[11] قاتتىق غەزەپلىنىمەن؛ چۈنكى مەن خەلقىمگە سەللا غەزەپلىنىپ قويۇۋىدىم، ئۇلار ھەددىدىن ئېشىپ خەلقىمگە زور ئازار قىلدى»، دەيدۇ.[12]
16 شۇڭا پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مەن يېرۇسالېمغا رەھىم-شەپقەتلەر بىلەن قايتىپ كەلدىم؛ مېنىڭ ئۆيۈم ئۇنىڭ ئىچىدە قۇرۇلىدۇ» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ «ۋە يېرۇسالېم ئۈستىگە «ئۆلچەم تانىسى» يەنە تارتىلىدۇ».[13]
17 ــ يەنە مۇنداق جاكارلىغىن: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ شەھەرلىرىم يەنە ئاۋاتلىشىدۇ، پەرۋەردىگار يەنە زىئونغا تەسەللى بېرىدۇ ۋە يېرۇسالېمنى يەنە تاللىۋالىدۇ».

ئىككىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش ــ «تۆت مۈڭگۈز» ۋە «تۆت ھۈنەرۋەن»

18 ئاندىن مەن بېشىمنى كۆتۈردۈم، مانا تۆت مۈڭگۈزنى كۆردۈم. 19 مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «بۇلار نېمە؟» دەپ سورىدىم. ئۇ ماڭا: «بۇ يەھۇدا، ئىسرائىل ۋە يېرۇسالېمنى تارقىتىۋەتكەن مۈڭگۈزلەردۇر» ــ دېدى.
20 ۋە پەرۋەردىگار ماڭا تۆت ھۈنەرۋەننى كۆرسەتتى. 21 مەن: «بۇ ھۈنەرۋەنلەر نېمە ئىش قىلغىلى كەلدى؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «مانا بۇلار بولسا يەھۇدادىكىلەرنى ھېچكىم قەددىنى رۇسلىيالمىغۇدەك دەرىجىدە تارقىتىۋەتكەن مۈڭگۈزلەر؛ بىراق بۇ ھۈنەرۋەنلەر مۈڭگۈزلەرنى دەككە-دۈككىگە چۈشۈرگىلى، يەنى ئەللەرنىڭ

---

11 تەۋرات ھەم زەبۇردىكى «ئەللەر» دېگەن سۆز ئادەتتە ئىسرائىلدىن باشقا بارلىق خەلقلەرنى، يەنى «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بەزىدە «يات ئەللەر» دەپ تەرجىمە قىلىمىز. تەۋراتتا «ئەللەر»، «تائىپىلەر»، «يات ئەللەر» ياكى «خەلق-مىللەتلەر» دېيىلسە، ھەردائىم مۇشۇ مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

12 خۇدا ئىسرائىلدىن (بۇتپەرەسلىكى تۈپەيلىدىن) غەزەپلىنىپ ئۇلارغا «يات ئەللەر» ئارقىلىق ئازار بەرگۈزۈپ جازالاپ، بابىل ئىمپېرىيەسىگە 70 يىل سۈرگۈن قىلدۇرغان. بىراق «يات ئەللەر» بۇ ئىشتا خۇدانىڭ جازاسىنىڭ دائىرىسىدىن چىقىپ تولىمۇ رەھىمسىزلىك قىلغان.

13 «ئۆلچەم تانىسى تارتىلىدۇ» ــ دېمەك، ئۆلچەم تانىسدا شەھەرنى ئۆلچەش يېرۇسالېم شەھىرىنىڭ قايتىدىن تولۇق قۇرۇلىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

يەھۇدانىڭ زېمىننى تارقىتىۋېتىش ئۈچۈن كۆتۈرگەن مۈڭگۈزلىرىنى يەرگە تاشلىۋەتكىلى كەلدى!» ــ دېدى.[14]

ئۈچىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش ــ ئۆلچەش تانىسىنى تۇتقان يىگىت

2
1 ئاندىن مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا قولىدا ئۆلچەم تانىسىنى تۇتقان
بىر ئادەمنى كۆردۈم 2 ۋە ئۇنىڭدىن: «نەگە بارىسەن؟» دەپ سورىدىم.
ئۇ ماڭا: «مەن يېرۇسالېمنى ئۆلچىگىلى، ئۇنىڭ كەڭلىكى ۋە ئۇزۇنلۇقىنى
ئۆلچەپ بىلگىلى بارىمەن» ــ دېدى.
3 مانا، مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە چىقتى؛ يەنە بىر پەرىشتە
ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە چىقتى 4 ۋە ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى: ــ يۈگۈر،
بۇ ياش يىگىتكە سۆز قىل، ئۇنىڭغا مۇنداق دېگىن: ــ «يېرۇسالېم ئۆزىدە
تۇرۇۋاتقان ئادەملەرنىڭ ۋە ماللارنىڭ كۆپلۈكىدىن سېپىلسىز شەھەرلەردەك
بولىدۇ.[15] 5 ــ ۋە مەن پەرۋەردىگار ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئوت-يالقۇن سېپىلى،
ئۇنىڭ ئىچىدىكى شان-شەرىپى بولىمەن. 6 ــ ھوي! ھوي! شىمالىي زېمىندىن
قېچىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ چۈنكى مەن سىلەرنى ئاسماندىكى تۆت
تەرەپتىن چىققان شامالدەك[16] تارقىتىۋەتكەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار».
7 ــ «ــ ھەي! ئى بابىل قىزى بىلەن تۇرغۇچى زىئون، قاچقىن![17] 8 چۈنكى

14 ئەمدى بۇ «تۆت مۈڭگۈز» ۋە «تۆت ھۈنەرۋەن» نېمىنى كۆرسىتىدىغانلىقى ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق پىكىرلىشىمىز.

15 دېمەك، كەلگۈسى يېرۇسالېم ناھايىتى چوڭ بىر شەھەر بولغاچقا، ئۇنىڭ ئاھالىسى بەرىبىر ھەرقانداق سېپىلنىڭ ئىچىگە پاتمايدۇ؛ دېمەك، مۇشۇ يىگىتنىڭ ئۇنىڭ «كەڭلىكىنى، ئۇزۇنلۇقى»نى ئۆلچىشى بىكار ئىش بولمامدۇ؟!

16 ئىبرانىي تىلىدا: «ئاسماندىكى تۆت شامال» دېيىلىدۇ ــ شەرق، غەرب، شىمال، جەنۇب تەرەپلەردىن چىقىدىغان شاماللار.

17 بابىل ئىمپېرىيەسى زەكەرىيانىڭ بېشارىتىدىن 20 يىل ئىلگىرى ۋەيران قىلىنغانىدى. شۇڭا بىز مۇشۇ سۆزلەر ۋە كېيىنكى ئالتە ئايەتنى ئاخىرقى زاماننى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايمىز. بىراق شۇ چاغدىكى يەھۇدا ۋە يېرۇسالېم بېشارەتلەردىن خېلى ئۈمىد ئالالايدۇ، چۈنكى بېشارەتلەر خۇدانىڭ ئۇلارغا بولغان مەڭگۈلۈك مەقسەتلىرىنىڭ ھېچقاچان ئۆزگەرتىلمىگەنلىكىنى تەستىقلايدۇ.

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ ئۆز شان-
شەرىپىنى دەپ ئۇ مېنى سىلەرنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلغان ئەللەرگە ئەۋەتتى؛[18]
چۈنكى كىم سىلەرگە چېقىلسا، شۇ ئۆزىنىڭ كۆز قارىچۇقىغا چېقىلغان بولىدۇ.
9 چۈنكى مانا، مەن ئۆز قولۇمنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سىلكىيمەن، ئۇلار ئۆزلىرىگە
قۇل قىلىنغۇچىلارغا ئولجا بولىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر.
10 ناخشىلارنى ياڭرىتىپ شادلان، ئى زىئون قىزى؛ چۈنكى مانا، كېلىۋاتىمەن،
ئاراڭدا ماكانلىشىمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار، 11 ــ ۋە شۇ كۈندە كۆپ ئەللەر
پەرۋەردىگارغا باغلىنىدۇ، ماڭا بىر خەلق بولىدۇ؛ ئاراڭدا ماكانلىشىمەن ۋە سىلەر
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى
بىلىسىلەر؛ 12 شۇنىڭدەك پەرۋەردىگار يەھۇدانى ئۆزىنىڭ «مۇقەددەس زېمىنى»دا
نېسىۋىسى بولۇشقا مىراس قىلىدۇ ۋە يەنە يېرۇسالېمنى تاللىۋالىدۇ.
13 بارلىق ئەت ئىگىلىرى پەرۋەردىگار ئالدىدا سۈكۈت قىلسۇن! چۈنكى ئۇ
ئۆزىنىڭ مۇقەددەس ماكانىدىن قوزغالدى!»

تۆتىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش — يەشۇئا باش كاھىنى كىيىندۈرۈش

3
1 ئاندىن ئۇ ماڭا پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان باش
كاھىن يەشۇئانى، شۇنىڭدەك يەشۇئانىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئۇنىڭ بىلەن

---

18 باشقا تەرجىمىلىرى: «شان-شەرەپ ئايان قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇ ... مېنى ئەۋەتتى»، ياكى «شەرەپ-ھۆرمەتكە ئېرىشتۈرۈلگىنىمدىن كېيىن، ئۇ... مېنى ئەۋەتتى». قايسى تەرجىمىسى توغرا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئوقۇرمەنلەر دىققەت قىلىدۇكى، پەرۋەردىگار ئۆزى «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار»نى ئەۋەتىدۇ (9-ئايەت، 6-باب، 15-ئايەت، 10-باب، 12-ئايەتلەردىمۇ ئوخشاش ئىشنى كۆرەلەيمىز). بىز ئەمدى ئىنجىلدىن چۈشىنىمىزكى، خۇدا دۇنياغا ئەۋەتكەن قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ ئۆزى خۇدالىق تەبىئىتىدىدۇر، ئۇ خۇدانىڭ ئەزەلدىن بولغۇچى مەڭگۈلۈك «كالامى»دۇر. شۈبھىسىزكى، مۇشۇ ئايەتتىكى «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» بولسا، «خۇدانىڭ كالامى»، مەسىھدۇر (تەۋرات، «يەش.» 16:48نىمۇ كۆرۈڭ).

دۈشمەنلىششكە تۇرغان شەيتاننى كۆرسەتتى.[19]
2 پەرۋەردىگار شەيتانغا: «پەرۋەردىگار سېنى ئەيىبلىسۇن، ئى شەيتان!
بەرھەق، يېرۇسالېمنى تاللىۋالغان پەرۋەردىگار سېنى ئەيىبلىسۇن! بۇ كىشى
ئوتتىن تارتىۋېلىنغان بىر چوچولا ئوتۇن ئەمەسمۇ؟[20]» ــ دېدى.
3 يەشۇئا بولسا پاسكىنا كىيىملەرنى كىيگەن ھالدا پەرىشتىنىڭ ئالدىدا
تۇراتتى. 4 ئۇ ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلارغا[21]: «بۇ پاسكىنا كىيىمنى ئۇنىڭدىن
سالدۇرۇۋېتىڭلار» ــ دېدى ۋە ئۇنىڭغا: «قارا، مەن قەبىھلىكىڭنى سەندىن
ئېلىپ كەتتىم، ساڭا ھېيتلىق كىيىم كىيگۈزدۇم» ــ دېدى.
5 مەن: «ئۇلار بېشىغا پاكىز بىر سەللىنى ئورىسۇن!» ــ دېدىم.[22] شۇنىڭ
بىلەن ئۇلار پاكىز بىر سەللىنى ئۇنىڭ بېشىغا ئوراپ، ئۇنىڭغا كىيىم كىيدۈردى؛
پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى بىر ياندا تۇراتتى.
6 ۋە پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى يەشۇئاغا مۇنداق جېكىلىدى: ــ
7 «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئەگەر يوللىرىمدا ماڭساڭ، تاپىلىغىنىمنى چىڭ تۇتساڭ، مېنىڭ ئۆيۈمنى
باشقۇرسەن، ھويلىلىرىمغا قارايدىغان بولىسەن؛ ساڭا يېنىمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ
ئارىسىدا تۇرۇش ھوقۇقىنى بېرىمەن.

---

19 ئوقۇرمەنلەر بەلكىم بىلىدۇكى، «يەشۇئا» (ياكى «يەھوشۇئا») يەھۇدىيلار ئارىسىدا كۆپ كۆرۈلىدىغان ئىسىم بولۇپ، مەنىسى: «پەرۋەردىگار قۇتقۇزغۇچى» دېگەنلىكتۇر. «ئەيسا» دېگەن ئىسىم «يەشۇئا»نىڭ ئەرەب تىلىدىكى ئىپادىلىنىشىدۇر.
«شەيتان» دېگەننىڭ مەنىسى: «دۈشمەن، كۈشەندە».

بۇ ئايەت ئىبرانيي تىلىدا: «ئاندىن ئۇ ماڭا پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان باش

كاھىن يەشۇئانى، شۇنىڭدەك يەشۇئانىڭ ئوڭ تەرىپىدە شەيتاننىڭ ئۇنىڭغا «شەيتان بولۇش»قا

تۇرغانلىقىنى كۆرسەتتى» ــ دېيىلىدۇ.
20 بۇ سۆز يەشۇئانى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە؛ ۋە بەلكىم يەشۇئانىڭ بابىلغا سۈرگۈن بولۇشتىكى سىناق-ئازدۇرۇشلىرىدىن قۇتقۇزۇلغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە كۆرسەتكىنىمىزدەك، بۇ ئىشتا يەشۇئا ئىسرائىلغا ۋەكىل قىلىنىدۇ.
21 «ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلار» بىزنىڭچە پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئالدىدىكى پەرىشتىلەرنى كۆرسىتىدۇ.
22 بۇ سۆز بەلكىم زەكەرىيانىڭ دۇئاسى ــ دېمەك، «يەشۇئانىڭ كاھىنلىق كىيىملىرى تولۇق بولسۇن!».

8 ــ ئى باش كاھىن يەشۇئا، سەن ۋە سېنىڭ ئالدىڭدا ئولتۇرغان ھەمراھلىرىڭ
ئاڭلاڭلار (چۈنكى ئۇلار بىشارەتلىك ئادەملەر): ــ مانا،[23] مەن «شاخ» دەپ
ئاتالغان قۇلۇمنى مەيدانغا چىقىرىمەن.[24] 9 مانا،[25] مەن يەشۇئانىڭ ئالدىغا قويغان
تاشقا قارا! ــ بۇ بىر تاشنىڭ ئۈستىدە يەتتە كۆز[26] بار؛ مانا، مەن ئۇنىڭ نەقىشلىرىنى
ئۆزۈم ئويىمەن، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ ۋە
مەن بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن.
10 شۇ كۈنى، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ
ھەربىرىڭلار ئۆز يېقىنىڭلارنى ئۆزۈم تېلى ۋە ئەنجۈر دەرىخى ئاستىغا ئولتۇرۇشقا
تەكلىپ قىلىسىلەر».

بەشىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش ــ ئالتۇن چىراغدان

4 1 ئاندىن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە قايتىپ كېلىپ مېنى
ئويغىتىۋەتتى. مەن خۇددى ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىۋېتىلگەن ئادەمدەك
بولۇپ قالدىم؛ 2 ئۇ مەندىن: «نېمىنى كۆردۈڭ؟» دەپ سورىدى. مەن: «مانا،
مەن پۈتۈنلەي ئالتۇندىن ياسالغان بىر چىراغداننى كۆردۈم؛ ئۇنىڭ ئۈستى
تەرىپىدە بىر قاچا، يەتتە چىرىغى ۋە يەتتە چىراغقا تۇتىشىدىغان يەتتە نەيچە

[23] «مانا» دېگەن سۆز مۇشۇ يەردە ئىبرانىي تىلىدا «چۈنكى، مانا» دېيىلىدۇ. «چۈنكى» دېگەن سۆز ئىشلىتىلگەندە، ئەسلىدە ئۇنىڭ كەينىدە بىر سەۋەب بار بولۇشى كېرەك. بۇ سەۋەب يۇقىرىقى 1ـ7ـئايەتتە تېپىلىشى مۇمكىن، بىراق بىزگە ھازىرچە نامەلۇم.
[24] «مېنىڭ «شاخ» دېگەن قۇلۇم» 6ـباب، 12ـ13ـئايەتتىمۇ تىلغا ئېلىنىدۇ. ««شاخ» دېگەن قۇلۇم» مەسىھنى كۆرسىتىدۇ. «شاخ»، «يەشۇئا»، «ئۇنىڭ ئالدىغا ئولتۇرغان ئادەملەر» ۋە تۆۋەندىكى ئايەتتىكى «يەتتە كۆزلۈك تاش» ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.
[25] «مانا» دېگەن سۆز مۇشۇ يەردە ئىبرانىي تىلىدا «چۈنكى، مانا» دېيىلىدۇ. يۇقىرىقى 8ـ ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ. «چۈنكى»نىڭ سەۋەبى يۇقىرىقى 1ـ8ـئايەتتە تېپىلىشى مۇمكىن، بىراق بىزگە ھازىرچە نامەلۇم.
[26] «كۆز» ئىبرانىي تىلىدا «بۇلاق» دېگەن مەنىنىمۇ كۆرسىتىدۇ. بەزى ئالىملار شۇ مەنىدە چۈشىنىپ مۇنداق تەرجىمە قىلىدۇ: «بۇ بىر تاشنىڭ ئۈستىدە يەتتە بۇلاق بار؛ مەن بۇلارنىڭ ئاغزىلىرىنى ئاچىمەن...». : 3ـباب، 10ـئايەتتە يەتتە كۆز تىلغا ئېلىنغاچقا، بىز ئەسلى «كۆز» دېگەن مەنىدە بولۇشى كېرەك، دەپ قارايمىز. مۇمكىنچىلىكىمۇ باركى، «كۆز» دېگەن سۆز مۇشۇ يەردە ئىككى مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بار ئىكەن[27]؛ 3 ئۇنىڭ يېنىدا ئىككى زەيتۇن دەرىخى بار، بىرسى ئوڭ تەرەپتە، بىرسى سول تەرەپتە»، دېدىم. 4 ئاندىن جاۋابەن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «ئى تەقسىر، بۇلار نېمە؟» ــ دەپ سورىدىم.

5 مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە ماڭا جاۋابەن: «بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟» ــ دېدى. مەن: «ياق، تەقسىر» ــ دېدىم.

6 ئاندىن ئۇ ماڭا جاۋابەن مۇنداق دېدى: «مانا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ زەرۇبابەلگە قىلغان سۆزى: «ئىش كۈچ-قۇدرەت بىلەن ئەمەس، ئىقتىدار بىلەن ئەمەس، بەلكى مېنىڭ روھىم ئارقىلىق پۈتىدۇ! ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار. 7 ــ ئى بۈيۈك تاغ، سەن زادى كىم؟ زەرۇبابەل ئالدىدا سەن تۈزلەڭلىك بولىسەن؛ ئۇ ئىبادەتخانىنىڭ ئەڭ ئۈستىگە جىپسىما تاشنى[28] قويىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا: «ئىلتىپاتلىق بولسۇن! ئىلتىپات ئۇنىڭغا!» دېگەن توۋلاشلار ياڭراپ ئاڭلىنىدۇ».[29]

8 ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ

9 «زەرۇبابەلنىڭ قولى مۇشۇ ئۆينىڭ ئۇلىنى سالدى ۋە ئۇنىڭ قوللىرى ئۇنى پۈتتۈرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر. 10 كىم ئەمدى مۇشۇ «كىچىك ئىشلار بولغان كۈن»نى كۆزگە ئىلمىسۇن؟ چۈنكى بۇلار شادلىنىدۇ، ــ بەرھەق، بۇ «يەتتە» شادلىنىدۇ، ــ زەرۇبابەلنىڭ قولى تۇتقان تىك ئۆلچەم تېشىنى كۆرگەندە شادلىنىدۇ؛ بۇ «يەتتە» بولسا پەرۋەردىگارنىڭ پۈتكۈل يەر يۈزىگە سەپسىلىپ قاراۋاتقان كۆزلىرىدۇر».[30]

---

27 ياكى «يەتتە چىراغنىڭ ھەربىرىنىڭ يەتتە پىلىكى بار ئىكەن»

28 «جىپسىما تاش» ــ سېلىنىۋاتقان ئۆينىڭ (مۇشۇ ئايەتتە ئىبادەتخانىنىڭ) ئەڭ ئاخىرقى قويۇلغان تېشىدۇر.

29 بۇ سۆز بەلكىم ئىبادەتخانىغا، ياكى «ئەڭ ئۈستىدىكى جىپسىما تاش»، ياكى پۈتۈن قۇرۇلۇش ئىشىغا ئېيتىلىدۇ.

30 بەزى ئالىملار بۇ «يەتتە»نى چىراغداننىڭ يەتتە شېخىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. بىراق چىراغدان خۇدادىن ماي قوبۇل قىلىۋاتىدۇ، شۇڭا بىزنىڭچە «بۇ «يەتتە»» يۇقىرىقى تاشنىڭ «يەتتە كۆز»نى كۆرسىتىدۇ. ئىبادەتخانىنىڭ قۇرۇلۇشى ئادەملەرنىڭ كۆز-قاراشلىرىدا «كىچىك ئىشلار» بولغىنى بىلەن، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممە ئىشنى تەڭ كۆرىدىغان كۆزلىرىدە ئۇ ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك،

11 مەن جاۋابەن پەرىشتىدىن: «چىراغداننىڭ ئوڭ ۋە سول تەرىپىدە تۇرغان ئىككى زەيتۇن دەرىخى نېمە؟» دەپ سورىدىم؛ 12 ۋە ئىككىنچى قېتىم ئۇنىڭدىن: «ئۇلارنىڭ يېنىدىكى ئىككى ئالتۇن نەيچە ئارقىلىق ئۆزلىكىدىن «ئالتۇن» قۇيۇۋاتقان[31] شۇ ئىككى زەيتۇن شېخى نېمە؟» دەپ سورىدىم.
13 ئۇ مەندىن: «بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟» دەپ سورىدى.
مەن: «ياق، تەقسىر» — دېدىم.
14 ئۇ ماڭا: «بۇلار پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان «زەيتۇن مېيىدا مەسىھ قىلىنغان» ئىككى ئوغۇل بالىدۇر»[32] — دېدى.

ئالتىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش — «ئۇچار ئورام يازما»

5
1 ئاندىن مەن يەنە بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا بىر ئۇچار ئورام يازمىنى كۆردۈم. 2 ئۇ مەندىن: «نېمىنى كۆردۈڭ؟» دەپ سورىدى. مەن:

شادلىنارلىق بىر ئىشتۇر. ھەتتا قۇرۇلۇش جەريانىدا، زەرۇببابەلنىڭ «تىك ئۆلچەش تېشى»نى تۇتقانلىقىنى كۆرگەندە، «پەرۋەردىگارنىڭ كۆزلىرى» شادلىنىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

31 مۇشۇ «ئالتۇن» بەلكىم «ئالتۇن رەڭلىك» زەيتۇن مېيى — ھەر تەرەپلىك روھىي رىغبەت-تەسەللىنى كۆرسەتسە كېرەك.

32 ئىبرانىي تىلىدا: «...زەيتۇن مايلىق ئىككى ئوغۇل بىلدۇر» دېيىلىدۇ.
بۇ ئايەتتىك «ئىككى زەيتۇن دەرىخى» توغرىسىدا ئىككى كۆزقاراش بار.
(1) ئىككى زەيتۇن دەرىخى زەرۇببابەل ۋە يەشۇئا، يەنى داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولغان پادىشاھنىڭ ئورنىدا تۇرغۇچى زەرۇببابەل ۋە باش كاھىن يەشۇئا. ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرى ۋە كاھىنلىرى ئالاھىدە بىر پۇراقلىق زەيتۇن مېيى بىلەن «مەسىھ قىلىنغان»، بۇ ماي خۇدانىڭ روھىنىڭ مەدەتىنى بىلدۈرەتتى. شۇنىڭدەك پادىشاھ ۋە كاھىن (باشقا تەرەپلەردىن) خۇداغا ۋەكالەتچى بولاتتى. بۇ بىرىنچى كۆزقاراش بويىچە بۇ ئىككى ئادەمنىڭ خۇدانىڭ روھى ئارقىلىق يېتەكچىلىك قىلىشى ۋە ئىلھام بېرىشى بىلەن، خەلق خۇدانىڭ نۇرىنى دۇنياغا چاچىدىغان «چىراغدان» بولىدۇ.
(2) بۇ «مەسىھ قىلىنغان ئىككى ئوغۇل بالا» دەل زەكەرىيا ۋە ھاگاي پەيغەمبەرلەرنىڭ ئۆزى؛ ئۇلارنىڭ رىغبەتلەندۈرۈشلىرى بىلەن پۈتۈن خەلق، جۈملىدىن زەرۇببابەل ۋە يەشۇئا مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قۇرۇشقا ئىلھاملاندۇرۇلماقتا؛ شۇنىڭ بىلەن يەنە «خۇدانىڭ نۇرىنى دۇنياغا چاچىدىغان «چىراغدان» بولىدۇ». بىزنىڭچە بۇ كۆزقاراش ئورۇنلۇق.

«بىر ئۇچار ئورام يازمىنى كۆردۈم؛ ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز، كەڭلىكى ئون گەز ئىكەن»[33] ــ دېدىم.

3 ئۇ ماڭا: «بۇ بولسا پۈتۈن زېمىن ئۈستىگە چىقىرىلغان لەنەتتۇر؛ چۈنكى ھەربىر ئوغرىلىق قىلغۇچى بۇ تەرىپىگە يېزىلغىنى بويىچە ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ؛ ۋە قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ ھەربىرى ئۇ تەرىپىگە يېزىلغىنى بويىچە ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ» دېدى.

4 ــ «مەن بۇ يازمىنى چىقىرىمەن» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، «ۋە ئۇ ئوغرىنىڭ ئۆيىگە ھەمدە نامىم بىلەن يالغاندىن قەسەم ئىچكۈچىنىڭ ئۆيىگە كىرىدۇ ۋە شۇ ئۆيدە قونۇپ ئۇنى ياغاچ-تاشلىرى بىلەن قوشۇپلا يەۋېتىدۇ».[34]

يەتتىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش ــ سېۋەتتە ئولتۇرغان ئايال ــ «رەزىللىك»

5 ئاندىن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە چىقىپ ماڭا: «ئەمدى بېشىڭنى كۆتۈرگىن، نېمىنىڭ چىقىۋاتقىنىنى كۆرۈپ باق» ــ دېدى.

6 مەن: «ئۇ نېمە؟» ــ دەپ سورىدىم. ئۇ ماڭا: «بۇ چىقىۋاتقان «ئەفاھ» سېۋىتىدۇر»[35]، ۋە: «بۇ بولسا شۇ رەزىللەرنىڭ پۈتۈن زېمىندىكى قىياپىتىدۇر[36]» ــ دېدى.

---

33 ئىبرانىيلار ئىشلەتكەن «گەز» بەلكىم يېرىم مېتىر ئىدى. ئورام يازمىنىڭ ئۇزۇنلۇقى، كەڭلىكى مۇسا پەيغەمبەرگە كۆرسىتىلگەن «مۇقەددەس چېدىر»نىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى بىلەن مۇناسىۋەتلىك («مىس.» 29-بابنى كۆرۈڭ).

34 «ئۇچار ئورام يازما» توغرىسىدا «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

35 «ئەفاھ» بولسا ھەجىم ئۆلچىمى، تەخمىنەن 40 لىتر كېلىدۇ. مۇشۇ يەردە ھەم ئۆلچەم ھەم ئۆلچەيدىغان سېۋەتنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ.

36 «رەزىللەر» ــ ئىبرانىي تىلىدا «ئۇلار». يۇقىرىدا ئېيتىلغان ئوغرى ۋە يالغانچىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. ئىبرانىي تىلىدا «قىياپەت» «كۆز» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. مەنىسى بەلكىم: خۇدا ئۇز خەلقىگە كۆزى بىلەن يېتەكچىلىك قىلغىنىدەك («زەب.» 8:32) شەيتانمۇ ئۆزىگە تەۋە بولغانلارنى «ئەفاھ» (سودا-سېتىقنىڭ سىمۋولى) ئارقىلىق باشقۇرىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

[7] ئەفاھ سىۋىتىنىڭ ئاغزىدىن دۇملاق بىر قوغۇشۇن كۆتۈرۈلدى، مانا، ئەفاھ
سىۋىتى ئىچىدە بىر ئايال ئولتۇراتتى.
[8] ئۇ: «بۇ بولسا، رەزىللىك»تۇر» ــ دەپ، ئۇنى ئەفاھ سىۋىتى ئىچىگە
قايتۇرۇپ تاشلاپ، ئەفاھنىڭ ئاغزىغا ئېغىر قوغۇشۇننى تاشلاپ قويدى.
[9] بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا ئىككى ئايالنىڭ چىققانلىقىنى كۆردۈم؛ شامال
ئۇلارنىڭ قاناتلىرىنى يەلپۈتۈپ تۇراتتى (ئۇلارنىڭ لەيلەكنىڭكىدەك قاناتلىرى
بار ئىدى)؛ ئۇلار ئەفاھنى ئاسمان بىلەن زېمىننىڭ ئوتتۇرىسىغا كۆتۈردى.
[10] مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «ئۇلار ئەفاھنى نەگە كۆتۈرۈپ
ماڭىدۇ؟» ــ دەپ سورىدىم.
[11] ئۇ ماڭا: ئۇلار ئەفاھ ئۈچۈن «شىنار زېمىنى»[37]دا بىر ئۆي سېلىشقا
كەتتى؛ ئۆي بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن، ئەفاھ سىۋىتى شۇ يەردە ئۆز تۇرالغۇسىغا
قويۇلىدۇ،[38] ــ دەپ جاۋاب بەردى.

سەككىزىنچى ئالامەت كۆرۈنۈش ــ ئاتلىق جەڭ هارۋىلىرى

6
[1] ئاندىن مانا، مەن يەنە بېشىمنى كۆتۈرۈپ، ئىككى تاغ ئوتتۇرىسىدىن
تۆت جەڭ هارۋىسىنىڭ چىققانلىقىنى كۆردۈم. تاغلار بولسا مىس
تاغلار ئىدى. [2] بىرىنچى جەڭ هارۋىسىدىكى قىزىل ئاتلار ئىدى؛ ئىككىنچى
جەڭ هارۋىسىدىكى قارا ئاتلار ئىدى؛ [3] ئۈچىنچى جەڭ هارۋىسىدىكى ئاق
ئاتلار، تۆتىنچى جەڭ هارۋىسىدىكى كۆچلۈك چىپار ئاتلار ئىدى. [4] مەن
جاۋابەن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «تەقسىر، بۇلار نېمە؟» ــ
دەپ سورىدىم.
[5] پەرىشتە ماڭا جاۋابەن: «بۇلار پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسىنىڭ
هۇزۇرىدىن چىققان ئاسمانلارنىڭ تۆت روهى. [6] قارا ئاتلار قېتىلغان هارۋا
شىماليي زېمىنلار تەرەپكە كىرىدۇ؛ ئاقلار ئۇلارنىڭ كەينىدىن ماڭىدۇ؛ چىپارلار

[37] «شىنار» بابىلىيەنىڭ باشقا بىر ئىسمى.
[38] «ئەفاھدا ئولتۇرغان ئايال» («رەزىللىك») توغرىسىدا «قوشۇمچە سۆز»مىزدە توختىلىمىز.

بولسا جەنۇبىي زېمىنلار تەرەپكە ماڭىدۇ. [7] ئاندىن مۇشۇ كۈچلۈك ئاتلار چىقىپ يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق كېزىشكە ئالدىرايدۇ» ــ دېدى.

ئۇ ئۇلارغا: «مېڭىڭلار، يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق مېڭىڭلار» ــ دېدى؛ ئۇلار يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق ماڭدى. [8] ۋە ئۇ ماڭا ئۈنلۈك ئاۋازدا: «قارا، شىمالىي يەر-زېمىنلار تەرەپكە ماڭغانلار مېنىڭ روھىمدىكى ئاچچىقنى شىمالىي زېمىن تەرەپتە بېسىقتۇردى» ــ دېدى.[39]

باش كاھىن يەشۇئاغا تاج كىيدۈرۈش

[9] پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ

[10] سۈرگۈن بولۇپ كەلگەنلەردىن، يەنى ھەلداي، توبىيا ۋە يەدايادىن سوۋغاتلارنى قوبۇل قىلغىن؛ شۇ كۈنى ئۇلار بابىلدىن كېلىپ چۈشكەن ئۆيگە، يەنى زەفانىيانىڭ ئوغلى يوسىيانىڭ ئۆيىگە كىرگىن؛ [11] شۇنداق، كۈمۈش ۋە ئالتۇننى قوبۇل قىلغىن، بۇلاردىن چەمبەرسىمان بىر تاجنى توقۇپ ۋە تاجنى يەھوزاداكنىڭ ئوغلى باش كاھىن يەشۇئانىڭ بېشىغا كىيگۈزگىن؛ [12] ۋە يەشۇئاغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: قاراڭلار، «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان! ئۇ ئۆز تۇۋىدىن ئورنىدا شاخلىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرىدۇ» ــ دېگىن.

[13] «بەرھەق، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرغۇچى دەل شۇ بولىدۇ؛ ئۇ شۇ شاھانە شان-شەرەپنى زىممىسىگە ئېلىپ، ئۆز تەختىگە ئولتۇرۇپ ھۆكۈم سۈرىدۇ؛ ئۇ تەختتە ئولتۇرىدىغان كاھىن بولىدۇ[40]؛ خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى

[39] سەككىزىنچى كۆرۈنۈش ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»مىزدە توختىلىمىز.

[40] ئىسرائىلدا «لاۋىي» قەبىلىسىدىن بولغان «كاھىن»لار پادىشاھ بولۇشقا قەتئىي بولمايتتى. مۇشۇ يەردە يەشۇئا (ئەيسا) شۈبھىسىزكى، كەلگۈسى زاماندا كېلىدىغان قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنى كۆرسىتىدۇ. «مەسىھ» ھەم كاھىن ھەم پادىشاھ بولۇپ، يەشۇئا ۋە زەرۇببابەل قۇرۇۋاتقان ئىبادەتخانىدىن تېخىمۇ ئۇلۇغ ئىبادەتخانىنى، يەنى مۇقەددەس روھتىن تۇغۇلغان كىشىلەردىن تەركىب تاپقان ئىبادەتخانىنى قۇرىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىز ۋە «ھاگاي پەيغەمبەر» قىسمىدىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

ئىلىپ كېلىدىغان ھەمكارلىق[41] ئۆلار ئىككىسى ئارىسىدا بولىدۇ.[42]
14 مۇشۇ چەمبەرسىمان تاج پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىدا خەلەم[43]، توبىيا، يەدايالارغا ۋە زەفانىيانىڭ ئوغلىنىڭ مېھرىبانلىقىغا[44] بىر ئەسلەتمە ئۈچۈن قويۇلىدۇ. 15 ۋە يىراقتا تۇرۇۋاتقانلار كېلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇش خىزمىتىدە بولىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر؛ ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ ئاۋازىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىساڭلار بۇ ئىش ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ».

روزا تۇتۇش توغرۇلۇق قويۇلغان سوئال ۋە رەددىيەلىك جاۋاب

7 1 دارىئۇس پادىشاھنىڭ تۆتىنچى يىلى توققۇزىنچى ئاي، يەنى «كىسلەۋ»نىڭ تۆتىنچى كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى زەكەرىياغا كەلدى. 2 شۇ چاغدا بەيت-ئەل شەھەردىكىلەر شىرەزەر ۋە رەگەم-مەلەكلەرنى پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات سوراشقا ئەۋەتكەنىدى. 3 بەيت-ئەلدىكىلەر: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى كاھىنلاردىن، شۇنىڭدەك پەيغەمبەرلەردىن: «ھەربىرىمىز كۆپ يىللاردىن بېرى قىلغىنىمىزدەك، بەشىنچى ئايدا ھەربىرىمىز يەنىلا ئۆزىمىزنى باشقىلاردىن

---

41 ياكى «پىلان».

42 بەزى ئالىملار «ئىككىسى» دېگەن سۆز «ئىككى ھوقۇق» دېگەن مەنىدە، ئۇ بەلكىم قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ «كاھىن» ھەم «تەختتە ئولتۇرغۇچى پادىشاھ» دېگەن ئىككى سالاھىيىتىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. بىزنىڭچە «ئۆلار ئىككىسى» بولسا پەرۋەردىگار ھەم ئۇنىڭ مەسىھىدۇر. دۇنيانىڭ گۇناھلىرىنى يۇيىدىغان قۇربانلىق بولسا خۇدانىڭ پىلانى بولۇپ، ئۆز مەسىھى شۇ پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ قۇربانلىق بولغان؛ شۇڭا «خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى ئىلىپ كېلىدىغان ھەمكارلىق» «ئۆلار ئىككىسى» ئارىسىدىدۇر.

43 «خەلەم» 10-ئايەتتە «خەلداي» دەپ ئاتىلىدۇ.

44 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «زەفانىيانىڭ ئوغلى «خەن»گە بىر ئەسلەتمە...». بىراق «خەن»نىڭ مەنىسى «ئىلتىپات، مېھرىبانلىق» بولۇپ، مۇقەددەس كىتابتىكى باشقا يەرلەردە ئىسىم ئورنىدا ئىشلەتكەنلىكى كۆرۈلمەيدۇ.

ئايرىپ، يىغا-زارغا ئولتۇرۇشىمىز كېرەكمۇ؟» ــ دەپ سوراشلار» دەپ
تاپىلغانىدى.[45]
4 پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ
5 «زېمىندىكى بارلىق تۇرۇۋاتقان خەلققە ھەم كاھىنلارغا سۆز قىلىپ مۇنداق
سورىغىن: ــ «سىلەر مۇشۇ يەتمىش يىلدىن بېرى بەشىنچى ئاي ۋە يەتتىنچى
ئايلاردا روزا تۇتۇپ يىغا-زار قىلغىنىڭلاردا، سىلەر ماڭا، ھەقىقەتەن ماڭا روزا
تۇتتۇڭلارمۇ؟[46] 6 يېگىنىڭلار، ئىچكىنىڭلار، بۇ پەقەت ئۆزۈڭلار ئۈچۈنلا يەپ-
ئىچكىنىڭلاردىن ئىبارەت بولدى ئەمەسمۇ؟[47] 7 بۇلار يېرۇسالېم ۋە ئۇنىڭ
ئەتراپىدىكى شەھەرلىرى ئاھالىلىك بولغان، تازا ئاۋاتلاشقان چاغلاردا،
جەنۇبىي يەھۇدا ۋە تۆۋەن تۈزلەڭلىك ئاھالىلىك بولغان چاغلاردا، پەرۋەردىگار
بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق جاكارلىغان سۆزلەر ئەمەسمۇ؟
8 پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى زەكەرىياغا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ
9 «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«ھەقىقىي ئادالەتنى يۈرگۈزۈڭلار، بىر-بىرىڭلارغا مېھىر-مۇھەببەت ۋە رەھىم-
شەپقەت كۆرسىتىڭلار، 10 تۇل خوتۇن ۋە يېتىم-يېسىرلارنى، يات ئادەملەر
ۋە نامراتلارنى بوزەك قىلماڭلار؛ ھېچكىم ئۆز قېرىندىشىغا كۆڭلىدە يامانلىق

45 «بەشىنچى ئاي»دىكى روزا تۇتۇش بولسا ئەسلىدىكى ئىبادەتخانىنىڭ ۋەيران قىلىنغانلىقىغا ھەسرەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىدى. بابىل ئىمپېرىيەسىنىڭ قوشۇنلىرى ئىبادەتخانىنى بەشىنچى ئاينىڭ 9-كۈنىدە ۋەيران قىلغانىدى، ئاندىن خەلقنى 70 يىل سۈرگۈن قىلىپ باشقۇرغان. مۇشۇ كىشىلەر: «ئىبادەتخانا ھازىر قايتىدىن قۇرۇلۇۋاتقان بولغاچقا، بۇ روزىنى تۇتۇۋېرىشىمىز كېرەكمۇ؟» ــ دەپ ئويلىنىۋاتقانىدى.

46 «يەتتىنچى ئاي»دىكى روزا، ۋالىي گەدەلىيانىڭ قازا قىلىنغانلىقىنى ئەسلەش مەقسىتىدە تۇتۇلغان روزا بولۇپ، ئۇنىڭ ۋاپاتىغا ھەسرەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىدى (تەۋرات، «يەرەمىيا»، 40-41-بابلار). بۇ بابىل ئىمپېرىيەسى پەلەستىننى ئىشغال قىلغان مەزگىلدىكى ئەڭ ئاخىرقى پاجىئەلىك ۋەقە ئىدى.

47 دېمەك، سىلەرنىڭ روزا تۇتۇشۇڭلار يەپ-ئىچىشىڭلارغا ئوخشاش، پەقەت ئۆزلىرىڭلا ئۈچۈندۇر. روزا تۇتۇشنىڭ مەقسىتى خۇدانى ئىزدەش ئەمەس، بەلكى «ئۆز-ئۆزىگە ئىچىنى ئاغرىتىش»تىن ئىبارەت بولۇشى مۇمكىن. يەنە بىر ئىمكانىيىتى، بۇ ئايەتتىكى «يېمەك» ۋە «ئىچمەك» بەلكىم ھېيت-بايراملارنى كۆرسىتىدۇ. خۇدا ئۇلاردىن: «مۇشۇ ھېيت-بايراملارنى ئۆزۈڭلار ئۈچۈن تەبرىكلىدىڭلارمۇ، ياكى مەن ئۈچۈن تەبرىكلىدىڭلارمۇ؟» ــ دەپ سوراۋاتىدۇ.

ئويلىمىسۇن. [11] ىبراق ئاتا-بوۋىلىرىڭلار ئاگاھلاشنى رەت قىلغان، ئۇلار جاھىللىق بىلەن بويىنىنى تولغاپ[48]، ئاگلىماسقا قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلغان؛ [12] ئۇلار تەۋرات قانۇنىنى ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز روھى بىلەن بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق ئەۋەتكەن سۆزلىرىنى ئاگلىماسلىق ئۈچۈن كۆڭلىنى ئالماستەك قاتتىق قىلغانىدى؛ شۇڭا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگاردىن ئىنتايىن قاتتىق غەزەپ چۈشكەن؛ [13] شۇنداق بولدىكى، مەن ئۇلارنى چاقىرغاندا ئۇلار ئاگلاشنى رەت قىلغاندەك، ئۇلار چاقىرغاندا مەنمۇ ئاگلاشنى رەت قىلدىم» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار. [14] ــ «ۋە مەن ئۇلارنى ئۇلار تونۇمايدىغان بارلىق ئەللەر ئارىسىغا قارا قۇيۇن بىلەن تارقىتىۋەتتىم[49]؛ ئۇلارنىڭ كېتىشى بىلەن زېمىن ۋەيران بولغان، ئاندىن ئۆتكىدىن ئۆتكەنلەرمۇ، قايتقانلارمۇ بولغان ئەمەس؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ سەۋەبىدىن ئىللىق زېمىن ۋەيرانە قىلىنغان».

روزا تۇتۇش توغرۇلۇق قويۇلغان سوئال ۋە ئۈمىد بەرگۈچى جاۋاب

8 [1] ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ

[2] «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مېنىڭ زىئونغا باغلىغان ئوتلۇق مۇھەببىتىم قايناپ تاشتى؛ مېنىڭ ئۇنىڭغا باغلىغان ئوتلۇق مۇھەببىتىم تۈپەيلىدىن ئۇنىڭ دۈشمەنلىرىگە غەزىپىم قايناپ تاشتى.

[3] پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مەن زىئونغا قايتىپ كەلدىم، يېرۇسالېمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماكانلىشىمەن؛ يېرۇسالېم «ھەقىقەت شەھىرى» دەپ ئاتىلىدۇ، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ تېغى «مۇقەددەس تاغ» دەپ ئاتىلىدۇ. [4] ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق

48 ئىبرانيي تىلىدا «مۈرىسىنى جاھىل قىلىپ».
49 ياكى «تارقىتىۋېتىمەن».

دەيدۇ: «قىرى بوۋاي-موماي‌لار يەنە يېرۇسالېمنىڭ كوچىلىرىدا ئولتۇرىدىغان
بولىدۇ؛ كۆنلىرى ئۇزۇن بولۇپ، ھەربىرى ھاسىسىنى قولىدا تۇتۇپ ئولتۇرىدۇ؛
5 شەھەرنىڭ كوچىلىرى ئويناۋاتقان ئوغۇل-قىز بالىلار بىلەن لىق تولىدۇ.
6 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «بۇ ئىش
شۇ كۈنلەردە بۇ خەلقنىڭ قالدىسىنىڭ كۆزىگە ئاجايىب كارامەت كۆرۈنىدىغىنى
بىلەن، ئۇ مېنىڭ كۆزۈمگە كارامەت كۆرۈنەمدۇ؟» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.[50]
7 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «مانا،
مەن ئۆز خەلقىمنى شەرقىي زېمىنلاردىن، غەربىي زېمىنلاردىن قۇتقۇزىمەن؛
8 مەن ئۇلارنى ئېلىپ كېلىمەن، ئۇلار يېرۇسالېمدا ماكانلىشىدۇ؛ ئۇلار مېنىڭ
خەلقىم، مەن ھەقىقەت ۋە ھەققانىيلىقتا ئۇلارنىڭ خۇداسى بولىمەن».
9 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «ساماۋى
قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇلى سېلىنغان كۈندە
ھازىر بولغان پەيغەمبەرلەرنىڭ مۇشۇ كۈنلەردىمۇ ئاغزىدىن بايان قىلىنىۋاتقان
مۇنۇ سۆزلىرىنى ئىشىتىۋاتىسىلەر[51]، ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ قۇرۇلۇشىغا
قولۇڭلار كۈچلۈك قىلىنسۇن! 10 چۈنكى شۇ كۈنلەردىن ئىلگىرى ئىنسان ئۈچۈن
ئىش ھەققى يوق، ئات-ئۇلاغ ئۈچۈنمۇ ئىش ھەققى يوق ئىدى؛ جەبىر-زۇلۇم
تۈپەيلىدىن چىققۇچى ياكى كىرگۈچى ئۈچۈن ئامان-ئېسەنلىك يوق ئىدى؛
چۈنكى مەن ھەربىر ئادەمنى ئۆز يېقىنىغا دۈشمەنلەشتۈردۈم؛ 11 بىراق مەن
بۇ خەلقنىڭ قالدىسىغا بۇرۇنقى كۈنلەردىكىدەك بولمايمەن، دەيدۇ ساماۋى
قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار؛ 12 چۈنكى ئۇرۇق ھوسۇللۇق بولىدۇ[52]،
ئۈزۈم تېلى مېۋىلەيدۇ، تۇپراق ئۈندۈرمىلىرىنى بېرىدۇ، ئاسمانلار شەبنەملىرىنى
بېرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن مەن بۇ خەلقنىڭ قالدىسىغا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىنى

50 دېمەك، ئادەملەر ئۈچۈن ئاجايىب كارامەت بولغان ئىشلار خۇدا ئۈچۈن ئادەتتىكى ئىشلار.

51 «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇلى سېلىنغان كۈندە سۆزلىگەن پەيغەمبەرلەر» ــ ھاگاي ۋە زەكەرىيا. بۇ ئايەتتە كۆزدە تۇتۇلغان «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇلىنىڭ سېلىنىشى» ئىككى يىل بۇرۇن («ئەزرا» 5:1-2) بولغان بولسا كېرەك.

52 ياكى «ئۇرۇقتا خاتىرجەملىك-ئامانلىق بولىدۇ».

ئىگە قىلدۇرىمەن. [13] شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، سىلەر ئەللەر ئارىسىدا لەنەت بولۇپ قالغىنىڭلارنىڭ ئەكسىچە[(53)]، ئى يەھۇدا جەمەتى ۋە ئىسرائىل جەمەتى، مەن سىلەرنى قۇتقۇزىمەن، سىلەر ئۇلارغا بەخت-بەرىكەت بولىسىلەر[(54)]؛ قورقماڭلار، قوللىرىڭلار كۈچلۈك قىلىنسۇن!

[14] چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلار مېنىڭ غەزىپىمنى قوزغىغاندا مېنىڭ سىلەرگە يامانلىق يەتكۈزۈش ئويىدا بولغىنىم ۋە شۇ جازا يولىدىن يانمىغىنىمدەك — دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار — [15] مەن ھازىر، مۇشۇ كۈنلەردە يەنە يېرۇسالېم ۋە يەھۇدا جەمەتىگە ياخشىلىق يەتكۈزۈش ئويىدا بولدۇم؛ قورقماڭلار. [16] مۇشۇ ئىشلارغا ئەمەل قىلىڭلار: — ھەربىرىڭلار ئۆز يېقىنىڭلارغا ھەقىقەتنى سۆزلەڭلار؛ دەرۋازىلىرىڭلاردا[(55)] ھەقىقەتكە، ئامان-تىنچلىققا ئۇيغۇن ھۆكۈملەرنى يۈرگۈزۈڭلار؛ [17] ھېچكىم كۆڭلىدە ئۆز يېقىنىغا يامانلىق ئويلىمىسۇن؛ ھېچقانداق يالغان قەسەمگە شېرىك بولماڭلار؛ چۈنكى مەن دەل بۇلارنىڭ ھەممىسىگە نەپرەتلىنىمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار.

[18] ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: —

[19] ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — «تۆتىنچى ئايدىكى روزا، بەشىنچى ئايدىكى روزا، يەتتىنچى ئايدىكى روزا ۋە ئونىنچى ئايدىكى روزا يەھۇدا جەمەتىگە خۇشاللىق ۋە شاد-خۇراملىق، بەختلىك ئىبادەت سورۇنلىرى بولىدۇ[(56)]؛ شۇڭا ھەقىقەت ۋە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى سۆيۈڭلار.

[53] «ئەللەر ئارىسىدا لەنەت بولغان» — بۇ سۆزنىڭ بەلكىم ئۈچ تەرىپى بار. (1) سۈرگۈن بولغان يەھۇدىيلار ئۆزلىرى لەنەتكە قالدۇرۇلغان؛ (2) ئۇلار باشقىلارغا لەنەت بولۇپ ئۇلارغا بالا-قازا كەلتۈرگەن؛ (3) ئۇلارنىڭ نامى (ئىسرائىل، يەھۇدىي) لەنەتنى بىلدۈرگەن. خۇدا مۇشۇ ئۈچ ئەۋالنىڭ ھەربىرىنى دەل ئۇلارنىڭ ئەكسىگە ئايلاندۇرىدۇ.

[54] خۇدا ئەسلىدە ئىبراھىم پەيغەمبەرگە: «سەن ۋە ئەۋلادىڭ ھەربىر ئەل-مىللەتكە بەخت-بەرىكەت بولىسەن» دەپ ۋەدە قىلغان. ئىسرائىل ئىتائەتسىزلىكتىن مۇشۇ بەرىكەتنى لەنەتكە ئايلاندۇرغان.

[55] ئاقساقاللار شەھەر دەرۋازىلىرىدا ئولتۇرۇپ، سوت ۋە ھۆكۈم قىلاتتى.

[56] بۇ «روزىلار» توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نى كۆرۈڭ.

20 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ـ
«نۇرغۇن قوۋملار ۋە كۆپ شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى يەنە مۇشۇ يەرگە كېلىدۇ؛
21 بىر شەھەردە تۇرۇۋاتقانلار باشقا بىر شەھەرگە بېرىپ ئۇلارغا: «پەرۋەردىگاردىن
ئىلتىپات تىلەشكە، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنى
ئىزدەشكە تېز بارايلى؛ مەنمۇ بارىمەن!» ـ دەيدىغان بولىدۇ. 22 كۆپ قوۋملار
ۋە كۈچلۈك ئەللەر پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات تىلەشكە، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنى ئىزدەشكە يېرۇسالېمغا كېلىدۇ.
23 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ـ «شۇ
كۈنلەردە ھەرخىل تىلدا سۆزلەيدىغان ئەللەردىن ئون نەپەر ئادەم چىقىپ
يەھۇدىي بىر ئادەمنىڭ تونىنىڭ ئېتىكىنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنىڭغا: «بىز سەن
بىلەن بارايلى؛ چۈنكى خۇدانى سەن بىلەن بىللىدۇر، دەپ ئاڭلىدۇق» ـ
دەيدۇ.[57]

«بۈيۈك ئىسكەندەر»نىڭ تاجاۋۇزى توغرۇلۇق بېشارەتلەر

9
1 پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىدىن يۈكلەنگەن بېشارەت ـ خادراك[58] زېمىنى
ۋە دەمەشق ئۈستىگە قونىدۇ (چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرى ئادەملەر
ۋە ئىسرائىلنىڭ بارلىق قەبىلىلىرى ئۈستىدىدۇر[59])؛ 2 ئۇ بۇلارغا چېگرىداش
بولغان خاماتقا، تۇر ۋە زىدون ئۈستىگىمۇ قونىدۇ.[60] تۇر تولىمۇ «دانا» بولغاچقا،
3 ئۆزى ئۈچۈن قورغان قۇرغان، كۈمۈشنى تۇپىدەك، ساپ ئالتۇننى كوچىلاردىكى
پاتقاقتەك دۆۋىلەپ قويغان. 4 مانا، رەب ئۇنى مال-دۇنياسىدىن ئايرىۋېتىدۇ،

---

57 بۇ ئىش خۇدانى ئىزدەنگەن «يات ئەللەر»نىڭ ھەرىكەتلىرىگە بىر مىسال بولىدۇ.

58 كونا تارىخنامىلەر بويىچە، «خادراك» دېگەن رايون دەمەشق شەھىرىگە يېقىن بولغان، بىراق دەل قايسى جاي ئىكەنلىكىنى ھازىر بىلمەيمىز.

59 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «چۈنكى ئىنسانلارنىڭ ۋە ئىسرائىلنىڭ بارلىق قەبىلىلىرىنىڭ كۆزى پەرۋەردىگارغا قارايدۇ».

60 «بۈيۈك ئىسكەندەر» مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 332-يىلى جەنۇب تەرەپكە يۈرۈش قىلىپ مۇشۇ يەرلەرنى بىر-بىرلەپ ئىگىلىۋالغان.

ئۇنىڭ كۆچىنى دېڭىزدا يوق قىلىدۇ؛ ئۇ ئوت تەرىپىدىن يەپ كېتىلىدۇ.[61]
5 ئاشكېلون بۇنى كۆرۈپ قورقىدۇ؛ گازامۇ كۆرۈپ ئازابلىنىپ تولغىنىپ
كېتىدۇ؛ ئەكرونمۇ شۇنداق، چۈنكى ئۇنىڭ ئارزۇ-ئۈمىدى توزۇپ كېتىدۇ؛ پادىشاھ
گازادىن يوقاپ كېتىدۇ، ئاشكېلون ئادەمزاتسىز قالىدۇ. 6 شۇنىڭ بىلەن
ئاشدودتا هارامدىن بولغان بىرسى تۇرىدۇ؛ مەن فىلىستىيلەرنىڭ مەغرۇرلۇقى
ۋە پەخرىنى يوقىتىمەن.[62] 7 مەن ئاغزىدىن قانلارنى، ئۇنىڭ هارام يېگەن
يىرگىنچلىك نەرسىلەرنى چىشلىرى ئارىسىدىن ئېلىپ كېتىمەن؛ ئاندىن
قېلىپ قالغانلار بولسا، ئۇلار خۇدايىمىزغا[63] تەۋە بولۇپ، يەهۇدادا يولباشچى
بولىدۇ؛ ئەكروننىڭ ئورنى يەبۇس قەبىلىسىدىكىلەرگە ئوخشاش بولىدۇ.[64]
8 مەن قوشۇن تۈپەيلىدىن، يەنى ئۆتۈپ كەتكۈچى ۋە قايتىپ كەلگۈچى
تۈپەيلىدىن ئۆز ئۆيۈم ئەتراپىدا چېدىرىمنى تىكتۇرىمەن؛ ئەزگۈچى قايتىدىن
ئۇنىڭدىن ئۆتمەيدۇ؛ چۈنكى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆزىتىمەن.[65]

---

61 بۇ ئايەتنى «بۈيۈك ئىسكەندەر» ئەمەلگە ئاشۇرغان. مىلادىيەدىن ئىلگىرى 332-يىلى ئۇ تۇرنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىپ پۈتۈنلەي ۋەيران قىلىۋەتكەن. «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ).
«ئۇنىڭ كۆچىنى دېڭىزدا يوق قىلىدۇ» دېگەنلىكنىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ (يەنى رەب) ئۇلارنىڭ دېڭىزدىكى كۈچىنى يوق قىلىدۇ»

62 ئىسكەندەر تۇرنى ئىگىلىۋالغاندىن كېيىن فىلىستىيەگە قاراپ يۈرۈش قىلىدۇ. 5- ۋە 6-ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان (ئاشكېلون، گازا، ئەكرون، ئاشدود) شەھەرلەر فىلىستىيەدىكى بەش چوڭ شەھەرنىڭ تۆتى. بۇ جەڭلەرنىڭ تەپسىلاتلىرى ئۈچۈن «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.

63 «خۇدايىمىزغا تەۋە بولىدۇ» ــ «خۇدايىمىزغا» دېگەن سۆزگە قارىغاندا مۇشۇ ئايەتلەردىكى سۆزلىگۈچى مەسىهنىڭ ئۆزى بولۇشى كېرەك.

64 تولۇق ئايەتنىڭ مەنىسى: (1) فىلىستىيلەر ئەمدى بۇتلارغا ئاتالغان قۇربانلىقلارنىڭ قېنىنىمۇ، گۆشىنىمۇ يېمەيدىغان بولىدۇ. (2) فىلىستىيلەر خۇداغا تەۋە بولۇپ يەهۇدا ئارىسىدا (يەبۇس قەبىلىسىدىكىلەردەك) هۆرمەتلىك مەرتىۋىگە ئىگە بولىدۇ (هازىرقى «پەلەستىنلىكلەر» فىلىستىيلەرنىڭ ئەۋلادلىرى بولۇشى مۇمكىن). «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

65 «بۈيۈك ئىسكەندەر» زالىم بولغىنى بىلەن، مىسىرغا هۇجۇم قىلىشقا ماڭغاندا («ئۆتۈپ كەتكەندە») ياكى مىسىرنى ئىشغال قىلىپ «قايتىپ كەلگەندە» (گەرچە يېرۇسالېمدىكى مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا نۇرغۇنلىغان بايلىقلار بولسىمۇ)، يېرۇسالېمغا هېچ هۇجۇم قىلمىغان. بۇ تارىخنىڭ ئەڭ چوڭ سىرلىرىدىن بىرىدۇر. «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

زىئوننىڭ پادىشاھى مەسىھ كېلىدۇ!

9 زور شادلان، ئى زىئون قىزى!
تەنتەنە قىل، ئى يېرۇسالېم قىزى!
قاراڭلار، پادىشاھىڭ يېنىڭغا كېلىدۇ؛
ئۇ ھەققانىي ۋە نىجاتلىق بولىدۇ[(66)]؛
كەمتەر-مۆمىن بولۇپ،
مادا ئېشەككە، يەنى ئېشەك تەخىيگە مىنىپ كېلىدۇ؛[(67)]
10 شۇنىڭ بىلەن مەن جەڭ ھارۋىلىرىنى ئەفرائىمدىن،
ئاتلارنى يېرۇسالېمدىن مەھرۇم قىلىۋېتىمەن؛
جەڭ ئوقياسىمۇ ئېلىپ تاشلىنىدۇ.
ئۇ بولسا ئەللەرگە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى جاكارلاپ يەتكۈزىدۇ؛
ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى دېڭىزدىن دېڭىزغىچە،
ئەفرات دەرياسىدىن يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە بولىدۇ.[(68)]
11 ئەمدى سېنى بولسا، ساڭا چۈشۈرۈلگەن ئەھدە قېنى تۈپەيلىدىن، مەن
ئاراڭدىكى مەھبۇسلارنى سۇسىز ئورەكتىن ئازادلىققا چىقىرىمەن.[(69)]
12 مۇستەھكەم جايغا قايتىپ كېلىڭلار، ئى ئارزۇ-ئۈمىدنىڭ مەھبۇسلىرى[(70)]!

66 باشقا تەرجىمىلىرى: «ئۇ نىجاتنى ئېلىپ كېلىدۇ»، «ئۇ قۇتقۇزۇلغان بولىدۇ» ياكى «ئۇ غەلىبىلىك بولىدۇ».

67 بۇ بېشارەت ئەيسا مەسىھنى ئېنىق كۆرسىتىدۇ. ئىنجىل، «ماتتا» 21-باب، «ماركۇس» 11-باب، «لۇقا» 19-باب، «يۇھاننا» 12-بابلارنى كۆرۈڭ.

68 دېمىسەكمۇ، بېشارەت ئەيسا مەسىھنىڭ دۇنياغا تۇنجى كېلىشىدىن (9-ئايەت) ئۇنىڭ قايتىپ كېلىشىگە ئاتلاپ ئۆتىدۇ. بېشارەتنىڭ قالغىنى ئاخىرقى زامانلارنى كۆرسىتىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»نى كۆرۈڭ.

69 بۇ سىرلىق بېشارەتنىڭ ھەم روھىي ھەم جىسمانىي جەھەتلىرى بولۇشى كېرەك. ئىشىنىمىزكى، ئەيسا مەسىھنىڭ قېنى بىلەن تۈزگەن «يېڭى ئەھدە» يەھۇدىيلارنى، ئەللەرنىمۇ ھەرخىل «گۇناھ ئورىكى»دىن قۇتقۇزالايدۇ ھەم كەلگۈسىدىمۇ بۇنىڭ سەۋەبىدىن خۇدا يەھۇدىيلارنى ھەرخىل جىسمانىي قىيىنچىلىقلاردىنمۇ قۇتقۇزىدۇ.

70 «ئارزۇ-ئۈمىدنىڭ مەھبۇسلىرى» بەلكىم بۇ تولىمۇ قىسقارتىلغان گەپ بولۇشى مۇمكىن، مەنىسى: ««خۇدانىڭ قالدىسى» خۇدانىڭ نۇرغۇن ۋەدىلىرى ئالدىدا ئۈمىدۋار بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن ئۇلارنىڭ ئۇنىڭغا ئىشەنمەسلىكى، شۇنداقلا ئۈمىدسىزلىنىشى تۈپەيلىدىن گۇناھنىڭ مەھبۇسلىرى

بۇگۈن مەن جاكارلاپ ئېيتىمەنكى، تارتقان جازالىرىڭنىڭ ئەكسىنى ئىككى ھەسسىلەپ ساڭا قايتۇرىمەن. 13 چۈنكى ئۆزۈم ئۈچۈن يەھۇدانى ئوقيادەك ئېگىلدۈردۈم، ئەفرائىمنى ئوق قىلىپ ئوقياغا سالدىم؛ مەن ئوغۇل باللىرىڭنى ئورنىدىن تۇرغۇزىمەن، ئى زىئون، ئى زىئون ـ ئۇلار سېنىڭ ئوغۇل باللىرىڭغا قارشى جەڭ قىلىدۇ، ئى گرېتسىيە! ئى زىئون، مەن سېنى پالۋاننىڭ قولىدىكى قىلىچتەك قىلىمەن. 14 پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئۈستىدە كۆرۈنىدۇ؛ ئۇنىڭ ئوقى چاقماقتەك ئېتىلىپ ئۇچىدۇ. رەب پەرۋەردىگار كانايىنى چالىدۇ؛ ئۇ جەنۇبتىكى دەھشەتلىك قارا قۇيۇنلارنى بىللە ئېلىپ يۈرۈش قىلىدۇ. 15 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۇلار ئۈچۈن مۇداپىئە بولىدۇ؛ ئۇلار سالغا تاشلىرىنى كۆكۈم قىلىپ، دەسسەپ چەيلەيدۇ؛ ئۇلار ئىچىۋېلىپ، شاراب كەيپىنى سۈرگەنلەردەك قىيقاس-سۈرەن كۆتۈرىدۇ؛ ئۇلار قانغا مىلەنگەن قۇربانگاھنىڭ بۇرجەكلىرىدەك، قانغا تولدۇرۇلغان قاچىلاردەك بولىدۇ.[71] 16 شۇ كۈنى پەرۋەردىگار بولغان ئۇلارنىڭ خۇداسى ئۇلارنى ئۆزۈم باققان پادام بولغان خەلقىم دەپ بىلىپ قۇتقۇزىدۇ؛ چۈنكى ئۇلار تاج گۆھەرلىرىدەك ئۇنىڭ زېمىنى ئۈستىدە كۆتۈرۈلىدۇ. 17 شۇنچە زوردۇر ئۇنىڭ مېھرىبانلىقى، شۇنچە قالتىستۇر ئۇنىڭ گۈزەللىكى![72] زىرائەتلەر يىگىتلەرنى، يېڭى شاراب قىزلارنى ياشنىتىدۇ!

بولۇپ قالغان. ئۇلارنىڭ بىردىنبىر «مۇستەھكەم جاي»ى خۇدانىڭ ئۆزى، ئەلۋەتتە.

71 بۇ ئوخشىتىش ئىسرائىلنىڭ جەڭگە بولىدىغان زوق-كەيپىنىڭ شاراب ئىچكەن ئادەمنىڭكىدەك بولىدىغانلىقىنى ياكى دۈشمەنلەردىن تۆكۈلگەن قاننىڭ كۆپلۈكىنى بىلدۈرىدۇ. قۇربانگاھ ئۈستىدىكى قۇربانلىقلارنىڭ قانلىرىنى ئېلىشقا بىرنەچچە قاچىلارنى تەييارلاش كېرەك ئىدى، ئۇلار ئەلۋەتتە قان بىلەن لىق تولدۇرۇلاتتى ۋە قۇربانگاھنىڭ بۇرجەكلىرى قانغا مىلىنىپ كېتەتتى.
تولۇق بېشارەت بەلكىم (1) ئىسرائىلنىڭ گرېتسىيە زالىملىرى ئۈستىدىن (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 3- ۋە 2-ئەسىردە) بولغان ئاجايىب غەلىبىلىرىنى ۋە (2) ئاخىرقى زاماندىكى دەججالنىڭ قوشۇنلىرى بىلەن بولىدىغان ئۇرۇشلارنى كۆرسىتىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

72 ياكى، «نېمىدېگەن ئەزىز! نېمىدېگەن گۈزەل!».

ئاخىرقى زامانلاردىكى ۋەقەلەر — داۋامى

10

1 پەرۋەردىگاردىن «كېيىنكى يامغۇر» پەسلىدە يامغۇرنى تەلەپ قىلىڭلار[73]؛ پەرۋەردىگار چاقماقلارنى چاقتۇرۇپ، ئۇلارغا مول يامغۇرلارنى، شۇنىڭدەك ھەربىرىگە ئېتىزدا ئوت-چۆپلەرنى بېرىدۇ. 2 چۈنكى «ئۆي بۇتلىرى»[74] بىمەنە گەپلەرنى ئېيتقان، پالچىلار يالغان «ئالامەت»لەرنى كۆرگەن، تۇتۇرۇقسىز چۈشلەرنى سۆزلىگەن؛ ئۇلار قۇرۇق تەسەللىي بېرىدۇ. شۇڭا خەلق قوي پادىسىدەك تېنەپ كەتتى؛ ئۇلار پادىچىسى بولمىغاچقا، ئازار يېمەكتە.

3 مېنىڭ غەزىپىم پادىچىلارغا قوزغالدى؛ مەن مۇشۇ «تېكە» يېتەكچىلەرنى جازالايمەن؛ چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۆز پادىسىدىن، يەنى يەھۇدا جەمەتىدىن خەۋەر ئېلىشقا كەلدى؛ ئۇ جەڭدە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ھەيۋەتلىك ئېتىدەك قىلىدۇ. 4 ئۇنىڭدىن، يەنى يەھۇدادىن[75] «بۇرجەك تېشى»، ئۇنىڭدىن «قوزۇق»، ئۇنىڭدىن «جەڭ ئوقياسى»، ئۇنىڭدىن «ھەممىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى» چىقىدۇ.[76]

5 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار جەڭدە، دۈشمەنلەرنى كوچىلاردىكى پاتقاقنى دەسسىگەندەك چەيلەيدىغان پالۋانلاردەك بولىدۇ؛ ئۇلار جەڭ قىلىدۇ،

---

73 بۇ دۇئا يۇقىرىقى بېشارەت بىلەن باغلىنىشلىق؛ زىرائەتلەر ۋە ئۈزۈملەرگە يامغۇر كېرەك، ئەلۋەتتە. «كېيىنكى يامغۇر» بولسا پەلەستىندە 3- ياكى 4-ئايدا ياغىدۇ، ئەتىيازلىق زىرائەتلەرنى پىشۇرۇش ھالقىلىق رولنى ئوينايدۇ. بۇ يامغۇرلار بولمىسا ھېچ ھوسۇل بولمايدۇ.

74 «ئۆي بۇتلىرى» (ئىبرانىي تىلىدا «تەرافىم») پال بىلەن «يول كۆرسىتىدىغان» بىرخىل بۇتلار ئىدى.

75 «يەنى يەھۇدادىن» دېگەن سۆزلەرنى تەرجىمە يولىدا قوشۇپ كىرگۈزدۇق. ئىبرانىي تىلىدا پەقەت «ئۇنىڭدىن» دېيىلىدۇ. 9-ئايەتتە «يەھۇدا جەمەتى» كۆزدە تۇتۇلغان بولغاچقا، 10-ئايەتنى شۇنداق تەرجىمە قىلدۇق. مەسىھ «يەھۇدادىن» چىقىدۇ، ئەلۋەتتە.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «يەنى خۇدادىن».

76 بۇ تۆت نامىنىڭ ھەممىسى «مەسىھ-قۇتقۇزغۇچى»نىڭ ئۇنۋانلىرى بولىدۇ. بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرى بويىچە «مەسىھ» چوقۇم يەھۇدانىڭ ئەۋلادى بولۇشى كېرەك ئىدى.
«قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.
«ئۇنىڭدىن» دېگەننى بەزى ئالىملار «خۇدادىن» دېگەن مەنىدە، دەپ قارايدۇ.

چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇلار بىلەن بىللىدۇر؛ ئۇلار ئاتلىق ئەسكەرلەرنىمۇ يەرگە قارىتىپ قويىدۇ. [6] مەن يەھۇدا جەمەتىنى كۈچەيتىمەن، يۈسۈپنىڭ جەمەتىنى قۇتقۇزىمەن؛ مەن ئۇلارنى قايتىدىن ئولتۇراقلىششقا قايتۇرىمەن؛ چۈنكى مەن ئۇلارغا رەھىم-شەپقەتنى كۆرسىتىمەن. ئۇلار مەن ھېچقاچان تاشلىۋەتمىگەندەك بولىدۇ؛ چۈنكى مەن ئۇلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارمەن؛ مەن ئۇلارغا جاۋاب بېرىمەن. [7] ئەفرائىمدىكىلەر پالۋاندەك بولىدۇ، كۆڭۈللىرى شاراب كەيپىنى سۈرگەنلەردەك خۇشاللىنىدۇ؛ ئۇلارنىڭ بالىلىرى بۇنى كۆرۈپ خۇشاللىنىدۇ؛ ئۇلارنىڭ كۆڭلى پەرۋەردىگاردىن شادلىنىدۇ.

[8] مەن ئۈشقىرتىپ، ئۇلارنى يىغىمەن؛ چۈنكى مەن ئۇلارنى بەدەل تۆلەپ ھۆرلۈككە چىقىرىمەن؛ ئۇلار ئىلگىرى كۆپىيىپ كەتكەندەك كۆپىيىدۇ. [9] مەن ئۇلارنى ئەللەر ئارىسىدا ئۇرۇقتەك چاچىمەن[77]؛ ئاندىن ئۇلار مېنى يىراق جايلاردا ئەسلەيدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بالىلىرى بىلەن ھايات قېلىپ، قايتىپ كېلىدۇ. [10] مەن ئۇلارنى قايتىدىن مىسىر زېمىنىدىن ئېلىپ كېلىمەن، ئاسۇرىيەدىنمۇ چىقىرىپ يىغىمەن؛ ئۇلارنى گىلېئاد ۋە لىۋان زېمىنىغا ئېلىپ كىرگۈزىمەن؛ يەر-زېمىن ئۇلارنى پاتقۇزالماي قالىدۇ.

[11] شۇنداق قىلىپ، ئۇ[78] جەبىر-جاپا دېڭىزىدىن ئۆتۈپ، دېڭىزدىكى دولقۇنلارنى ئۇرىدۇ؛ نىل دەرياسىنىڭ تەگلىرى قۇرۇپ كېتىدۇ؛ ئاسۇرىيەنىڭ مەغرۇرلۇقى ۋە پەخرى پەس قىلىنىدۇ، مىسىردىكى شاھانە ھاسىمۇ يوقىلىدۇ.

[12] مەن ئۇلارنى پەرۋەردىگار ئارقىلىق كۈچەيتىمەن؛ ئۇلار ئۇنىڭ نامىدا ماڭىدۇ، دەيدۇ پەرۋەردىگار.

---

77 ياكى «چاچىدىغان بولسام،...».

78 «ئۇ» ــ خۇدانى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

خۇدانىڭ پادىسى ياخشى پادىچىسىنى، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنى رەت قىلىدۇ؛ ئۇلار زۇلمەتكە قالىدۇ

11
[1] ئى لىۋان، ئوت سېنىڭ كېدىر دەرەخلىرىڭنى يەپ كېتىشى
ئۈچۈن، دەرۋازىلىرىڭنى ئاچ![79] [2] ۋايساڭلار، ئى قارىغايلار، چۈنكى
كېدىر يىقىلدى، ئېسىل دەرەخلەر ۋەيران قىلىندى؛ ۋايساڭلار، ئى باشاندىكى
دۇب دەرەخلىرى، چۈنكى باراقسان ئورمان يىقىتىلدى! [3] پادىچىلارنىڭ
ۋايىسىغان ئاۋازىنى ئاڭلا! چۈنكى ئۇلارنىڭ شەرىپى بولغان چىمەن-يايلاق
ۋەيران قىلىندى؛ ئارسلانلارنىڭ ھۆركىرىگەن ئاۋازىنى ئاڭلا! چۈنكى ئىئوردان
دەرياسىنىڭ پەخرى بولغان بۈك-باراقسانلىقى ۋەيران قىلىندى.
[4] پەرۋەردىگار خۇدايىم مۇنداق دەيدۇ: ــ بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادىنى
باقىن! [5] ئۇلارنى سېتىۋالغانلار ئۇلارنى بوغۇزلىۋەتكەندە ھېچ گۇناھكار دەپ
قارالمايدۇ؛ ئۇلارنى سېتىۋەتكەنلەر: «پەرۋەردىگارغا شۈكرى! چۈنكى بېيىپ
كەتتىم!» ــ دەيدۇ؛ ئۇلارنىڭ ئۆز پادىچىلىرى ئۇلارغا ئىچىنى ھېچ ئاغرىتمايدۇ.
[6] چۈنكى مەن زېمىندا تۇرۇۋاتقانلارغا يەنە ئىچىمنى ھېچ ئاغرىتمايمەن، دەيدۇ
پەرۋەردىگار: ــ ۋە مانا، مەن ئادەملەرنى، ھەربىرىنى ئۆز يېقىنىنىڭ قولىغا ۋە
ئۆز پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن؛ مانا، بۇلار زېمىننى خاراب قىلىدۇ، مەن
ئۇلارنى بۇلارنىڭ قولىدىن ھېچ قۇتقۇزمايمەن.[80]

---

[79] بۇ 1-3-ئايەت بەلكىم بىر ئوخشىتىش؛ يەھۇدانىڭ يېتەكچىلىرى خۇدانىڭ خەلقى ۋە خۇدا بەرگەن زېمىننى ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىشلەتكەن، ھازىر بۇ مەنپەئەتتىن ئايرىلىدۇ. 1-ئايەت يېڭىدىن قۇرۇلغان ئىبادەتخانىنىڭ يەنە ۋەيران قىلىنىشىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. ئۇ لىۋاندىكى كۆپلىگەن كېدىر دەرەخلىرىنى ۋە باشقا ئېسىل دەرەخلەرنى ئىشلىتىپ سېلىنغان (تەۋرات، «ئەزرا»، 7:3-ئايەت).

«قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بىز بۇ بابنى تەپسىلىي شەرھلەيمىز.

[80] «ئۆز پادىشاھى» ئالاھىدە ئىبارە بولۇپ، بەلكىم خۇدا شۇ پادىشاھنى تاللىمىغانلىقىنى، بەلكى يەھۇدادىكىلەر ئۆزلىرى تاللىۋالغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە يەھۇدانىڭ ھېچ پادىشاھى يوق ئىدى (يەھۇدا پارس ئىمپېرىيەسى ئاستىدا بولغان).

7 شۇڭا مەن «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا»نى بېقىپ تۇردۇم، بولۇپمۇ پادىنىڭ ئارىسىدىكى مىسكىن مۆمىنلەرنى باقتىم[81]. مەن ئۆزۈمگە ئىككى تاياقنى ئالدىم؛ بىرىنچىسىنى «شاپائەت»، ئىككىنچىسىنى «رىشتە» دەپ ئاتىدىم؛ شۇنىڭ بىلەن مەن پادىنى باقتىم.[82]
8 شۇنىڭدەك مەن بىر ئاي ئىچىدە ئۈچ پادىچىنى ھالاك قىلدىم؛ مېنىڭ جېنىم بۇ خەلقتىن بىزار بولدى ۋە ئۇلارنىڭ جېنى مېنى ئۆچ كۆردى.[83]
9 مەن: «مەن سىلەرنى باقمايمەن؛ ئۆلەي دەپ قالغانلىرى ئۆلۈپ كەتسۇن؛ ھالاك بولاي دەپ قالغانلىرى ھالاك بولسۇن؛ تىرىك قالغانلارنىڭ ھەممىسى بىر-بىرىنىڭ گۆشىنى يېسۇن[84]» ــ دېدىم.
10 مەن «شاپائەت» دېگەن تايىقىمنى ئېلىپ سۇندۇرۇۋەتتىم، شۇنىڭدەك مېنىڭ بارلىق ئەللەر بىلەن بولغان ئەھدەمنى سۇندۇرۇۋەتتىم. 11 ئەھدە شۇ كۈنى بىكار قىلىنىۋېتىلدى؛ شۇڭا پادا ئارىسىدىكى ماڭا دىققەت قىلغان مىسكىن

---

81 «پادا» ئىسرائىل خەلقىنى كۆرسىتىدۇ. پادىنىڭ «ئارىسىدىكى مىسكىن مۆمىنلەر»، خۇداغا سادىق «قالدى»لار ئىدى (11-ئايەتنى كۆرۈڭ). زەكەرىيا پادىچىلىق ۋەزىپىسىنى ئۇلارنى دەپ زىممىسىگە ئالدۇ. لېكىن خۇدانىڭ جازاسى پادىنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ بېشىغا چۈشۈش ئالدىدا تۇردۇ (5-ئايەت)؛ خۇدانىڭ نەزىرى بەرىبىر «پادا ئارىسىدىكى «مىسكىن مۆمىنلەر»» («قالدىلار») ئۈستىدە بولدۇ. ئۇلار پادىنىڭ ئارىسىدىكى ئاز بىر قىسمىدۇر.

82 زەكەرىيا بەلكىم مەزكۇر ئىشنى، شۇنداقلا 8-14-ئايەتتىكى باشقا بەزى ئىشلارنى چۈشىدە ياكى ئالامەت كۆرۈنۈشتە كۆرگەن بولۇشى مۇمكىن؛ بۇ ئىشلارنىڭ مەلۇم بىر قىسمىنى ئۇ خەلق ئالدىدا «رول ئېلىپ» كۆرسەتكەن بولسا كېرەك. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

83 «ئۈچ پادىچى» توغرۇلۇق بىزنىڭچە ئىككى ئىمكانىيەت بار. (1) «ئۈچ پادىچى» مەلۇم ئادەملەرنى ئەمەس، بەلكى خۇدا ئىسرائىل ئۈچۈن بېكىتكەن ئۈچ خىل پادىچىنى، يەنى «پەيغەمبەر»، «كاھىن» ۋە «پادىشاھ»نى بىلدۈرىدۇ. مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى رىم ئىمپېرىيەسىنىڭ يېرۇسالېمنى ۋەيران قىلىشى بىلەن، ئىسرائىلدا بۇ ئۈچ خىل «پادىچى» قالمىدى. (2) مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى رىم ئىمپېرىيەسى يېرۇسالېمنى مۇھاسىرىگە ئالغاندا، ئىسرائىلنىڭ بىر-بىرىگە ئۆچ بولغان ئۈچ يېتەكچىسى (يۇھاننا، سىمون ۋە ئەلئېزەر) بار ئىدى. ئۇلارنىڭ بىر-بىرى بىلەن سوقۇشۇشلىرى تۈپەيلىدىن يېرۇسالېم ئاخىر بېرىپ ئىشغال قىلىنغان، بۇ ئۈچ «پادىچى» شۇ ھامان «پادىچىلىقتىن» قالغان. بىز 2-ئىمكانىيەتكە مايىلمىز. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بىز يەنە بۇنىڭ ئۈستىدە مۇزاكىرىلىشىمىز.

84 دەرۋەقە، رىم ئىمپېرىيەسى يېرۇسالېمنى مۇھاسىرىگە ئالغاندا كۆپ ئادەم ئاچارچىلىقتىن باشقىلارنى ئۆلتۈرۈپ گۆشىنى يېگەن.

مۆمىنلەر بۇنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتى.[85] 12 ۋە
مەن ئۇلارغا: «مۇۋاپىق كۆرسەڭلار، مېنىڭ ئىش ھەققىمنى بېرىڭلار؛ بولمىسا
بولدى قىلىڭلار» ــ دېدىم. شۇڭا ئۇلار مېنىڭ ئىش ھەققىمگە ئوتتۇز كۈمۈش
تەڭگىنى تارازىغا سالدى.
13 ۋە پەرۋەردىگار ماڭا: «مانا بۇ ئۇلار ماڭا بېكىتكەن قالتىس باھا! ئۇنى
ساپالچىنىڭ ئالدىغا تاشلاپ بەر![86]» دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئوتتۇز
كۈمۈش تەڭگىنى ئېلىپ بۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە، ساپالچىنىڭ ئالدىغا
چۆرۈۋەتتىم. 14 ئاندىن مەن يەھۇدا بىلەن ئىسرائىلنىڭ قېرىنداشلىقىنى ئۈزۈش
ئۈچۈن، ئىككىنچى تايىقىمنى، يەنى «رىشتە»نى سۇندۇرۇۋەتتىم.
15 ئاندىن پەرۋەردىگار ماڭا مۇنداق دېدى: «سەن ئەمدى يەنە ئەرزىمەس
پادىچىنىڭ قوراللىرىنى[87] ئال. 16 چۈنكى مانا، مەن زېمىندا بىر پادىچىنى
ئورنىدىن تۇرغۇزىمەنكى، ئۇ ھالاك بولاي دېگەنلەردىن خەۋەر ئالمايدۇ، تېنەپ
كەتكەنلەرنى ئىزدىمەيدۇ، يارىلانغانلارنى ساقايتمايدۇ، ساغلاملارنىمۇ باقمايدۇ؛
ئۇ بەلكى سەمرىگەنلەرنىڭ گۆشىنى يەيدۇ، ھەتتا تۇياقلىرىنى يىرىپ يەيدۇ. 17
پادىنى تاشلىۋەتكەن ئەرزىمەس پادىچىنىڭ ھالىغا ۋاي! قىلىچ ئۇنىڭ بىلىكى
ۋە ئوڭ كۆزىگە چۈشىدۇ؛ ئۇنىڭ بىلىكى پۈتۈنلەي يىگىلەيدۇ، ئۇنىڭ ئوڭ كۆزى
پۈتۈنلەي قاراڭغۇلىشىپ كېتىدۇ.[88]

85 بۇ «مىسكىنلارنىڭ بىلىپ يېتىشى»نىڭ ئۆزىمۇ بەلكىم «ئالامەت كۆرۈنۈش»نىڭ بىر قىسمىدۇر. دېمەك، ھەممىسى پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىن كېيىن يۈز بېرىدۇ.

86 «قالتىس باھا!» ــ كىنايىلىك، ھەجۋىي گەپ، ئەلۋەتتە.

87 ياخشى پادىچىنىڭ قوراللىرى بولغان ئىككى تاياقنى سۇندۇرۇۋەتكەندىن كېيىن، «ئەرزىمەس پادىچىنىڭ قوراللىرىنى ئال» دەپ بۇيرۇلغان.

88 بۇ سىرلىق بابنىڭ خەۋىرىنى يىغىنچاقلىساق: (1) ئىسرائىل ئۆزىنىڭ مەنپەئەتپەرەس «پادىچىلىرى» تەرىپىدىن كۆپ ئازاب تارتقان. (2) بىراق بۇ ئىشلاردا ئۇلارنىڭ ئۆز مەسئۇلىيىتى بار. خۇدا مۇشۇ پادىچىلىرى ئارقىلىق ئۇلارنى جازالىغان ھەم جازالايدۇ. ئىسرائىل خەلقى ياخشى پادىچىنى، يەنى خۇدانىڭ ئۆزىنى كەمسىتىدۇ. ئۇلار ئۇنى «30 كۈمۈش تەڭگە»نىڭ باھاسىدا كۆرىدۇ. (3) بۇ پۇل ئىبادەتخانىدا تاشلىۋېتىلىدۇ؛ (4) ئۇلار ھەقىقىي پادىچىنىڭ بېقىشىنى رەت قىلىدۇ، شۇڭا خۇدا ئۇلارنى ناھايىتى رەزىل بىر پادىچىنىڭ قولىغا تاپشۇرىدۇ؛ (5) خۇدا مۇشۇ رەزىل پادىچىنى ۋە بارلىق مەنپەئەتپەرەس پادىچىلارنىمۇ قاتتىق جازالايدۇ.
ئوقۇرمەنلەرگە ئايانكى، «ئۆزۈم ياخشى پادىچىدۇرمەن» دېگەن ئەيسا مەسىھ يەھۇدانىڭ 30

يېرۇسالېمنىڭ ئاخىرقى قېتىم مۇھاسىرىگە چۈشۈشى — ئىسرائىللار ئۆزى ئۆلتۈرگەن قۇتقۇزغۇچىسىنى كۆرىدۇ

12

[1] پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىل توغرۇلۇق سۆزىدىن يۈكلەنگەن بېشارەت: ــ

ئاسمانلارنى يايغۇچى، يەرنىڭ ئۇلىنى سالغۇچى، ئادەمنىڭ روھىنى ئۇنىڭ ئىچىدە ياسىغۇچى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

[2] مانا، مەن يېرۇسالېمنى ئەتراپىدىكى بارلىق ئەللەرگە كىشىلەرنى دەككە-دۈككىگە سالىدىغان ئاپقۇر قىلىمەن؛ يېرۇسالېمغا چۈشىدىغان مۇھاسىرە يەھۇداغىمۇ چۈشىدۇ.

[3] شۇ كۈنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، مەن يېرۇسالېمنى بارلىق ئەللەرگە ئېغىر يۈك بولغان تاش قىلىمەن؛ كىم ئۇنى ئۆزىگە يۈكلىسە يارىلانماي قالمايدۇ؛ يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەللەر ئۇنىڭغا جەڭ قىلىشقا يىغىلىدۇ. [4] شۇ كۈنى مەن ھەممە ئاتلارنى ساراسىمىگە سېلىپ، ئاتلىقلارنى ساراڭ قىلىپ ئۇرىمەن؛ بىراق يەھۇدا جەمەتىنى كۆزۈمدە تۇتىمەن؛ ئەللەردىكى ھەربىر ئاتنى بولسا كورلۇق بىلەن ئۇرۇۋېتىمەن. [5] شۇنىڭ بىلەن يەھۇدانىڭ يولباشچىلىرى كۆڭلىدە: «يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ئۇلارنىڭ خۇداسى ئارقىلىق ماڭا كۈچ بولىدۇ» دەيدۇ. [6] شۇ كۈنى مەن يەھۇدانىڭ يولباشچىلىرىنى ئوتۇنلار ئارىسىدىكى ئوتداندەك، ئۆنچىلەر[89] ئارىسىدىكى مەشئەلدەك قىلىمەن؛ ئۇلار ئەتراپىدىكى بارلىق ئەللەرنى، يەنى ئوڭ ۋە سول تەرىپىدىكىلەرنى يەۋېتىدۇ؛ يېرۇسالېمدىكىلەر يەنە ئۆز جايىدا، يەنى يېرۇسالېم شەھىرىدە تۇرىدىغان بولىدۇ. [7] پەرۋەردىگار ئاۋۋال يەھۇدانىڭ چېدىرلىرىنى قۇتقۇزىدۇ؛ سەۋەبى ــ داۋۇت جەمەتىنىڭ شان-شەرىپى ھەم

كۆمۈش تەڭگە ئۈچۈن ساتقۇنلۇق قىلىشى بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن؛ كېيىن يەھۇدىي خەلقى رەزىل مەنپەئەتپەرەس يېتەكچىلەرنىڭ كاساپىتىدىن يەنە بىر قېتىم (رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن) دۇنيانىڭ چەت-چەتلىرىگىچە تارقىتىۋېتىلگەن. بۇ ئىشلار ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

[89] «ئۆنچىلەر» ــ بۇغداي ياكى ئارپا باغلاملىرى.

يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ شان-شەرىپى يەھۇدانىڭكىدىن ئۇلۇغلانماسلىقى
ئۈچۈندۇر. 8 شۇ كۈنى پەرۋەردىگار يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنى قوغدايدۇ؛
ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەلەڭشىپ قالغانلارمۇ شۇ كۈنى داۋۇتتەك پالۋان بولىدۇ؛
داۋۇت جەمەتى بولسا خۇدادەك، يەنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى پەرۋەردىگارنىڭ
پەرىشتىسىدەك كۈچلۈك بولىدۇ.
9 شۇ كۈنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا كەلگەن
بارلىق ئەللەرنى ھالاك قىلىشقا كىرىشىمەن. 10 ۋە مەن داۋۇت جەمەتى
ۋە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ئۈستىگە شاپائەت يەتكۈزگۈچى ۋە شاپائەت
تىلىگۈچى روھنى قۇيىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرى سانجىپ ئۆلتۈرگەن
ماڭا يەنە قارايدۇ[90]؛ بىرسىنىڭ تۇنجى ئوغلى ئۈچۈن ماتەم تۇتۇپ يىغا-زار
كۆتۈرگەندەك ئۇلار ئۇنىڭ ئۈچۈن يىغا-زار كۆتۈرىدۇ؛ يەككە-يېگانە ئوغلىدىن
جۇدا بولغۇچىنىڭ دەرد-ئەلەم تارتقىنىدەك ئۇلار ئۇنىڭ ئۈچۈن دەرد-ئەلەم
تارتىدۇ.[91] 11 شۇ كۈنى يېرۇسالېمدا غايەت زور يىغا-زار كۆتۈرۈلىدۇ، ئۇ مەگىددو
جىلغىسىدىكى «خاداد-رىممون»دا كۆتۈرۈلگەن يىغا-زاردەك[92] بولىدۇ. 12
زېمىن يىغا-زار كۆتۈرىدۇ؛ ھەربىر ئائىلە ئايرىم ھالدا يىغا-زار كۆتۈرىدۇ. داۋۇت
جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا، ناتان جەمەتى ئايرىم
ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا؛ 13 لاۋىي جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ
ئاياللىرى ئايرىم ھالدا؛ شىمەي جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم
ھالدا؛ 14 بارلىق تىرىك قالغان ئائىلىلەر، يەنى ھەربىر ئائىلە ئايرىم-ئايرىم ھالدا
ۋە ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا يىغا-زار كۆتۈرىدۇ.

---

90 ياكى «تەلمۈرۈپ قارايدۇ».

91 دېمىسەكمۇ بۇ بېشارەت ئىسرائىلنىڭ ئۆز قۇتقۇزغۇچى-خۇداسىنى سانجىيدىغانلىقىنى ياكى سانجىپ ئۆلتۈرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ، پۈتۈن خەلق ئاخىرقى زاماندا خۇدانىڭ روھى ئارقىلىق بۇنى بىلىپ يېتىپ، قاتتىق ماتەم تۇتىدۇ. خۇدا شۇ چاغدا ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ، ئۇلارنىڭ گۇناھىنى يۇيۇش يولىنى ئاچىدۇ (13-باب). «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بۇ توغرۇلۇق يەنە توختىلىمىز.

92 «ھاداد-رىممون» بەلكىم «مېگىددو يىلغىسىدىكى بىر جاي بولۇشى مۇمكىن. شۇ يەردە كۆتۈرۈلگەن يىغا-زار (ماتەم تۇتۇشى)» بەلكىم ئىلگىرىكى ئىنتايىن ئىخلاسمەن پادىشاھ يوسىيانىڭ پاجىئەلىك ئۆلۈمى تۈپەيلىدىن بولغان («2پاد.» 9-باب، «2تار.» 35:20-27-ئايەت).

13

1 شۇ كۈنى داۋۇت جەمەتى ھەم يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ئۈچۈن
گۇناھنى ۋە پاسكىنىلىقنى يۇيىدىغان بىر بۇلاق ئېچىلىدۇ؛ 2
شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگار، ــ مەن مەبۇدلارنىڭ ناملىرىنى زېمىندىن يوقىتىمەنكى، ئۇلار يەنە
ھېچ ئەسلەنمەيدۇ؛ ۋە مەن پەيغەمبەرلەرنى[93] ۋە پاسكىنا روھنىمۇ زېمىندىن
چىقىرىپ يۆتكىۋېتىمەن. 3 شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، بىرەيلەن يەنىلا
پەيغەمبەرچىلىك قىلىپ بېشارەت بېرەي دېسە، ئۇنىڭ ئۆزىنى تۇغقان ئاتا-
ئانىسى ئۇنىڭغا: «سەن ھايات قالمايسەن؛ چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا
يالغان گەپ قىلىۋاتىسەن» دەيدۇ؛ ئاندىن ئۆزىنى تۇغقان ئاتا-ئانىسى ئۇنى
بېشارەت بېرىۋاتقىنىدىلا سانجىپ ئۆلتۈرىدۇ.[94] 4 شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى،
پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەربىرى ئۆزلىرى بېشارەت بېرىۋاتقاندا كۆرگەن كۆرۈنۈشتىن
خىجىل بولىدۇ؛ ئۇلار خەقنى ئالداش ئۈچۈن ئىككىنچى چۇپۇرلۇق چاپاننى
كىيمەيدۇ[95]؛ 5 ئۇ: «مەن پەيغەمبەر ئەمەس، مەن پەقەت تېرىقچىمەن؛
چۈنكى ياشلىقىمدىن تارتىپ تۇپراق بىلەن تىرىكچىلىك قىلىۋاتىمەن» ــ
دەيدۇ.[96] 6 ئەمدى بىرسى ئۇنىڭدىن: «ھەي، ئەمدى سېنىڭ مەيدەڭدىكى بۇ
زەخمەتلەر نېمە؟» ــ دېسە، ئۇ: «دوستلىرىمنىڭ ئۆيىدە يارىلىنىپ قالدىم»
ــ دەپ جاۋاب بېرىدۇ.[97]

93 بۇ پەيغەمبەرلەر ساختا پەيغەمبەرلەر، ئەلۋەتتە. ئەمەلىيەتتە بولسا مەسىھ-قۇتقۇزغۇچى دۇنياغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھېچ ھاجىتى يوق بولىدۇ.

94 مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە ساختا پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرۈش كېرەك. مۇشۇ ئادەمنىڭ ئاتا-ئانىسى خۇدادىن شۇنچە ئەيمىنىدۇكى، ئۆز ئوغلىنى نەق مەيدانىدا ئۆلتۈرىدۇ.

95 ئىلياس، ئېلىشا ۋە يەھيا پەيغەمبەرلەر مۇشۇنداق ئىنتايىن ئاددىي كىيىم كىيگەن.

96 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ياشلىقىمدىن تارتىپ مەن ئادەمنىڭ مەدىكارى بولۇپ كەلدىم».

97 «مەيدەڭدىكى زەخمەتلەر» ئىبرانىي تىلى بويىچە سۆزمۇسۆز ئالساق «ئىككى قولۇڭ ئوتتۇرىسىدىكى زەخمەتلەر» بولىدۇ. «بۇتپەرەس پەيغەمبەرلەر» جىن-شەيتانلارنىڭ دىققىتىنى تارتىش ئۈچۈن پات-پات ئۆز تېنىنى كېسىۋالاتتى ۋە ئاخىرقى زاماندىمۇ شۇنداق قىلىشى مۇمكىن («1پاد.»، 28:18-ئايەتتە مىسال كۆرۈلىدۇ). شۇنىڭ بىلەن خەلق مۇشۇنداق زەخمەتلەردىن گۇمانلىنىدۇ، ساختا پەيغەمبەر زەخمەتلىرىدىن خىجىل بولۇپ روشەن بىر يالغان باھانىنى كۆرسىتىدۇ.

ھەقىقىي پادىچىنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرى ۋە نەتىجىلىرى توغرۇلۇق يەنە بىر بېشارەت

7 ئويغان، ئى قىلىچ، مېنىڭ پادىچىمغا، يەنى مېنىڭ شېرىكىم بولغان
ئادەمگە قارشى چىق، — دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگار؛ — پادىچىنى ئۇرۇۋەت، قويلار پاتىپاراق بولۇپ تارقىتىۋېتىلىدۇ؛
مەن قولۇمنى كىچىك پېئىللارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرۈپ تۇرغۇزىمەن[98]. 8
زېمىندا شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، — دەيدۇ پەرۋەردىگار، — ئۈچتىن
ئىككى قىسمى قىرىلىپ ئۆلىدۇ؛ بىراق ئۈچتىن بىر قىسمى ئۇنىڭدا تىرىك
قالىدۇ. 9 ئاندىن مەن ئۈچىنچى قىسمىنى ئوتقا كىرگۈزىمەن، ئۇلارنى كۈمۈش
تاۋلىغاندەك تاۋلايمەن، ئالتۇن سىنالغاندەك ئۇلارنى سىنايمەن؛ ئۇلار مېنىڭ
نامىمنى چاقىرىپ نىدا قىلىدۇ ۋە مەن ئۇلارغا جاۋاب بېرىمەن؛ مەن: «بۇ
مېنىڭ خەلقىم» دەيمەن؛ ئۇلار: «پەرۋەردىگار مېنىڭ خۇدايىم» — دەيدۇ.

پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ پادىشاھلىقى

14 1 مانا، پەرۋەردىگارغا خاس كۈن كېلىدۇ؛ ئۇ كۈنى ئاراڭدىن
مال-مۈلكۈڭ بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىپ بۆلۈشۈۋېلىنىدۇ. 2 مەن
بارلىق ئەللەرنى يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا يىغىمەن؛ شەھەر ئىشغال
قىلىنىدۇ، ئۆيلەر بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىپ، قىز-ئاياللار ئاياغ-ئاستى قىلىنىدۇ؛
شەھەرنىڭ يېرىمى ئەسىرگە چۈشۈپ سۈرگۈن قىلىنىدۇ؛ تىرىك قالغان
خەلق شەھەردىن ئېلىپ كېتىلمەيدۇ.
3 ئاندىن پەرۋەردىگار چىقىپ شۇ ئەللەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ؛ ئۇ ئۆزىنىڭ
جەڭ قىلغان كۈنىدىكىدەك ئۇرۇشىدۇ[99]. 4 ئۇنىڭ پۇتلىرى شۇ كۈنى

---

[98] باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «مەن قولۇمنى كىچىك پېئىللار ئۈستىگىمۇ قارشى چۆشۈرىمەن».
بىراق بىزنىڭ تەرجىمىمىز 8-ئايەتكە ماسلىشىدۇ؛ ئومۇمىي مەنىسى خۇدا ئۆزىگە تەۋە كىچىك
پېئىللىقلارنى قوغدايدۇ.

[99] «جەڭ قىلغان كۈنىدىكىدەك» — بەلكىم پەرۋەردىگار ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغان كۈننى

يېرۇسالېمنىڭ شەرقىي تەرىپىنىڭ ئەڭ ئالدى بولغان زەيتۇن تېغىدا تۇرىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن زەيتۇن تېغى ئوتتۇرىدىن شەرق ۋە غەرب تەرەپكە يېرىلىدۇ؛
زور يوغان بىر جىلغا پەيدا بولىدۇ؛ تاغنىڭ يېرىمى شىمال تەرەپكە،
يېرىمى جەنۇب تەرەپكە يۆتكىلىدۇ.[100] 5 ۋە سىلەر مېنىڭ تاغلىرىمنىڭ
دەل مۇشۇ جىلغىسى بىلەن قاچىسىلەر؛ چۈنكى تاغلارنىڭ جىلغىسى
ئازەلگىچە[101] بارىدۇ؛ سىلەر يەھۇدا پادىشاھى ئۇززىيانىڭ كۈنلىرىدە بولغان
يەر تەۋرەشتە قاچقىنىڭلاردەك قاچىسىلەر. ئاندىن پەرۋەردىگار خۇدايىم
كېلىدۇ؛ ھەممە سەن بىلەن بارلىق «مۇقەددەس بولغۇچىلار»مۇ كېلىدۇ![102]
6 شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، نۇر توختاپ قالىدۇ؛ پارلاق يۇلتۇزلارمۇ
قاراڭغۇلىشىپ كېتىدۇ؛ 7 بىراق ئۇ پەرۋەردىگارغا مەلۇم بولغان ئالاھىدە بىر
كۈن، يا كېچە يا كۈندۈز بولمايدۇ؛ شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، كەچ
كىرگەندە، ئالەم يورۇتۇلىدۇ[103].

(«مىس.» 14-15-باب) ياكى يەشۇئا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدە ئۇنىڭ ئامورىيلار بىلەن قىلغان جېڭىنى كۆرسىتىدۇ («يەشۇئا» 10-باب).

[100] ئوقۇرمەنلەر ئىنجىلدىن شۇنى بىلىدۇكى، ئەيسا مەسىھ دۇنيادىن ئايرىلىپ كەتكەندە ئۇ دەل مۇشۇ تاغدىن كۆتۈرۈلگەن، ۋە شۇ چاغدا پەرىشتىلەر روسۇللىرىغا: «ئەيسا ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. بىراق ئۇ قانداق كۆتۈرۈلگەن بولسا، كەلگۈسىدە يەنە دەل سىلەر كۆرگەن پېتى قايتىپ كېلىدۇ» — دېدى.

گېئولوگلار زەيتۇن تېغىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى شەرقتىن-غەربكە سوزۇلغان بىر «يەر پوستى ئۆزۈلمىسى»نى تاپقان. ئۇ «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»دە يېرىلىشنى كۈتمەكتە.

[101] «ئازەل»نىڭ قەيەردىلىكى ھازىرچە بىزگە نامەلۇم. ھازىرقى ئەھۋالدا، يېرۇسالېمدىن شەرققە قېچىش مۇمكىن ئەمەس؛ «كىدرون جىلغىسى»، شۇنداقلا ئىنتايىن تىك بولغان زەيتۇن تېغىنىڭ ئۆزى مۇشۇنداق «قېچىش يولى»نى توسۇۋالىدۇ.

[102] «مۇقەددەس بولغۇچىلار» بارلىق كېرۇب-پەرىشتىلەر ۋە بەلكىم ئۆلۈمدىن تىرىلگەن خۇدانىڭ مۇقەددەس بەندىلىرىنى كۆرسىتىدۇ («1تېس.» 13:4-17نى كۆرۈڭ).

[103] بەزى ئالىملار بۇ نۇر مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق ھۆكۈمرانلىقىنىڭ ئاخىرىغىچە يېتىدۇ، دەپ قارايدۇ. دېمەك، شۇ كۈنلەردە كېچىدە كۈندۈزگە ئوخشاش يورۇقلۇق بولىدۇ. خۇداغا نىسبەتەن بۇ «مىڭ يىل» پەقەت «بىر كۈن»دەك بولىدۇ («2پېت.»، 8:3، «ۋەھ.» 20-بابنى كۆرۈڭ). بىز بۇ پىكىرگە قوشۇلىمىز. «قوشۇمچە سۆز»دە ئۇنىڭ ئۈستىدىمۇ توختىلىمىز.

8 شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ھاياتلىق سۇلىرى يېرۇسالېمدىن ئېقىپ چىقىدۇ؛ ئۇلارنىڭ يېرىمى شەرقىي دېڭىزغا، يېرىمى غەربىي دېڭىزغا[104] قاراپ ئاقىدۇ؛ يازدا ۋە قىشتا شۇنداق بولىدۇ.
9 پەرۋەردىگار پۈتكۈل يەر يۈزى ئۈستىدە پادىشاھ بولىدۇ؛ شۇ كۈنى پەقەت بىر «پەرۋەردىگار» بولىدۇ[105]، يەر يۈزىدە بىردىنبىر ئۇنىڭلا نامى بولىدۇ. 10 گېبادىن يېرۇسالېمنىڭ جەنۇبىدىكى رىممونغىچە بولغان پۈتۈن زېمىن «ئاراباھ»دەك تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرۇلىدۇ؛ يېرۇسالېم بولسا «بىنيامىن دەرۋازىسى»دىن «بىرىنچى دەرۋازا»غىچە ۋە يەنە «بۇرجەك دەرۋازىسى»غىچە، «ھانانىيەلنىڭ مۇنارى»دىن پادىشاھنىڭ شاراب كۆلچەكلىرىگىچە يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ[106]، لېكىن شەھەر يەنىلا ئۆز جايىدا شۇ پېتى تۇرىدۇ[107]؛ 11 ئادەملەر يەنە ئۇنىڭدا تۇرىدۇ. «ھالاك پەرمانى»[108] يەنە ھېچ چۈشۈرۈلمەيدۇ؛ يېرۇسالېم خاتىرجەملىكتە تۇرىدۇ.
12 ۋە پەرۋەردىگار يېرۇسالېمغا جەڭ قىلغان بارلىق ئەللەرنى ئۇرۇشقا ئىشلەتكەن ۋابا شۇنداق بولىدۇكى، ئۇلار ئۆرە بولسىلا گۆشلىرى چىرىپ

104 «شەرقىي دېڭىز» يەنى «ئۆلۈك دېڭىز»، «غەربىي دېڭىز» يەنى «ئوتتۇرا دېڭىز».

105 دېمەك، نە ئىسرائىللار نە ئەللەر ھېچقانداق بۇتنى (بۇرۇنقىدەك خالىغانچە) «پەرۋەردىگار» دەۋالمايدۇ.

106 ««بىنيامىن دەرۋازىسى»دىن «بىرىنچى دەرۋازا»غىچە ۋە يەنە «بۇرجەك دەرۋازىسى»غىچە»» دېگەن ئارلىق يېرۇسالېمنىڭ شەرقىدىن غەربىغىچە بارلىق جايلارنى ۋە ««خانانەلنىڭ مۇنارى»دىن «پادىشاھنىڭ شاراب كۆلچەكلىرى»گىچە» دېگەن ئارلىق ئۇنىڭ شىمالىدىن جەنۇبىغىچە بولغان بارلىق جايلارنى كۆرسىتىدۇ. دېمەك، پۈتۈن شەھەرنى بىلدۈرىدۇ، پۈتۈن شەھەر كۆتۈرۈلىدۇ.

107 بۇ ئايەت بويىچە يېرۇسالېمنىڭ ئەتراپىدىكى تاغلىق رايونلار (60 كىلومېترچە ئۇزۇنلۇق ۋە كەڭلىكتە) تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرۇلىدۇ. شۇنداق دېگىنى بىلەن «شەھەر يەنىلا ئۆز جايىدا شۇ پېتى تۇرىدۇ».

108 «ھالاك پەرمانى» ــ ئۆتكەندە خۇدا (ئېغىر گۇناھ تۈپەيلىدىن) مەلۇم بىر نەرسە، ئادەم، ئائىلە، شەھەر ياكى ھەتتا پۈتۈن بىر خەلق توغرۇلۇق «ھالاك پەرمانى» چۈشۈرگەن بولسا، ئۇلارنىڭ ھەممىسنى يوقىتىش كېرەك ئىدى. دېمەك، ئىسرائىلدا ھازىر «ھالاك پەرمانى» چۈشۈرۈلگۈدەك گۇناھلار ھېچ تېپىلمايدۇ.

كېتىدۇ؛ كۆزلىرى[109] چاناقلىرىدا چىرىپ كېتىدۇ؛ تىللىرى[110] ئاغزىدا
چىرىپ كېتىدۇ. 13 شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا
پەرۋەردىگاردىن زور بىر ئالاقزادىلىك چۈشىدۇ؛ ئۇلار ھەربىرى ئۆز يېقىنىنىڭ
قولىنى تۇتۇشىدۇ، ھەربىرىنىڭ قولى يېقىنىنىڭ قولىغا قارشى كۆتۈرۈلىدۇ.
14 يەھۇدامۇ يېرۇسالېمدا جەڭ قىلىدۇ؛ ئەتراپىدىكى بارلىق ئەللەرنىڭ
مال-مۈلۈكلىرى جەم قىلىپ يىغىلىدۇ ــ سان-ساناقسىز ئالتۇن-كۈمۈش
ۋە كىيىم-كېچەكلەر بولىدۇ. 15 ئات، قېچىر، تۆگە، ئېشەك، شۇنداقلا
ئۇلارنىڭ بارگاھلىرىدا بولغان بارلىق مال-ۋارانلار ئۈستىگە چۈشكەن ۋابا
يۇقىرىقى ۋاباغا ئوخشاش بولىدۇ.

16 شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا كەلگەن
ھەممە ئەللەردىن بارلىق تىرىك قالغانلار ھەر يىلى يېرۇسالېمغا، پادىشاھقا،
يەنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا ئىبادەت
قىلىشقا ۋە «كەپىلەر ھېيتى»نى تەبرىكلەشكە چىقىدۇ. 17 شۇنداق
بولىدۇكى، يەر يۈزىدىكى قوۋم-جەمەتلەردىن پادىشاھقا، يەنى ساماۋى
قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا ئىبادەتكە چىقمىغانلار بولسا،
ئەمدى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە يامغۇر ياغمايدۇ.

18 مىسىر جەمەتى چىقىپ ھازىر بولمىسا، ئۇلارغىمۇ يامغۇر بولمايدۇ؛
بىراق پەرۋەردىگار «كەپىلەر ھېيتى»نى تەبرىكلەشكە چىقمايدىغان
بارلىق ئەللەر ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان ۋابا ئۇلارغىمۇ چۈشۈرۈلىدۇ.[111] 19
بۇ مىسىرنىڭ جازاسى، شۇنداقلا «كەپىلەر ھېيتى»نى تەبرىكلەشكە
چىقمايدىغان بارلىق ئەللەرنىڭ جازاسى بولىدۇ.

20 شۇ كۈنى ئاتلارنىڭ قوڭغۇراقلىرى ئۈستىگە «پەرۋەردىگارغا ئاتىلىپ
پاك-مۇقەددەس بولسۇن!» دەپ يېزىلىدۇ؛ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى
بارلىق قاچا-قۇچىلارمۇ قۇربانگاھ ئالدىدىكى قاچىلارغا ئوخشاش

---

109 ئىبرانىي تىلىدا «كۆزى».

110 ئىبرانىي تىلىدا «تىلى».

111 مىسىرنىڭ تېرىقچىلىقى يامغۇرغا ئانچە تايانمايدۇ، بەلكى نىل دەرياسىغا تايىنىدۇ؛ شۇڭا ئۇلارغا ئەسكەرتىلىدۇكى، قوشۇمچە بىر «ۋابا» ئۇلارغا چۈشىدۇ. بۇ قانداق ۋابا دېيىلمىدى.

ھېسابلىنىدۇ؛ 21 يېرۇسالېمدىكى ۋە يەھۇدادىكى بارلىق قاچا-قۇچىلارمۇ
پەرۋەردىگارغا ئاتىلىپ پاك-مۇقەددەس بولىدۇ[112]؛ قۇربانلىق قىلغۇچىلار
كېلىپ ئۇلارنى ئېلىپ قۇربانلىق گۆشلىرىنى پىشۇرىدۇ؛ شۇ كۈنى ساماۋى
قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە «قانائانلىق-سودىگەر»
ئىككىنچى بولمايدۇ.[113]

---

112 ئىبرانىي تىلدا «پەرۋەردىگارغا قارىتا پاك-مۇقەددەسلىك» دېيىلىدۇ. بۇ سۆزلەر باش كاھىنىنىڭ بېشىغا تاقالغان ئالتۇن ئوتۇغاتقا نەقىشلەنگەن («مىس.» 36:28نى كۆرۈڭ).

«قانائانلىق-سودىگەر» ــ ئىبرانىي تىلدا «قانائانلىق» ــ پەلەستىندىكى قەدىمكى بۇتپەرەس مىللەتلەرنى ھەم «سودىگەر» دېگەن ئىككى مەنىنى كۆرسىتىدۇ. خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسىدا ھېچقانداق بۇتپەرەس (خۇدانى بىرىنچى ئورۇنغا قويمىغان) كىشى ياكى «ئىبادەتنى سودىغا ئايلاندۇرىدىغان» مەنپەئەتپەرەس بولغۇچى تېپىلمايدۇ.

113 يېرۇسالېم ۋە يەھۇدانىڭ ئۆزى شۇنداق پاك-مۇقەددەس بولىدۇكى، ئۇلار «مۇقەددەس ئىبادەتخانا»نىڭ بىر قىسمى دەپ ھېسابلىنىدۇ. ئەللەردىن چىقىدىغان، ئىبادەت يولىدا قۇربانلىق قىلىدىغانلار شۇنچە كۆپ بولىدۇكى، مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى قاچا-قۇچىلارنىڭ ئۆزلىرى ئۇلارنىڭ قۇربانلىق گۆشلىرىنى پىشۇرۇشقا يەتمەيدۇ؛ بۇنىڭغا ئاددىي پۇقرالارنىڭ قاچىلىرى ئىشلىتىلىشى كېرەك بولىدۇ.

«قانائانلىق-سودىگەر» ــ ئىبرانىي تىلدا «قانائانلىق» ــ پەلەستىندىكى قەدىمكى بۇتپەرەس مىللەتلەرنى ھەم «سودىگەر» دېگەن ئىككى مەنىنى كۆرسىتىدۇ. خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسىدا ھېچقانداق بۇتپەرەس (خۇدانى بىرىنچى ئورۇنغا قويمىغان) كىشى ياكى «ئىبادەتنى سودىغا ئايلاندۇرىدىغان» مەنپەئەتپەرەس بولغۇچى تېپىلمايدۇ.

قوشۇمچە سۆز

«زەكەرىيە پەيغەمبەر» دېگەن كىتاپقا بىرلىگەن «قوشۇمچە سۆز» بىر قەدەر ئۆزۈنراق بولدى. بۇنداق بولۇشىدىكى سەۋەب شۇكى، بىرىنچىدىن، ئوقۇرمەنلەرگە «مۇقەددەس يازمىلارنى ھەقىقىي چۈشەندۈرگۈچى مۇقەددەس يازمىلاردۇر» دېگەن مۇھىم پرىنسىپقا كونكرېت مىسال تەمىنلەش ئۈچۈن؛ ئىككىنچىدىن، تەۋراتتىكى 39 كىتابنىڭ ئارىلماس بىر پۈتۈن گەۋدە ئىكەنلىكىنى ۋە شۇنداقلا ئىنجىلدىكى 27 كىتابنىڭ تەۋرات بىلەن ئايرىلماس بىر گەۋدە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن. مۇقەددەس كىتابنىڭ ئەڭ ياخشى چۈشەندۈرگۈچىسى مۇقەددەس كىتابنىڭ ئۆزىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن مۇشۇ «قوشۇمچە سۆز»نىڭ ئۈچتىن بىر قىسمى «زەكەرىيا»دىن باشقا مۇقەددەس يازمىلاردىن نەقىل كەلتۈرگەن ئايەتلەردۇر.

زەكەرىيا كىتابىنىڭ «كىرىش سۆز»ى (1:1-6)

بىز «كىرىش سۆز»ىمىزدە ئېيتقىنىمىزدەك، زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ ئىسرائىلغا بولغان تۇنجى چاقىرىقى ئۇلارنى توۋا قىلىشقا ئۈندەيدىغان بىر خىتاب ئىدى. ئۇنىڭ ئالدىنقى سۆزىدىن بىز مۇنداق ئۈچ ئاگاھلاندۇرۇشنى بايقايمىز: -

«دارىئۇس پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يىلى سەككىزىنچى ئايدا، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئىددونىڭ نەۋرىسى، بەرەكىيانىڭ ئوغلى زەكەرىيا پەيغەمبەرگە كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: —

پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردىن ئىنتايىن قاتتىق غەزەپلەندى» (1:1-2).

مانا بۇ بىرىنچى ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. ئىسرائىل خەلقى يەر يۈزىدىكى بارلىق باشقا خەلق-مىللەتلەرگە ئۈلگە بولالىشى، ئۆز «ئۇلۇغ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئۇلۇغ ئەمەللىرى»دىن ماختىنىپ، ئۆز-ئۆزىنى ئالداپ يۈرمەسلىكى ھەم ئۆزىنى بىخودلاشتۇرماسلىقى، ئەكسىچە رېئاللىقىقا يۈزلىنىپ، ئۇلارنىڭ سۈرگۈن بولۇشىغا سەۋەبچى بولغان ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى ئېتىراپ قىلىشى لازىم ئىدى.

«شۇڭا سەن ئۇلارغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «مېنىڭ يېنىمغا قايتىپ كېلىڭلار، مەن سىلەرنىڭ يېنىڭلارغا قايتىپ كېلىمەن» ــ دەيدۇ»، ــ دېگىن.
«ــ ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردەك بولماڭلار؛ چۈنكى ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار: ــ رەزىل يوللىرىڭلاردىن، رەزىل قىلمىشلىرىڭلاردىن يېنىپ توۋا قىلىڭلار، دېگەن»، ــ دەپ جاكارلىغان. بىراق ئۇلار ماڭا قۇلاق سالمىغان، بويسۇنمىغان، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار» (3:1-4).

مانا بۇ ئىككىنچى ئاگاھلاندۇرۇشتۇر؛ «ئىلگىرىكى پەيغەنبەرلەر»نىڭ بۇ تېمىدا بولغان نۇرغۇن سۆزلىرىدىن، ئوقۇرمەنلەر «يەش.» 6:55-7، «ئەز.» 31:18، «يو.» 12:2-13، «ئاموس» 4:5-6، «زەف.» 2:2-3دىن بىرنەچچە مىساللارنى كۆرەلەيدۇ. ئىسرائىلنىڭ ئەمەلىيەتتە بۇ نۇرغۇن خىتابلارغا قۇلقىنى گاس قىلىۋالغانلىقى مۇشۇ يەردە: «بىراق ئۇلار ماڭا قۇلاق سالمىغان، بويسۇنمىغان، دەيدۇ پەرۋەردىگار» دەپ يەكۈنلىنىدۇ. ئىسرائىلغا توۋا قىلىشقا بولغان چاقىرىق «تەۋرات دەۋرىدىكى ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر، شۇنداقلا تەۋرات دەۋرىدىكى پەيغەمبەرلەر ئارىسىدىكى ئەڭ ئاخىرقىسى ۋە ئۇلۇغى» دەپ ھېسابلانغان چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا («مات.» 11:11-13) تەرىپىدىن («مات.» 2:3-12) ۋە رەببىمىزنىڭ ئۆزى تەرىپىدىن داۋام قىلىندى («مات.» 1:4، 7). كېيىن، رەببىمىز ئەۋەتكەن روسۇللار جاكارلىغان خەۋەردە توۋا قىلىش تۈپ ئاساس قىلىنغان («لۇقا» 46:24-49، «روس.» 19:3، 30:17نى كۆرۈڭ).

ئەزاكىيال پەيغەمبەر خۇدانىڭ شان-شەرىپىنىڭ ئىسرائىلنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلاردىن ئايرىلغىنىغا قايغۇرغان بىر گۇۋاھچى بولغانىدى – «ئەز.» 23:11نى كۆرۈڭ. خۇدا زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە ئىسرائىلغا: «مېنىڭ يېنىمغا قايتىپ كېلىڭلار، مەن سىلەرنىڭ يېنىڭلارغا قايتىپ كېلىمەن» دەپ جاكارلايدۇ. ئىلگىرى مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا ئايان قىلىنغان شان-شەرەپ («1پاد.» 11:8) ھازىر كۆرۈنمەيدۇ؛ شۇنداق بولسىمۇ، پەرۋەردىگار ئۆز ھۇزۇرىنى سۇرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەن، يېرۇسالېم ۋە يەھۇدادا تۇرۇۋاتقانلار ئارىسىدا تۇرغۇزۇشقا ۋەدە قىلىدۇ. ئۇلار بۇلارنى كۆزلىرى ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى ئىمان-ئېتىقاد ئارقىلىق قوبۇل قىلىشى كېرەك ئىدى.

بۇ چاقىرىق بىزلەر ئۈچۈنمۇ ئوخشاشلا مۇھىمدۇر. بىزمۇ چوقۇم «پەرۋەردىگارنىڭ يېنىغا» قايتىپ كېلىشىمىز كېرەك؛ ئاندىن ئۇ «يېنىڭلارغا قايتىپ كېلىمەن» دەپ ۋەدە قىلغىنىدەك چوقۇم بىزنىڭ يېنىمىزغا كېلىدۇ – بىز ئۆز گۇناھلىرىمىزنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلگىنىمىزدە، ئۇمۇ ئۆز شاپائىتى ۋە مەغپىرىتى بىلەن يېنىمىزغا كېلىدۇ؛ بىز نامراتلىق ھەم ھاجىتىمىزنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىمىز، ئۇ مول مېھىر-شەپقىتى ۋە چەكسىز دەسمايىسى بىلەن يېنىمىزغا كېلىدۇ! نېمەدېگەن ئاجايىب ئالماشتۇرۇش-ھە! ھەتتا ئەگەر ئۆزلۈكىمىزدىن ئۇنىڭ يېنىغا بېرىشقا ئىچكى دەرمانىمىز بولمىسىمۇ، بىز كەلگۈسى بىر دەۋردىكى ئىسرائىلنىڭ ئاخىرقى زاماندا قىلىدىغان دۇئاسىدەك: «بىزنى يېنىڭغا قايتۇرغايسەن، ئى پەرۋەردىگار؛ شۇنداق بولغاندا بىز قايتالايمىز» ۋە «ئى خۇدا، بىزنى ئۆز يېنىڭغا قايتۇرغايسەن! جامالىڭنىڭ نۇرىنى چاچقايسەن، شۇندا بىز قۇتقۇزۇلىمىز!» دەپ ئۆتۈنەيلى! («يىغ.» 21:5، «زەب.» 3:80).

««سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلار ھازىر قېنى؟ پەيغەمبەرلەر بولسا، مەڭگۈ ياشامدۇ؟ لېكىن مېنىڭ پەيغەمبەرلەرگە بۇيرۇغان سۆزلىرىم ۋە بەلگىلىمىلىرىم، ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ بېشىغىمۇ چۈشكەن ئەمەسمىدى؟».

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار يولىدىن يېنىپ: – ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار يوللىرىمىز ۋە قىلمىشلىرىمىز بويىچە بىزنى قانداق قىلىمەن دېسە، شۇنداق قىلدى، – دېگەن». (1:5-6).

مانا بۇ ئۈچىنچى ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. خۇدا ئۇلارغا ئاددىي ھالدا: ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا ئاگاھلاندۇرغىنىمدەك ئۆلدى، دەپ ئۇلارغا ئەسلىتىپلا قالماي، بەلكى ئۇلارنىڭ ئىسىگە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئۆلگەنلىكىنىمۇ سالىدۇ.

(بەزى ئالىملار «پەيغەمبەرلەر مەڭگۈ ياشامدۇ؟» دېگەن سوئالنى خەلقنىڭ زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ سۆزىگە رەددىيە بەرمەكچى بولۇپ ئېيتقان ئىمانسىز ياكى مەسخىرىلىك جاۋابى، دەپ قارايدۇ. ئەمما بىز ئەيىنى تېكىستتىن بۇنداق قاراشنىڭ ھېچقانداق ئاساسىنى كۆرەلمەيمىز).

بىز «پەيغەمبەرلەر مەڭگۈ ياشامدۇ؟» دېگەن بۇ سۆزنى يەنىلا زەكەرىيا ئېيتقان، دەپ قارايمىز؛ ئۇ مۇشۇ يەردە بىرىنچىدىن، خەلقنىڭ ئۆزلىرىنىڭ خۇدانىڭ

خەلقى بولغانلىقى ئۈچۈن باشقا ئەل-مىللەتلەرنىڭ ئالدىدا مەغرۇرلانماسلىقى كېرەكلىكىنى ئاگاھلاندۇرىدۇ (خالايىق ئەينى چاغدا «بىزدە خۇدا ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلەر بار (ۋە سىلەردە يوق!)» دېگەندەك سۆزلەرنى قىلغان بولۇشى مۇمكىن)؛ ئىككىنچىدىن، ھەتتا ئۇلار ئارىسىدا پەيغەمبەرلەر بولمىغان ئەھۋالدىمۇ (شۇ چاغدا ئۇلاردا ھاگاي ۋە زەكەرىيا پەيغەمبەرلەر بار ئىدى، ئەلۋەتتە) ئۇلار: «ھازىر بىزنىڭ پەيغەمبەرلىرىمىز يوق، شۇڭا خۇدانىڭ بىزگە نېمە دېمەكچى بولغىنىنى بىلمەيمىز» دېگەندەك باھانىلەر بىلەن ئىتائەتسىزلىك قىلماسلىقى كېرەك؛ چۈنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرى مەڭگۈ ئىناۋەتلىك بولۇپ، ئەمەلگە ئاشۇرۇلماي قالمايدۇ. ئۇلارنىڭ مەڭگۈلۈك سۆزلىرى ئىسرائىل خەلقىدە مۇقەددەس يازمىلاردا ساقلانغاندى.

مۇشۇ ئايەتلەرنىڭ ئاخىرقى سۆزلىرىدىن سىرگۈنلۈكتىن قايتقان خەلقنىڭ ئومۇمەن (ھاگاي پەيغەمبەر ئىسپاتلىغاندەك) خۇدانىڭ سۆزىگە دىلى يۇمشاق، ئىتائەتمەن بولغانلىقى ئايان قىلىنىدۇ.

زەكەرىيا كۆرگەن «سەككىز غايىبانە كۆرۈنۈشلەر»

زەكەرىيانىڭ خەلققە قىلغان بىرىنچى سۆزىدىن تەخمىنەن ئۈچ ئايدىن كېيىن، پەيغەمبەر بىر كېچىسى سەككىز غايىبانە كۆرۈنۈشنى كۆرىدۇ. تۆۋەندە بىز ئۇلار توغرىسىدا تەپسىلىيراق توختىلىمىز.

ئوقۇرمەنلەر بۇلارنىڭ چۈش ئەمەس، بەلكى پەيغەمبەرگە كېچىدە تاپشۇرۇلغان غايىبانە كۆرۈنۈش ئىكەنلىكىنى ئېسىدە تۇتسۇن. مۇشۇ غايىبانە كۆرۈنۈشلەرنىڭ ئومۇمىي ئالاھىدىلىكى شۇكى، ئاۋۋال سىمۋول خاراكتېرلىق بىرخىل كۆرۈنۈش ئايان قىلىنىدۇ، ئاندىن پەيغەمبەر ئۆزى بىر سوئال قويىدۇ ياكى ئۇنىڭغا بىر سوئال قويۇلۇش بىلەن جاۋاب بېرىلىپ، سىمۋوللار چۈشەندۈرۈلىدۇ.

بىرىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش - خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدا ئاتلىقلار ئالدىدا تۇرغان پەرىشتە (17-7:1)

«دارىئۇس پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يىلى، ئون بىرىنچى ئاي، يەنى «شىبات ئېيى»نىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ كالامى ئىددونىڭ نەۋرىسى، بەرەكىيانىڭ ئوغلى زەكەرىيا پەيغەمبەرگە كەلدى. ئۇ مۇنداق بېشارەتنى كۆردى: —
مەن كېچىدە ئالامەت كۆرۈنۈشنى كۆردۈم؛ مانا، تورۇق ئاتقا مىنگەن بىر ئادەمنى كۆردۈم؛ ئۇ چوڭقۇر ئويمانلىقتىكى خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدا تۇراتتى؛ ئۇنىڭ كەينىدە تورۇق، ئالا-تاغىل ۋە ئاق ئاتلار بار ئىدى» (7-8).

بىز شۇ سوئاللارنى قويىمىز: —

بىرىنچى سوئال: زەكەرىيا كۆرگەن «تورۇق ئاتقا مىنگەن ئادەم» كىم؟

ئىككىنچى سوئال: «خاداس دەرەخلىرى» ۋە «چوڭقۇر ئويمانلىق» نېمىنى بىلدۈرىدۇ؟

ئۈچىنچى سوئال: ئاتلارنىڭ رەڭگىنىڭ ئەھمىيىتى نېمە؟

بىرىنچى سوئالغا بېرىلىدىغان جاۋاب شۇكى، 11-ئايەتتە بىزگە ئۇقتۇرۇلغاندەك «تورۇق ئاتقا مىنگەن ئادەم» «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»دۇر («ئۆز ئەھدىسىنىڭ پەرىشتىسى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ). تەۋراتتىكى باشقا قىسىملاردىن بىلىمىزكى، «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» خۇدانىڭ ۋەكىلى بولۇپلا قالماي، يەنە خۇدانىڭ تەبىئىتىدە بولغان بىر شەخستۇر؛ باشقا يەرلەردە ئېيتقىنىمىزدەك، «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نى مەسىھنىڭ تۇغۇلۇشتىن ئىلگىرى ئۆزىنى ئىنسانلارغا ئايان قىلغان شەكلى، دەپ ئىشىنىمىز. 10-ئايەتتە ئۇ زات تەكىتلىنىپ، «شۇ ئادەم» دېيىلىدۇ.
شەرھچىلەرنىڭ بەزىلىرى «تورۇق ئاتقا مىنگەن ئادەم» بىلەن «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نى باشقا-باشقا شەخسلەر، دەپ قارايدۇ؛ ئەمما ئۇلارنىڭ ئادەمنى ئىشەندۈرگۈدەك يېتەرلىك پاكىتلىرى يوق.
(ئۇلارنىڭ پىكرى بويىچە، ھەربىي قائىدە بويىچە دوكلات قىلىدىغانلار پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئالدى ئۇدۇل تەرىپىگە كېلىپ دوكلات قىلىش كېرەك

ئىدى؛ ئەينى تېكستتە ئاتلىقلارنىڭ قايسى ئورۇندا تۇرۇپ دوكلات قىلغانلىقى ئېنىق كۆرسىتىلمىگەن. ئۇلار: ئاتلىقلارنىڭ كەيندە تۇرۇپ ئۇنىڭغا «دوكلات قىلىش» ئورۇن جەھەتتىن مۇۋاپىق ئەمەس، دەيدۇ. بۇ پىكىرگە جاۋابەن ئاددىي شۇ سوئالنى قويىمىزكى، ئاتلىقلارنىڭ خەۋەرنى تاپشۇرۇۋېلىش ئۈچۈن سەردارى ۋە يېتەكچىسى بولغان «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» كەيىنگە بۇرۇلسا بولمامدۇ؟

ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئەگەر ئىككى كۆرۈنەرلىك زات «دەرەخلەر ئارىسىدا» تۇرۇۋاتقان بولسا، زەكەرىيانىڭ دىققىتى دەرھال ئەڭ ئۇلۇغىغا، يەنى «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»گە تارتىلمامتى؟ دېمەك، «تورۇق ئاتقا مىنگەن ئادەم» چوقۇم «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» بولۇشى كېرەك).

ئىككىنچى سوئالدا، كۆپ شەرھچىلەر «خاداس دەرەخلىرى» ئىسرائىلنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. بىزمۇ شۇنداق پىكىردىمىز. ئىسرائىلغا ۋەكىل بولۇشقا بۇ خىل دەرەخلەرنىڭ تاللىنىشىنى ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك، دەپ قارايمىز. خۇدانىڭ ئەھدىسىگە باغلانغان خەلقىگە ئۇلۇغ كېدىر ياكى كەڭ يېيىلىدىغان دۇب دەرىخى ئەمەس، بەلكى ئېگىز ئۆسمەيدىغان، تەسكەي جايلاردا ئىنسانىنىڭ نەزىرىدىن يوشۇرۇن ئۆسىدىغان خۇشپۇراقلىق خاداس دەرىخى مۇۋاپىق سىمۋول بولالايدۇ. چۈنكى «نامى «مۇقەددەس»، يۇقىرى ھەم ئالىي بولغۇچى، يەنى ئەبەدىلئەبەدگىچە ھايات بولغۇچى ... روھى سۇنۇق ھەم كىچىك پېئىل ئادەم بىلەن بىللە تۇرىدۇ» («يەش.» 15:57، 2:66).

سۇرگۇنلۇكتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن «ھاداسساھ» ياكى «خاداسساھ» («خاداس دەرىخى») ئىسرائىللار ئارىسىدا قىز-ئاياللار ياخشى كۆرىدىغان بىر ئىسىم بولۇپ قالدى. «ئەستەر» دېگەن ئۇلۇغ ئايالنىڭ ئىبرانىي تىلدىكى ئىسمى «ھاداسساھ» ئىدى.

پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئەتراپىدىكى «خاداس دەرخلىرى» «چوكقۇر ئويمانلىق»تا ئۆسىدۇ. ئىبرانىي تىلدا «چوكقۇر ئويمانلىق» دېگەن سۆز «مەتسۇلاھ» بولۇپ، «تسۇل» دېگەن پېئىل يىلتىزىدىن ياسالغان. «تسۇل» دېگەننىڭ مەنىسى «سۇغا غەرق بولۇش»تۇر (مەسىلەن، «مىس.» 10:15). شۇڭا «مەتسۇلاھ» دېگەننى «چوكقۇر دېڭىز» دەپ تەرجىمە قىلىشقىمۇ بولىدۇ. «زەب.» 6:88-7دە «سەن مېنى ھاڭنىڭ ئەڭ تېگىگە، زۇلمەتلىك جايلارغا،

دېڭىزنىڭ چوڭقۇر يەرلىرىگە چۆمدۈردۈڭ؛ سەن بارلىق دولقۇنلىرىڭ بىلەن مېنى قىيىندىڭ» دېيىلىدۇ.

«زەب.» 107:23-24دە «كېمىلەردە دېڭىزغا چۈشۈپ قاتنىغۇچىلار، بۈيۈك سۇلاردا تىرىكچىلىك قىلغۇچىلار
بۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئىشلىرىغا گۇۋاھچىدۇر،
چوڭقۇر ئوكياندا كۆرسەتكەن كارامەتلەرنى كۆرگۈچىدۇر» دېيىلىدۇ.

تەۋرات ۋە ئىنجىلدا «دېڭىز» دائىم قالايمىقانچىلىقتا ۋە زۇلۇمغا تولغان دۇنيادىكى ئەللەرگە سىمۋول قىلىنىدۇ (مەسىلەن، «يەش.» 10:57؛ «دان.» 1:7-3-ئايەتتە دۇنيادىكى بىرنەچچە ئىمپېرىيەلەرگە ۋەكىل قىلىنىدىغان ياۋايى مەخلۇقلار «دېڭىزدىن چىقىدۇ»؛ بابىل ئىمپېرىيەسى يەشايا تەرىپىدىن «دېڭىزنىڭ چۆل-باياۋىنى» دەپ تەسۋىرلىنىدۇ (1:21) يەنە «ۋەھ.» 1:13نىمۇ كۆرۈڭ).

«چوڭقۇر ئويمانلىق» ياكى «چوڭقۇر دېڭىز»نى «يات ئەللەر ئارىسىدا» تۇرۇپ «زۇلۇم ۋە قىيىنچىلىق دولقۇنلىرى» باسىدىغان ئىسرائىلنىڭ بىچارە ھالىتىنى كۆرسەتكەن مۇۋاپىق سىمۋول دېيىشكە بولىدۇ. زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدە ئىسرائىل ئاللىقاچان مۇستەقىللىق ۋە ئۆز-ئۆزىنى باشقۇرۇش ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولغان بولۇپ، ئەيسا مەسىھ ئېيتقان «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى»دا تۇراتتى. مەسىھ ئېيتقان شۇ «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى» بابىللىق نېبوقادنەسارنىڭ پادىشاھلىقىنىڭ ئىسرائىلغا بولغان يەتمىش يىللىق زۇلۇمى بىلەن باشلانغاندى («لۇقا» 24:21 ۋە «لۇقا»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمۇ كۆرۈڭ). لېكىن بۇ، خۇدا ئۇلاردىن ۋاز كېچىپ تاشلىۋەتكەن دېگەنلىك ئەمەس. ئەكسىچە قەدىمدىن تارتىپ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىغا ئىچىنى ئاغرىتقان، قايتا-قايتا قۇتقۇزغان، ئۇلارنى كۈتۈرۈپ كەلگەن «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇراتتى. ئۇ دائىم ئۇلار ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ سۆزىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا تەييار تۇرۇپ كەلگەندى: —

«سەن سۇلاردىن ئۆتكىنىڭدە، مەن سەن بىلەن بىللە بولىمەن؛
دەريالاردىن ئۆتكىنىڭدە، ئۇلار سېنى غەرق قىلمايدۇ» («يەش.» 2:43)

بۇ كۆزگە ئىلىنمايدىغان كىچىك خەلق ئۆزىنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن خۇدانىڭ تەربىيىلىك جازاسى ئاستىدا تۇرغاچقا، دۈشمەنلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلغانىدى؛ لېكىن ئۇ يەنىلا ئۇلارنىڭ ئارىسىدىدۇر.

بۇ كۆرۈنۈش زەكەرىيا پەيغەمبەرگە يەتكۈزۈلگەن نىمدىگەن چوڭ تەسەللى-ھە! زەبۇردا ئېيتىلغاندەك: «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئۇنىڭدىن ئەيمىنىدىغانلارنى قوغداپ ئەتراپىغا چېدىرىنى تىكىدۇ (مەزكۇر ئايەتتە ئېيتىلغاندەك، ھەتتا ساناقسىز بىر قوشۇننى باشلاپ)، ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ» (7:34).

بەزى شەرھچىلەر: «خۇدا ئىسرائىلنى ھازىر مۇتلەق تاشلىۋەتكەن» دەپ قارىغان بولسىمۇ، شۇنداقلا ۋە ھەتتا يەھۇدىيلار ئۆزلىرى توغرۇلۇق: ««پەرۋەردىگار مەندىن ۋاز كەچتى، رەب مېنى ئۇنتۇپ كەتتى!» دېگىنى بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارغا نىسبەتەن يەنىلا ئۆز پىلانى باردۇر: «چۈنكى مەن سېنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن سەن بىلەن بىللىدۇرمەن، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛ ــ مەن سېنى تارقىتىۋەتكەن ئەللەرنىڭ ھەممىسىنى تۈگەشتۈرسەممۇ، لېكىن سېنى پۈتۈنلەي تۈگەشتۈرمەيمەن؛ پەقەت ئۇستۇڭدىن ھۆكۈم چىقىرىپ تەربىيە-ساۋاق بېرىمەن؛ سېنى جازالىماي قويمايمەن»، «ھالبۇكى، شۇنداق بولسىمۇ، ئۇلار ئۆز دۈشمەنلىرىنىڭ زېمىنىدا تۇرغىنىدا مەن ئۇلارنى تاشلىمايمەن ياكى ئۇلارغا ئۆچلۈك قىلمايمەن، شۇنىڭدەك ئۇلار بىلەن باغلىغان ئەھدەمنى بۇزمايمەن، ئۇلارنى يوقاتمايمەن؛ چۈنكى مەن ئۆزۈم ئۇلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگاردۇرمەن» («يەر.» 11:30، «لاۋ.» 44:26) پەرۋەردىگارنىڭ بۇ مەقسىتى ئاخىرقى زاماندا چوقۇم ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ!

ئۈچىنچى سوئالغا نىسبەتەن، يەنى ئاتلارنىڭ رەڭلىرى توغرۇلۇق بىرنەچچە ئېغىز سۆزلىشىمىزگە توغرا كېلىدۇ. رەڭلەر شۈبھىسىزكى، ئاتلارنىڭ ھەرقايسىسىنىڭ ۋەزىپىسىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ.

قىزىل ياكى تۇرۇق رەڭلەر بولسا جازا، ئۇرۇش، قان، ئىنتىقامغا ۋەكىل بولىدۇ. «ۋەھ.» 4:6دە يەر يۈزىدىكىلەردىن ئامان-تىنچلىقنى مەھرۇم قىلىش ئۈچۈن، خۇدا ۋە ئۇنىڭ مەسىھىگە دۈشمەن بولغان ئىنسانلارنى بىر-بىرىگە سوقۇشتۇرۇش ئۈچۈن قىزىل ئاتقا مىنگەن بىر پەرىشتىگە چوڭ بىر شەمشەر تاپشۇرۇلىدۇ؛ «يەشايا» 63-بابتا، مەسىھنىڭ قىزىل بويالغان كىيىم-كېچەكنى كىيىپ خۇدانىڭ ئىنتىقامىنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن چىقىدىغانلىقى كۆرۈنىدۇ. مۇشۇ يەردىمۇ، شۈبھىسىزكى، «قىزىل»نىڭ ئوخشاش سىمۋوللۇق مەنىسى بار – دېمەك، «پەرۋەردىگارنىڭ

پەرىشتىسى»نىڭ پەرىشتە قوشۇنلىرىنى باشلاپ، ئىسرائىلنى ئەزگۈچىلەرنىڭ ئۈستىگە خۇدانىڭ جازالىرىنى يەتكۈزۈشكە تەييارلانغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

«ئالا-تاغىل» (ئىبرانىي تىلىدا «سەرۇككىم»): — بۇنىڭ زادى قايسى رەڭ ئىكەنلىكىگە بىرنېمە دېيىش تەس. بۇ رەڭ ۋە ئۇنىڭ ئەھمىيىتى ئۈستىدە قويۇلغان پەرەزلەر كۆپتۇر. داۋۇت بارونىڭ پىكرىچە، «سەرۇككىم» ئەبجەش قىلىنغان بىرخىل رەڭنى كۆرسىتىدۇ؛ ۋەزىپىسى بەلكىم جازالاش ھەم رەھىم قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇشى مۇمكىن.

«ئاق رەڭ» مۇقەددەس يازمىلاردا «نۇسرەت قازىنىش»قا سىمۋول قىلىنىدۇ (مەسىلەن، «ۋەھ.» 11:19دە، مەسىھ دەججالنىڭ پۈتكۈل قوشۇنلىرى بىلەن جەڭ قىلغاندا ئاپئاق كىيىم كىيىدۇ).

ئۆز سەردارىنىڭ ئەمرىنى بەجاندىللىق بىلەن بېجىرىشكە تەييار تۇرۇۋاتقان بۇ پەرىشتىلەر قوشۇنىنىڭ زەكەرىيا پەيغەمبەرگە كۆرسىتىلىشىنىڭ مەقسىتى، شۈبھىسىزكى، زەكەرىيانىڭ كېيىن خەلقنى رىغبەتلەندۈرۈشى ئۈچۈن ئىدى. «زەبۇر»دا ئېيتىلغاندەك «خۇدانىڭ جەڭ ھارۋىلىرى تۈمەن-تۈمەن، مىليون-مىليوندۇر؛ رەب ئۇلار ئارىسىدىدۇر» — خۇدانىڭ ئۆز خەلقىنى قۇتقۇزۇش ۋە قوغداش ئۈچۈن زىيادە كۆپ تەدبىرلىرى ۋە كۈچلىرى باردۇر؛ بىراق ئۇلار ئۆزلىرىگە يېقىن ئالاقىدە ياشىمىسا ئۇنىڭ مۇشۇنداق ياردىمى كۆرۈنمەيدۇ.

9-ئايەتنى كۆرەيلى: —

«مەن ئۇنىڭدىن: «تەقسىر، بۇلار نېمە؟» — دەپ سورىدىم. مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە ماڭا: «مەن ساڭا بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىمەن» — دېدى».

بىرنەچچە سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بۇ پەرىشتىنى (ئىبرانىي تىلىدا «مالاك ھادوبھەر بى» - «مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە» ياكى سۆزمۇسۆز «ئىچىمدە سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە») «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» ئەمەس، دەپ قارايمىز. ئۇ پەقەت كۆرۈنۈشلەرگە شەرھ بېرىدىغان ئاددىي بىر پەرىشتىدۇر.

گەرچە زەكەرىيا ئۇنى «تەقسىر» دەپ چاقىرغان بولسىمۇ (ئىبرانىي تىلىدا «ئادونى»)، بۇ «رەببىم» دېگەن سۆز ئەمەس. «رەببىم» بولسا، ئىبرانىي تىلىدا

«ئادوناي» دېيىلىدۇ. مەسىلەن، «ئادوناي» دېگەن بۇ سۆز «يار.» 3:18دە كۆرۈلىدۇ، شۇ يەردە «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نى كۆرسىتىدۇ. «ئادونى» دېگەن سۆزنى بولسا ھەرقانداق ئادەم ياكى يارىتىلغان مەخلۇققا قارىتا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. 8-ئايەتتىكى «پەرىشتە» پەيغەمبەرگە ئالامەت كۆرۈنۈشنىڭ مەنىسىنى چۈشەندۈرمەكچى بولىدۇ؛ 9-ئايەتتە بولسا، «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» چۈشەندۈرۈش بېرىدۇ. مۇشۇنىڭغا قاراپ بەزى ئالىملار بۇ ئىككى پەرىشتىنى بىر شەخس، دەپ قارايدۇ. لېكىن «مەن ساڭا .... كۆرسىتىمەن» دېگەن سۆزلەرنى سۆمۇسۆز تەرجىمە قىلساق، «سېنى كۆرگۈچى قىلىمەن»، ــ دېمەك «كۆرۈنۈشلەرنى ۋە ئۇلارغا خاس چۈشەندۈرۈشلەرنى چۈشىنىشىشكە ساڭا بىر قەلبنى بېرىمەن» دېگەنلىك بولىدۇ. 1:4دىمۇ بۇ پەرىشتىنىڭ شۇنداق خىزمىتى ئايان بولىدۇ.

چوڭ ئىسپات 1:2-4دە كۆرۈنىدۇ. شۇ يەردە دەل مەزكۇر پەرىشتىگە «يۈگۈر، بۇ ياش يىگىتكە سۆز قىل» دەپ بۇيرۇلىدۇ. شۇ يەردە «مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە» پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى بولغان بولسا، ئۇنىڭغا ئۇنداق بۇيرۇق بېرىش ئۇنىڭ سالاھىيىتىگە قەتئىي مۇۋاپىق بولمايتتى.

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئىسپاتلار بار، ھازىرچە مۇشۇنچىلىك توختىلىمىز.

شۇڭا «مەن (زەكەرىيا) بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە»نى خۇدالىق تەبىئىتىدە بولغان «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» ئەمەس، بەلكى پەيغەمبەرگە ياردەمچى بىر پەرىشتىدۇر، دەپ بىلىمىز.

«تەقسىر، بۇلار نېمە؟» دېگەن سوئالغا 10-ئايەتتە «خاداس دەرەخلىرى ئارىسىدا تۇرغان زات» ئۆزى جاۋاب بېرىدۇ: «بۇلار پەرۋەردىگارنىڭ يەر يۈزىنى ئۇيان-بۇيان كېزىشكە ئەۋەتكەنلىرى».

بۇ سۆزلەر بىزگە ئايۇپ پەيغەمبەرنى ئەيىبلەشكە خۇدانىڭ ئالدىغا كەلگەن شەيتاننىڭ سۆزلىرىنى ئەسلىتىدۇ؛ شۇ يەردە ئۇ: «يەر يۈزىنى كېزىپ پايلاپ، ئۇياق-بۇياقلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ كەلدىم» دەيدۇ. شەيتاننىڭ بۇ توختاۋسىز ھەرىكىتىنىڭ مەقسىتىنى روسۇل پېترۇس بىزگە ئەستايىدىل ئاگاھلاندۇرۇپ كۆرسىتىدۇ: «ئۆزۈڭلارنى ھوشيار ۋە سەگەك تۇتۇڭلار. چۈنكى دۈشمىنىڭلار بولغان ئىبلىس خۇددى ھۆكىرەۋاتقان شىردەك، يۇتقۇدەك بىرسىنى ئىزدەپ قاتراپ يۈرمەكتە» ((«1پېت.» 8:5).

ئەگەر بىر كۆنلا ئىبلىسنىڭ تۈرلۈك-تۈمەن قىلتاقلىرى ۋە تەدبىرلىرىگە تاقابىل تۇرۇشقا يالغۇز قويۇلساق، ئۇنداقتا بىز قانداق بولۇپ كېتەرمىز-ھە؟! لېكىن خۇداغا مىڭ شۈكرى، «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئۇنىڭدىن ئەيمىنىدىغانلارنى قوغداپ ئەتراپىغا چېدىرىنى تىكىدۇ، ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ» («زەبۇر» 34-كۈي). كۆرگىنىمىزدەك، پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ يەر ئۈستىدە ساناقسىز قوشۇنلىرى ھەرخىل پەرىشتىلىرى باردۇر. گەرچە شەيتان ۋە ئۇنىڭ جىنلىرى ھەر تۈرلۈك يامان نىيەتلىرى بىلەن «يەر يۈزىنى كېزىپ پايلاپ، ئۇياق-بۇياقلارنى ئايلىنىپ يۈرگەن» بولسىمۇ، خۇدانىڭمۇ ئۆزىنىڭ ئۆز ئۈممەتلىرىنى قوغداپ مۇشۇ يامان نىيەتلەرگە تاقابىل تۇرۇۋاتقان نۇرغۇنلىغان ئەلچىلىرى باردۇر. «ئىبرانىيلارغا»دا ئېيتىلغاندەك: «پەرىشتىلەرنىڭ ھەممىسى پەقەت نىجاتلىقتا مىراسلىق قىلىدىغانلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا خۇدا تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن خىزمەتچى روھلار ئەمەسمۇ؟».

ھالبۇكى، زەكەرىيا كۆرگەن كۆرۈنۈشتە شۇ چاقتان ئەلچىلەر ئاۋۋال پەقەت يەر يۈزىدىكى ئەللەرنىڭ ئەھۋالىنى (بولۇپمۇ، ئىسرائىل ئۈچۈن) پايلاشقىلا ئەۋەتىلگەندى. چۈنكى خۇدانىڭ ئىنسانلارغا بولغان بارلىق مەقسەت-پىلانلىرى ئىسرائىلغا باغلانغاندۇر.

بۇ پەرىشتىلەر پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىگە خەۋەر يەتكۈزۈپ: «بىز يەر يۈزىدە ئۇيان-بۇيان كېزىپ كەلدۇق؛ مانا، پۈتكۈل يەر يۈزى تىپتىنچ، ئاراملىقتا تۇرۇۋاتىدۇ» دەيدۇ (11-ئايەت). ئىبرانىي تىلدا «تىپتىنچ، ئاراملىقتا تۇرۇۋاتىدۇ» دائىم مەلۇم بىر جاي ۋە ئۇنىڭ ئاھالىسىنىڭ تىنچ-ئامانلىق ھالىتى، ھېچقانداق ياۋلارنىڭ مالىمانچىلىقى بولمىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. مىساللار «ھاك.» 11:3، 30، 31:5، 28:8، 7:18، 27دە كۆرۈنىدۇ؛ بۇ سۆز «يەشۇ.» 23:11دە («زېمىن جەڭدىن ئارام تاپتى») ۋە شۇنىڭدەك بىرنەچچە باشقا يەرلەردىمۇ تېپىلىدۇ، ھەممىسى چوڭقۇر تىنچ-ئامانلىقنى كۆرسىتىدۇ.

بىرىنچىدىن، بۇ ئەھۋال «خۇدانىڭ قالدىلىرى»غا ئىبادەتخانىنى قايتا قۇرۇش خىزمىتىدە رىغبەت بېرىش ئۈچۈن كۆرسىتىلىدۇ؛ يېقىن كەلگۈسىدە ھېچقانداق جەڭ-ئۇرۇش ئىبادەتخانىنىڭ ياكى زېمىندىكى شەھەرلەرنىڭ قۇرۇلۇشىنى توسىيالمايدۇ.

ھالبۇكى، ئىككىنچىدىن، بۇ بايان «يات ئەللەر»نىڭ تىنچ-ئامانلىق ئەھۋالىنىڭ ئىسرائىلنىڭ ھالىتى بىلەن چوڭ پەرقلىنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بېرىلىدۇ. قارىغاندا، باشقا ئەل-مىللەتلەر خېلى راھەت-باياشاتتا ياشايتتى؛ قىسقىسى، يەھۇدىي خەلقىدىن باشقا ھەممىسى تىنچ-ئامان ئىدى. گەرچە ئىسرائىللاردىن بىر توپ «قالدىلار» ئۆز زېمىنىغا قايتقان بولسىمۇ، ئۇلار تېخىچە ئەللەرنىڭ بويۇنتۇرۇقى ئاستىدا تۇرۇپ سېپىلسىز، خارابىلاشقان شەھەرلەردە ئولتۇرۇپ، دۈشمەنلىرىنىڭ خورلۇق-ھاقارەتلىرىگە ئۇچچۇق تۇراتتى. ھەتتا زەكەرىيادىن كېيىنكى دەۋردىكىلەر بۇنىڭدىن ئازابلىنىپ: — «مانا، بىز بۇگۈن قۇللارمىز! سەن مېۋىسى بىلەن نازۇ-نېمەتلىرىدىن يېيىشكە ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا تەقدىم قىلىپ بەرگەن زېمىندا تۇرساقمۇ، بىز مانا ئۇنىڭدا قۇل بولۇپ قالدۇق!» دەپ ئاھ-زار كۆتۈرگەن («نەھ.» 36:9).

ئەللەر خۇدانىڭ خەلقىنى تارقىتىۋەتكەندىن كېيىن، زېمىننى ئىگىلىگەندى، ۋە ھەتتا شۇ چاغقىچە ئۇنىڭدىن توختاۋسىز پايدىلىنىپ كەلگەندى. قارىماققا، ھېچكىم زېئون تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلەرگە كۆڭۈل بۆلگەندەك قىلمايتتى. ھالبۇكى: — «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى جاۋابەن: «ئى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، قاچانغىچە سەن بۇ يەتمىش يىلدىن بېرى ئاچچىقلىنىپ كېلىۋاتقان يېرۇسالېم ۋە يەھۇدانىڭ شەھەرلىرى ئۈستىگە رەھىم قىلمايسەن؟» — دېدى» (12-ئايەت).

خەلققە نىسبەتەن، ئىلگىرى ئۆزلىرىنى نۇرغۇن قېتىم قۇتقۇزغان ۋە يېتەكلىگەن پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئۆز ئارىسىدا بولۇشى ئۇلارغا تەسەللى بولغان يەردە، پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئۇلار ئۈچۈن دۇئا-تىلاۋەت قىلىشى ئۇلارغا قانداقمۇ تەسەللى بولمىسۇن؟

دەرۋەقە، ئىسرائىل ئۈنىڭ دۇئا-تىلاۋەتلىرىنىڭ ئوبيېكتى ئەمەسمۇ؟ چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى مەسىھدىن باشقا ھېچكىم ئەمەس. تۆۋەندىكىلەر يەشايا پەيغەمبەر تەرىپىدىن خاتىرىلەنگەن مەسىھنىڭ دۇئاسىدۇر: —

«تاكى ئۇنىڭ ھەققانىيلىقى جۇلالىنىپ چاقناپ چىققۇچە،
ئۇنىڭ نىجاتى لاۋۇلداۋاتقان مەشئەلدەك چىققۇچە،
زېئون ئۈچۈن مەن ھېچ ئارام ئالمايمەن،

يېرۇسالېم ئۈچۈن ھەرگىز سۆكۈت قىلمايمەن» («يەش.» 1:62).
بىز باشقا يەرلەردە يۇقىرىقى «70 يىل» توغرىسىدا توختىلىپ ئۆتكەن (مەسىلەن، «يەرەمىيا»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمىزدە)، مۇشۇ يەردە ئۇنى قايتىلىمايمىز. مۇشۇ يەردە ئادەمنى ھەيرانۇھەس قىلىدىغان ئىش پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ دۇئا-تىلاۋىتىدۇر. ئىسرائىل تېخى تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈلمىگەنىدى. «يېرۇسالېم ۋە يەھۇدانىڭ شەھەرلىرى» تېخى خاراب ھالەتتە تۇراتتى. ئىسرائىلنىڭ بۇ بىچارە ئەھۋالى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئۇلار ئۈچۈن دۇئا قىلىشتىكى سەۋەبىدۇر.
خۇدانىڭ ئۇنىڭ دۇئا-تىلاۋىتىگە قارىتا جاۋابى «زەكەرىيا بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە»نىڭ بۇ سۆزلەرنى زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ كۆڭلىگە چوڭقۇر سىڭدۈرۈشى ئۈچۈن بېرىلدۇ (13-14-ئايەت): —
«پەرۋەردىگار مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىگە يېقىملىق سۆزلەر، تەسەللى بەرگۈچى سۆزلەر بىلەن جاۋاب بەردى. شۇنىڭ بىلەن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە ماڭا مۇنداق دېدى: «سەن مۇنداق جاكارلىغىن: ــ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار: «يېرۇسالېم ۋە زىئونغا ئوتلۇق مۇھەببىتىمدىن يۈرىكىم لاۋۇلداپ كۆيىدۇ!» دەيدۇ».
بۇ «يېقىملىق سۆزلەر، تەسەللى بەرگۈچى سۆزلەر»نىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىز ئاخىرقى 14-17-ئايەتلەردە كۆرىمىز: —
(1) پەرۋەردىگار: «يېرۇسالېم ۋە زىئونغا بولغان ئوتلۇق مۇھەببىتىمدىن يۈرىكىم لاۋۇلداپ كۆيىدۇ» دەيدۇ، ئاندىن «شۇنىڭ بىلەن مەن ئەركىن-ئازادىلىكتە ياشاۋاتقان ئەللەرگە قاتتىق غەزەپلىنىمەن؛ چۈنكى مەن خەلقىمگە سەللا غەزەپلىنىپ قويۇۋىدىم، ئۇلار ھەددىدىن ئېشىپ خەلقىمگە زور ئازار قىلدى» (ئىبرانىي تىلىدا «ئۇلار شۇ يامانلىقا ياردەم بەردى») دەيدۇ (15-ئايەت).
خۇدا ئىسرائىلغا (بۇتپەرەسلىكى تۈپەيلىدىن) غەزەپلىنىپ ئۇلارنى «يات ئەللەر» ئارقىلىق جازالاپ ئازابلاشقا، بابىل ئىمپېرىيەسىگە 70 يىل سۈرگۈن قىلدۇرغان. بىراق «ئەركىن-ئازادىلىكتە ياشاۋاتقان ئەللەر»، يەنى بابىلدىكىلەر، كېيىن پارسلىقلار بۇ ئىشتا خۇدانىڭ غەزىپىنىڭ جازاسىنى چەكتىن ئاشۇرۇپ، «ھەددىدىن

ئېشىپ» تولىمۇ رەھىمسىزلىك قىلغان. بۇ ئىش گويا بىر ئاتا ئۆزىنىڭ ئىتائەتسىز ئەمما سۆيۈملۈك بالىسىنى تاياق بىلەن جازالىغاندا، يات بىر كىشى ئوتتۇرىغا چىقىپ بالىنى تۆمۈر كالتەك بىلەن ئۇرغانغا ئوخشاش ئىش بولىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا قايسى بىر ئاتا غەزەپلەنمەي تۇرالايدۇ دەيسىز؟ ئۇ چوقۇم قول سالغۇچى يات ئادەمگە قارشى چىقىدۇ. خۇدانىڭ ئىسرائىلغا (شۇنداقلا بارلىق ئېتىقادچىلارغا) زۇلۇم سالغۇچىلارغا بولغان پوزىتسىيەسى دائىم شۇنداق بولىدۇ.

بۇ ئەھۋالنى تېخىمۇ چۈشىنىش ئۈچۈن: «يەر.» 11:30، 10:31، «يەش.» 5:52، «يەر.» 10:5، 7:12، «يەش.» 6:47 قاتارلىق ئايەتلەرنى كۆرۈڭ.

ھازىرقى زامانلاردا يەھۇدىيلار مۇشۇنداق ئەھۋاللارنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، تېخىمۇ ئازاب-ئوقۇبەتلىك ئىشلارغا ئۇچراپ، قىينىلىپ كەلدى. ئۇلارغا ئاتالمىش ئۆزىنى «خرىستىئانلار» دەپ ئاتىۋالغۇچىلار (ھەقىقىي مەسىھ ئېتىقادچىلىرى ئەمەس) كۆپ ئازاب-ئوقۇبەتلەرنى سالغان. ئەمما كۆپ ئەللەرنىڭ تارىخى شۇنى ئېنىق ئىسپاتلايدۇكى، خۇدانىڭ ئىبراھىمغا: «كىملەر (مەلۇم شەخس ياكى مەلۇم بىر ئەل بولسۇن) سېنى بەرىكەتلىسە مەن ئۇلارنى بەرىكەتلەيمەن، كىمكى (مەلۇم شەخس ياكى مەلۇم ئەل بولسۇن) سېنى خورلىسا، مەن چوقۇم ئۇنى لەنەتكە قالدۇرىمەن» دېگەن ۋەدىسى تېخىچە ئىناۋەتلىكتۇر.

(2) ئىككىنچى تەسەللى خۇدانىڭ شاپائەتلىك مەقسىتىدۇر: «مەن يېرۇسالېمغا رەھىم-شەپقەتلەر بىلەن قايتىپ كەلدىم» دەيدۇ (16-ئايەت).

تۆۋەندە بۇ «رەھىم-شەپقەتلەر»دىن ئىككى-ئۈچ ئالامەت-بەلگىنى كۆرسىتىمىز: —

(ئا) «مېنىڭ ئۆيۈم ئۇنىڭ ئىچىدە (يېرۇسالېم ئىچىدە) قۇرۇلىدۇ» — ئىبادەتخانا خۇدا ئۆزىنىڭ ۋە خەلقىنىڭ ئارىسىدىكى يېقىن ئالاقىسىنىڭ بەلگىسى بولىدۇ.

(ئە) «ۋە يېرۇسالېم ئۈستىگە «ئۆلچەم تانىسى» يەنە تارتىلىدۇ» — دېمەك، يېرۇسالېم قايتىدىن تولۇق قۇرۇلىدۇ (16-ئايەت).

(ب) پەيغەمبەرگە يەنە مۇنداق دېيىلىدۇ: «يەنە مۇنداق جاكارلىغىن: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ شەھەرلىرىم يەنە ئاۋاتلىشىدۇ» — پەرۋەردىگار يەنىلا ئىسرائىلنىڭ شەھەرلىرىنى «مېنىڭ شەھەرلىرىم» دەيدۇ (17-ئايەت).

(پ) «ۋە پەرۋەردىگار يەنە زىئونغا تەسەللى بېرىدۇ ۋە يېرۇسالېمنى يەنە تاللىۋالىدۇ» ــ زەكەرىيا پەيغەمبەر «يەش.» 1:14دىن ئېلىنغان مۇنۇ سۆزلەرنى ئۈچ قېتىم قايتىلايدۇ: ــ

«چۈنكى پەرۋەردىگار ياقۇپقا رەھىمدىللىق كۆرسىتىدۇ،
يەنە ئىسرائىلنى تاللايدۇ،
ئۇ ئۇلارنى ئۆز يۇرت-زېمىنىدا ماكانلاشتۇرىدۇ.
شۇنىڭ بىلەن يات ئادەملەر ئۇلار بىلەن بىرلىشىپ،
ياقۇپ جەمەتىگە قوشۇلىدۇ».

زەكەرىيا دەۋرىنىڭ ئالدىنقى مەزگىلدە يۇقىرىقى ۋەدىلەر قىسمەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان بىرنەچچە ئىشلار بارلىققا كەلدى. «خۇدانىڭ ئۆيى» تۆت يىلدىن كېيىن پۈتتى («ئەزرا» 15:6). يەنە بىر مەزگىلدىن كېيىن نەھەمىيا يېرۇسالېمنىڭ سېپىلىنى قايتىدىن قۇرۇپ چىقتى. كېيىن مەسىھنىڭ ئىسرائىلدا تۇغۇلۇشى بېشارەتلەرنىڭ چوڭ بىر ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى بولدى؛ ئاخىرقى زاماندا يەھۇدىي خەلقىگە نىسبەتەن ئۇلارنىڭ توۋا قىلىپ ئەيسا ئۆزىمىزنىڭ مەسىھىمىز دەپ تونۇپ ئېتىراپ قىلىشى بىلەن تېخىمۇ چوڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ۋۇجۇدقا چىقىدۇ: ــ

روسۇل ياقۇپ رەببىمىز ئەيسا مەسىھنىڭ قايتىپ كېلىشى توغرۇلۇق سۆزلىگىنىدە: ــ «مۇشۇ ئىشلاردىن كېيىن، مەن قايتىپ كېلىپ، داۋۇتنىڭ يىقىلغان چېدىرىنى يېڭىباشتىن قۇرۇپ تىكلەيمەن، ئۇنىڭ خارابىلىكلىرىنى قايتا بىنا قىلىپ، ئەسلىگە كەلتۈرىمەن. شۇنداق قىلىپ، ئىنسانىيەتتىكى باشقا ئىنسانلارمۇ، يەنى مېنىڭ نامىم بىلەن ئاتالغان بارلىق ئەللەر مېنى ئىزدەپ تاپىدۇ، دەيدۇ بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان ۋە شۇنداقلا ئۇلارنى ئەزەلدىن ئايان قىلىپ كەلگەن پەرۋەردىگار!» («روس.» 16:15-18، «ئاموس» 11:9-12).

«چۈنكى پەرۋەردىگار زىئونغا تەسەللى بەرمەي قويمايدۇ؛
ئۇنىڭ بارلىق خارابە يەرلىرىگە چوقۇم تەسەللى بېرىدۇ؛
ئۇ چوقۇم ئۇنىڭ جاڭگاللىرىنى ئېرەم باغچىسىدەك،
ئۇنىڭ چۆل-باياۋانلىرىنى پەرۋەردىگارنىڭ بېغىدەك قىلىدۇ؛

ئۇنىڭدىن خۇشاللىق ھەم شاد-خۇراملىق،
رەھمەتلەر ھەم ناخشا ئاۋازلىرى تېپىلىدۇ» («يەش.» 3:51)

ئىككىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش - مۈڭگۈزلەر ۋە ھۈنەرۋەنلەر (21-18:1)

«ئاندىن مەن بېشىمنى كۆتۈردۈم، مانا تۆت مۈڭگۈزنى كۆردۈم. مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «بۇلار نىمە؟» دەپ سورىدىم. ئۇ ماڭا: «بۇ يەھۇدا، ئىسرائىل ۋە يېرۇسالېمنى تارقىتىۋەتكەن مۈڭگۈزلەردۇر» ـ دېدى.
ۋە پەرۋەردىگار ماڭا تۆت ھۈنەرۋەننى كۆرسەتتى. مەن: «بۇ ھۈنەرۋەنلەر نىمە ئىش قىلغىلى كەلدى؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «مانا بۇلار بولسا يەھۇدادىكىلەرنى ھېچكىم قەددىنى رۇسلىيالمىغۇدەك دەرىجىدە تارقىتىۋەتكەن مۈڭگۈزلەر؛ بىراق بۇ ھۈنەرۋەنلەر مۈڭگۈزلەرنى دەككە-دۈككىگە چۈشۈرگىلى، يەنى ئەللەرنىڭ يەھۇدانىڭ زېمىنىنى تارقىتىۋېتىش ئۈچۈن كۆتۈرگەن مۈڭگۈزلىرىنى تاشلىۋەتكىلى كەلدى!» ـ دېدى».

«مۈڭگۈزلەر» مۇقەددەس يازمىلاردا كۆپ ۋاقىتلاردا شان-شەرەپ، غۇرۇر-ئىززەت ياكى مەلۇم شەخسنىڭ ياكى دۆلەتنىڭ كۈچ-قۇدرىتىنىڭ سىمۋولى قىلىنىدۇ (مەسىلەن، «1سام.» 1:2، «2سام.» 3:22، «زەب.» 4:75، 5، 10:92نى كۆرۈڭ). بەزىدە مۈڭگۈزلەر دۇنيادىكى ئەڭ كۈچلۈك ئىمپېرىيەلەرنى كۆرسىتىدۇ («دان.» 8-باب، «ۋەھ.» 3:17، 12).
«تۆت» دېگەن سان مۇقەددەس كىتابتا «تۆت شامال» ياكى «دۇنيانىڭ تۆت بۇلۇڭى»نى كۆرسەتكەچكە، شەرھچىلەرنىڭ بەزىلىرى «تۆت مۈڭگۈز» پەقەت ئىسرائىلنىڭ «تۆت ئەتراپىدىن» زۇلۇمغا ئۇچراپ، تارقىلىپ كەتكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ، دەپ قارايدۇ. ھالبۇكى، يۇقىرىدا بايقىغىنىمىزدەك، زەكەرىياغا تاپشۇرۇلغان بېشارەتلەر تولۇپ جەھەتتىن «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرىنى تەستىقلاش

ۋە خۇلاسىلەش سۆپىتىدە بېرىلگەن، دەپ قارايمىز. شۇ سەۋەبتىن بىزدە شەك يوقكى، زەكەرىيا پەيغەمبەر كۆرگەن شۇ «تۆت مۈڭگۈز» دانىيال پەيغەمبەرگە ئاللىقاچان تاپشۇرۇلغان ۋەھىينىڭ 2-بابتىكى «چوڭ ھەيكەل»نىڭ «تۆت مېتال»ى ۋە 7-بابتىكى «تۆت مەخلۇق» كۆرسەتكەن تۆت ئىمپېرىيەنىمۇ كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ تۆت ئىمپېرىيە ئۆز نۆۋىتى بويىچە ئىسرائىلنى زالىملىق بىلەن «تارقاتقۇچىلار» ئىدى.

دانىيال پەيغەمبەرنىڭ بۇ بېشارەتلىرى توغرۇلۇق «دانىيال»دىكى قوشۇمچە سۆزىمىزدە ئاللىقاچان توختالدۇق. ئاشۇ يەردە ئېيتقىنىمىزنى خۇلاسىلەپ، بىز شۇ تۆت مۈڭگۈزنى تۆۋەندىكى تۆت ئىمپېرىيەگە سىمۋول قىلىنىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز: —

(ئا) بىرىنچى مۈڭگۈز — بابىل ئىمپېرىيەسى

(ئە) ئىككىنچى مۈڭگۈز — پارس ئىمپېرىيەسى (زەكەرىيانىڭ كۈنلىرىدە تېخى ھۆكۈم سۈرۈۋاتاتتى)

(ب) ئۈچىنچى مۈڭگۈز — گرېك ئىمپېرىيەسى (زەكەرىيانىڭ كۈنلىرىدە تېخى بارلىققا كەلمىگەن)

(پ) تۆتىنچى مۈڭگۈز — رىم ئىمپېرىيەسى ۋە ئاخىرقى زامانلاردا شۇنىڭ خارابىلىرىدىن كۆكلەپ چىقىدىغان دەججالنىڭ ئىمپېرىيەسى

ئىسرائىل ئەمدى مۇشۇ كۆرۈنۈشتىن قانداق تەسەللى تاپاركىن؟ بېرىلگەن تەسەللى دەل شۇ ئىدىكى، گەرچە مۇشۇ ئىمپېرىيەلەر ۋاقتىنچە خوجىلىق قىلسىمۇ، خۇدا بەربىر ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرۇپ، ئۇلارنى ھالاك قىلىشقا تۆت «ھۈنەرۋەن»نى ئاللىقاچان تەييارلىغاندۇر. ئىبرانىي تىلىدا «دەككە-دۈككىگە چۈشۈرۈش» دېگەن سۆز يەنە «شىلىپ يوقىتىش» ياكى «يونۇپ يوقىتىش» دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇنداقتا، تۆت مۈڭگۈزنى يوقىتىدىغان تۆت ھۈنەرۋەن كىملەر؟

دانىيال پەيغەمبەرنىڭ بېشارەتلىرىگە ئاساسەن ھۈنەرۋەنلەرنىڭ سالاھىيىتى تۆۋەندىكىدەك بولۇشى كېرەك، دەپ ئىشىنىمىز: —

(ئا) بىرىنچى ھۈنەرۋەن — پارس ئىمپېرىيەسى (بابىل ئىمپېرىيەسىنى ئاغدۇرغان).

(ئە) ئىككىنچى ھۈنەرۋەن — گرېك ئىمپېرىيەسى (پارس ئىمپېرىيەسىنى ئاغدۇرغان. زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە بۇ ئىش تېخى يۈز بەرمىگەنىدى).

(ب) ئۈچىنچى ھۈنەرۋەن — رىم ئىمپېرىيەسى (گرېك ئىمپېرىيەسىنى ئاغدۇرغان).

(پ) تۆتىنچى ھۈنەرۋەن — بۇ توغرۇلۇق ئىككى خىل پىكىر بار: —

(1) تۆتىنچى ھۇنەرۋەن رىم ئىمپېرىيەسىنى ئاغدۇرغان «گوتلار» ۋە «ۋىزىگوتلار»غا ۋەكىللىك قىلىدۇ؛

(2) تۆتىنچى ھۇنەرۋەن مەسىھنىڭ ئۆزىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ؛ چۈنكى رىم ئىمپېرىيەسىنىڭ خارابىلىرىدىن چىقىدىغان دەججالنىڭ ئىمپېرىيەسىنى ئاخىرىدا ئاغدۇرغۇچى مەسىھنىڭ ئۆزىدۇر. بىز ئىككىنچى پىكىرگە مايىلمىز: —

«كېچىدىكى غايىبانە كۆرۈنۈشلەردە مەن گويا ئىنسان ئوغلىغا ئوخشاش بىر زاتنىڭ ئەرشتىكى بۇلۇتلار بىلەن كەلگىنىنى كۆردۈم. ئۇ «ئەزەلدىن بار بولغۇچى»نىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا ھازىر قىلىندى (بۇ ئىشنى مەسىھنىڭ دۇنيانى سوراقتا تارتىشقا قايتىپ چۈشۈشى ئالدىدا يۈز بېرىدۇ، دەپ قارايمىز). ھەر ئەل-يۇرت، ھەر تائىپە، ھەر خىل تىلدا سۆزلىشىدىغانلار ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولسۇن دەپ، سەلتەنەت، شۆھرەت ۋە پادىشاھلىق ھوقۇقى ئۇنىڭغا بېرىلدى. ئۇنىڭ سەلتەنىتى مەڭگۈ سولاشماس سەلتەنەتتۇر، ئۇنىڭ پادىشاھلىقى مەڭگۈ ھالاك قىلىنماس» ۋە «تەختتە ئولتۇرغان مەزگىلدە، ئەرشتىكى خۇدا يىمىرىلمەس بىر پادىشاھلىق بەرپا قىلىدۇ. بۇ پادىشاھلىق ھەرگىز باشقا بىر خەلقلەرگە ئۆتمەيدۇ؛ ئەكسىچە ئۇ بۇ باشقا پادىشاھلىقلارنى ئۇزۇل-كېسىل گۇمران قىلىپ، ئۆزى مەڭگۈ مەزمۇت تۇرىدۇ» («دان.» 13:7، 14، 2:44-45نىمۇ كۆرۈڭ).

ئۈچىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش — ئۆلچەش تانىسىنى تۇتقان يىگىت (2:1-13)

«ئاندىن مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا قولىدا ئۆلچەم تانىسىنى تۇتقان بىر ئادەمنى كۆردۈم ۋە ئۇنىڭدىن: «نەگە بارىسەن؟» دەپ سورىدىم. ئۇ ماڭا: «مەن يېرۇسالېمنى ئۆلچىگىلى، ئۇنىڭ كەڭلىكى ۋە ئۇزۇنلۇقىنى ئۆلچەپ كۆرگىلى بارىمەن» — دېدى.مانا، مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە چىقتى؛ يەنە بىر پەرىشتە ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە چىقتى ۋە ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى: — يۈگۈر، بۇ

ياش يىگىتكە سۆز قىل، ئۇنىڭغا مۇنداق دېگىن: ــ «يېرۇسالېم ئۆزىدە تۇرۇۋاتقان ئادەملەرنىڭ ۋە ماللارنىڭ كۆپلۈكىدىن سېپىلسىز شەھەرلەردەك بولىدۇ. ــ ۋە مەن پەرۋەردىگار ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئوت-يالقۇن سېپىلى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى شان-شەرىپى بولىمەن.

ــ هوي! هوي! شىمالىي زېمىندىن قېچىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ چۈنكى مەن سىلەرنى ئاسماندىكى تۆت تەرەپتىن چىققان شامالدەك تارقىتىۋەتكەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار».

ــ «ــ هەي! ئى بابىل قىزى بىلەن تۇرغۇچى زىئون، قاچقىن! چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

ئۆز شان-شەرىپىنى دەپ ئۇ مېنى سىلەرنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلغان ئەللەرگە ئەۋەتتى؛ چۈنكى كىم سىلەرگە چېقىلسا، شۇ ئۆزىنىڭ كۆز قارىچۇقىغا چېقىلغان بولىدۇ. چۈنكى مانا، مەن ئۆز قولۇمنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سىلكىيمەن، ئۇلار ئۆزلىرىگە قۇل قىلىنغۇچىلارغا ئولجا بولىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر.

ناخشىلارنى ياڭرىتىپ شادلان، ئى زىئون قىزى؛ چۈنكى مانا، كېلىۋاتىمەن، ئاراڭدا ماكانلىشىمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ ۋە شۇ كۈنىدە كۆپ ئەللەر پەرۋەردىگارغا باغلىنىدۇ، ماڭا بىر خەلق بولىدۇ؛ ئاراڭدا ماكانلىشىمەن ۋە سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر؛ شۇنىڭدەك پەرۋەردىگار يەھۇدانى ئۆزىنىڭ «مۇقەددەس زېمىنى»دا نېسىۋىسى بولۇشقا مىراس قىلىدۇ ۋە يەنە يېرۇسالېمنى تاللىۋالىدۇ.

بارلىق ئەت ئىگىلىرى پەرۋەردىگار ئالدىدا سۈكۈت قىلسۇن! چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ مۇقەددەس ماكانىدىن قوزغالدى!»

ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى كۆرۈنۈشلەر بىرىنچى كۆرۈنۈش بىلەن زىچ مۇناسىۋەتتە تۇرىدۇ. ئۈچىنچى كۆرۈنۈشتە كۆرسىتىلگەن ئەڭ مۇھىم ئىش بولسا، يېرۇسالېم (يەنى

«خۇدانىڭ شەھرى»، «زىئون»)نىڭ كەلگۈسىدىكى ئاۋات-باياشاتلىقى ۋە شان-شەرىپىدىن ئىبارەت بولىدۇ.

بۇ كۆرۈنۈشتىكى نۇرغۇن جەھەتلەر ئوقۇرمەنگە ئوقۇغان ھامان ئېنىق بولۇشى كېرەك. تەۋرات ۋە ئىنجىلنى ئوقۇغانسېرى كۆرۈنۈشنىڭ تەپسىلاتلىرى تېخىمۇ شۇنداق بولىدۇ. بىز مۇشۇ يەردە تەپسىلىي توختالمايمىز، پەقەت بىرنەچچە بايقىغانلىرىمىزنى بايان قىلىمىز: —

(ئا) «ئۆلچەم تانىسىنى تۇتقان بىر ئادەم»گە: «يۈگۈر، بۇ ياش يىگىتكە سۆز قىل، ئۇنىڭغا: «يېرۇسالېم ئۆزىدە تۇرۇۋاتقان ئادەملەرنىڭ ۋە ماللارنىڭ كۆپلۈكىدىن سېپىلسىز شەھەرلەردەك بولىدۇ» دەپ ئېيتقىلى» دېگەن سۆزلەر بىرنىڭچە ئۇنىڭغا «ئۆلچەش ئىشىنىڭ كەلگۈسىدە ھاجىتى يوق، چۈنكى يېرۇسالېمنىڭ كەلگۈسى «سېپىلسىز»، چەكسىز چوڭ بىر شەھەر بولىدۇ» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. گەرچە يېقىن كەلگۈسىدە خۇدانىڭ شاپائىتى بىلەن يېرۇسالېمنىڭ بىر سېپىلى بولىدىغان بولسىمۇ («نەھەمىيا» دېگەن كىتابنى كۆرۈڭ)، شۇنداق بىر كۈن كېلىدۇكى (ئۇنى تېخى كۈتمەكتىمىز)، ئاھالىسى شۇنچە كۆپىيىدۇكى، شەھەر ھەرقانداق سېپىلدىن ھالقىپ كېڭىيىدۇ. دەرۋەقە 5-ئايەتتە: «ۋە مەن پەرۋەردىگار ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئوت-يالقۇن سېپىلى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى شان-شەرىپى بولىمەن» دېيىلىدۇ. خۇدا پۈتۈنلەي باشپاناھ بولسىلا ھەرقانداق سېپىلنىڭ ھېچ ھاجىتى قالمايدۇ. يېرۇسالېم ئەگەر ئەيسانى ئۆز مەسىھىمىز دەپ قوبۇل قىلغان بولسا بۇ ئايەتتە تەسۋىرلەنگەن ھالەت يېرۇسالېمنىڭ شۇ چاغدىكى ھالىتى بولغان بولاتتى؛ كەلگۈسىدە يېرۇسالېمدىكىلەر ئاخىرىدا ئۇنى قوبۇل قىلسا ھالىتى جەزمەن مۇشۇ ئايەتتە دېيىلگەندەك بولىدۇ («يەش.» 4:5-6، 26:1، 60:19 ۋە «ۋەھ.» 21:23نىمۇ كۆرۈڭ).

بۈگۈنكى كۈنلۈكتىمۇ ھەربىر ئېتىقادچى يامان روھلار ئۇنىڭ روھىغا ھۇجۇم قىلغان چاغلاردا، خۇدانىڭ ئۆزىگە باشپاناھ بولۇۋاتقىنىنى («زەب.» 2:27-3، 34:7)، شۇنداقلا خۇدانىڭ شەرەپلىك يورۇقلۇقىنىڭ ئۇنىڭ روھ-قەلبىدە نۇر چېچىۋاتقىنىنى بىلىدۇ («يۇھ.» 8:12، «2كور.» 4:6).

(ئە) ئۇنىڭ زىئونغا باشپاناھ بولۇشقا بولغان ۋەدىسىگە ئاساسەن، خۇدا سۈرگۈن بولغان جاي بابىلدىن تېخى قايتمىغانلارنى زىئونغا قېچىپ كېلىشكە چاقىرىدۇ

(«شىمالىي زېمىن» پەلەستىنگە نىسبەتەن بابىل ھېسابلىنىدۇ). شۇ چاغدىكى بابىل ئاللىقاچان پارس ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن ئاغدۇرۇلغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ بېشىغا چۈشىدىغان يەنە بىرنەچچە بالايىئاپەتلەر بار ئىدى. ئوتتۇرا شەرقنىڭ قەدىمكى تارىخى بۇنىڭغا ئىسپات بېرىدۇ. شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ بۇ چاقىرىقىدا يەنە كەلگۈسىدىكى بىر زامان، يەنى ئىبرانىي پالاندىلىرى پۈتكۈل دۇنياغا تارقىتىلغاندىن كېيىن، خۇدا ئۇلارنى سۈرگۈن بولغان يەرلەردىن قايتىشقا چاقىرىدىغان بىر كۈن كۆزدە تۇتۇلىدۇ («يەش.» 20:48، 11:52، «يەر.» 6:2، 45نى كۆرۈڭ).

زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ كۈنلىرىدە سۈرگۈن بولغانلارنىڭ كۆپىنچىسى بابىلدا ئازراق راھەتلىك تۇرمۇشنى كۆرۈپلا، پەلەستىنگە قايتسام شۈبھىسىزكى جاپا تارتىمەن دەپ قايتىشنى خالىمىغانىدى. ھالبۇكى، كەلگۈسى بىر كۈندە خۇدا ئۆزى قوي باققۇچىدەك ئۇلارنى دۇنيادىكى ھەربىر جايدىن دېگۈدەك ئۆز زېمىنىغا يېتەكلەپ باشلايدۇ («يەر.» 14:16-15، 7:23-8). شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ ئۇلارنى تارقىتىۋەتكەن ئەل-دۆلەتلەرنى جازالايدۇ («ئۆز شان-شەرىپىنى دەپ ئۇ مېنى سىلەرنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلغان ئەللەرگە ئەۋەتتى» 8-ئايەت).

«شان-شەرەپكە ئېرىشتۈرۈش» دېگەن ئىبارە شۈبھىسىزكى، مەسىھنىڭ خۇدانىڭ گۇناھ ئۈستىگە چىقارغان ھۆكۈملىرىنى يۈرگۈزۈشى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا توۋا قىلىپ ئۇنىڭ نىجاتىنى قوبۇل قىلغانلارغا مېھىر-شەپقىتىنى كۆرسىتىشى ئارقىلىق خۇداغا شان-شەرەپ كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت بولىدۇ. «يەش.» 1:14-3نى كۆرۈڭ.

شۇ چاغدا خۇدا «ئۆز قولۇمنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سىلكىيمەن» دەيدۇ — دېمەك، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ھالاكەت كەلتۈرىدۇ (مۇشۇ ئىبارە كۆرۈنگەن «يەش.» 15:11 ۋە 16:19نى كۆرۈڭ).

(ب) قىزىق يېرى شۇكى، 8-ئايەتتە سۆز قىلغۇچى «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان ياھۋەھ (پەرۋەردىگار)نىڭ ئۆزى؛ لېكىن ئۇ «پەرۋەردىگار تەرىپىدىن» ئەۋەتىلگەن. سۆزلىگۈچى يەنە 9-ئايەتتە: «سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر» دەيدۇ. بۇ تولىمۇ سىرلىق گەپتۇر! ئەمما ئىنجىلنى ئوقۇغانلار شۇنى بىلىدۇكى، مۇشۇ يەردە سۆزلىگۈچى (مۇشۇ سۆزلەرنى باشقا ھېچقانداق چۈشەندۈرۈش يولى يوقتۇر) ئۆز ئاتىسى تەرەپتىن ئەۋەتىلگەن رەب ئەيسا مەسىھدىن باشقا بىرسى ئەمەس.

مەسلەن «لۇقا» 14:4، 43، 48،9، «يۇھ.» 34:3، 38:6، 28:7-29، 21:17، 21:20نى، شۇنداقلا «يەش.»، 16:48نى كۆرۈڭ.

(پ) 10-14-ئايەتلەرنىڭ مەزمۇنى جەزمەن رەب ئەيسا مەسىھنىڭ پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقى توۋا قىلغاندىن كېيىن دۇنياغا قايتا كېلىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك: «چۈنكى مانا، كېلىۋاتىمەن، ئاراڭدا ماكانلىشىمەن». مۇشۇ يەردىمۇ سۆزلىگۈچىنىڭ «ياھۋەھ» (پەرۋەردىگار) ئىكەنلىكىنى، «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەنلىكىنى بايقايمىز (11-ئايەتنى كۆرۈڭ).

مۇشۇ ئايەتلەرنىڭ ئىچىدە مۇقەددەس يازمىلاردىن يىغىنچاقلانغان كۆپ ئايەتلەر كۆرۈلىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى تۆۋەندىكى ئايەتلەردە تېپىلىدۇ: «يەش.» 6:12، «زەف.» 14:3-15، «زەب.» 15:102-22، «يەش.» 1:56-6، «يەر.» 5:50، ۋە يەنە «زەك.» 14-باب، «روس.» 13:15-18، «يەش.» 25:19.

(ت) «مۇقەددەس زېمىن» دېگەن ئىبارە دىققىتىمىزنى خۇدانىڭ قانائان (پەلەستىن) زېمىنىنى «مېنىڭكى» دېگەنلىكىگە تارتىدۇ؛ چۈنكى «مۇقەددەس» دېگەن سۆزنىڭ تۈپ مەنىسى: «خۇداغىلا تەۋە» دېگەنلىك بولىدۇ.

(ج) 13-ئايەتتە «قوزغالدى» ياكى «تۇردى»، «قوپتى» دېگەن سۆز «زەب.» 23:44دە تېپىلىدۇ: «ئويغان، ئى پەرۋەردىگار! نېمىشقا ئۇخلاپ ياتىسەن؟ ئورنۇڭدىن تۇر، بىزنى مەڭگۈگە تاشلاۋەتمىگەيسەن!». يەنە «هاب.» 20:2، «زەف.» 7:1نىمۇ كۆرۈڭ.

تۆتىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش - باش كاهىن يەشۇئانىڭ پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئالدىدا تۇرۇشى (3-باب)

«ئاندىن ئۇ ماڭا پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان باش كاهىن يەشۇئانى، شۇنىڭدەك يەشۇئانىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئۇنىڭ بىلەن دۈشمەنلىشىشكە تۇرغان شەيتاننى كۆرسەتتى.

پەرۋەردىگار شەيتانغا: «پەرۋەردىگار سېنى ئەيىبلىسۇن، ئى شەيتان! بەرھەق، يېرۇسالېمنى تاللىۋالغان پەرۋەردىگار سېنى ئەيىبلىسۇن! بۇ

كىشى ئوتتىن تارتىۋېلىنغان بىر چۈچۈلا ئوتۇن ئەمەسمۇ؟» ــ دېدى.
يەشۇئا بولسا پاسكىنا كىيىملەرنى كىيگەن ھالدا پەرىشتىنىڭ ئالدىدا تۇراتتى. ئۇ ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلارغا: «بۇ پاسكىنا كىيىمنى ئۇنىڭدىن سالدۇرۇۋېتىڭلار» ــ دېدى ۋە ئۇنىڭغا: «قارا، مەن قەبىھلىكىڭنى سەندىن ئېلىپ كەتتىم، ساڭا ھېيتلىق كىيىم كىيگۈزدۇم» ــ دېدى. مەن: «ئۇلار بېشىغا پاكىز بىر سەللىنى ئورىسۇن!» ــ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پاكىز بىر سەللىنى ئۇنىڭ بېشىغا ئوراپ، ئۇنىڭغا كىيىم كىيدۈردى؛ پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى بىر ياندا تۇراتتى ۋە پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى يەشۇئاغا مۇنداق جېكىلىدى: ــ
«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ ئەگەر يوللىرىمدا ماڭساڭ، تاپىلىغىنىمنى چىڭ تۇتساڭ، مېنىڭ ئۆيۈمنى باشقۇرىسەن، ھويلىلىرىمغا قارايدىغان بولىسەن؛ ساڭا يېنىمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ئارىسىدا تۇرۇش ھوقۇقىنى بېرىمەن.
ئى باش كاھىن يەشۇئا، سەن ۋە سېنىڭ ئالدىڭدا ئولتۇرغان ھەمراھلىرىڭ ئاڭلاڭلار (چۈنكى ئۇلار بېشارەتلىك ئادەملەر): ــ مانا، مەن «شاخ» دېگەن قۇلۇمنى مەيدانغا چىقىرىمەن. مانا، مەن يەشۇئانىڭ ئالدىغا قويغان تاشقا قارا! ــ بۇ بىر تاشنىڭ ئۈستىدە يەتتە كۆز بار؛ مانا، مەن ئۇنىڭ نەقىشلىرىنى ئۆزۈم ئويىمەن، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ ۋە مەن بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن.
شۇ كۈنى، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ھەربىرىڭلار ئۆز يېقىنىڭلارنى ئۆزۈم تېلى ۋە ئەنجۈر دەرىخى ئاستىغا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىسىلەر».

ئاۋۋالقى ئۈچ كۆرۈنۈش توغرۇلۇق چوڭقۇر بىر سوئال پەيغەمبەرنىڭ كۆڭلىدە پەيدا بولۇشى مۇمكىن: «خۇدا قانداقمۇ ئىسرائىلنى ئەسلىگە كەلتۈرسۇن؟ ئىسرائىلنىڭ ئېغىر گۇناھلىرى ۋە ئەخلاقتا بولغان بۇزۇقچىلىقى ئۈچۈن ئۇنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى سېلىنىدىغان جاي بولۇشقا، شۇنداقلا بارلىق ئەللەرگە خۇدانىڭ بەخت-بەرىكىتىنى يەتكۈزگۈچى خىزمەتكار بولۇشقا مەڭگۈ نالايىق قىلىۋەتكەن ئەمەسمۇ؟».

تۆتىنچى كۆرۈنۈش يۇقىرىقى سوئالغا جاۋاب تەرىقىسىدە ھەمدە پەيغەمبەرنىڭ ئۆزىنىڭ تۆۋەندىكى خەۋەرنى ئۆگىنىشى ئۈچۈن، شۇنداقلا ئۇنى خەلققە يەتكۈزۈشى ئۈچۈن بېرىلگەن، دەپ ئىشىنىمىز: —

(1) ئىسرائىلنىڭ بەخت-بەرىكىتى (شۇنداقلا، بارلىق ئىشەنگۈچىلەرنىڭ بەخت-بەرىكىتى) ئىسرائىلنىڭ ئۇنىڭغا لايىق بولغىنىدىن ياكى قانداقتۇر بىرنەچچە ئاتالمىش «ساۋاپلىق ئىشلىرى»دىن بولغان ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ مۇتلەق مېھرى-شەپقىتىدىن، «يېرۇسالېمنى تاللىغان» قادىر-مۇتلەقنىڭ ئۆزگەرمەس مۇددىئا-مەقسەتلىرى ئاساسىدا بولغاندۇر؛

(2) ناپاك، گۇناھكار ۋە ئەخلاقتا بۇلغانغان بىر خەلق قانداق پاكلىنىپ «خۇدانىڭ خىزمەتكارلىرى»غا ئۆزگەرتىلىدۇ؟ خۇدانىڭ ئىسرائىلغا: «سىلەر ماڭا كاھىنلاردىن تەركىب تاپقان خاس بىر پادىشاھلىق ۋە مۇقەددەس بىر قوۋم بولىسىلەر» دېگەن چاقىرىقى ۋە ئۇلارنى تاللىۋېلىشىنىڭ سەۋەبى بار ئىدى. ئىسرائىلنى «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى»گە مەسئۇل بولۇشقىلا ئەمەس، بەلكى بارلىق باشقا ئەللەرگە «پەرۋەردىگارنىڭ كاھىنلىرى» ۋە «خۇدايىمىزنىڭ خىزمەتكارلىرى» بولۇشقىمۇ قانداق لايىق قىلىنىش يولى بىزگە بۇ كۆرۈنۈشتە ئايان قىلىنىدۇ (خۇدانىڭ شۇ چاقىرىقى «مىس.» 6:19دە، «يەش.» 6:61دىمۇ خاتىرىلىنىدۇ).

ئوخشاش سوئال «يەر.» 19:3دە قويۇلىدۇ.

قىسقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، بىرىنچى، ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى كۆرۈنۈشتە ئىسرائىلنىڭ سۈرگۈنلۈكتىن ۋە ئۆزلىرىنى زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن ئازاد قىلىنىپ روناق تاپىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ؛ تۆتىنچى كۆرۈنۈشتە شۇ جىسمانىي جەھەتتىكى ئازادلىققا ماس ھالدا، ئىسرائىلنىڭ روھىي جەھەتتىن گۇناھقا ئەسىر بولغانلىقىدىن ئازاد قىلىنىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ. «ئىچكى، روھىي ھۆر قىلىنىش» بولمىسا

«سىرتقى، جىسمانىي ھۆر قىلىنىش»نىڭ نېمە پايدىسى؟

ئەمدى كۆرۈنۈشنىڭ بەزى تەپسىلاتلىرىنى كۆرەيلى: —

«ئاندىن ئۇ ماڭا پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان باش كاھىن يەشۇئانى، شۇنىڭدەك يەشۇئانىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئۇنىڭ بىلەن دۈشمەنلىشىشكە تۇرغان شەيتاننى كۆرسەتتى» (1-ئايەت).

مۇشۇ «يەشۇئا» بولسا ئەسلىدە ئون ئالتە يىل ئىلگىرى بابىلنىڭ سۈرگۈنلۈكىدىن تۇنجى قايتقان 49697 كىشىگە زەرۇببابەل بىلەن بىرگە يېتەكچى بولغان «باش كاھىن» ئىدى، ئەلۋەتتە. «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نىڭ سالاھىيىتى توغرۇلۇق يۇقىرىدا ئازراق توختالدۇق.

«ئالدىدا تۇرۇۋاتقان» دېگەن سۆز خۇدانىڭ ياكى ئىنساننىڭ «خىزمىتىدە بولۇش»نى ئىپادىلەيدۇ. مەسىلەن، «يار.» 46:41دە (يۈسۈپ پىرەۋننىڭ ئالدىدا)، «قان.» 38:1دە (يەشۇئا مۇسانىڭ ئالدىدا)، «1سام.» 21:16دە (داۋۇت سائۇلنىڭ ئالدىدا)، «1پاد.» 2:1-4دە (ئابىشاگ داۋۇتنىڭ ئالدىدا تۇردۇ). بۇنداق مىساللار باشقا كۆپ جايلاردا ئۇچرايدۇ. خۇدانىڭ ئالدىدا تۇرۇش (ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولۇش) تىكى بىرنەچچە مىسالنى «قان.» 8:10دىن، «ھاك.» 28:20دىن، «1پاد.» 1:17دىن، «2پاد.» 14:3-16دىن كۆرۈڭ. بۇ سۆزلەر يەنە خۇدانىڭ ئالدىدا دۇئا قىلىش ئۈچۈن ھازىر بولۇشنىمۇ بىلدۈرىدۇ (مەسىلەن، «يار.» 22:18، «يەر.» 10:7).

ئەمما تۆتىنچى كۆرۈنۈشتە يەشۇئانىڭ پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئالدىدا تۇرۇشى پەقەت ئۆزىگە ۋاكالىتەن ئەمەس، بەلكى باش كاھىنلىق سالاھىيىتىدە پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقىگە ۋاكالىتەن بولىدۇ.

يەشۇئانىڭ بۇ ۋەكىللىك رولى تۆۋەندىكىلەردىن كۆرۈنىدۇ: —

(1) يەشۇئانىڭ «باش كاھىن» دېگەن ئۇنۋانىنىڭ تەكىتلەنگىنىدىن كۆرۈنىدۇ؛

(2) پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ ئۆتۈنۈشى ۋە شەيتاننىڭ يەشۇئانىڭ ئۈستىدىن چىقارغان شىكايەتلىرىگە قايتۇرغان جاۋابى يەشۇئا ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى يېرۇسالېم ئۈچۈن قىلىنىدۇ. بۇ يەردە يېرۇسالېم باشقا كۆپ يەرلەردىكىدەك شەھەرنى ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل خەلقنى بىلدۈرىدۇ.

(3) 4-ئايەت بىلەن 9-ئايەتنى سېلىشتۇرغاندا، روشەنكى، يەشۇئاغا «قارا، مەن قەبىھلىكىڭنى سەندىن ئېلىپ كەتتىم» دەپ ئېيتىلغان سۆزلەرنىڭ

كۆرسەتكىنى خۇدانىڭ (9-ئايەتتە) «مەن بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن» دېگەن سۆزلىرىدە كۆرستىلگەن ئىش بىلەن ئوخشاش ئىشتۇر.

يەشۇئا خەلققە ۋەكىل ھەم ئۇلار ئۇچۇن دۇئا قىلغۇچى باش كاھىن سۈپىتىدە خۇدانىڭ ئالدىدا مۇنداق تۇرۇشى ئەمەلىيەتتە ئىسرائىل خەلقىنىڭ ئۆزىنىڭ خۇدا ئالدىدا سوراققا تارتىلىدىغانلىقىغا ئوخشاش ئىشتۇر.

مەزكۇر ئايەت ئىبرانىي تىلىدا: «يەشۇئانىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئۇنىڭغا شەيتان بولۇشقا تۇرغان شەيتاننى كۆرسەتتى» دېگەن تەرتىپتە كېلىدۇ - چۈنكى «شەيتان» دېگەننىڭ ئەسلى مەنىسى: «دۈشمەن، كۈشەندە».

شەيتاننىڭ شىكايەت سۆزلىرى بىزگە ئېيتىلمىغان، بىراق ئۇلارنىڭ تېمىسى 3-ئايەتتىن ئېنىق كۆرۈنىدۇ: «يەشۇئا بولسا پاسكىنا كىيىملەرنى كىيگەن ھالدا پەرىشتىنىڭ ئالدىدا تۇراتتى».

مۇشۇ يەردە «پاسكىنا» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «ئەڭ يىرگىنچلىك، ئەڭ نىجىس» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. دېمەك، يەشۇئانىڭ بۇ كىيىملىرى خەلقنىڭ خۇدا ئالدىدىكى گۇناھلىرىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. دەرۋەقە، ئۇنىڭ شەيتان شىكايەت قىلغۇدەك دەرىجىدە گۇناھى بار ئىدى!

ئەمما شەيتان شىكايەت قىلغىنى بىلەن ئۇنىڭ گۇناھ بېكىتىش ھوقۇقى يوقتۇر. ئەمەلىيەتتە ئادەم ھەيران قالارلىق ئىش شۇكى، يەشۇئانىڭ، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ گۇناھىنى بېكىتىشكە بىردىنبىر ھوقۇقى بار بولغۇچى، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئۆزى يەشۇئانى پاكىزلاشقا تەشەببۇسچى بولىدۇ (بىز 2-ئايەتتە «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نىڭ يەنە بىر قېتىم «پەرۋەردىگار» دەپ ئاتالغىنىنى بايقايمىز).

خۇدانىڭ ئىسرائىلنى بۇنداق ئاقلىشى يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ئىسرائىلغا ۋەكىل بولۇپ ئېيتقان مۇنۇ سۆزىدەك بولغان: -

«مېنى ئاقلىغۇچى يېنىمدىدۇر؛ كىم ماڭا ئەرز-شىكايەت قىلالىسۇن؟ بار بولسا بىرلىكتە دەۋالىشايلى؛ كىم مېنىڭ ئۈستۈمدىن ئەيىبلىمەكچى بولسا، ئالدىمغا كەلسۇن! ماڭا ياردەمدە بولغۇچى پەرۋەردىگاردۇر؛ ئەمدى مېنى ئەرز قىلالايدىغان كىمكەن؟ ئۇلارنىڭ

ھەممىسى بىر تال كىيىمدەك ئەسكىرەپ كېتىدۇ؛ پەرۋانىلەر ئۇلارنى يۇتۇۋېتىدۇ» («يەش.» 50:8، 9). ئىنجىلدا خۇدانىڭ نىجاتىدىن نېسىپ بولغانلارنىڭ بەختلىك ئەھۋالى توغرۇلۇقمۇ شۇنداق دېيىلىدۇ: «كىممۇ خۇدانىڭ تاللىغانلىرى ئۈستىدىن شىكايەت قىلالىسۇن؟! خۇدا ھەققانىي قىلغان يەردە، كىممۇ بىزنى گۇناھقا مەھكۇم قىلالىسۇن؟ ئۆلگەن، ھەم تىرىلگەن ۋە خۇدانىڭ ئوڭ يېنىدا تۇرۇۋاتقان، بىز ئۈچۈن خۇدانىڭ ئالدىدا تۇرۇپ دۇئا-تىلاۋەت قىلىۋاتقان مەسىھ شۇنداق قىلارمۇ؟!» («رىم.» 33:8-34؛ «1يۇھ.» 1:2-2نىمۇ كۆرۈڭ، شۇ ئايەتلەردە رەببىمىز «ياردەمچى ۋەكىلىمىز» دەپ ئاتىلىدۇ).

ئۇلۇغ «ياردەمچى ۋەكىل» ئىسرائىل ئۈچۈن بولغان ئاقلاش سۆزلىرىدە بىرىنچىدىن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزگەرمەس تاللىۋالغىنىنى ئاساس قىلىدۇ: «پەرۋەردىگار سېنى ئەيىبلىسۇن!». «ئەيىبلىسۇن» دېگەن پېئىل ئىبرانىي تىلدا «گائار» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. «گائار» «تەنبىھ بېرىش» ۋە (خۇدا تەرىپىدىن ئىشلىتىلگەن بولسا) «بېسىقتۇرۇش، باستۇرۇش» دېگەن مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ شۇنىڭ ئۈچۈن مۇشۇ يەردە «ئىبلىسنى باستۇرۇپ، شىكايەتلىرىنى چەتكە قېقىۋېتىش» دېگەن مەنىنىمۇ كۆرسىتىدۇ. سەۋەبى ــ «بەرھەق، يېرۇسالېمنى تاللىۋالغان پەرۋەردىگار سېنى ئەيىبلىسۇن!». ئىنجىلدا دېيىلگىنىدەك «خۇدا ئالدىن بىلگەن ئۆز خەلقىدىن ۋاز كەچكىنى يوق!» («رىم.» 2:11).

خۇدانىڭ ئىسرائىلنى ئۆزىگە خاس خەلق قىلىپ تاللىشىدا ئۇلارنىڭ سادىقلىقىغا ئاساسلانغان بولسا، ئۇنداقتا ئۇلار خېلى بۇرۇنلا تاشلىۋېتىلگەن بولاتتى. خۇدا نېمىشقا ئىسرائىلنى تاللىغاندۇ؟ ئۇلارنىڭ ھەققانىيلىقى ئۈچۈنمۇ؟ باشقا ئەللەردىن يېقىملىق بولغانلىقى تۈپەيلىدىنمۇ؟ ياق! ــ ئۇ مۇسا ئارقىلىق ئۇلارغا: «پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرگە مېھرى چۈشۈپ سىلەرنى تاللىۋالغىنى سىلەرنىڭ باشقا خەلقلەردىن كۆپ بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئەمەس ــ ئەمەلىيەتتە، سىلەر بارلىق خەلقلەر ئارىسىدا ئەڭ ئاز ئىدىڭلار ــ بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرنى سۆيگىنى تۈپەيلىدىن ۋە ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا ئىچكەن قەسەمگە سادىق بولغانلىقى ئۈچۈن پەرۋەردىگار سىلەرنى كۈچلۈك قول بىلەن قۇتقۇزۇپ، ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ «قۇللۇق ماكانى»دىن،

يەنى مىسىر پادىشاھى پىرەۋننىڭ قولىدىن چىقارغان» دەيدۇ («قان.» 7:7-8).

خۇدا ئۆزىنىڭ ئىبراھىم بىلەن «سەن ئارقىلىق يەر يۈزىدىكى بارلىق ئائىلە-قەبىلىلەر بەخت-بەرىكەت تاپىدۇ!» دېگەن ئەھدىسىگە ئاساسەن ئىسرائىل ئارقىلىق ئۆز مۇقەددەس خاراكتېرىنىڭ بارلىق تەرەپلىرى، جۈملىدىن مۇتلەق ئادىللىقى ھەم چەكسىز مېھىر-شەپقىتىنى بايان قىلىشقا شۇنداق بېكىتكەندىن كېيىن، گەرچە ئۇلارنىڭ كۆپ گۇناھلىرى ۋە ئاسىيلىقلىرى بولغان بولسىمۇ، ئۇ ھەرگىز ئۇلاردىن ۋاز كەچمەيدۇ.

بۇ نۇقتىنى كۆرسەتكەن ئايەتلەر خېلى كۆپتۇر ــ مەسىلەن، «يەر.» 31:37، «لاۋ.» 26:44.

ئىككىنچىدىن، پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ شەيتاننىڭ شىكايەتلىرىگە بولغان جاۋابى ئىسرائىلنىڭ ئاللىقاچان تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: «بۇ كىشى ئوتتىن تارتىۋېلىنغان بىر چوغ ئوتۇن ئەمەسمۇ؟». بۇ سۆزلەر «ئاموس» 4:11دىمۇ ئىشلىتىلگەن بولۇپ، شۇ يەردە خۇدانىڭ رەھىم-شەپقىتى بىلەن ئىنسانىنىڭ ناھايىتى چوڭ بىر ئاپەتتىن قۇتۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك بۇ سۆزلەر پەقەت يەشۇئانىڭ ئۆزىنىلا ئەمەس، بەلكى ئۇ ۋەكىل بولغان پۈتكۈل ئىسرائىلنىڭ ئەھۋالىنى كۆرسىتىدۇ.

مۇشۇ يەردىكى «ئوت» بىرىنچىدىن بابىل ئىمپېرىيەسىدىكى سۈرگۈنلۈكنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ «ئوت»تىن قايتقان قالدۇرۇلغان قىسىم «تارتىۋېلىنغان چوغ»غا ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ سۆزلەر بىزگە يەھۇدىيلارنىڭ تارىخى توغرىسىدا تېخىمۇ چوڭقۇر بىر ئومۇمىي ھەقىقەتنى ئەسلىتىدۇ. ئىسرائىل دائىم دېگۈدەك «ئوت ئىچىدە» بولىدۇ، لېكىن خۇدا ئۇلارنىڭ پۈتۈنلەي يوقىتىلىشىغا ھەرگىز يول قويمايدۇ. بۇ جەھەتتىن ئىسرائىل مۇسا پەيغەمبەر كۆرگەن شۇ «كۆيۈۋاتقان ئازغانلىق»قا ئوخشايدۇ. خۇدا ئۇلار ئوتتۇرىسىدا ئوتتەك تۇرغاچقا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى داشقىلى كۆيدۈرۈلمەكتە؛ لېكىن ئۇلار ئۇنىڭدا كۆيدۈرۈپ يەۋېتىلمەيدۇ.

ئىسرائىلنىڭ «ئوت ئىچىدە» بولغانلىقى توغرۇلۇق يەنە «يار.» 15:17، «قان.» 4:20، «زەب.» 66:12، «يەش.» 43:2نى كۆرۈڭ. مىسىر ئىسرائىلغا «خۇمدان» بولغان، بابىلمۇ ھەم شۇنداق؛ گەرچە بۈگۈنكى كۈندە يەھۇدىيلار قايتىدىن قانائان

زېمىننى ئىگىلىگەن بولسىمۇ، ئۇلارنى سىنايدىغان «ئازاب-ئوقۇبەت ئوتلىرى» تېخى تۈگىمىدى؛ «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى» توشقۇچە، ئىسرائىل زېمىنىدا تۇرۇۋاتقان ھەم پۈتكۈل دۇنياغا تارقىتىلغان بارلىق يەھۇدىيلارنىڭ تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلىرى ئاخىرقى «دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەت» ۋاقتىدا ئەۋجىگە چىقىدۇ. شۇ چاغدا «رەب ئادالەت يۈرگۈزگۈچى روھ ھەم كۆيدۈرگۈچى روھ بىلەن،
زىئون قىزلىرىنىڭ پاسكىلىقىنى يۇيۇپ،
يېرۇسالېمنىڭ قان داغلىرىنى تازىلايدۇ» («يەش.» 4:4)؛ ئۇ شۇ چاغدا ئۇلارنى قايتىدىن «ئوتتىن تارتىۋالغان چۈچۈلا»دەك قۇتقۇزىدۇ، ئۇلارنى كۆپەيتىپ پۈتكۈل دۇنياغا بەخت-بەرىكەت ئاتا قىلىدۇ.

بارلىق ئېتىقادچىلارمۇ «چۈچۈلىدەك ئوتتىن تارتىۋېلىنغان» ئەمەسمۇ؟ «ئوت» ئادەتتە گۇناھنىڭ ئۆزىنى ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ جازالىرىنى كۆرسىتىدۇ؛ بىراق گۇناھ پانىي دۇنيادىمۇ دائىم دېگۈدەك گۇناھ ئۆتكۈزگۈچىنىڭ بېشىغا ئوت چۈشۈرىدۇ؛ «رەزىللىك ئوتتەك كۆيىدۇ» («يەش.» 18:9). بۇ نۇقتىنى ھېس قىلغان ياكى ھېس قىلمىغان بولايلى، دەرھەقىقەت ھەممىمىزنىڭ ئەھۋالىمىز شۇنداق بولىدۇ. ھەممىمىز ئۆزىمىزدىكى گۇناھلىق تەبىيىتىمىزنىڭ گۇناھىي ئوتى ئىچىدە ياشاپ كەلدۇق (مەسىلەن، تىلىمىز توغرۇلۇق «ياق.» 6:3نى كۆرۈڭ). خۇدانىڭ رەھىم-شەپقىتى بولمىسا، ئاللىبۇرۇن گۇناھلىق ئوتى بىلەن كۆيۈپ كېتەتتۇق.

ئىككىنچىدىن، «ئوتتىن تارتىۋېلىنغان چۈچۈلىدەك» دېگەن سۆزلەر بىزگە قۇتقۇزغۇچىمىزنىڭ مېھىر-مۇھەببىتى ۋە رەھىمدىللىقىنى ئەسلىتىدۇ؛ چۈنكى ھېچكىم بىزگە ئىچ ئاغرىتمىغان ۋاقىتتا، ئۇ چەكسىز ئازاب-ئوقۇبەتلەرنى تارتىشلىرى بىلەن «ئوتتىن تارتىۋېلىنغان چۈچۈلىلاردەك» بىزنى گۇناھنىڭ كەلگۈسى جازالىرىدىنلا ئەمەس، بەلكى گۇناھنىڭ ھازىرقى كۈچلۈك ئەسىرلىكىدىنمۇ قۇتقۇزغان.

يەشۇئا كىيگەن «پاسكىنا كىيىملەر» توغرۇلۇق يەنە توختىلايلى. بۇلار دېگىنىمىزدەك ئىسرائىلنىڭ شۇ چاغدىكى گۇناھىنى كۆرسەتكەن؛ خۇدا ئۇلارنى تېخى يات ئەللەرنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن ئازاد قىلمىغانلىقىنىڭ ئۆزى ئۇلارنىڭ شۇ ئېغىر گۇناھىنىڭ مەۋجۇتلىقىغا تولۇق ئىسپات بەرمەكتە ئىدى.

«پاسكىنا كىيىملەر» ئەخلاقىي بۇزۇقلۇقتا سىمۋول بولىدىغانلىقى يەنە «يەش.» 6:64دىمۇ تىلغا ئېلىنىدۇ: —

«ئەمدى بىز ناپاك بىرنەرسىگە ئوخشاش بولدۇق،
قىلغۇاتقان بارلىق «ھەققانىيەتلىرىمىز» بولسا بىر ئەۋرەت لاتىسىغىلا ئوخشايدۇ، خالاس؛
ھەممىمىز يوپۇرماقتەك خازان بولۇپ كەتتۇق،
قەبىھلىكلىرىمىز شامالدەك بىزنى ئۇچۇرۇپ تاشلىۋەتتى».
بۇ سۆزلەر ئىسرائىلنىڭ ھەقىقىي ئەخلاقىي ھالىتىنى كۆرسەتتى.

خۇدانىڭ «زىئون قىزلىرىنىڭ پاسىقلىقىنى يۇيۇش»، شۇنداقلا بارلىق بۇلغىنىشلىرىدىن پاكلاش توغرىسىدىكى ۋەدىسى كۆپ پەيغەمبەرلەر تەرىپىدىن خاتىرىلەنگەن ــ مەسىلەن، «يەش.» 4-3:4، «ئەز.» 32-16:36. ئىسرائىل كىيىدىغان يېڭى كىيىم، يەنى مەسىھنىڭ ئۆزىنىڭ مۇكەممەل ھەققانىيلىقى بولغان كىيىملەر «يەش.» 6:61، 10دە كۆرۈنىدۇ: ــ «مەن پەرۋەردىگارنى زور شاد-خۇراملىق دەپ بىلىپ شادلىنىمەن،
جېنىم خۇدايىم تۈپەيلىدىن خۇشاللىنىدۇ؛
چۈنكى توي قىلىدىغان يىگىت ئۆزىگە «كاھىنلىق سەللە» كىيگۈزگەندەك،
توي قىلىدىغان قىز لەئەل-ياقۇتلار بىلەن ئۆزىنى پەردازلىغاندەك،
ئۇ نىجاتلىقنىڭ كىيىم-كېچەكنى ماڭا كىيدۈردى،
ھەققانىيلىق تونى بىلەن مېنى پۈركەندۈردى».
بۇ روھىي كىيىملەر بىلەن ھەممە ئىشەنگۈچىلەر بۇگۈن كىيىندى؛ پۈتكۈل ئىسرائىلمۇ كەلگۈسىدە ئۇلار بىلەن كىيىنىدۇ.

4-ئايەتكە ئۆتەيلى: ــ

««بۇ پاسكىنا كىيىملەرنى ئۇنىڭدىن سالدۇرۇۋېتىڭلار» ــ دېدى ۋە ئۇنىڭغا: «قارا، مەن قەبىھلىكىڭنى سەندىن ئېلىپ كەتتىم، ساڭا ھېيتلىق كىيىم كىيگۈزدۇم». بۇ نېمىدېگەن ئاجايىب ئۆزگىرىش-ھە! پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى مۇشۇ بۇيرۇقنى ئالدىدىكى خىزمەتكار پەرىشتىگە چۈشۈرگەندىن كېيىن دەرھال بۇ سىمۇۋولغا تەبىر بېرىپ: «قارا، مەن قەبىھلىكىڭنى سەندىن ئېلىپ كەتتىم» دەيدۇ (9-ئايەتتىكى «مەن بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن» دېگەن شەرەپلىك ۋەدە شۇنىڭغا ئوخشاش

مەندە بولغان)؛ ئاندىن «مەن ساڭا ھېيتلىق كىيىم كىيگۈزدۈم» دەيدۇ.
«ھېيتلىق كىيىم» يۇقىرىدا دېگىنىمىزدەك، مەسىھنىڭ مۇكەممەل ھەققانىيلىقىنى كۆرسەتكەچكە، بۇ سۆزلەر بىۋاستە بىشارەت بولمىسىمۇ، پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقىنىڭ كاھىن بولۇشقا قايتىدىن چاقىرتىلىپ كېلىدىغانلىقىنى پۇرتىدۇ («مىس.» 6:19). بۇ ئىش پەيغەمبەرگە 5-ئايەتتىمۇ كۆرۈنىدۇ. پەيغەمبەر ستىخىيىلىك ھالدا تۈيۈقسىز: «ئۇلار بېشىغا پاكىز بىر سەللىنى ئورىسۇن!» ــ دەپ سالىدۇ. ئۇنىڭ دۇئاسى دەرھال ئىجابەت قىلىنىدۇ: «ئۇلار پاكىز بىر سەللىنى ئۇنىڭ بېشىغا ئوراپ، ئۇنىڭغا كىيىم كىيدۈردى». بۇ «پاكىز سەللە» دېگەن سۆز باش كاھىننىڭ مەخسۇس كىيىمىنىڭ «تاج»ى بولغان «سەللە» دېگەن سۆز بىلەن مەنىداشتۇر («مىس.» 36:28-38). شۇ سەللە بىلەن يەشۇئا (ئىسرائىلغا ۋاكالىتەن) كاھىنلىق خىزمىتىدە بولۇشقا تولۇق تەييارلانغان بولىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل ئاخىرىدا ««پەرۋەردىگارنىڭ كاھىنلىرى» دەپ ئاتىلىدۇ؛

... ئۇلار «خۇدايىمىزنىڭ خىزمەتكارلىرى» دېيىلىدۇ».

ھەربىر ئېتىقادچىنىڭ كەچۈرمىشى ئىسرائىلنىڭ بۇ كەچۈرمىشىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. ئادەمئاتىمىز ۋە ھاۋائانىمىز گۇناھنى يېپىش ئۈچۈن ئۆزلىرىگە ئەنجۈر يوپۇرماقلىرىدىن كىيىملەرنى ياسىغان. لېكىن خۇدا ئۇلارنىڭ شۇ ئۆزلىرى تىككەن كىيىملەرنى سالدۇرۇۋېتىپ، ئۆزى «ھايۋاننىڭ تېرىسى»دىن قىلغان كىيىمنى ئۇلارغا كىيگۈزدى (بۇ كىيىمنى قىلىش ئۈچۈن گۇناھسىز بىر ھايۋان ئۆلۈشى كېرەك ئىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ نامسىز ھايۋاننى «بىرىنچى قۇربانلىق» دېسەك، خاتا بولمايدۇ ــ «يار.» 6:3-7، 21). بىزمۇ ئوخشاش يولدا خۇدانىڭ ئۆزىمىزنىڭ بارلىق باھانىلىرىمىزنى ۋە «ئەۋرەت لاتىسىغىلا ئوخشايدىغان» ئاتالمىش «ھەققانىيەتلىرىمىز»نى («يەش.» 6:64) ئۈستىمىزدىن سالدۇرۇشىنى قوبۇل قىلىشىمىز كېرەك. پەقەت شۇنداق قىلغاندا ئاندىن ئېتىقاد ئارقىلىقلا قوبۇل قىلىنىدىغان مەسىھنىڭ شەرەپلىك ھەققانىيلىقى بىلەن كىيدۈرۈلۈشكە سالاھىيىتىمىز بار بولىدۇ («ئەف.» 22:4-24).
بۇ ئىش بىزنىڭ ئاتالمىش «ساۋابلىق ئىشلىرىمىز» ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى پەقەت ئۇنىڭ مېھىر-شەپقىتى ئارقىلىق بولىدۇ («ئەف.» 5:2)!

«مات.» 1:22-14، «ۋەھ.» 6:19-18نىمۇ كۆرۈڭ.

6ـ7ـئايەتلەردە سالماق بىر ئاگاھ ۋە شەرەپلىك ۋەدە توغرۇلۇق ئوقۇيمىز: ــ
«ۋە پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى يەشۇئاغا مۇنداق جېكىلىدى: ــ «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ ئەگەر يوللىرىمدا ماڭساڭ، تاپىلىغىنىمنى چىڭ تۇتساڭ، سەن مېنىڭ ئۆيۈمنى باشقۇرىسەن، ھويلىلىرىمغا قارايدىغان بولىسەن؛ ساڭا يېنىمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ئارىسىدا تۇرۇش ھوقۇقىنى بېرىمەن».
مۇشۇ يەردە «جېكىلىدى» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلدا «گۇۋاھلىق بېرىش»، «ئاگاھلاندۇرۇش» ياكى خۇدا بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىشلىتىلگەندە «خۇدا گۇۋاھچى بولسۇن» دېگەن مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ سۆزنى سۇلايمان شىمەيىنى ئاگاھلاندۇرۇپ: «سېنى مەن پەرۋەردىگار بىلەن قەسەم قىلدۇرۇپ: شۇنى ساڭا.. دەپ ئاگاھلاندۇرۇپ ئېيتمىغانمىدىم؟» دېگەندىمۇ ئىشلىتىلگەن («1پاد.» 41:2). شۇ ئىبارە كېيىنكى سۆزلەرنىڭ مۇھىملىقىنى تەكىتلەيدۇ.
خۇدانىڭ ئۆيىدىكى ئىشلاردا دۇرۇس ھۆكۈم چىقىرىشتا سەزگۈر بولۇشىنىڭ ئاددىي شەرتى يەشۇئا، ئىسرائىل، شۇنداقلا بىزلەر ئۆچۈنمۇ ئىتائەتمەن بولۇشتىن ئىبارەتتۇر. «يېنىمدا تۇرۇۋاتقانلار» بىزنىڭچە پەرىشتىلەرنى كۆرسىتىدۇ.
8ـ10ـئايەتلەردە تېخىمۇ ئۇلۇغ ۋەدىلەر تېپىلىدۇ. يەشۇئا باش كاھىن سۈپىتىدە شۇلارنى ئاڭلاشقا ئالاھىدە ئويغىتىلىدۇ: ــ
«ئەمدى ئاڭلا، باش كاھىن يەشۇئا، سەن ۋە سېنىڭ ئالدىڭدا ئولتۇرغان ھەمراھلىرىڭ ئاڭلاڭلار (چۈنكى ئۇلار بېشارەتلىك ئادەملەر)».
«ھەمراھلىرىڭ» مۇشۇ يەردە يەشۇئاغا ياردەمچى بولغان باشقا كاھىنلارنى كۆرسىتىدۇ. «مەلۇم بىرسىنىڭ «ئالدىدا ئولتۇرۇش»» دېگەن سۆزلەر شۇ كىشىدىن ئۆگىنىش، بىلىم ئېلىشنى بىلدۈرىدۇ. بەزى مىساللارنى «2پاد.» 38:4، 1:6، «ئەز.» 1:8، 1:14، 1:20دىن كۆرۈڭ. ئىسرائىلنىڭ كېيىنكى دەۋرلىرىدە «رابىي» (ئۇستاز)لارنىڭ مۇخلىسلىرى ئۇلارنىڭ «ئالدىدا ئولتۇرغان» ياكى «ئايىغى ئالدىدا ئولتۇرغان» دېيىلىدۇ («لۇقا» 39:10، «روس.» 3:22).
شۇڭا «سەن ۋە سېنىڭ ئالدىڭدا ئولتۇرغان ھەمراھلىرىڭ» يەشۇئا ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى «بېشارەتلىك ئادەملەر» دېيىلىدۇ. ئوخشاشلا يەشايا ۋە ئۇنىڭ

ئوغۇللىرىمۇ «بېشارەتلىك ئادەملەر» ئىدى («يەش.» 18:8؛ «يەش.» 3:20، «ئەز.» 6:12-11نىمۇ كۆرۈڭ). ئەمدى يەشۇئا ۋە ھەمراھلىرى» نېمىگە بېشارەت بېرىدۇ؟ جاۋاب كېيىنكى جۈملىدە تېپىلىدۇ: —

«چۈنكى، مانا، مەن «شاخ» دەپ ئاتالغان قۇلۇمنى مەيدانغا چىقىرىمەن».

مۇشۇ يەردە خۇدا ئەۋەتمەكچى بولغان قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ ئىككى ئۇنۋانى: — «مېنىڭ قۇلۇم» ۋە «شاخ» دېگەنلەر بىرلەشتۈرۈلگەن. مەسىھ «مېنىڭ قۇلۇم» دېگەن ئۇنۋانى بىلەن، يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن نۇرغۇن بېشارەتلەر ئارقىلىق كەلگۈسىدە خۇدانىڭ ئىرادىسىگە مۇكەممەل ئەمەل قىلغۇچى، ئۇنىڭ نىجاتىنى پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە ئېلىپ بارغۇچى قۇتقۇزغۇچى سۈپىتىدە بىزگە تونۇشتۇرۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن «يەشۇئا ۋە ئۇنىڭ ئادەملىرى» مەسىھنىڭ ئۆزى ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىدىغانلارغا بېشارەت بولىدۇ. ئۇلار دەرۋەقە خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان چاقىرىقىغا ئەمەل قىلىدۇ: «سىلەر ماڭا كاھىنلاردىن تەركىب تاپقان خاس بىر پادىشاھلىق ۋە مۇقەددەس بىر قوۋم بولىسىلەر!».

مەسىھنىڭ «شاخ» دېگەن ئۇنۋانىنى بىز «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ كىتابلىرىدىن تاپىمىز.

بىرىنچىدىن، يەشايا پەيغەمبەرنىڭ كىتابىدىكى 4-بابتا «شاخ»نىڭ ۋاستىسى بىلەن «زىئون قىزلىرىنىڭ پاسقىلىقى يۇيۇلىدۇ»: —

— «رەب ئادالەت يۈرگۈزگۈچى روھ ھەم كۆيدۈرگۈچى روھ بىلەن،
زىئون قىزلىرىنىڭ پاسقىلىقىنى يۇيۇپ،
يېرۇسالېمنىڭ قان داغلىرىنى تازىلايدۇ».

شۇنىڭ بىلەن: —

«زىئوندا قالغانلار ۋە يېرۇسالېمدا توختىتىلغانلار،
يەنى يېرۇسالېمدا قالدۇرۇلغان،
ھايات دەپ تىزىملانغانلارنىڭ ھەممىسى پاك-مۇقەددەس دەپ ئاتىلىدۇ».

ئىككىنچىدىن، «پەرۋەردىگارنىڭ شېخى» بولغان مەسىھ «يەرەمىيا» كىتابىدا، 23-باب ۋە 33-بابتا كۆرسىتىلىدۇ. شۇ يەرلەردە ئۇ خۇدا «داۋۇت ئۈچۈن

ئۆستۈرۈپ تىكلىگەن ھەققانىي شاخ»، ئاندىن «داۋۇت نەسلىدىن ئۆستۈرۈپ چىقىرىدىغان ھەققانىي شاخ» دېگەن سۆپەتتە بىزگە تونۇشتۇرۇلۇپ، ئاندىن: «ئۇنىڭ... شۇ كۈنلىرىدە يەھۇدا قۇتقۇزۇلىدۇ، يېرۇسالېم ئارامبەخشتە تۇرىدۇ؛ شۇ چاغدا يېرۇسالېم: «پەرۋەردىگار ھەققانىيلىقىمىزدۇر» دېگەن نام بىلەن ئاتىلىدۇ» دەپ بېشارەت بېرىلىدۇ.

زەكەرىيا پەيغەمبەر «شاخ» توغرۇلۇق بەرگەن ئىككى بېشارەتنى يۇقىرىقىلارغا قوشساق، تەۋراتتا «شاخ» دېگەن زاتنىڭ خاراكتېرى تۆۋەندىكى تۆت جەھەتتە بىزگە تونۇشتۇرۇلىدۇ: —

(1) ھەققانىيلىق بىلەن ھۆكۈم سۈرگۈچى مۆكەممەل پادىشاھ — «داۋۇتنىڭ نەسلىدىن بولغان شاخ»، خۇدانىڭ داۋۇت پادىشاھقا بەرگەن بارلىق ۋەدىلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرغۇچى («يەر.» 5:23، 6، 15:33، 16)

(2) «شاخ» دەپ ئاتالغان «مېنىڭ قۇلۇم» («زەك.» 8:3)

(3) «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان («زەك.» 12:6).

(4) «پەرۋەردىگارنىڭ شېخى» — «گۈزەل ھەم شەرەپلىك بولۇپ،... قېچىپ قۇتۇلغان ئىسرائىلدىكىلەرگە شۆھرەت ۋە گۈزەللىك كەلتۈرىدۇ» («يەش.» 2:4)

«شاخ»نىڭ بۇ تۆت تەرىپى مەسىھنىڭ ئەمەللىرىنى بىزگە تەسۋىرلىگەن ئىنجىلدىكى «تۆت بايان»دىمۇ، مەسىھنىڭ دەل مۇشۇ تۆت تەرىپى ئېنىق كۆرۈنىدۇ.

بۇ تۆت تەرىپى توغرىسىدا «ئىنجىلدىكى كىرىش سۆز»ىمىزدە ۋە «ئەزاكىيال»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختالدۇق. مۇشۇ يەردە شۇ شەرھلىرىمىزنى ئاددىي ئىخچاملايمىز: —

(1) روسۇل ماتتانىڭ تەكىتلىگىنى — «داۋۇتنىڭ نەسلىدىن بولغان شاخ»تۇر. «مانا، سېنىڭ پادىشاھىڭ!» («زەك.» 9:9) — بۇنى «ماتتا»دىكى چوڭ تېما دېيىشكە بولىدۇ.

(2) ماركۇسنىڭ تەكىتلىگىنى — «مانا مېنىڭ قۇلۇم»دۇر.

(3) لۇقانىڭ تەكىتلىگىنى ««شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان» (زەك.» 12:6). لۇقا بىزگە ئەيسا مەسىھنىڭ «ئىنسانئوغلى» دېگەن سۆپىتىنى، يەنى ئۇنىڭ تولۇق ئىنسان، شۇنداقلا مۆكەممەل ئىنسان بولغانلىقى، بارلىق

ئىنسانلارنى قۇتقۇزۇشقا كەلگەنلىكىنى كۆرستىدۇ.

(4) روسۇل يۇھاننانىڭ تەكتلىگىنى «پەرۋەردىگارنىڭ شىپخى»دۇر. روسۇل يۇھاننا ئۆز باياندا «ئەسلىدىلا ئەرشتە تۇرغۇچى، يەنى ئەرشتىن چۈشكۈچى»نى بىزگە ئايان قىلىدۇ. ئۇ ئىپتىقان شۇ زات خۇدانىڭ تولۇق تەبىئىتىگە ئىگە بولغان، شۇنىڭدەك تولۇق ئىنسانىي تەبىئەتكە ئىگە بولغان مەسىھتۇر («يۇھ.» 13:3).

ئوقۇرمەنلەر ئىنجىلدىكى «تۆت بايان»نى ئوقۇغانسېرى «شاخ»نىڭ بۇ تۆت تەرىپىنى بايقىيالايدۇ.

مەسىھ توغرۇلۇق بۇ بابتىكى ئۇلۇغ بېشارەت 9-ئايەتتە يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلىدۇ:

–

«مانا، مەن يەشۇئانىڭ ئالدىغا قويغان تاشقا قارا! ــ بۇ بىر تاشنىڭ ئۈستىدە يەتتە كۆز بار؛ مانا، مەن ئۇنىڭ نەقىشلىرىنى ئۆزۈم ئويىمەن ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ ۋە مەن بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن».

زەكەرىيانىڭ باشقا كۆپ بېشارەتلىرىگە ئوخشاش، «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بېشارەتلىرىنى ئېسىمىزگە كەلتۈرۈشىمىز كېرەك، ئاندىن شۇلارنىڭ يورۇقلۇقى بىلەن بۇلارنى چۈشىنەلەيمىز.

«مانا مەن يەشۇئانىڭ ئالدىغا قويغان تاش!» دېگەنلىك ئادەمنىڭ ئېسىگە ئاۋۋال شۇ چاغدا يېڭىدىن قۇرۇلۇۋاتقان ئىبادەتخانىنىڭ ئۇلىدىكى چوڭ ئۇيۇلتاش كېلىشى مۇمكىن. لېكىن شۇ تاشنىڭ ئۆزى قەدىمكى ئىككى بېشارەتنى كۆرسەتسە كېرەك: –

«مانا، زىئوندا ئۇل بولۇش ئۈچۈن بىر تاش،
سىناقتىن ئۆتكۈزۈلگەن بىر تاش،
قىممەتلىك بىر بۇلۇڭ تېشى،
ئىشەنچلىك مۇقىم ئۇل تېشىنى سالغۇچى مەن بولىمەن.
ئۇنىڭغا ئىشىنىپ تايانغان كىشى ھېچ ھودۇقمايدۇ، ئالدىرىمايدۇ»
(«يەش.» 16:28)؛ ۋە:

«تامچىلار تاشلىقۇتكەن تاش بولسا،
بۇرجەك تېشى بولۇپ تىكلەندى!» («زەب.» 22:118). شەك يوقكى، بۇ تاش مەسىھنىڭ ئۆزىدۇر («1پېت.» 2:4-8، «مات.» 21:42).

ئەگەر مەسىھ ئەيسا ئادەمنىڭ ھاياتىنىڭ ئۇلى بولمايدىغان بولسا، ئادەمنىڭ ھاياتىنىڭ ھېچقانداق ئۇلى بولمايدۇ. ئۇ خۇدانىڭ ھەقىقىي ۋە مەڭگۈلۈك روھىي ئىبادەتخانىسىنىڭ تەۋرەنمەس ئۇلىدۇر؛ بارلىق ئېتىقادچىلار شۇ ئىبادەتخانىنىڭ بىر قىسمى قىلىنىپ قۇرۇلۇشى بىلەن ئىبادەتخانا «خۇدانىڭ بىر مەڭگۈ تۇرالغۇسى بولۇشقا مۇقەددەس روھتا بىرلەشتۈرۈلۈپ قۇرۇلماقتا» («ئەف.» 2:19-22، «1پېت.» 2:4-8).

«بۇ بىر تاشنىڭ ئۈستىدە يەتتە كۆز بار»

بەزى شەرھچىلەر بۇ سۆزلەرنى («مات.» 16:3-17 قاتارلىق يازمىلارنى كۆزدە تۇتۇپ) «خۇدانىڭ كۆزلىرى ھەردائىم ئۆز قۇلى بولغان مەسىھنىڭ ئۈستىدە تۇرىدۇ» دەپ چۈشەندۈرىدۇ. ھالبۇكى، بىزنىڭچە شۇ كۆرۈنۈشتىكى تاشنىڭ ئۆزىدە «يەتتە كۆز» ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن. شۇنداق بولغاندا، زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ شۇ ۋاقىتتا كۆرگىنىنىڭ مەنىسى كېيىنكى «ۋەھىي» دېگەن كىتابتا خاتىرىلەنگەن، روسۇل يۇھاننانىڭ ۋەھىي قىلىنغان كۆرۈنۈشتىكى مەزمۇنغا ئوپئوخشاش بولىدۇ. چۈنكى روسۇل يۇھاننا «ۋەھىي» دېگەن كىتابنى قوبۇل قىلغاندا مەسىھنى مۇنداق ھالەتتە كۆرىدۇ: «ئاندىن قارىسام، ... بىر قوزا ئۆرە تۇراتتى. ئۇ يېڭىلا بوغۇزلانغاندەك قىلاتتى؛ ئۇنىڭ يەتتە مۈڭگۈزى (بارلىق ھوقۇققا ئىگە بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ) ۋە يەتتە كۆزى بولۇپ (ھەممە ئىشنى مۇكەممەل بىلگىنىنى بىلدۈرىدۇ)، بۇ كۆزلەر خۇدانىڭ پۈتكۈل يەر يۈزىگە ئەۋەتكەن يەتتە روھى ئىدى» («ۋەھ.» 6:5).

دېمەك، مەسىھ خۇدانىڭ روھىنىڭ يەتتە تەرەپلىك ئىلتىپاتىنىڭ ھەممىسىگە ئىگە بولىدۇ: —

«ۋە بىر تال نوتا يەسسەنىڭ دەرىخىنىڭ كۆتىكىدىن ئۈنۈپ چىقىدۇ؛
ئۇنىڭ يىلتىزىدىن ئۈنۈپ چىققان بىر شاخ كۆپ مېۋە بېرىدۇ.
ۋە پەرۋەردىگارنىڭ روھى،
يەنى دانالىقنىڭ ۋە يورۇتۇشنىڭ روھى،

نەسىھەت ۋە كۈچ-قۇدرەتنىڭ روھى،
بىلىم ۋە پەرۋەردىگاردىن ئەيمىنىشنىڭ روھى ئۇنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ تۇرىدۇ؛
ئۇنىڭ خۇرسەنلىكى بولسا پەرۋەردىگاردىن قورقۇشتىن ئىبارەت بولىدۇ» («يەش.» 1:11-3نى ۋە كېيىنكى ئايەتلەرنىمۇ كۆرۈڭ).
9-ئايەتنىڭ داۋامىدا خۇدانىڭ: «مانا، مەن ئۇنىڭ نەقىشلىرىنى ئۆزۈم ئويىمەن» دېگەن سۆزلىرىنى چوقۇم ئالدىنقى سۆزلەر بىلەن باشلىنىشلىقى بار دەپ قارايمىز. بۇ يەردە «تاشقا ئويۇلغان» نەرسىنىڭ زادى نېمە ئىكەنلىكى بايان قىلىنمايدۇ. بۇ ئىشتا كۆپ قىياسلارنى قىلىشقا بولىدۇ، ئەلۋەتتە. ئەمما تاش مەسىھنىڭ ئۆزى بولىدىكەن، ئۇنداقتا «ئۇنىڭ ئۈستىگە مەڭگۈلۈك ئويۇلغىنى»نىڭ نېمە ئىكەنلىكىدە شەك يوق. چۈنكى ئۇ بىزنىڭ گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن بەدەل تۆلىگەندە، ئۇنىڭ تېنىنىڭ بەش يېرى يارىلانغانىدى. يۇقىرىدا تىلغا ئالغىنىمىزدەك روسۇل يۇھاننا مەسىھ ئەيسانى ئەرشتە كۆرگىنىدە ئۇنى «يېڭىلا بوغۇزلانغاندەك» كۆردى. رەببىمىز ئۆلۈمدىن يېڭىلا تىرىلىپ، ئەرشتە ئايان بولغاندا ئۆز تېنىدە شۇ بەش يارىسىنىڭ تاتۇقلىرى تېخىچە بار ئىدى ۋە ھازىرمۇ شۇ تاتۇقلىرى باردۇر! («يۇھ.» 20:20، 25، 27، «ۋەھ.» 6:5، 12). بۇ شەرەپلىك يارىلار بىزنىڭ مەڭگۈلۈكىمىز ئۈچۈن ئويۇلغان ئىدى، بىز دەل ئۇلار ئارقىلىق شىپا تاپتۇق! («يەش.» 5:53، «مات.» 17:8).
9-ئايەتنىڭ: «مەن بۇ زېمىنىنىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن» دېگەن ئاخىرقى جۈملىسى چوقۇم يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان مەسىھنىڭ تېنىدىكى «نەقىشلىرى»گە، شۇنداقلا ئۇنىڭ گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن ئازاب-ئوقۇبەت تارتقانلىرىغا زىچ باغلىنىدۇ، ئەلۋەتتە. چۈنكى ئۇ پەقەت «زېمىنىنىڭ قەبىھلىكىنى ئېلىپ تاشلاپلا» قالماي، بەلكى كرېستكە مىخلىنىپ پۈتكۈل دۇنيانىڭ گۇناھلىرىنىڭ بەدىلىنى تۆلەپ، گۇناھلاردىن ئازاد بولۇش يولىنى «بىر كۈن ئىچىدىلا» ئاچتى («1پېت.» 24:2)!
ئەمما بىشارەتتە كۆزدە تۇتۇلغان «كۈن» ئەمەلىيەتتە مەسىھنىڭ ئازابلانغان شۇ كۈنى ئەمەس، بەلكى كەلگۈسىدە ئىسرائىلنىڭ (مەسىھ كرېستلەنگەن ئاشۇ كۈندە) ئاللىقاچان ئېچىلغان نىجاتنى قوبۇل قىلىدىغان كۈنىدىن ئىبارەت. «لاۋىيلار»دىكى

«قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختالغىنىمىزدەك، ئىسرائىلنىڭ «كافارەت كۈنى» ھېيتى ئۇلارنىڭ كەلگۈسىدە توۋا قىلىپ مەسىھنى قوبۇل قىلىدىغان كۈنگە بېشارەتلىك رەسىم بولىدۇ («رىم.» 26:11). دېمەك، رەببىمىزنىڭ ئالىلىقاچان پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ گۇناھلىرىنى «بىر كۈن ئىچىدىلا» ئۆز ئۈستىگە ئالغان خىزمىتى كەلگۈسىدە پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقىدە كۆزلىگەن نىشانغا يېتىپ، «ئۇلارنىڭ قەبىھلىكى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلىنىدۇ». «يەش.» 8:66، «زەك.» 10:12-14، 1:13نى ۋە بۇ ئايەتلەر توغرىسىدىكى باياانلىرىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

بۇ ئىشنى چۈشىنىشىمىزگە ياردەم بولسۇن ئۈچۈن ھەجەرنىڭ كەچۈرمىشىنى، ئۇنىڭ بەئەر-شېبادىكى چۆل-باياۋاندا يولدىن ئادىشىپ يۈرگىنىدە بولغان ۋەقەنى ئاددىي بىر مىسال قىلايلى. ئۇنىڭ تۇلۇمىدىكى سۇيى تۈگەپ كەتكەندە، ئوغلى ئىسمائىلنى بىر چاتقالنىڭ تۈۋىگە تاشلاپ قويۇپ، ئۆلۈمگە يۈزلىنىپ سەل يىراققا بېرىپ، دەرد-ئەلەم ئىچىدە پەرياد كۆتۈرۈپ يىغلايدۇ. خۇدا ئۇنىڭ ۋە ئوغلىنىڭ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىدۇ. «شۇئان خۇدا ھەجەرنىڭ كۆزلىرىنى ئاچتى، ئۇ بىر قۇدۇقنى كۆردى» («يار.» 9:21). قۇدۇق دەرۋەقە ئەسلىدىلا شۇ يەردە بولسا كېرەك، لېكىن ئۇنىڭ كۆزلىرى ئازاب ۋە ياش بىلەن تورلىشىپ كەتكەچكە، ھەجەر ئۇنى كۆرمىگەن؛ ھەجەر تۇلۇمنى سۇغا توشقۇزغاندا، ئۇنىڭغا نىسبەتەن قۇدۇقتىكى بۇلاق پەقەت ھازىرلا ئېچىلغاندەك بولغان. ئىسرائىلغا نىسبەتەن كەلگۈسىدە شۇ كۈندە شۇنىڭغا ئوخشاش بولىدۇ. گۇناھ ۋە ناپاكلىقنى يۇيىدىغان بۇلاق دەرۋەقە ئىككى مىڭ يىل ئىلگىرى مەسىھنىڭ يارىلىرى ئارقىلىق ئېچىلغانىدى؛ كەلگۈسىدە «شۇ كۈنى» (1:13) مۇقەددەس روھ ئۇلارنىڭ پۈتكۈل خەلقىنىڭ ئۈستىگە تۆكۈلگىنىدە «كورنىڭ كۆزلىرى ئېچىلىدۇ» («يەشايا» 35-باب) ئاندىن روھ ئۇلارغا مەسىھنىڭ ئەسلىدە ئۇلار ئۈچۈن ئەمەلگە ئاشۇرغىنىنى ئايان قىلىدۇ: «شۇ كۈندە سىلەرنى پاكلاشقا سىلەر ئۈچۈن كافارەت كەلتۈرۈلىدۇ؛ پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا سىلەر ھەممە گۇناھلىرىڭلاردىن پاك بولىسىلەر» («لاۋ.» 30:16، «ئىبر.» 13:9، 14).

ئۇلارنىڭ خۇدا بىلەن ياراشتۇرۇلۇشىنىڭ بەخت-بەرىكەتلىك نەتىجىسى 10-ئايەتتە كۆرۈلىدۇ: —

«شۇ كۈنى، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ھەربىرىڭلار ئۆز يېقىنىڭلارنى ئۈزۈم تېلى ۋە ئەنجۈر دەرىخى ئاستىغا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىسىلەر».
ئىسرائىل خۇدانىڭ رەھىم-شەپقىتى ۋە شاپائىتىدىن ھوزۇرلىنىپ، پۈتكۈل دۇنيانى ئۆزلىرى بىلەن بىللە تەبرىكلەيدىغان زىياپەتكە چاقىرىدۇ. بۇ زىياپەت مەسىھنىڭ يەر يۈزىدە سۈرگەن مىڭ يىللىق سەلتەنىتى بولىدۇ («ۋەھ.» 1:20-10).

بەشىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش - ئالتۇن چىراغدان (1:4-14)

«ئاندىن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە قايتىپ كېلىپ مېنى ئويغىتىۋەتتى. مەن خۇددى ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىۋېتىلگەن ئادەمدەك بولۇپ قالدىم؛ ئۇ مەندىن: «نېمىنى كۆردۈڭ؟» دەپ سورىدى. مەن: «مانا، مەن پۈتۈنلەي ئالتۇندىن ياسالغان بىر چىراغداننى كۆردۈم؛ ئۇنىڭ ئۈستى تەرىپىدە بىر قاچا، يەتتە چىرىغى ۋە يەتتە چىراغقا تۇتىشىدىغان يەتتە نەيچە بار ئىكەن؛ ئۇنىڭ يېنىدا ئىككى زەيتۇن دەرىخى بار، بىرسى ئوڭ تەرەپتە، بىرسى سول تەرەپتە»، دېدىم. ئاندىن جاۋابەن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «ئى تەقسىر، بۇلار نېمە؟» ــ دەپ سورىدىم.
مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە ماڭا جاۋابەن: «بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟» ــ دېدى. مەن: «ياق، تەقسىر» ــ دېدىم.
ئاندىن ئۇ ماڭا جاۋابەن مۇنداق دېدى: «مانا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ زەرۇببابەلگە قىلغان سۆزى: «ئىش كۈچ-قۇدرەت بىلەن ئەمەس، ئىقتىدار بىلەن ئەمەس، بەلكى مېنىڭ روھىم ئارقىلىق پۈتىدۇ! ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.
ــ ئى بۈيۈك تاغ، سەن زادى كىم؟ زەرۇببابەل ئالدىدا سەن تۈزلەڭلىك بولىسەن؛ ئۇ ئىبادەتخانىنىڭ ئەڭ ئۈستىگە جىپسىما

تاشنى قويدۇ، شۇنىڭ بىلەن بۇنىڭغا: «ئىلتىپاتلىق بولسۇن! ئىلتىپات ئۇنىڭغا!» دېگەن توۋلاشلار ياڭراپ ئاڭلىنىدۇ».

ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ «زەرۇببابەلنىڭ قولى مۇشۇ ئۆينىڭ ئۇلىنى سالدى ۋە ئۇنىڭ قوللىرى ئۇنى پۈتتۈرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر. كىم ئەمدى مۇشۇ «كىچىك ئىشلار بولغان كۈن»نى كۆزگە ئىلمىسۇن؟ چۈنكى بۇلار شادلىنىدۇ، ــ بەرھەق، بۇ «يەتتە» شادلىنىدۇ، ــ زەرۇببابەلنىڭ قولى تۇتقان تىك ئۆلچەم تېشىنى كۆرگەندە شادلىنىدۇ؛ بۇ «يەتتە» بولسا پەرۋەردىگارنىڭ پۈتكۈل يەر يۈزىگە سەپسېلىپ قاراۋاتقان كۆزلىرىدۇر».

مەن جاۋابەن پەرىشتىدىن: «چىراغداننىڭ ئوڭ ۋە سول تەرىپىدە تۇرغان ئىككى زەيتۇن دەرىخى نېمە؟» دەپ سورىدىم؛ ۋە ئىككىنچى قېتىم ئۇنىڭدىن: «ئۇلارنىڭ يېنىدىكى ئىككى ئالتۇن نەيچە ئارقىلىق ئۆزلىكىدىن «ئالتۇن» قۇيۇۋاتقان شۇ ئىككى زەيتۇن شېخى نېمە؟» دەپ سورىدىم.

ئۇ مەندىن: «بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟» دەپ سورىدى. مەن: «ياق، تەقسىر» ــ دېدىم.

ئۇ ماڭا: «بۇلار پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان «زەيتۇن مېيىدا مەسىھ قىلىنغان» ئىككى ئوغۇل بالىدۇر» ــ دېدى».

بۇ كۆرۈنۈش ۋە ئۇنىڭ مەقسىتى توغرۇلۇق بىز بىر-بىرلەپ ئايەتمۇ-ئايەت كۆرۈپ چىقىمىز. بۇ توغرۇلۇق كۆپ تەھلىللەرنى قىلىشقا بولىدۇ، بىز مۇشۇ يەردە پەقەت ئاساسىي مەنىسىنى، شۇنداقلا ئۇنىڭغا باغلانغان باشقا بېشارەتلەرنى قىسقا شەرھلەپ ئۆتىمىز.

كۆرۈنۈشتە بولغان سىمۇوللار - (1-5-ئايەت)

1-ئايەت: «ئاندىن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە قايتىپ كېلىپ مېنى ئويغىتىۋەتتى. مەن خۇددى ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىۋېتىلگەن ئادەمدەك بولۇپ قالدىم»

«مەن خۇددى ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىۋېتىلگەن ئادەمدەك بولۇپ قالدىم» دېگەن سۆزلەر بىزگە شۇنى ئۇقتۇرىدۇكى، مۇشۇ چاغدا زەكەرىيا ئۇخلاپ قالغان بولماستىن، بەلكى ئۇنىڭ روھتا ئويغىتىلغان يۇكسەك سەزگۈرلۈكى ئۇنىڭ ئادەتتىكى سەزگۈسىنى ئۇخلاۋاتقاندەك تۇيۇلدۇرغان بولۇشى مۇمكىن. بىزمۇ شۇنداق بولۇشىنى خالايمىزكى، خۇدا ھەممىمىزنى ئەتراپىمىزدىكى روھىي ئەمەلىيەتلەرگە كۆپرەك سەزگۈر قىلسۇن!

ئەمدى «چىراغدان»غا ئۆتەيلى: -

«ئۇ مەندىن: «نېمىنى كۆردۈڭ؟» دەپ سورىدى. مەن: «مانا، مەن پۈتۈنلەي ئالتۇندىن ياسالغان بىر چىراغداننى كۆردۈم؛ ئۇنىڭ ئۈستى تەرىپىدە بىر قاچا، يەتتە چىرىغى ۋە يەتتە چىراغقا تۇتىشىدىغان يەتتە نەيچە بار ئىكەن؛ ئۇنىڭ يېنىدا ئىككى زەيتۇن دەرىخى بار، بىرسى ئوڭ تەرەپتە، بىرسى سول تەرەپتە»، دېدىم».

بۇ چىراغدان شەكلى جەھەتتىن خۇدا ئەسلىدە مۇقەددەس چېدىر ئۈچۈن بېكىتكەن «يەتتە شاخلىق» چىراغدانغا، شۇنداقلا ئۇ سۇلايمان پادىشاھ قۇرغان مۇقەددەس ئىبادەتخانا ئۈچۈن بېكىتكەن چىراغدانلارغا ئوخشىشىدۇ، ئەلۋەتتە («مىس.» 31:25-40، «1پاد.» 49:7). شۇ چىراغدانلار توغرىسىدا، ئۇلارنىڭ يورۇقى ھەرگىز ئۈچۈرۈلمەسلىكى كېرەك، دەپ ئەمر قىلىنغانىدى. مەزكۇر كۆرۈنۈشتىكى چىراغداننىڭ ئۇلاردىن ماھىيەتلىك بىر پەرقى باردۇر؛ مۇقەددەس چېدىردىكى ۋە ئىبادەتخانىدىكى چىراغدانلارغا لازىملىق زەيتۇن مېيى ھەركۈنى كاھىنلار تەرىپىدىن تولۇقلىنىپ قاچىلىنىشى كېرەك ئىدى؛ لېكىن مەزكۇر چىراغداننىڭ ئۆزى توختاۋسىز زەيتۇن مېيى بىلەن تەمىنلەيدىغان مەنبەسى بار ئىدى. چۈنكى «ئۇنىڭ يېنىدا، بىرسى ئوڭ تەرەپتە، بىرسى سول تەرەپتە» ئىككى زەيتۇن دەرىخى بار ئىدى: - «يېنىدىكى ئىككى ئالتۇن نەيچە ئارقىلىق

ئۆزلىكىدىن «ئالتۇن» (زەيتۇن مېيى) قۇيۇۋاتقان ئىككى زەيتۇن شېخى» بار ئىدى؛ شۇنىڭ بىلەن چىراغلار توختاۋسىز كۆيۈپ نۇر چاچاتتى (3-ئايەت ۋە 11-12-ئايەت).

ئۇنداقتا، چىراغدان نېمىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ؟ بىز شۇنداق جەزملەشتۈرۈپ ئېيتالايمىزكى، چىراغدان ئىسرائىلنىڭ دۇنيادىكى قالغان ئەللەرگە چېچىشى كېرەك بولغان نۇرغا ۋەكىللىك قىلىدۇ («مىس.» 6:19، «يەش.» 10:43-12، 21، 8:44).

سۈرگۈنلۈكتىن قايتقان ئىسرائىلنىڭ «قالدىلار»ى ئارقىلىق، يەنى زەرۇببابەل، يەشۇئا ۋە ئۇلار بىلەن بىرگە قايتقانلارنىڭ ئېتىقادى ئارقىلىق ئىبادەتخانا قاتتىق قارشىلىقتا ۋە ئېغىر قىيىنچىلىقتا قارىماي، قايتىدىن قۇرۇلماقتا ئىدى؛ شۈبھىسىزكى، شۇ كۆرۈنۈش ئۇلارغا ئۆز ئېتىقادى ئارقىلىق نۇر چېچىۋاتقىنىنى ئايان قىلىش ئۈچۈن، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ شۇ قۇرۇلۇش ئىشىدا ئېتىقادىنى رىغبەتلەندۈرۈش ئۈچۈن بېرىلدى.

ئەپسۇسكى، ئىسرائىل ئۆز تارىخىدا كۆپ ۋاقىتلاردا خۇدانىڭ مۇددىئا-مەقسەتلىرىنى ئىزدىمەيتتى ۋە ئۇنىڭغا قۇلاق سالمايتتى؛ ئۇلار نۇر بولۇشنىڭ ئورنىغا، ئەللەرنىڭ بىردىنبىر ھەقىقىي خۇداغا ئىشىنىشىگە پۇتلىكاشاڭ بولدى؛ ئەزاكىيال پەيغەمبەر ئېيتقاندەك: «مانا، بۇ يېرۇسالېم؛ مەن ئۇنى ئەللەرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا ئورۇنلاشتۇردۇم؛ باشقا مەملىكەتلەر ئۇنىڭ ئۆپچۆرىسىدە تۇرىدۇ (ئىسرائىل شۇ ئەللەرنى نۇر بولۇپ يورۇتسۇن، ئۇلار ئۇنىڭ گۈزەل ئەمەللىرىنى كۆرۈپ خۇدانى ئۇلۇغلىسۇن دەپ) — بىراق ئۇ مېنىڭ ھۆكۈملىرىمگە قارشىلىشىپ، رەزىللىكتە يات ئەللەردىنمۇ ئاشۇرۇۋەتتى، بەلگىلىمىلىرىمگە قارشىلىشىشتا ئۆپچۆرىسىدىكى مەملىكەتلەردىنمۇ ئاشۇرۇۋەتتى؛ چۈنكى مېنىڭ ھۆكۈملىرىمنى ئۇلار رەت قىلدى، مېنىڭ بەلگىلىمىلىرىم بولسا، ئۇلاردا ئاقمايدۇ» («ئەزاكىيال» 5-بابتىن).

تەۋراتتىكى ئاخىرقى قىسىم بولغان «مالاكى» دېگەن كىتابتا بايان قىلىنغاندەك، زەرۇببابەل ۋە سۈرگۈنلۈكتىن قايتقانلارنىڭ ئېتىقادى ئەللەرگە شۇنچە يارقىن يورۇقلۇق بەرگەن بولسىمۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي يۇقىرىقى ئۇسال ئەھۋال ئىسرائىلدا قايتىدىن باش كۆتۈردى.

تەۋرات دەۋرىدە خۇدا شۇنچە كۆپ قېتىم پەيغەمبەرلىرى ئارقىلىق «چىراغدىنىم بولۇش ئىمتىيازىنى سىلەردىن مەھرۇم قىلىمەن» دەپ تەھدىت سالغان بولسىمۇ، ئەمما

ئۇ ئۇلارغا بولغان سەۋر-تاقىتى بىلەن ئۇلارنىڭ ئۆزىگە بولغان گۇۋاھچى سالاھىيىتىنى ھەتتا ئۇلار يات ئەللەرنىڭ ھۆكۈمى ئاستىدا تۇرغاندىمۇ ساقلاپ تۇرغاندى.

ھالبۇكى، ئۆزى توغرۇلۇق «دۇنيانىڭ نۇرى ئۆزۈمدۇرمەن» دەپ جاكارلىغۇچى كەلگەندە («يۇھ.» 12:8، 5:9) ئىسرائىلنىڭ ئۇنى چەتكە قېقىشى بىلەن خۇدا ئۇلاردىن چىراغداننى ھەم پادىشاھلىقنى مەھرۇم قىلدى، چىراغداننى ھەم پادىشاھلىق «ئۇنىڭغا مۇۋاپىق مېۋىلەرنى بېرىدىغان باشقا بىر ئەلگە ئاتا قىلىندى» («مات.» 43:21).

چىراغدان ئىسرائىلدىن ئېلىپ كېتىلگەندە، ئۇنىڭ ئورنىدا «يەتتە ئالتۇن چىراغدان»نى كۆرىمىز («ۋەھ.» 12:1-13، 20، 1:2). ئىسرائىلنىڭ رەب ئالدىدا مۇقەددەس جايدا نۇر بولۇپ، شۇنداقلا نۇرى بىلەن دۇنيانىڭ قاراڭغۇلۇقىنى يورۇتۇشتىن ئىبارەت ئەسلىدىكى مۇقەددەس ۋەزىپىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا بېكىتىلگەن يېڭى بىر خەلق مەيدانغا كېلىدۇ. ئۇ بولسىمۇ ئېتىقادچىلار جامائىتىدۇر. «ۋەھيي»دىكى بۇ يەتتە چىراغدان جامائەتنى كۆرسىتىدۇ («مات.» 14:5نىمۇ كۆرۈڭ). «ۋەھيي»دە كۆرسىتىلگەن «يەتتە جامائەت» توغرۇلۇق «ۋەھيي»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمۇ كۆرۈڭ؛ «ۋەھيي»دىن شۇ ئىش ئېنىقكى، جامائەتلەرنىڭ ئىسرائىلغا ئوخشىمايدىغان يېرى، ھازىرقى ئېتىقادچى جامائەتلەرنىڭ (مەيلى رىم ياكى يېرۇسالېم بولسۇن) يەر يۈزىدە ھېچقانداق «مەركىزى» يوقتۇر؛ ئۇلارنىڭ خۇدا ئۈچۈن «گۇۋاھچى چىراغدان» سالاھىيىتىدە تۇرۇشى پۈتۈنلەي ئۇلارنىڭ «ئوتتۇرىسىدا تۇرغان» رەب ئەيسا مەسىھنىڭ ئۆزى بىلەن بولغان ئالاقىسىگە باغلىقتۇر.

چىراغدانلارنىڭ نۇر بېرىشى توغرىسىدىكى يارقىن بىر مىسالنى تېسالونىكادىكى جامائەتتىن كۆرەلەيمىز: «چۈنكى رەبنىڭ سۆز-خەۋىرى سىلەردىن پەقەت ماكېدونىيە ۋە ئاخايادىلا ياڭراپ قالماستىن، بەلكى ھەممە يەرگە خۇداغا باغلانغان ئېتىقادىڭلار توغرۇلۇق خەۋەر تارقالدى؛ نەتىجىدە، بىزنىڭ شۇ يەرلەردە خۇش خەۋەر توغرۇلۇق ھېچنېمە دېيىشىمىزنىڭ ھاجىتى قالمىدى» (دېمەك، پاۋلۇس ۋە خىزمەتداشلىرى قايسى يەرلەرگە بارمىسۇن، شۇ يەردىكى كىشىلەر ئاللىقاچان تېسالونىكالىقلارنىڭ خۇداغا بولغان ئېتىقادىدىن خەۋەر تاپقان، شۇنداقلا ئۆزلىرىمۇ خۇش خەۋەردىن خەۋەردار بولغان – «1تېس.» 8:1).

مەسىھنىڭ جامائەتلىرى بۇگۈنگە قەدەر خۇدانىڭ گۇۋاھچىسى بولۇپ كەلمەكتە؛ ئاخىرقى زامانلاردا ئىسرائىلدىكى چىراغدان قايتىدىن ئورنىغا قويۇلۇپ جامائەتلەرنىڭ چىراغدانلىرىغا قوشۇلىدىغان بىر كۈن كېلىدۇ. شۇ چاغدا ئىسرائىلنىڭ چىراغدىنىنىڭ يورۇقى ئىلگىرىكى يورۇقىدىن تېخىمۇ پارلاق ۋە شەرەپلىك بولىدۇ. زەكەرىيا كۆرگەن مۇشۇ بەشىنچى كۆرۈنۈش تۈپتىن شۇ ئاخىرقى شەرەپلىك ھالەتنى كۆرسىتىدۇ. خۇددى يەشايا پەيغەمبەرمۇ كۆرگەندەك: ـ

«ئورنۇڭدىن تۇر، نۇر چاچ! چۈنكى نۇرۇڭ يېتىپ كەلدى،
پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى ئۈستۈڭدە كۆتۈرۈلدى!
چۈنكى قاراڭغۇلۇق يەر-زېمىننى،
قاپقارا زۇلمەت ئەل-يۇرتلارنى باسىدۇ؛
بىراق پەرۋەردىگار ئۈستۈڭدە كۆتۈرۈلىدۇ،
ئۇنىڭ شان-شەرىپى سېنىڭدە كۆرۈنىدۇ؛
ھەم ئەللەر نۇرۇڭ بىلەن،
پادىشاھلار سېنىڭ كۆتۈرۈلگەن يورۇقلۇقۇڭ بىلەن ماڭىدۇ» («يەش.»
60:1-3).

ۋە: «تاكى زىئوننىڭ ھەققانىيلىقى جۇلالىنىپ چاقناپ چىققۇچە،
ئۇنىڭ نىجاتى بولسا لاۋۇلداۋاتقان مەشئەلدەك چىققۇچە،
زىئون ئۈچۈن مەن ھېچ ئارام ئالمايمەن،
يېرۇسالېم ئۈچۈن ھەرگىز سۈكۈت قىلمايمەن؛
ھەم ئەللەر سېنىڭ ھەققانىيلىقىڭنى،
بارلىق پادىشاھلار شان-شەرىپىڭنى كۆرىدۇ؛
ھەم سەن پەرۋەردىگار ئۆز ئاغزى بىلەن ساڭا قويىدىغان يېڭى بىر ئىسىم بىلەن ئاتىلىسەن» («يەش.» 62:1-2).

مەسىھنىڭ يەر يۈزىدە سۈرگەن مىڭ يىللىق پادىشاھلىقىدا ئىسرائىلنىڭ قايتىدىن قويۇلغان چىراغدىنى شۇنداق پارلاق بەرق ئۇرىدۇ.

كۆرۈنۈشتىكى «ئىككى زەيتۇن دەرخى» توغرىسىدىكى ئاخىرقى ئايەتلەرگە ئۆتسەك، پەيغەمبەر دەرەخلەر توغرۇلۇق ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى قېتىم سورىغاندا،

ئۇنىڭغا: «بۇلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟» دەپ جاۋاب بېرىلىدۇ (4، 11-12-ئايەتنى كۆرۈڭ). قىزىق يېرى شۇكى، «تەبىر بەرگۈچى پەرىشتە» ۋە پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئۆزى زەكەرىياغا ھېچقانداق بىۋاستە جاۋاب بەرمەيدۇ. شەۋەبى، جاۋاب ئىنتايىن روشەن بولۇشى كېرەك!

بىز شۇ ئايەتلەرگە بەرگەن ئىزاھاتتا ئېيتقىنىمىزدەك، سەۋەبى دەل شۇكى، زەكەرىيا پەيغەمبەر شۇ ئىككى دەرەخقە قارىغاندا، ئەمەلىيەتتە ئۆزىنى ھەم ھاگاي پەيغەمبەرنى كۆرىدۇ!

بەزىلەر ئىككى دەرەخنى «زەرۇببابەل ۋە باش كاھىن يەشۇئا» دەپ قارايدۇ. بىزنىڭچە زەرۇببابەل ۋە يەشۇئا ئۆزلىرىنىڭ زەكەرىيا ۋە ھاگاي پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرى ئارقىلىق كۈچلۈك رىغبەت ۋە روھىي تەسەللى تاپقاچقا، ئىككى دەرەخنى دەل شۇ ئىككى پەيغەمبەر دېيىش تېخىمۇ ئورۇنلۇق بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭ ئۈستىگە، نېمىشقا زەكەرىيانىڭ پەقەت يالغۇز بۇ سوئالىغىلا بىۋاستە جاۋاب بېرىلمىدى؟!

پەرىشتە ئىككى دەرەخنى «بۇلار پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان «زەيتۇن مېيىدا مەسىھ قىلىنغان» ئىككى ئوغۇل بالىدۇر» (ئىبرانىي تىلىدا: «زەيتۇن مايلىق ئىككى ئوغۇل بالا») دەيدۇ.

«يەر-زېمىننىڭ ئىگىسى» دېگەن ئىبارە پەقەت خۇدانىڭ ئۆزىنىڭ ئۆز «مۇقەددەس زېمىنى»دا تۇرغان بىر گۇۋاھچىسى بار ئەھۋالدا ئىشلىتىلىدۇ (ئوقۇرمەنلەر تەتقىق قىلسۇن!). شۇنىڭ ئۈچۈن شۇ يەردە شۇ ئىبارىنىڭ ئىشلىتىلىشى كۆرۈنۈشنىڭ مەزمۇنىنى تەكىتلەش ئۈچۈن بولۇشى كېرەك. ئىسرائىلنىڭ «روھىي تەمىناتلار» بولغان رىغبەت-تەسەللى بىلەن تەمىنلىنىشى دەل شۇ ئىككى پەيغەمبەرنىڭ ئۇلار ئۈچۈن دۇئا قىلىپ «يەر-زېمىننىڭ ئىگىسى»نىڭ ئالدىدا تۇرۇشى ئارقىلىق بولماقتا (يەنە بىر مىسالنى «مىس.» 12:17دىن كۆرۈڭ). باشقا ئادەملەر ئۈچۈن خۇدانىڭ ئالدىدىن كەتمەي دۇئا-تىلاۋەت قىلغۇچىلارىمۇ مۇشۇنىڭدىن رىغبەت ئالسۇن!

شۇنىڭ ئۈچۈن بەشىنچى كۆرۈنۈش ئىككى پەيغەمبەرنى ۋەزىپىسىدە (ئۇلار ئۆز خىزمىتىنىڭ روھىي ئەمەلىيىتىنى كۆرگەچكە) رىغبەتلەش ئۈچۈن ۋە شۇنداقلا زەرۇببابەلنى ئىبادەتخانىنى قۇرۇش ۋەزىپىسىدە رىغبەتلەش ئۈچۈن بېرىلدى، دەپ قارايمىز.

ئاخىرىدا بىز شۇنى دەپ ئۆتكىمىز باركى، «ۋەھ.» 3:11-13دە «دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەت» ۋاقتىدا پەيدا بولىدىغان، «زەيتۇن دەرەخ» دەپ كۆرسىتىلگەن ئىككى پەيغەمبەر توغرىسىدىكى كۆرۈنۈشنىڭ مۇشۇ بەشىنچى كۆرۈنۈش بىلەن نۇرغۇن ئورتاق ياكى ئوخشاش يەرلىرى بار.

يەتكۈزۈلگەن خەۋەر - (6-10-ئايەت)

هازىر زەرۇببابەلنىڭ ئۇلۇغ ۋەزىپىسىگە ئۆتەيلى. كۆرۈنۈشكە ئاساسەن، ئىككى «زەيتۇن دەرىخى» زەرۇببابەلنىڭ ئىبادەتخانا قۇرۇش جاپالىق ۋەزىپىسىدە ئۇنى رىغبەتلەندۈرمەكتە: —

«ئاندىن ئۇ ماڭا جاۋابەن مۇنداق دېدى: «مانا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ زەرۇببابەلگە قىلغان سۆزى: «ئىش كۈچ-قۇدرەت بىلەن ئەمەس، ئىقتىدار بىلەن ئەمەس، بەلكى مېنىڭ روھىم ئارقىلىق پۈتىدۇ! ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار».

«كۈچ-قۇدرەت» دېگەن سۆز (ئىبرانيي تىلىدا «قايىل») ئادەتتە قوشۇننىڭ ياكى كوللېكتىپنىڭ قۇدرىتىنى، «ئىقتىدار» دېگەن سۆز (ئىبرانيي تىلىدا «كوئاق») ئادەتتە يالغۇز بىر شەخسنىڭ كۈچىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ جېكىلەش سۆزى زەرۇببابەلنىڭ ئىبادەتخانىنى قۇرۇش ۋەزىپىسىگىلا ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ خىزمىتىگە باغلىق بارلىق ئىشلىرىغا مۇتلەق ھالقىلىق ۋە زۆرۈر ھەقىقەتتۇر. يالغۇز ئىنسانيي كۈچ-قۇدرەت ياكى قابىلىيەت خۇدانىڭ ئىشلىرىدا ھېچنېمىنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ؛پەقەت خۇدانىڭ ئۆزىگە «مېنىڭ روھىم ئارقىلىق» تايىنىشلا ئەبەدىي نەتىجىلەرنى چىقىرىدۇ-دە، «ئىش پۈتىدۇ» («يۇھ.» 5:15، «1كور.» 2:1-5، «فىل.» 3:3). كۆپ ئادەملەر ئۆز قابىلىيىتى ۋە مۇيەپپەقىيەتلىرى توغرۇلۇق ماختىنىپ يۈ ئاتىدىغان مۇشۇ كۈنلەردە بۇ ھەقىقەتنى تەكىتلىسەك ئاشۇرۋەتكەنلىك بولمايدۇ.

ھاگاي پەيغەمبەرمۇ خەلقنى شۇنداق رىغبەتلەندۈرگەن: —

«ئى زەرۇببابەل، جاسارەتلىك بول؛ ۋە زېمىندىكى بارلىق خەلق، جاسارەتلىك بولۇڭلار... ھەم ئىشلەڭلار، چۈنكى مەن سىلەر بىلەن

بىللدۇرمەن» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ مىسىردىن چىققان ۋاقتىڭلاردا سىلەرگە ئەھدە قىلغان سۆزۈم ۋە مېنىڭ روھىم ئاراڭلاردا تۇرۇپ كەلدى؛ ھەرگىز قورقماڭلار» («ھاگ.» 4:2-5).

بۇ سۆزنىڭ ئۆزى پەرۋەردىگار «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بىرى، يەنى يەشايا ئارقىلىق يەتكۈزگەن ئۇلۇغ بىر بېشارەتكە ئاساس قىلىنغان: ــ

«مانا، مېنىڭ ئۇلار بىلەن بولغان ئەھدەم شۇكى، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار ــ

«سېنىڭ ئۈستۈڭگە قونۇپ تۇرغان مېنىڭ روھىم، شۇنداقلا مەن سېنىڭ ئاغزىڭغا قويغان سۆز-كالامىم بولسا، بۈنىڭدىن باشلاپ ئەبەدىلئەبەدگىچە ئۆز ئاغزىڭدىن، نەسلىڭنىڭ ئاغزىدىن ياكى نەسلىڭنىڭ نەسلىنىڭ ئاغزىدىن ھەرگىز چۈشمەيدۇ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار» («يەش.» 21:59).

7-ئايەت: «ــ ئى بۈيۈك تاغ، سەن زادى كىم؟ زەرۇببابەل ئالدىدا سەن تۈزلەڭلىك بولىسەن؛ ئۇ ئىبادەتخانىنىڭ ئەڭ ئۈستىگە جىپسىما تاشنى قويىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا: «ئىلتىپاتلىق بولسۇن! ئىلتىپات ئۇنىڭغا!» دېگەن توۋلاشلار ياڭراپ ئاڭلىنىدۇ».

پەقەت خۇدانىڭ روھىغىلا تايىنىپ، «بۈيۈك تاغ»، يەنى قورۇلۇشنى توسىدىغان تاغدەك كۆتۈرۈلگەن زور قىيىنچىلىقلار زەرۇببابەل ئالدىدا «تۈزلەڭلىك»كە ئايلىنىدۇ («يەش.» 4:40). ئۇن بەش يىل ئىلگىرى ھەم تەنتەنىلىك توۋلاشلار ھەم يىغا-زارلار ئىچىدە ئىبادەتخانىنىڭ ئۇلىنى سالغان زەرۇببابەل («ئەزرا» 8:3، 13) ئىبادەتخانىدىكى ئاخىرقى تاشنى، يەنى «جىپسىما تاش»نى تەنتەنىلىك ۋە شاد-خۇراملىق بىلەن ئاپىرىن ئېيتقان توۋلاشلىرى ئىچىدە: «ئىلتىپاتلىق بولسۇن! ئىلتىپات ئۇنىڭغا!» دەپ، ئىبادەتخانىنى پۈتكۈزۈپ چىقىدۇ.

بېشارەت بويىچە، گەرچە شۇ تاش ئىنتايىن ئېغىر بولسىمۇ، ئۇ ھېچ ياردەمسىز يالغۇز كۆتۈرەلەيدۇ!

بۇ ئىش تۆت يىلدىن كېيىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى («ئەزرا» 14:6، 15).

8-10-ئايەتلەردە سۆزلىگۈچىنى پەرۋەردىگار (ياھۋەھ)نىڭ ئۆزى، دەپ بايقايمىز. بىراق 9-ئايەتتە سۆزلىگۈچى «شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر» دەيدۇ. دېمەك، 9-ئايەتتە سۆزلىگۈچى «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»دۇر؛ يۇقىرىدا 2-بابنى سۆزلىگىنىمىزدە، ئۇنىڭ پەرۋەردىگار بىلەن بىر ئىكەنلىكى توغرۇلۇق توختالدۇق.

ئاخىرىدا سۇلايمان قۇرغان ھەيۋەتلەك ئىبادەتخانىنى كۆرگەنلەر رىغبەتلەندۈرۈلسۇن دەپ، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئويلىغانلىرىنى تۈزۈتۈش ئۈچۈن تۆۋەندىكى سۆزلەرمۇ ئېيتىلىدۇ: —

«كىم ئەمدى مۇشۇ «كىچىك ئىشلار بولغان كۈن»نى كۆزگە ئىلمىسۇن؟ چۈنكى بۇلار شادلىنىدۇ، ــ بەرھەق، بۇ «يەتتە» شادلىنىدۇ، ــ زەرۇببابەلنىڭ قولىي تۇتقان تىك ئۆلچەم تېشىنى كۆرگەندە شادلىنىدۇ؛ بۇ «يەتتە» بولسا پەرۋەردىگارنىڭ پۈتكۈل يەر يۈزىگە سەپسېلىپ قاراۋاتقان كۆزلىرىدۇر» (10-ئايەت).

(«ھاگ.» 2:1-4 ھەققىدە توختالغانلىرىمىزنىمۇ كۆرۈڭ).

بۇ ئادەمنى تولىمۇ ھەيران قالدۇرىدىغان، پۈتۈن زېھنىمىز بىلەن قارىشىمىزغا ئىنتايىن ئەرزىيدىغان بىر باياندۇر. پۈتكۈل ئالەمنىڭ بارلىق ئىشلىرىنى كۆزىتىپ يۈرىدىغان «پەرۋەردىگارنىڭ كۆزلىرى» (يەنى «تاش»نىڭ ئۈستىگە ئويۇلغان «يەتتە كۆز») شۇ ۋاقىتتا ئىبادەتخانىنىڭ بارلىق نەرسىلىرى رۇس تىكلەنسۇن دەپ زەرۇببابەلنىڭ قولىدىكى بىر تال تانا ۋە ئاستىدىكى كىچىككىنە بىر «ئۆلچەم تېشى»گە قارىتىلغاندۇر. بۇ سۆزلەر بىزگە خۇداغا نىسبەتەن ئىبادەتخانىنىڭ رۇس سېلىنىشىنىڭ شۇ چاغدا دۇنيا بويىچە ئەڭ مۇھىم ئىش ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئىنسانىيەتكە قاراتقان ئۇلۇغ نىجاتلىق پىلانىنىڭ مەركىزى ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ. بىز «ھاگاي»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە شۇ توغرۇلۇق ئازراق سۆزلىدۇق. ئىبادەتخانىدىكى بۇ بارلىق ئىشلار خۇدانىڭ مەسىھنىڭ دۇنياغا كېلىشىگە قارىتىلغان پىلانىنىڭ بىر قىسمى ئىدى، شۇڭا ئۇ ئىنتايىن مۇھىمدۇر.

زەرۇببابەل بولسا ھەم مەسىھنىڭ ئەجدادى ھەم ئۇنى ئالدىنئالا كۆرسىتىدىغان «بېشارەتلىك شەخس» ئىدى. زەرۇببابەل ئىبادەتخانىنى قۇرۇۋاتقىنىدا، ئۇ مەسىھنىڭ

خۇدانىڭ ھازىرقى ئۇلۇغ روھىي ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇۋاتقىنىنى ئالدىنالا كۆرسىتىدۇ. شۇ ئىش ھازىر خۇدا ئالدىدا پۈتكۈل دۇنيا بويىچە ئەڭ مۇھىم ۋە ئۇلۇغ ئىش، شۇنداقلا خۇدانىڭ پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە قاراتقان ئۇلۇغ پىلانىنىڭ مەركىزىدۇر. ئەرشتىكى بارلىق كۆزلەر مەسىھنىڭ ئۆز جامائىتىدىكىلەرگە يۇرگۈزگەن ئىشلىرىغا تىكىلمەكتە. زەكەرىيا «تىك ئۆلچەم تېشى»نى ئىشلىتىپ ئىبادەتخانىنىڭ بارلىق نەرسىلىرىنى رۇس تىكلىگەندەك، مەسىھمۇ ھازىر خۇدانىڭ روھىي ئۆيى ئىچىدىكى بارلىق ئىشلارنى دۇرۇس قىلىپ تۈزۈتىۋاتماقتا. «ھاگاي» ۋە «ئەفەسۇسلۇقلارغا»دىكى «قوشۇمچە سۆز»لەردە ئېيتقىنىمىزدەك، مەسىھنىڭ جامائىتىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە ئۆسۇشى پۈتكۈل ئالەمدە يۈز بېرىۋاتقان ھەرقانداق ئىشلاردىنمۇ مۇھىمدۇر. مەسىھنىڭ جامائىتى خۇدانىڭ دۇنيانى يارىتىشىنىڭ مەقستى ۋە نىشانى بولۇپ، ئۇنىڭ يارىتىشىنىڭ يۇقىرى پەللىسىدۇر («ئەف.» 3:1-10، 22-23، 10:2، 19-22، 3:1-11، 21). مەسىھمۇ «تەنتەنىلىك ۋە شاد-خۇراملىق تovۋلاشلىرى ئارىسىدا»، «ئىلتىپاتلىق بولسۇن! ئىلتىپات ئۇنىڭغا!»، دەپ، ئالەمنىڭ بارلىق بىنا-ئىمارەتلىرىنىڭ ئىچىدىن مۇشۇ ئەڭ ئۇلۇغىنى مۇكەممەل بىر پۈتۈنلۈككە كەلتۈرىدۇ.

ئالتىنچى ۋە يەتتىنچى غايىبانە كۆرۈنۈشلەر
ئارقا كۆرۈنۈشى

ئاۋۋالقى بەش كۆرۈنۈش خۇدانىڭ ئىسرائىلغا قاراتقان شەرەپلىك ۋە ئۆزگەرمەس مۇددىئا-مەقسەتلىرىنى ئايان قىلىپ، ئۆز خەلقىنى تولۇق رىغبەت ۋە ئۈمىد بىلەن تولدۇرۇلدى. ھالبۇكى، شۇ مەقسەتلەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلغۇچە، ئىسرائىل زېمىنى ۋە خەلقى «ھەرقانداق ھارام نەرسە ۋە ھەرقانداق يىرگىنچلىك ئىشلارنى قىلغۇچى ياكى يالغانچىلىق قىلغۇچى» ئامىلدىن پاكلاندۇرۇلۇشى كېرەك («ۋەھ.» 27:21، 15:22). ھازىر بىز كۆرمەكچى بولغان ئىككى ئاگاھلىق كۆرۈنۈشىنىڭ ئەھمىيىتى مانا شۇدۇر.

خۇدانىڭ گۇناھنى بىر تەرەپ قىلىشتا ئىككى يولى بار؛ ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى ئۆزىنىڭ مۇتلەق مۇقەددەس ۋە ھەققانىي خاراكتېرىگە تولىمۇ ماس كېلىدۇ. بىرىنچىسى ئۇنىڭ ئۆزى سۆيۈندىغان يولى ــ مېھىر-شەپقەت يولىدۇر. بۇ يولنى بىز 3-بابتا كۆردۇق. خۇدا باش كاھىن يەشۇئانىڭ پاسكىنا كىيىملىرىنى سالغۇزۇۋېتىپ، ئۇنىڭغا كاھىنلىق شەرەپلىك كىيىمنى كىيگۈزىدۇ. خۇدانىڭ بۇنداق رەھىمدىللىقى ۋە مەغپىرىتى پۈتۈنلەي ئۆزىنىڭ «ھەققانىي قۇلى» بولغان «شاخ»نىڭ مۇكەممەل ھەققانىيلىقى، شۇنداقلا ئۇنىڭ تولۇق «گۇناھ قۇربانلىقى»نى ئاساس قىلغان؛ شۇ قۇربانلىقا ئاساسەن «بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلىنىدۇ».

ئەمما ئۆز رەزىللىكى ئىچىدە جاھىللىق بىلەن تۇرىۋېرىدىغان، خۇدانىڭ شاپائىتىگە ھېچ قارىماي «يەنىلا ھەققانىيلىقنى ئۆگەنمەيدىغان»، بەلكى ھەتتا «توغرىلىق تۇرغان زېمىندىمۇ (مەسىھنىڭ زېمىنى شۇ چاغدا شۇنداق دەپ ئاتىلىدۇ) «يەنىلا ئادىلسىزلىق قىلىۋېرىدىغان، شۇنداقلا پەرۋەردىگارنىڭ شانۇ-شەۋكىتىنى كۆرمەيدىغان»لار («يەش.» 10:26) قانداق بىر تەرەپ قىلىنىدۇ؟ خۇدانىڭ ئۇنداق ئادەملەرگە تۇتقان يولى بولسا، ھۆكۈم چىقىرىپ تازىلاش جازاسىدۇر. نېمىلا بولمىسۇن گۇناھ خۇدانىڭ ئالدىدا قەتئىي تازىلىنىشى كېرەك، شۇنداقلا خۇدانىڭ خەلقى ئارىسىدىن يوقىتىلىشى كېرەك. گۇناھكار ئادەم ئۆز گۇناھىغا ئايرىلالمايدىغان دەرىجىدە باغلانغان بولسا، خۇدانىڭ لەنىتىنىڭ ئوبيېكتى بولۇپ «يەر يۈزىدىن تازىلاپ تاشلىنىشى» كېرەك. قىسقىسى، 5-بابتىكى ئىككى غايىبانە كۆرۈنۈش بىزگە ئاۋۋالقى كۆرۈنۈشلەردە ئايان قىلىنغان ھەقىقەتكە تولۇقلىما بولغان بىر ھەقىقەتنى كۆرسىتىدۇ.

بۇ ئىككى كۆرۈنۈش بىزگە نىسبەتەن خۇدادىن كەچۈرۈم-مەغپىرەت بولسىمۇ، ئىنسانلار گۇناھقا يېنىكلىك بىلەن قارىماسلىقى، ئەكسىچە خۇدادىن قورقۇشى لازىم، دەپ ئۆگىتىدۇ («زەب.» 4:130). ئۇلار يەنە شۇنداق خەۋەر يەتكۈزىدۇكى، ئاۋۋالقى بەش كۆرۈنۈشتىكى شەرەپلىك ئىشلار ئاخىرىدا پۈتۈنلەي بارلىققا كەلگۈچە، ئارىلىقتا قاراڭغۇلۇق، زۇلمەتلىك، بۇزۇقلۇق ۋە ھەتتا دۇنياۋى ئاسىيلىقنىڭ بىر مەزگىل قىسىلىپ كىرىشى مۇقەررەر، دەپ ئايان قىلىدۇ.

ئالتىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش - ئۇچار ئورام يازما (5:1-4)

«ئاندىن مەن يەنە بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا بىر ئۇچار ئورام يازمىنى كۆردۈم. ئۇ مەندىن: «نېمىنى كۆردۈڭ؟» دەپ سورىدى. مەن: «بىر ئۇچار ئورام يازمىنى كۆردۈم؛ ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز، كەڭلىكى ئون گەز ئىكەن» ــ دېدىم.

ئۇ ماڭا: «بۇ بولسا پۈتۈن زېمىن ئۈستىگە چىقىرىلغان لەنەتتۇر؛ چۈنكى ھەربىر ئوغرىلىق قىلغۇچى بۇ تەرىپىگە يېزىلغىنى بويىچە ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ؛ ۋە قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ ھەربىرى ئۇ تەرىپىگە يېزىلغىنى بويىچە ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ».

ــ «مەن بۇ يازمىنى چىقىرىمەن» ـ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، «ۋە ئۇ ئوغرىنىڭ ئۆيىگە ھەمدە نامىم بىلەن يالغاندىن قەسەم ئىچكۈچىنىڭ ئۆيىگە كىرىدۇ ۋە شۇ ئۆيدە قونۇپ ئۇنى ياغاچ-تاشلىرى بىلەن قوشۇپلا يەۋېتىدۇ».

پەيغەمبەر ئاۋۋالقى بەش ئاجايىب كۆرۈنۈش ئىچىگە چۆكۈپ كەتكەن بولسا كېرەك؛ ئۇ مەلۇم سەۋەبتىن تۇيۇقسىز بېشىنى كۆتۈرۈپ، «ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز، كەڭلىكى ئون گەز بولغان» ھاۋادا ئۇچۇۋاتقان ئورام يازمىنى كۆرىدۇ.

بۇ غەلىتە كۆرۈنۈش توغرۇلۇق كۆڭلىدە چوقۇم بىر سوئال پەيدا بولغان بولسا كېرەك. بۇ سوئالغا جاۋابەن تەبىر بەرگۈچى پەرىشتە ئۇنىڭغا: «بۇ بولسا پۈتۈن زېمىن ئۈستىگە چىقىرىلغان لەنەتتۇر»، دەيدۇ.

مۇقەددەس يازمىلاردا «ئورام يازما» (ئىبرانىي تىلدا «مەگىللاھ») سىمۋول قىلىنسا كۆپ يەرلەردە خۇدانىڭ ئىنسانغا تاپشۇرماقچى بولغان ئىنتايىن مۇھىم بىر خەۋەرىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. مەسىلەن «ئەز.» 2:9-10دە ــ

«مەن قارىسام، مانا ماڭا سوزۇلغان بىر قول تۇرۇپتۇ؛ ۋە مانا، ئۇنىڭدا بىر ئورام يازما تۇرۇپتۇ. ئۇ كۆز ئالدىمدا ئۇنى ئېچىپ قويدى؛ ئۇنىڭ ئالدى-كەينىنىڭ ھەممە يېرىگە خەت يېزىلغانىدى؛ ئۇنىڭغا يېزىلغانلىرى بولسا مەرسىيە، ماتەم سۆزلىرى ۋە دەرد-ئەلەملەردىن ئىبارەت ئىدى».

ئەزاكىيال پەيغەمبەر كۆرگەن مۇشۇ «ئورام يازما»نىڭ مەزمۇنىنىڭ زەكەرىيانىڭ كۆرگىنى بىلەن كۆپ ئورتاق يەرلىرى باردۇر.

زەكەرىيا كۆرگەن «ئورام يازما»مۇ يېپىلغان بولسا كېرەك، بولمىسا ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى-كەڭلىكىنى كۆرگىلى بولمايتتى؛ ئۇنىڭدىمۇ ئوخشاشلا «بۇ تەرىپىگە ۋە ئۇ تەرىپىگە يېزىلغان»؛ ئۇ شۇ تەرەپتىن مۇقەددەس قانۇندىكى «ئون پەرمان» خاتىرىلەنگەن تاش تاختايلارغا ئوخشاش ئىدى؛ چۈنكى تاختايلارنى تەسۋىرلەشكىمۇ ئوخشاش سۆزلەر ئىشلىتىلگەن («مىس.» 15:32).

ئورام يازمىغا نېمە پۈتۈلگىنىنى «بۇ پۈتۈن زېمىن ئۈستىگە چىقىرىلغان لەنەتتۇر» دېگەن سۆزلەردىن پەرەز قىلغىلى بولىدۇ. بۇ مۇسا پەيغەمبەر ئەسلىدە («قان.» 15:28-68دە) ئىسرائىللارغا، ئىتائەتسىزلىك قىلساڭلار مۇشۇ پاجىئەلىك ئىشلار بېشىڭلارغا چۈشىدۇ، دەپ ئالدىنئالا كۆرسەتكەن لەنەتلەر بولۇشى مۇمكىن؛ مۇشۇ ئىشلار «قان.» 1:30دە «بىرلا لەنەت» دەپ ھېسابلىنىدۇ.

ئەمما ئالدى-كەينى سۆزلەرگە قارىغاندا مۇشۇ يەردىكى «لەنەت» دېگەن سۆز ئومۇمەن مۇقەددەس قانۇنغا خىلاپلىق قىلىشتىن چىققان لەنەتنى كۆرسىتىشى تېخىمۇ مۇمكىن. بۇ لەنەت بىرلا جۈملىدە خۇلاسىلىنىدۇ: —

«كىمكى بۇ قانۇننىڭ سۆزلىرىنى تۇتماي، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشنى رەت قىلسا لەنەتكە قالسۇن» ياكى باشقا بىرخىل شەكىلدە: «تەۋرات قانۇنىدا يېزىلغان ھەممە ئەمرلەرگە ئۈزلۈكسىز ئەمەل قىلمىغان ھەربىر كىشى لەنەتكە قالىدۇ» «قان.» 26:27، «گال.» 10:3).

مۇشۇ ئايەتلەردە نېمىشقا پەقەت ئىككى خىل گۇناھ، يەنى (1) يالغاندىن قەسەم قىلىش، خۇدانىڭ نامىنى ئورۇنسىز ئىشلىتىش؛ (2) ئوغرىلىق قىلىش تىلغا ئېلىنىدۇ؟ شۇلارنى سادىر قىلغۇچىلار لەنەت تەرىپىدىن قوغلاپ ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ. بۇ ئىككى خىل گۇناھ خۇدانىڭ «ئون پەرمانى»غا خىلاپلىق ئىشلارغا ۋەكىل بولسا كېرەك. بىر گۇناھ بولسا (خۇدانىڭ نامىنى ئىشلىتىپ يالغان قەسەم قىلىش) ئىنساننىڭ خۇداغا بولغان بۇرچىغا خىلاپلىق قىلىش؛ ئىككىنچى گۇناھ (ئوغرىلىق) ئىنساننىڭ قوشنىسىغا بولغان بۇرچىغا خىلاپلىق قىلىش. بىرىنچى گۇناھ بولسا، «پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى پۈتۈن قەلبىڭ، پۈتۈن جېنىڭ، پۈتۈن زېھنىڭ بىلەن سۆيگىن» دېگەن «ئەڭ ئۇلۇغ، بىرىنچى ئورۇندا

تۆرىدىغان ئەمر»گە خىلاپلىق قىلىشتۇر؛ ئىككىنچى گۇناھ بولسا «قوشناڭنى ئۆزۈڭنى سۆيگەندەك سۆي» دېگەن ئىككىنچى ئۇلۇغ ئەمرگە خىلاپلىق قىلىشتۇر («مات.» 22:35-40).

خۇدا ئەۋەتكەن، ئۆز لەنىتىنى ئېلىپ كېلىدىغان شۇ «ئورام يازما» تېز سۇرئەتتە «ئۇچىدۇ». نېمىشقا شۇنچە تېز ماڭىدۇ؟ بۇ ھەممىمىزگە شۇنى ئايان قىلىدۇكى، خۇدا بېكىتكەن ۋاقىت-سائىتى كېلىپ، گۇناھنىڭ ئۆستىگە جازا چۈشۈرمەن دېگىنىدىلا، شۇ چاغدا جازالار رەزىللەرنىڭ بېشىغا ئىنتايىن تېز چۈشىدۇ.

بەزى ئالىملار مۇشۇ يەردە «زېمىن»نى «(پۈتكۈل) يەر يۈزى» دەپ تەرجىمە قىلىدۇ؛ لېكىن ئالتىنچى كۆرۈنۈشنى تولۇقلىغۇچى بولغان يەتتىنچى كۆرۈنۈشتىكى سۆزلەرگە قارىغاندا، «مۇقەددەس زېمىن»، پەلەستىننى كۆرستىشى كېرەك.

ئورام يازمىنىڭ كۆلىمىگە پەيغەمبەرنىڭ ئالاھىدە نەزىرى چۈشىدۇ. ئۇلار شەك-شۈبھىسىزكى چوڭ ئەھمىيەتكە ئىگە. ئۇچار يازمىنىڭ ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز، كەڭلىكى ئون گەز ئىدى؛ بۇ (ئا) سۇلايمان قۇرغان مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ ئالدىنقى پېشايۋانىنىڭ («1پاد.» 6:3) ۋە (ئە) قەدىمكى مۇقەددەس چېدىرنىڭ «مۇقەددەس جايى»نىڭ كۆلىمى بىلەن تەڭ.

ئورام يازمىنىڭ خۇدانىڭ ئۆيى بىلەن بولغان بۇ مۇناسىۋىتى ئىككى باشقا بېشارەتنى بىزنىڭ ئېسىمىزگە كەلتۈرىدۇ: —

«چۈنكى سوراق ۋاقتىنىڭ باشلىنىدىغان ۋاقتى-سائىتى كەلدى؛ سوراق ئالدى بىلەن خۇدانىڭ ئۆيىدىكىلەردىن باشلىنىدۇ؛ ۋە ئەگەر بىز بىلەن باشلانسا، ئۇ ھالدا خۇدانىڭ خۇش خەۋىرىگە قۇلاق سالمىغانلارنىڭ ئاقىۋىتى نېمە بولار؟» («1پېت.» 4:17)

«يەر يۈزىدىكى بارلىق جەمەتلەر ئارىسىدىن پەقەت سىلەرنى (ئىسرائىللارنى) تونۇپ كەلدىم؛

شۇڭا ئۆستۈڭلارغا بارلىق قەبىھلىكلىرىڭلارنىڭ جازاسىنى چۈشۈرىمەن» («ئاموس» 3:2).

ئاموس پەيغەمبەر ۋە روسۇل پېترۇس كۆرسەتكەن بۇ پرىنسىپقا قارىغاندا، خۇدا ئەللەرنىڭ ئۈستىگە ھۆكۈم چىقارغاندا، شۇ ئىشنى ئىسرائىل («ئۆز ئۆيى») بىلەن باشلايدۇ.

ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، مۇقەددەس يازمىلاردا ئىشلىتىلگەن كۆپ سىمۋوللار سۇلايمان قۇرغان ئىبادەتخانىدىن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى ئەسلىدىكى «مۇقەددەس چېدىر»دىن ئېلىنىدۇ. «زەكەرىيا»دىكى بەشىنچى كۆرۈنۈشتە بايان قىلىنغان چىراغدانىنىڭ كۆپ جەھەتلىرى مۇقەددەس چېدىرنىڭكىگە ئوخشايدۇ. شۇڭا «ئۈچار ئورام يازما»نىڭ ئۆلچەملىرىنى دەل مۇقەددەس چېدىرنىڭ «مۇقەددەس جاي»ىدىن ئېلىنغان، دەپ ئشىنىمىز (بۇ ئۆلچەملەرنى «مىسىردىن چىقىش» 26-بابتىن ھېسابلاپ چىقىقلى بولىدۇ). ئەمدى خۇدانىڭ لەنىتىنى ئېلىپ كېلىدىغان «ئۈچار ئورام يازما»نىڭ ئۆلچەم بىرلىكلىرى نېمىشقا «مۇقەددەس جاي»دىن ئېلىنغان، دەپ سورىساق، جاۋاب دەل شۇ بولۇش كېرەككى، خۇدانىڭ بارلىق جازالىرىنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرى ئىچىدە ئەڭ مۇھىمى «خۇدا جازالىرىنى «مۇقەددەس جايدىكى ئۆلچەم بويىچە» يۈرگۈزىدۇ» دېگەنلىكتۇر.

بۇنى چۈشىنىش ئۈچۈن، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، ئىسرائىلدا ئىشلىتىلىدىغان بارلىق تارازا تاشلىرى، ئېغىرلىق بىرلىكى، ھەجىم ۋە ئۇزۇنلۇق بىرلىكىنى بېكىتىش ياكى تەستىقلاش ئۈچۈن خۇدانىڭ ئۆيىدە، پەقەت كاھىنلار كىرىدىغان «مۇقەددەس جاي»دىلا بىرنەچچە ئۆزگۈرمەس ئۆلچەملەر ساقلىناتتى. بارلىق سودا-سېتىقتا ئىشلىتىلىدىغان ئۆلچەملەر بۇلارنى ئاساس قىلىشى كېرەك؛ ئۆلچەش ئىشلىرىدا بىرەر جېدەل-ماجىرا چىققان بولسا ھاكىملار تالاش-تارتىش قىلىنغان ئۆلچەمنى «مۇقەددەس جايدىكى ئۆلچەم» بىلەن سېلىشتۇرسىلا تالاشقۇدەك ئىش قالمايتتى (مىساللار «مىس.» 13:30، 24، «لاۋ.» 15:5، «چۆل.» 47:3دىن كۆرۈلىدۇ).

ئەمدى خۇدانىڭ چىقىرىدىغان ھۆكۈملىرىگە ئۆتەيلى. ئادەملەر ئۆزىگە ياكى ئىشلىرىغا باھا بەرگەندە ھەردائىم ئۆزلىرىنى باشقىلار بىلەن، ئىشلىرىنى باشقىلارنىڭكى بىلەن سېلىشتۇرىدۇ: — «مەن ئۇنىڭدەك ئەسكى ئەمەس»؛ «مەن باشقىلاردىن كۆپ ياخشىدۇرمەن»؛ «مەن ئۇ قىلغاندەك رەزىل ئىش قىلمايمەن»، «مەن خېلى ياخشى ئادەم» ۋەھاكازا دەيدۇ. ئەمما خۇدانىڭ جازالىرى ئۇنداق ئۆلچەملەر بىلەن يۈرگۈزۈلمەيدۇ! ھالقىلىق مەسىلە شۇكى، بىز ئۆزىمىزنىڭ بۇلغانغان ئۆلچەملىرىمىز بىلەن ئەمەس، خۇدانىڭ ئۆزگەرمەس پاك-مۇقەددەسلىكى ۋە مۇتلەق ھەققانىيلىقى بىلەن ئۆلچەنسەك ئاقىۋىتىمىز قانداق بولار؟! يۇقىرىدا نەقىل كەلتۈرگىنىمىزدەك، كۆزلىرى خۇدانىڭ مۇتلەق ھەققانىيلىقىغا ئېچىلغان

ھەربىر ئادەم چىن ۋۇجۇدىدىن: «قىلىۋاتقان بارلىق «ھەققانىيەتلىرىمىز» بولسا بىر ئەۋرەت لاتىسىغىلا ئوخشايدۇ، خالاس!» دەپ پەرياد كۆتۈرىدۇ («يەش.» 6:64، «1سام.» 3:2، «ئايۇپ» 42:5-6).

ئۇنىڭ ئۈستىگە، خۇدانىڭ ئۆز قانۇنىدىكى قايسى ئۇلۇغ ئەمر-نىزامىغا خىلاپلىق قىلىنغان بولسا، ئۇنىڭ يۈرگۈزىدىغان ھۆكۈم-جازالىرىمۇ دەل خىلاپلىق قىلىنغان ئەمرگە ئاساسەن ئۆلچىنىدۇ: – «ھەربىر ئوغرىلىق قىلغۇچى بۇ تەرىپىگە يېزىلغىنى بويىچە ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ» ۋە «قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ ھەربىرى شۇ تەرىپىگە يېزىلغىنى بويىچە ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ» دېيىلگەندەك.

ئىبرانيي تىلىدا «ئۈزۈپ تاشلىنىش» («نىككاھ» دېگەن پېئىل) ئادەتتە ئىنتايىن يىرگىنچلىك، نىجىس بىر نەرسىنى تازىلاپ تاشلاشنى كۆرسىتىدۇ؛ مۇقەددەس يازمىلاردىكى كۆپ يەرلەردە ئۇ كۆچمە مەنىدە ئىشلىتىلىپ، مەلۇم كىشىنىڭ يىرگىنچلىك قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۇنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىنى بىلدۈرىدۇ.

4-ئايەت بىزگە خۇدانىڭ گۇناھقا قاراتقان لەنىتىنىڭ چۈشۈرۈلۈشىنىڭ مۇقەررەرلىكى ھەم دەھشەتلىكىنىمۇ كۆرسىتىدۇ: –

«مەن ئۇنى چىقىرىمەن» – بۇ سۆزگە قارىغاندا، خۇدانىڭ رەزىللىككە چۈشۈرىدىغان ھۆكۈم-جازالىرىنى ئېلىپ كېلىدىغان، قىيامەت كۈنىگە تەييارلانغان شۇ لەنەت ھازىر خەزىنىسىدە ساقلاقلىق تۇرىدۇ.

– «ۋە ئۇ ئوغرىنىڭ ئۆيىگە ۋە مېنىڭ نامىم بىلەن يالغاندىن قەسەم ئىچكۈچىنىڭ ئۆيىگە كىرىدۇ».

نۇرغۇن كىشىلەر ئۆز گۇناھلىرىنىڭ پاش قىلىنىپ، قوشنىلىرى تەرىپىدىن جازالىنىشىدىن قېچىپ كەلگەن بولسىمۇ بەربىر خۇدادىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. «شۇنى ئوبدان بىلىشىڭلار كېرەككى، گۇناھىڭلار ئۆزۈڭلارنى قوغلاپ بېشىڭلارغا چۈشىدۇ» («چۆل.» 32:23).

لەنەت «ئۆيىگە كىرىدۇ» – گەرچە كۆپ ئادەملەر خۇدانىڭ جازالىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرالايمەن دەپ يۈرگەن بولسىمۇ، ھەتتا ئېگىز سېپىللار ۋە تۆمۈر دەرۋازىلارمۇ ئۇنىڭ ئالدىدىكى ھېچ توسالغۇ بولالمايدۇ.

«شۇنىڭ بىلەن ئۇ (لەنەت) ئۆيىدە قونۇپ...».

«قونماق» («كېچىلمەك») دېگەن پېئىل بىزگە خۇدا ئەۋەتكەن ھۆكۈم-جازالىرى ۋاقىتلىق، تېزلا ئۆتۈپ كېتىدىغان بىر ئىش ئەمەس، بەلكى تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلغۇچە بېجىرىلىدۇ، دەپ ئەسكەرتىدۇ.

خۇدا تارىختا كۆپلىگەن ۋەقەلەر ئارقىلىق ئىنسانىيەتكە ئۆز جازالىرىنى ئېنىق كۆرسىتىدىغان مىساللارنى كۆرسەتكەن؛ مەسىلەن، نۇھ پەيغەمبەر دەۋرىدىكى توپان («يار.» 7-باب)، سودوم ۋە گومورراھ شەھەرلىرىگە چۈشۈرۈلگەن ئوت («يار.» 19-باب)، ئېتىقادچىلار جامائىتىدە ئانانىيا ۋە سافىرانىڭ ئۆلۈشى («روس.» 5:1-11) — لېكىن بۇ جازالار ئۇنىڭ ئاخىردا گۇناھنى سۆيىدىغانلارنىڭ بېشىغا ياغدۇرىدىغان دەھشەتلىك بوران-چاپقۇنىنىڭ ئالدىنقى بىرنەچچە تامچىلىرى، خالاس، دېگىلى بولىدۇ.

ئاندىن لەنەت «ئۇنى (ئۆيىنى) ياغاچ-تاشلىرى بىلەن قوشۇپلا يەۋېتىدۇ» — بۇ يەردە گۇناھتىن ئۆز بېشىغا چۈشىدىغان جازانىڭ دەھشەتلىكىنى كۆرىمىز. گۇناھقا باغلانغان ھەربىر كىشى ۋە نەرسە مۇتلەق «ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ» ياكى «تازىلاپ تاشلىنىدۇ». خۇداغا تەۋە بولغانلار ئارىسىدا ھېچقانداق ناپاك ياكى رەزىل ئىش قالمايدۇ.

ئايەتنىڭ ئاخىرقى جۈملىسى «لاۋ.» 45:14دىكى كۆرسەتمىنى بىزگە ئەسلىتىدۇ. شۇ يەردە «پېسە-ماخاۋ كېسىلى باسقان ئۆي»نى قانداق بىر تەرەپ قىلىش كېرەكلىكى كۆرسىتىلىدۇ: — «بۇ ۋەجىدىن ئۇلار ئۆيىنى، يەنى ياغاچ-تاش ۋە ئارىلىق سۇۋىقى بىلەن بىللە چۇشۇرۇپ، ھەممىسىنى كۆتۈرۈپ شەھەرنىڭ سىرتىدىكى ناپاك بىر جايغا تاشلىۋەتسۇن». ئەمدى «پېسە-ماخاۋ كېسىلى» ئادەملەرنىڭ تېنى ۋە ئۆيلىرىنى قانداق بۇزۇۋەتكەن بولسا، گۇناھمۇ پانىي ۋە باقىي دۇنيادا ئادەملەرنىڭ روھ-قەلبىگە شۇنداق زىيان-زەخمەتنى يەتكۈزىدۇ. مۇشۇ لەنەت ئاقىۋىتىدىن بىردىنبىر قېچىپ قۇتۇلۇش يولى خۇدانىڭ غەزىپىدىن بىز ۋە گۇناھلىرىمىز بىلەن قوشۇلۇپ «تازىلىنىپ تاشلىنىش»ىمىزنىڭ ئورنىدا، ئۇنىڭ بىزنى گۇناھلىرىمىزدىن تازىلىشىدۇر. خۇداغا مىڭ تەشەككۈر! شۇ تازىلىنىش مەسىھنىڭ يارىلىرى ئارقىلىق ئېچىلغان شەپقەت-مەغپىرەت بۇلىقىدا بولۇپ، بۈگۈن ھەممىمىزگە قولىمىز يەتكۈدەك يېقىن تۇرۇپتۇ.

«ھالبۇكى، مەسىھ بىزنى تەۋرات قانۇنىدىكى لەنەتتىن قۇتۇلدۇرۇش

ئۈچۈن ئورنىمىزدا لەنەت بولۇپ بەدەل تۆلىدى. بۇ ھەقتە مۇقەددەس يازمىلاردا: «ياغاچقا ئېسىلغان ھەرقانداق كىشى لەنەتكە قالغان ھېسابلانسۇن» دەپ يېزىلغان» دېيەلەيدىغانلار نېمىدېگەن بەختلىكتۇر («گال.» 13:3، «قان.» 24:21).

بېشارەت توغرۇلۇق يەنە بىر سۆز قالدى. بېشارەتلىك ئاگاھلاندۇرۇش بىرىنچىدىن زەكەرىيانىڭ دەۋرىدىكىلەرگە بېرىلدى؛ ئاگاھلاندۇرۇش باشقا شەكىلدە 15:8-17دە قايتىلىنىدۇ. سۈرگۈنلۈكتىن قايتقان خۇدانىڭ «قالدى»سى ئىشەنچ-ئېتىقاد بىلەن خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسىنى قايتىدىن قۇرۇۋاتاتتى، خۇدا ۋە ئۇنىڭ يوللىرىنى ئىزدەپ يۈرۈۋاتاتتى. ئۇلار بۇ ياخشى باشلىنىشتىن ۋاز كەچمەي، شۇ يولدا داۋاملىق مېڭىشۋېرىشى كېرەك ئىدى. بىراق ئىككىنچى دەۋرگە كەلگەندە، مالاكى پەيغەمبەر يەنە ئۇلارنى دەل بىرخىل ئوغرىلىق بىلەن، يەنى خۇداغا ئاتاش كېرەك بولغان ئۆشرىلەر ۋە ھەدىيەلەرنى ئاياپ بەرمەيدىغىنى ئۈچۈن ئەيىبلەيدۇ («مال.» 8:3-9). شۇنىڭ بىلەن ئۇلار يەنە خۇدانىڭ ھۆكۈم-جازالىرى ئاستىدا قالىدۇ.

مەزكۇر بېشارەت خۇدانىڭ نامىغا نىدا قىلغان بارلىق ئادەملەرگە باغلىقتۇر؛ ھالبۇكى، بېشارەتنىڭ تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئاخىرقى زاماندا، مەسىھىيلەر (ئەيسا مەسىھنى رەب دەپ ئېتىراپ قىلغۇچىلار) ھەم يەھۇدىيلار ئارىسىدا ئېتىقادتىن «چوڭ يېنىش» (يەنى، ئىنتايىن نومۇسسىز ھالدا ئېتىقاد يولىدىن چەتلىنىپ كېتىش) بىلەن («2تېس.» 3:2-12، «1تىم» 1:4-3) ۋە شۇنداقلا قەبىھلىك-رەزىللىكنىڭ ئەۋجىگە چىقىشى بىلەن بولىدۇ. ئۆزلىرىنى «خۇدانىڭ خەلقى» دەپ ھېسابلىغانلارنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ ھالىتى شۇ چاغدا مۇنداق بولىدۇ: —

«پەرۋەردىگارغا ئىتائەتسىزلىك قىلماقتا، ۋاپاسىزلىق قىلماقتا،
ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىمەكتە،
زۇلۇمنى ھەم ئاسىيلىقنى تەرغىب قىلماقتا،
يالغان سۆزلەرنى ئويدۇرۇپ، ئىچ-ئىچىدىن سۆزلىمەكتە» دېگەندەك بولىدۇ («يەش.» 13:59).

شۇ چاغدا ئاخىرقى ئايرىلىش ياكى تازىلىنىش بولىدۇ، «رەزىللەر سوراق كۈنىدە تىك تۇرالمايدۇ،

گۇناھكارلار ھەققانىيلارنىڭ جامائىتىدە ھېچ بېشىنى كۆتۈرۈپ تۇرالمايدۇ» («زەب.» 5:1)، بارلىق گۇناھلار «مۇقەددەس زېمىن»دىن، شۇنداقلا «پۈتكۈل يەر يۈزىدىن» تازىلىنىدۇ («زەك.» 12:2).

يەتتىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش - سېۋەتتە ئولتۇرغان ئايال - «رەزىللىك» (11-5:5)

«ئاندىن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە چىقىپ ماڭا: «ئەمدى بېشىڭنى كۆتۈرگىن، نېمىنىڭ چىقىۋاتقىنىنى كۆرۈپ باق» ــ دېدى. مەن: «ئۇ نېمە؟» ــ دەپ سورىدىم. ئۇ ماڭا: «بۇ چىقىۋاتقان «ئەفاھ» سېۋىتىدۇر»، ۋە: «بۇ بولسا شۇ رەزىللەرنىڭ پۈتۈن زېمىندىكى قىياپىتىدۇر» ــ دېدى.
ئەفاھ سېۋىتىنىڭ ئاغزىدىن دۈملاق بىر قوغۇشۇن كۆتۈرۈلدى، مانا، ئەفاھ سېۋىتى ئىچىدە بىر ئايال ئولتۇراتتى.
ئۇ: «بۇ بولسا، رەزىللىك»تۇر» ــ دەپ، ئۇنى ئەفاھ سېۋىتى ئىچىگە قايتۇرۇپ تاشلاپ، ئەفاھنىڭ ئاغزىغا ئېغىر قوغۇشۇننى تاشلاپ قويدى.
بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا ئىككى ئايالنىڭ چىققانلىقىنى كۆردۈم؛ شامال ئۇلارنىڭ قاناتلىرىنى يەلپۈتۈپ تۇراتتى (ئۇلارنىڭ لەيلەكنىڭكىدەك قاناتلىرى بار ئىدى)؛ ئۇلار ئەفاھنى ئاسمان بىلەن زېمىننىڭ ئوتتۇرىسىغا كۆتۈردى. مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «ئۇلار ئەفاھنى نەگە كۆتۈرۈپ ماڭىدۇ؟» - دەپ سورىدىم.
ئۇ ماڭا: ئۇلار ئەفاھ ئۈچۈن «شىنار زېمىنى»دا بىر ئۆي سېلىشقا كەتتى؛ ئۆي بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن، ئەفاھ سېۋىتى شۇ يەردە ئۆز تۇرالغۇسىغا قويۇلىدۇ، ــ دەپ جاۋاب بەردى».

بىز ھازىر بەشىنچى بابتىكى ئىككى كۆرۈنۈشنىڭ سىرلىقراق بولغان ئىككىنچىسىنى كۆرەيلى.

بىز ئۇنىڭ تەبىرى ۋە مەنىسىنى «تولۇق چۈشىنىمىز» دېيەلمەيمىز (ئالىملارنىڭ ئۇ توغرۇلۇق پىكىرلىرىمۇ ھەرخىل بولۇپ كەلدى)، لېكىن ئۇنىڭغا «ئۇچۇر ئورام يازما»

كۆرۈنۈشى بىلەن تەڭ قارىساق، ئۇ بىزنى خۇدانىڭ ھازىرقى زاماندا گۇناھنى قانداق بىر تەرەپ قىلىۋاتقىنى توغرۇلۇق كۆپرەك خەۋەر بىلەن تەمىنلەيدۇ، دەپ ئىشىنىمىز.

بىرىنچى كۆرۈنۈش بولسا خۇدانىڭ ھەرتۈرلۈك گۇناھلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقىرىپ جازالايدىغانلىقىنى ئېنىق كۆرسىتىدۇ. شۇ جازالىرىنىڭ بەزىلىرى قىيامەت كۈنىدىن بۇرۇن چۈشۈرۈلىدۇ، ئەمما ئاخىر بېرىپ بارلىق گۇناھلار مۇتلەق ۋە تولۇق جازالىنىدۇ. ئەمدى قىيامەت كۈنىگىچە ئارىلىقتا قانداق بولىدۇ؟ بۇ تېما بىزچە يەتتىنچى كۆرۈنۈشنىڭ مەزمۇنىدۇر.

ئاخىر زامانغىچە (شۇ چاغدا گۇناھ تولۇق جازالىنىدۇ) پۈتۈن ئىنسانىيەتكە ياخشى بولسۇن دەپ خۇدا مېھرىبانلىقى بىلەن گۇناھنى چەكلەش ۋە تىزگىنلەشكە بىرنەچچە يوللارنى ئىشلىتىدۇ. بۇ ھەقىقەتنى روسۇل پاۋلۇس بىزگە: «ۋە ئۇنىڭ (يەنى دەججال، مەسىھنىڭ رەقىبىنىڭ) بەلگىلەنگەن ۋاقتى-سائىتى كەلمىگۈچە ئاشكارىلانماسلىقى ئۈچۈن نېمىنىڭ ئۇنى توسۇپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلىسىلەر. چۈنكى «قانۇنىي يوقاتقۇچى سىرلىق كۈچ» ئاللىقاچان يوشۇرۇن ھەرىكەت قىلماقتا؛ لېكىن بۇ ئىشلارنى ھازىرچە توسۇپ كېلىۋاتقان بىرسى باردۇر؛ ئۇ ئوتتۇرىدىن (يەنى يولنىڭ ئوتتۇرىسىدىن) چىققۇچە شۇنداق توسۇقلۇق پېتى تۇرىدۇ؛ ئاندىن ئاشۇ قانۇنىي يوقاتقۇچى ئاشكارىلىنىدۇ؛ بىراق رەب ئەيسا ئاغزىدىكى نەپىسى بىلەنلا ئۇنى يوقىتىدۇ، كەلگەن چاغدىكى پارلاق نۇرى بىلەن ئۇنى يوق قىلىۋېتىدۇ» – دەپ يەتكۈزىدۇ («2تېس.» 2:6-8). پاۋلۇس ئېيتقان «گۇناھنىڭ يولىنى توسقۇچى»نى مۇقەددەس روھنىڭ ئۆزىدىن ئىبارەت، دەپ قارايمىز. كۆزقارىشىمىزنىڭ سەۋەبلىرىنى شۇ مەكتۇپكە قوشقان ئىزاھاتلاردا بايان قىلدۇق. خۇدانىڭ مۇقەددەس روھىنىڭ ئىنسانلارنىڭ ۋىجدانىنى ئويغىتىپ، ھەركىمگە ئۆز گۇناھىنى ئايان قىلىپ، تەنبىھ بېرىشلىرى بىلەن گۇناھنى چەكلەيدۇ. لېكىن چەكلىگۈچى بولغان مۇقەددەس روھ «يولنىڭ ئوتتۇرىسىدىن چىققان»دا («يار.» 6:5نى ۋە «تېسالونىكالىقلارغا (2)»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نى كۆرۈڭ) ئىنسانلارنىڭ ھەربىرى ئار-نومۇسىنى ھەم ۋىجدانىنى تاشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن «دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەت»تىكى ۋەھشىي ئىشلار باشلىنىپ، دەججالنىڭ (مەسىھنىڭ رەقىبى)نىڭ مەيدانغا چىقىشى ئۈچۈن شارائىتلار ھازىرلىنىدۇ. دېمەك،

گۇناھنى چەكلەيدىغان ئەڭ چوڭ ئامىل مۇقەددەس روھنىڭ ئىنساننىڭ ۋىجدانىنى ئويغىتىشتۇر.

ھازىرقى زامانلاردا ئادەملەرنىڭ ۋاجدانى ئارقىلىق گۇناھنى تىزگىنلەيدىغان يەنە بىر چەكلىگۈچى بار – ئۇ بولسىمۇ دۇنيادىكى ئېتىقادچى جامائەتنىڭ دۇئا-تىلاۋەتلىرى ۋە بېرىشاتقان گۇۋاھلىقلىرىدۇر («مات.» 13:5، 14، «ئەف.» 8:5-16). ھەتتا خۇداغا سادىق بىرنەچچە گۇۋاھ بەرگۈچىلەرلا پۈتكۈل بىر ئەلنىڭ رەزىللىكىنى تىزگىنلىگەنلىكىگە تارىخ ئىسپات بېرىدۇ. مەسىلەن، رىم ئىمپېرىيەسى بويىچە تاماشا دەپ قارالغان بارلىق «گلادىياتورلۇق كۆرەشلەر» بىرلا ئېتىقادچىنىڭ جۈرئەتلىك گۇۋاھچىلىقى، شۇنداقلا شېھىت بولۇشى بىلەن توختىتىلغان. مەسىھىي ۋىلىيام ۋىلبېرفورسنىڭ يالغۇز دېگۈدەك جەددىي ۋە توختاۋسىز كۆرەشلىرى ئارقىلىق «قۇللۇق تۈزۈمى» ئاۋۋال ئەنگلىيەدە، ئاندىن ئامېرىكادا، ئاخىردا ياۋروپادا پۈتۈنلەي يوقىتىلغان. ئەمدى جامائەتنىڭ دۇئالىرى ۋە گۇۋاھچىلىقلىرىنىڭ تېگىدە تۈپ كۈچ بەرگۈچى ۋە ئىشلىگۈچى مۇقەددەس روھنىڭ ئۆزىدۇر، ئەلۋەتتە!

ھالبۇكى، يەنە بىر چەكلىگۈچى ئامىل بار، ئۇ بولسا بۇ يەتتىنچى كۆرۈنۈشتە بىزگە كۆرسىتىلىدۇ. ئاۋۋال تەپسىلاتلىرىغا قارايلى: –

5-ئايەت: «ئاندىن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتە چىقىپ ماڭا: «ئەمدى بېشىڭنى كۆتۈرگىن، نېمىنىڭ چىقىۋاتقىنىنى كۆرۈپ باق» – دېدى».

زەكەرىيا ئېھتىمال كۆرگىنىگە (ئالتىنچى كۆرۈنۈشكە) مەپتۇن بولۇپ كېتىپ، يەتتىنچىسىگە قاراشقا چاقىرىلغان بولسا كېرەك. مۇشۇ يەتتىنچى كۆرۈنۈشتە، «ئورام يازما»نىڭ پۈتكۈل پەلەستىن زېمىنىغا تەسىر يەتكۈزۈشكە «چىققىنى»دەك، يەنە بىرەر تەسىرلىك نەرسە «چىقىش» ئالدىدا تۇرغان بولسا كېرەك: – «مەن: «ئۇ نېمە؟» – دەپ سورىدىم. ئۇ ماڭا: «بۇ چىقىۋاتقان «ئەفاھ» سېۋىتىدۇر»، ۋە: «بۇ بولسا شۇ رەزىللەرنىڭ پۈتۈن زېمىندىكى قىياپىتىدۇر» – دېدى».

«ئەفاھ» بولسا ھەجىم ئۆلچىمى (ئۇن، بۇغداي قاتارلىق نەسلەرنى ئۆلچەيدىغان) تەخمىنەن 40 لىتىر كېلىدۇ. مۇشۇ يەردە «ئەفاھ» ھەم ئۆلچەم ھەم ئۆلچەيدىغان سېۋەتنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. ئايەتنىڭ ئاخىرقى قىسمىدىكى: «بۇ ئۇلارنىڭ

پۈتۈن زېمىندىكى قىياپىتىدۇر» دېگەندە «ئۇلارنىڭ» دېگەن سۆز «ئەفاھ»نىڭ كۆپىيىدىغانلىقىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن؛ ياكى بولمىسا، «ئۇلارنىڭ» دېگەن سۆز يۇقىرىدا ئېيتىلغان ئوغرى ۋە يالغانچىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. ئىبرانىي تىلىدا «قىياپەت» دېگەن سۆز «كۆز» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. مەنىسى بەلكىم: خۇدا ئۆز خەلقىنى ئۆز كۆزى بىلەن پىتەكلىگەندەك (زەبۇر، 32:8) شەيتانمۇ ئۆزىگە تەۋە بولغانلارنى «ئەفاھ» (سودا-سېتىقنىڭ سىمۋولى) ئارقىلىق باشقۇرىدۇ.

(8-7) «ئەفاھ سېۋىتىنىڭ ئاغزىدىن دۇملاق بىر قوغۇشۇن كۆتۈرۈلدى، مانا، ئەفاھ سېۋىتى ئىچىدە بىر ئايال ئولتۇراتتى.ئۇ: «بۇ بولسا، رەزىللىك»تۇر» ــ دەپ، ئۇنى ئەفاھ سېۋىتى ئىچىگە قايتۇرۇپ تاشلاپ، ئەفاھنىڭ ئاغزىغا ئېغىر قوغۇشۇننى تاشلاپ قويدى».

«ئەفاھ»نىڭ بىر ئايالنى يوشۇرغانلىقى كۆرۈنىدۇ. ئۇ سېۋەتتىن چىقماقچى بولغان بولسا كېرەك، لېكىن تەبىر بەرگۈچى پەرىشتە ئۇنى قايتىدىن ئىچىگە تاشلاپ، ئاندىن «قوغۇشۇن» ياپقۇنى ئۈستىگە تاشلايدۇ. «قوغۇشۇن ياپقۇ» ئىبرانىي تىلىدا «كىركەم» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ؛ ئادەتتە بۇ سۆز دۈگىلەك تەڭگە ياكى ئېغىرلىقنى بىلدۈرىدۇ. تەۋراتنىڭ قەدىمكى گرېكچە تەرجىمىسىدە (LXXدە) بۇ سۆز «تالانت» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئېنىقكى، ياپقۇنىڭ رولى ئايالنىڭ چىقىشىنى توسۇشتىن ئىبارەت ئىدى. شۇڭا بىز كۆرۈنۈشنى خۇدانىڭ «رەزىللىك»نى توسايدىغانلىقىنى ياكى چەكلەيدىغانلىقىنى سۈپەتلەيدىغان بىر رەسىمدۇر، دەپ قارايمىز.

«ئەفاھ» ۋە «تالانت» سودا-سېتىقتا كۆپ ئىشلىتىلگەچكە، دەل مۇشۇ ئىشلارغا سىمۋول بولىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز.

(9:5) «بېشىمنى كۆتۈرۈپ، مانا ئىككى ئايالنىڭ چىققانلىقىنى كۆردۈم؛ شامال ئۇلارنىڭ قاناتلىرىنى يەلپۈتۈپ تۇراتتى (ئۇلارنىڭ لەيلەكنىڭكىدەك قاناتلىرى بار ئىدى)؛ ئۇلار ئەفاھنى ئاسمان بىلەن زېمىننىڭ ئوتتۇرىسىغا كۆتۈردى».

بۇ ئايەت توغرۇلۇق تۆۋەندىكى ئويلىرىمىز بار: ــ

(ئا) مۇقەددەس يازمىلاردىكى سىمۋوللار ئارىسىدا ئاياللار دائىم دېگۈدەك روھىي كۈچلەر ياكى پرىنسىپلارغا ۋەكىل قىلىنىدۇ (مەسىلەن، «گال.» 4:21-31).

(ئە) مۇشۇ يەردە ئۇلاردا «لەيلەكنىڭ قاناتلىرى» بار، دېيىلىدۇ. لەيلەكلەر

مۇساغا چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە «ناپاك قۇشلار» دەپ ھېسابلانغاچقا («لاۋ.» 19:11)، مۇشۇ ئاياللار رەزىل روھىي كۈچلەرنى بىلدۈرىدۇ، دەپ قارايمىز.
(ب) لەيلەكلەرمۇ يولدىن ئازماي ئۇچىدۇ («يەر.» 7:8) ۋە بەك كۈچلۈك ئۇچىدۇ، ئەلۋەتتە.

(11-10) «مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «ئۇلار ئەفاھنى نەگە كۆتۈرۈپ ماڭىدۇ؟» - دەپ سورىدىم.
ئۇ ماڭا: ئۇلار ئەفاھ ئۈچۈن «شىنار زېمىنى»دا بىر ئۆي سېلىشقا كەتتى؛ ئۆي بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن، ئەفاھ سېپۈتى شۇ يەردە ئۆز تۇرالغۇسىغا قويۇلىدۇ، ــ دەپ جاۋاب بەردى».

«شىنار» بابىلىيەنىڭ باشقا بىر ئىسمى. ئۇنىڭ «ئۆي»ىنىڭ ياكى «تۇرالغۇ»سىنىڭ شۇ يەردە قويۇلۇشى ئەفاھنىڭ ئىچىدىكى ئايال نېمىگە ۋەكىللىك قىلسا، ئۇ ئىشنىڭ شۇ يەردە بولغان روھىي تەسىرى ئىنتايىن كېڭەيتىلىدۇ ھەم كۈچەيتىلىدۇ، دەپ كۆرستىلسە كېرەك.

شەك-شۈبھىسىزكى، يەھۇدىي خەلقى بابىلغا سۈرگۈن قىلىنغاندىن كېيىن، شۇنداقلا كۆپ باشقا ئەللەرگىمۇ تارقىتىلغىنىدىن كېيىن، ئۇلارنىڭ مىللىي خاراكتېرىدا چوڭ بىر ئۆزگىرىش پەيدا بولدى. دېھقان ۋە پادىچى خەلق تىجارەتچىلەرگە، سودىگەرلەرگە ۋە زەرگەرلەرگە ئايلىنىپ كەتتى. گەرچە بابىلدا ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يۇرتلىرىدا سۈرگۈن بولغاندا بۇتپەرەسلىك ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن يوقىتىلغان بولسىمۇ (چۈنكى ئۇلار چوقۇنغان بارلىق بۇتلار ئۆزلىرىنى بابىلنىڭ زۇلۇمىدىن قۇتقۇزمىغان)، لېكىن تېخىمۇ كۈچلۈك بىرخىل بۇتپەرەسلىك، يەنى پۇلپەرەسلىك ۋە سودا-سېتىققا بېرىلىش ئۇنىڭ ئورنىنى باستى. بۇ ئىشلار خۇداغا نىسبەتەن بۇتپەرەسلىككە ئوخشاش يىرگىنچلىكتۇر («كول.» 5:3). بۇ ئىشنىڭ ئۆزى ئالتۇنچى كۆرۈنۈشتە ئالاھىدە ئەيىبلىگەن گۇناھلارنى پەيدا قىلدى. بۇنىڭدا ئاموس پەيغەمبەر ئاگاھلاندۇرغاندەك: ««ئەفاھ» («كۈرە»)نى كىچىك قىلىپ، مىسقالنى چوڭ ئېلىپ، ئالدامچىلىق ئۈچۈن تارازىنى يالغان قىلىش» دېگەندەك ئازدۇرۇلۇشنىڭ خەتىرى ئىنتايىن چوڭ بولدى («ئاموس» 5:8). بۈگۈن يەھۇدىي خەلقى ئىخلاسمەنلىكى ياكى خۇداغا يېقىن ياشاۋاتقانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى سودا-سېتىقتا بولغان قابىلىيىتى بىلەن داڭقى چىققاندۇر.

مۇشۇ يەردە شۇنى ئېنىق دېگۈمىز باركى، خۇدانىڭ سۆز-كالامى بويىچە سودا-سېتىقنىڭ ئۆزى رەزىل ئىش ئەمەس، ئۇنى سەممىيلىك ۋە راستچىللىق بىلەن قىلغىلى بولىدۇ (مەسىلەن، «ياق.» 13:4-16دىكى جېكىلەشلەرنى كۆرۈڭ). مال-دۇنياغا ئىگە بولۇشنىڭ ئۆزىمۇ رەزىل ئىش ئەمەس؛ لېكىن شەيتاننىڭ كۆپ ۋەسۋەسىلىرىنى تونۇپ يېتەلەيدىغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى سودا-سېتىقنىڭ ۋە باي بولۇشنىڭ گۇناھقا ئازدۇرىدىغان ناھايىتى چوڭ خەتىرىنى بىلىدۇ. روسۇل پاۋلۇس تىموتىيغا دېگەندەك: «پۇلپەرەسلىك (پۇل ئۆزى ئەمەس) ھەرخىل رەزىللىكلەرنىڭ يىلتىزىدۇر» («2تىم.» 10:6).

ئەمدى كۆرۈنۈشنىڭ تەپسىلاتلىرىغا يەنە دىققەت قىلساق، «ئەفاھ»قا بابىلدا «تۇرالغۇ» بېرىلىدۇ — بۇ ئىش تارقىتىلغان ئىسرائىلنىڭ شۇغۇللىنىۋاتقان سودىسى ئاخىرى بىر سىستېما بولۇشقا تەرەققىي قىلىدۇ، دەپ پۈرىتىدۇ. تارىخىي ماتېرىياللاردىن مەلۇمكى، ھازىرقى زاماندىكى بانكىلاردا پۇل ئامانەت قويۇش ۋە قەرز بېرىش تۈزۈملىرى بابىل ۋە پارس ئىمپېرىيەلىرىدە باشلانغان؛ ئۇنىڭدا يەھۇدىي سودىگەرلەرنىڭ چوڭ تەسىرى بار، دەپ ئىشىنىمىز.

بۇ پاكىتلار تەبىئىي ھالدا ئويلىرىمىزنى روسۇل يۇھاننىغا تاپشۇرۇلغان «ۋەھىي» دېگەن كىتابتا «چوڭ سىر بولغان پاھىشە بابىل شەھىرى»گە ئېلىپ كېلىدۇ («ۋەھىي» 17-18-بابلار). «ۋەھىي»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بۇ ئىشلار ئۈستىدە سەل توختالغانىمىز. شۇ يەردە دېگىنىمىزدەك، كەلگۈسىدە ئىراقتا يېڭى بىر «بابىل شەھىرى» بەرپا قىلىنىدۇ. بېشارەت قىلىنغان «بابىل»: (1) يېڭى بىر شەھەرنى ۋە: (2) دىن ھەم بىرخىل ئىقتىسادىي تۈزۈم بىرلەشتۈرۈلگەن سىستېمىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ شەھەر پۈتكۈل دۇنيانىڭ ئىقتىسادىي مەركىزى بولىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز. شەھەر دۇنيا بويىچە: «ئالتۇن-كۈمۈش، قىممەتلىك ياقۇتلار، ئۈنچە-مەرۋايىت، .... شاراب، زەيتۇن مېيى، ئاق ئۇن، بۇغداي، كالا، قوي، ئات، ھارۋا ۋە ئىنسانلارنىڭ تەنلىرى ۋە جانلىرى دېگەن ماللىرى»نى ساتقۇچى ئەڭ چوڭ شەھەر بولىدۇ («ۋەھ.» 12:18-13). ئاخىرىدا ئۇ خۇدانىڭ دەھشەتلىك بىر ھۆكۈم-جازاسى بىلەن پۈتۈنلەي ۋە مەڭگۈگە يوقىتىلىدۇ.

يېقىندىكى ئىقتىسادىي كرىزىسلەر (2008) دۇنياغا بەزى سودا شىركەتلىرى ۋە بانكىلارنىڭ قانچىلىك ھوقۇق ۋە كۈچكە ئىگە ئىكەنلىكىنى پاش قىلدى. بەزى

ۋاقىتلاردا ئەللەرنىڭ تەقدىرىنى بىكىتكۈچىلەر ھۆكۈمەتلەر ئەمەس، بەلكى بىر-ئىككى چوڭ شىركەتلەر، خالاس. بىزنىڭ بۇ دەۋرىمىزدە «خەلقئارالىق شىركەتلەر»دىن بەزىلىرىنىڭ قانچىلىك كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمىز. بەزى يەرلەردە، مەسىلەن رۇسىيەدە، يەرلىك ھۆكۈمەتلەر ئۇلارنىڭ جىنايىي قىلمىشلىرىنى ھېچ باشقۇرالمايدۇ. كۆپ ئىشلاردا ئامېرىكا ۋە ياۋروپا ھۆكۈمەتلىرى چىقارماقچى بولغان سىياسەتلىرىدىن چوڭ شىركەتلەرنىڭ رازى بولغان-بولمىغانلىقىغا قارىشى كېرەك. ياۋروپادا بەزى چوڭ كارخانىلار (ئۆزلىرىنىڭ سودىسى تېخىمۇ روناق تېپىشى ئۈچۈن، ئەلۋەتتە) «دۇنياۋى ھۆكۈمەت» بەرپا قىلىنىشى كېرەك دەپ «كاتولىك چېركاۋ» بىلەن بىرلىشىپ تەشۋىقات قىلىشماقتا. دەل شۇ مەقسەتتە تەشكىللەنگەن بىرنەچچە مەخپىي گۇرۇپپىلارمۇ بار؛ شۇلاردا يەھۇدىي چوڭ تىجارەتچىلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ كۈچلۈك ئاۋازى بار. بۇ ۋەزىيەتلەر مۇقەددەس كىتابنىڭ ئاخىرقى بەتلىرىدە دېيىلگەن ئاخىرقى زاماندىكى «بابىل»نى ھاسىل قىلىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز.

ئۆزلىرىنى مەلۇم بىر گۇناھقا سېتىۋەتكەنلەر، ئادەملەر بولسۇن، ئەللەر بولسۇن ئاخىر بېرىپ دەل شۇ گۇناھقا ئەسىر بولۇپ ئۇنىڭغا قاتتىق قاپسىلىپ قېلىشى قورقۇنچلۇق بىر ھەقىقەتتۇر. «پەند.» 22:5دە دېيىلگەندەك: — «يامان ئادەمنىڭ ئۆز يامانلىقلىرى ئۆزىنى تۇزاقتا چۈشۈرىدۇ، ئۇ ئۆز گۇناھى بىلەن سىرتماقتا ئېلىنىدۇ».

ئەمما پەرىشتىنىڭ ئايالنى «ئەفاھ سېۋىتى ئىچىگە قايتۇرۇپ تاشلاپ، ئەفاھنىڭ ئاغزىغا ئېغىر قوغۇشۇننى تاشلاپ قويۇش» دېگەنلىك بولسا بىزگە تېخىمۇ چوڭقۇر بىر سىرنى ئېچىپ بېرىش ئۈچۈن كۆرسىتىلىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز؛ دېمەك، خۇدانىڭ ئادەملەرنىڭ مەلۇم گۇناھلارغا باغلىنىشىغا يول قويغانلىقى ئۇلارنى باشقا گۇناھلارغا بېرىلىپ كېتىشتىن چەكلەيدۇ. بۇنىڭ مەقسىتى، گۇناھنىڭ ئومۇمىي يۈزلۈك كۈچىيىپ كېتىشىگە چەك قويۇشتىن ئىبارەتتۇر. ئاددىي بىر مىسال، ھاراقكەش بولۇپ كەتكەن كىشى «بۇگۈنكى ھاراقنى نەدىن تاپارمەن؟» دېگەن نىيەتتىن باشقا ھېچقانداق رەزىل ئىشلارنى كۆزلىمەيدۇ. بۇ ھەقىقەت يەنە «ئەفاھ» دېگەن كۆرۈنۈشتە كۆرسىتىلىدۇ؛ چۈنكى پۇلپەرەسلىككە ۋە نەپسانىيەتچىلىككە باغلانغانلار (نىشانىغا يەتمىگۈچە) ئۆزلىرىنى باشقا كۆپ ئىشلاردىن تارتىشى كېرەك. چۈنكى ھازىرقى دۇنيادا كۆپ پۇل تېپىش ئۈچۈن باشقىلار بىلەن ھەمكارلىشىش

كېرەك. قەدىمكى دۇنيادا چىڭگىز خان قاتارلىقلار بىۋاستە زوراۋانلىق يولى بىلەن خالىغان نەرسىلەرنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىپ ئېلىۋېرەتتى. ئەمما ئۆزگىلەر بىلەن بىللە ھەمكارلىشىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئىشەنچىگە ئېرىشىش كېرەك؛ ئۇلارنىڭ ئىشەنچىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشلىرىنى (ھېچبولمىغاندا نىشانغا يەتكۈچە) بىرئاز «مەدەنىيەتلىك» كۆرسىتىشى كېرەك!

يەنە قىزىق بىر ئىش شۇكى، يەھۇدىيلار بەرپا قىلغان ۋە باشقۇرغان چوڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك كارخانىلار ۋە ئىگىلىكلەرگە كەلسەك، يەتتىنچى كۆرۈنۈشتە كۆرۈلگەندەك، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى دائىم ئىسرائىل چېگرىسىنىڭ سىرتىدا سودا قىلماقتا.

بۇلارنى «ئەفاھ»دا كۆرسىتىلگەن سىرنىڭ بىر قىسمى بولسا كېرەك، دەپ ئىشىنىمىز.

ئالتىنچى كۆرۈنۈش ۋە «ۋەھيي»نىڭ كېيىنكى بابلىرىدا ئايان قىلىنغاندەك، خۇدانىڭ ھۆكۈم-جازالىرى ئاخىرىدا يەر يۈزىدىكى «رەزىللىك»نىڭ مەركەزلىشىشى بولىدىغان مۇشۇ پۈتكۈل ئىقتىسادىي تۈزۈمنىڭ ئۈستىگە چۈشىدۇ. خۇدانىڭ ئاغزىدىن: «قەبىھلىك قىلغۇچى كىشى قەبىھلىكىنى قىلىۋەرسۇن؛ پەسكەش كىشى بولسا پەسكەشلىكىدە تۇرىۋەرسۇن؛ ھەققانىي كىشى بولسا ھەققانىيلىقىنى يۈرگۈزىۋەرسۇن؛ پاك-مۇقەددەس كىشى بولسا پاك-مۇقەددەسلىكتە تۇرىۋەرسۇن» دېگەن ئاخىرقى ھۆكۈم چىقىپ، ھەربىر ئادەم ئۆزى قانداق گۇناھقا باغلىنىپ قالغان بولسا، شۇ گۇناھقا خاس بولغان جازانىڭ ئاستىغا چۈشىدۇ.

سەككىزىنچى غايىبانە كۆرۈنۈش ـ جەڭ ھارۋىلىرى (8-1:6)

«ئاندىن مانا، مەن يەنە بېشىمنى كۆتۈرۈپ، ئىككى تاغ ئوتتۇرىسىدىن تۆت جەڭ ھارۋىسىنىڭ چىققانلىقىنى كۆردۈم. تاغلار بولسا مىس تاغلار ئىدى. بىرىنچى جەڭ ھارۋىسىدىكى قىزىل ئاتلار ئىدى؛ ئىككىنچى جەڭ ھارۋىسىدىكى قارا ئاتلار ئىدى؛ ئۈچىنچى جەڭ ھارۋىسىدىكى ئاق ئاتلار،

تۆتىنچى جەڭ ھارۋىسىدىكى كۆچلۈك چىپار ئاتلار ئىدى. مەن جاۋابەن مەن بىلەن سۆزلىشىۋاتقان پەرىشتىدىن: «تەقسىر، بۇلار نىمە؟» ــ دەپ سورىدىم.

پەرىشتە ماڭا جاۋابەن: «بۇلار پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسىنىڭ ھۇزۇرىدىن چىققان ئاسمانلارنىڭ تۆت روھى. قارا ئاتلار قېتىلغان ھارۋا شىمالىي زېمىنلار تەرەپكە كىرىدۇ؛ ئاقلار ئۇلارنىڭ كەينىدىن ماڭىدۇ؛ چىپارلار بولسا جەنۇبىي زېمىنلار تەرەپكە ماڭىدۇ. ئاندىن مۇشۇ كۆچلۈك ئاتلار چىقىپ يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق كېزىشكە ئالدىرايدۇ» ــ دېدى.

ئۇ ئۇلارغا: «مېڭىڭلار، يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق مېڭىڭلار» ــ دېدى؛ ئۇلار يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق ماڭدى. ۋە ئۇ ماڭا ئۈنلۈك ئاۋازدا: «قارا، شىمالىي يەر-زېمىنلار تەرەپكە ماڭغانلار مېنىڭ روھىمدىكى ئاچچىقنى شىمالىي زېمىن تەرەپتە بېسىقتۇردى» ــ دېدى».

بۇ سەككىزىنچى، شۇنداقلا ئاخىرقى كۆرۈنۈشتە خۇداغا قارشى بولغان يات ئەل كۈچلىرىنى ئاغدۇرىدىغان، خۇدا مەسىھنىڭ يىمىرىلمەس پادىشاھلىقىغا يول تەييارلاشقا ئەۋەتكەن كۆرۈنمەس جەڭ ھارۋىلىرى بىزگە ئايان قىلىنىدۇ.

پەيغەمبەر يەنە بىر قېتىم ئىلگىرىكى كۆرۈنۈش ئۈستىدە ئويلىنىپ، ئۇنىڭغا مەپتۇن بولۇپ كېتىپ، سەككىزىنچى كۆرۈنۈشكە قاراشقا چاقىرىلغان بولسا كېرەك. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئىككى تاغنىڭ ئارىسىدىن تۆت جەڭ ھارۋىسىنى كۆرىدۇ. ھارۋىلار ھەرخىل رەڭلىك ئاتلار تەرىپىدىن تارتىلىدۇ؛ بىرىنچىسىنى تارتقانلار قىزىل، ئىككىنچىسىنى تارتقانلار قارا، ئۈچىنچىسىنى تارتقانلار ئاق، تۆتىنچىسىنى تارتقانلار چىپار رەڭلىك، «كۈچلۈك» ئاتلار ئىدى.

(1) ئىككى تاغ

بۇ تاغلار ئىبرانىي تىلىدا «ھېلىقى تاغلار» دەپ ئاتىلىدۇ. شۇڭا ئۇلار زەكەرىيا پەيغەمبەرگە نىسبەتەن تونۇش تاغلار بولغان بولسا كېرەك. ئۇلار يەنە 5-ئايەتتە «پەرۋەردىگارنىڭ ھۇزۇرى» ياكى «پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسىنىڭ مەخسۇس

تۇرالغۇسى» بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا، بىزچە يېرۇسالېمدىكى «زىئون تېغى» ۋە «زەيتۇن تېغى»نى كۆرسەتسە كېرەك. چۈنكى باشقا «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بېشارەتلىرى بويىچە پەرۋەردىگار پۈتكۈل دۇنيادىكى ئەللەرنىڭ ئۈستىگە يۈرگۈزىدىغان ھۆكۈم-جازالىرىنىڭ بۇ ئىككى تاغنىڭ ئارىسىدىكى «يەھوشافاتنىڭ جىلغىسى» بىلەن زىچ مۇناسىۋىتى باردۇر («يو.» 2:3 – «يەھوشافات» – «پەرۋەردىگار ھۆكۈم چىقىرىدۇ» دېگەن مەنىدە). ئۇ خۇدا بەخت-بەرىكىتىنى پۈتكۈل دۇنياغا ئەۋەتىدىغان جاي بولۇشقا، شۇنداقلا كەلگۈسىدە پۈتكۈل يەر-زېمىننى ئىدارە قىلىشقا تاللىغان يەر – زىئون تېغى بولۇپ، ئۇنىڭ ھۆكۈم-جازالىرىمۇ شۇ يەردىن چىقىدۇ.

تاغلار «مىس» ياكى «تۇچ»تىن ھاسىل قىلىنغان بولۇپ، «مىس» بولغانلىقى خۇدانىڭ تۇرالغۇسىنىڭ كۈچى ھەم ئىنسانىنىڭ ئۆزلۈكىدىن ئۇنىڭغا يېقىن كېلەلمەيدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ؛ خۇدا ئۆز جەڭ ھارۋىلىرىنى «يۇلۇش، سۆكۈش، ھالاك قىلىش، ئۆرۈش، قۇرۇش» خىزمىتىگە ئەۋەتىدىغان بولسىمۇ، لېكىن ھېچكىم ئۇنىڭ چاقىرىقىسىز ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا كىرەلمەيدۇ.

ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇقەددەس كىتابتا «مىس» خۇدانىڭ ھۆكۈم-جازالىرىنىمۇ كۆرسىتىدۇ – مەسىلەن، خۇدانىڭ ئىنسانلارنى جازالاپ يامغۇر بەرمىگەنىدە «بېشىڭنىڭ ئۈستىدىكى ئاسمان مىستەك... بولىدۇ» دېيىلىدۇ («قان.» 23:28).

تاغلارنىڭ ئۆزى شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ ھۆكۈملىرىنىڭ ئۇلۇغلۇقى ۋە چوڭقۇر دانالىقىنى كۆرسىتىدۇ: «ھەققانىيلىقىڭ بۈيۈك تاغلاردەك، ھۆكۈملىرىڭ چوڭقۇر تىلسىمات دېڭىزلاردەكتۇر» («زەب.» 6:36)، «ئۇنىڭ ھۆكۈملىرى ئىزدىنىپ چۈشىنىشكە تېگى يوقتۇر! ئۇنىڭ يوللىرى ئىزدەپ تېپىشتىن شۇنچە يىراقتۇر! كىممۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئوي-مۇددىئالىرىنى چۈشىنىپ يەتتى؟» («رىم.» 34-33:11).

(2) جەڭ ھارۋىلىرى

تەبىر بەرگۈچى پەرىشتە 3-ئايەتتە تۆت جەڭ ھارۋىسىنى چۈشەندۈرۈپ: «بۇلار پۈتكۈل يەر-زېمىننىڭ ئىگىسىنىڭ ھۇزۇرىدىن چىققان ئاسمانلارنىڭ تۆت روھى» دەيدۇ.

بۇنىڭ ئاددىي چۈشەنچىسى شۇكى، ئاتلار ئەرشتىكى كۈچلەر ياكى پەرىشتىلەرگە

ۋەكىل بولىدۇ – ئۇلار «ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالغۇچى، كالامىنى ئىجرا قىلغۇچى، قۇدرىتى زور»، «ئىرادىسىنى ئادا قىلغۇچى خىزمەتكارلىرى»؛ مۇشۇ «شامالدەك ئىتتىك» ئۇچىدىغان قوشۇنلار خۇدانىڭ كۆرۈنمەس ئەلچىلىرىدۇر («زەب.» 20:103، 21، 4:104). شۈبھىسىزكى، بۇ سۆزلەرمۇ ئۇلار توغرىسىدا ئىپتىلغاندۇر: «خۇدانىڭ جەڭ ھارۋىلىرى تۈمەن-تۈمەن، مىليون-مىليوندۇر» («زەب.» 17:68).

ئاخىرقى كۆرۈنۈشنىڭ بىرىنچى كۆرۈنۈش (1:7-17) بىلەن زىچ مۇناسىۋەتى بار. بىرىنچى كۆرۈنۈشتە پەيغەمبەر پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ قىزىل ئاتقا مىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا چارلىغۇچى پەرىشتىلەرنىڭ بايانلىرىنى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن تۇرۇۋاتقىنىنى كۆرگەنىدى. پەرىشتىلەرنىڭ شۇ كۆرۈنۈشتە بولغان ۋەزىپىسى «يەر يۈزىدە ئۇيان-بۇيان كېزىپ» ئەللەرنىڭ ھال-ئەھۋالىنى، ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ خەلقىگە ۋە زېمىنىغا بولغان پوزىتسىيىسىنى كۆزىتىپ، ئىگىسىگە دوكلات قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى. ئەمدى پەيغەمبەر ئاخىرقى كۆرۈنۈشتە شۇ ئوخشاش پەرىشتىلەرنىڭ «خۇدانىڭ جەڭ ھارۋىلىرى»غا ئايلىنىپ، خۇدانىڭ ھۆكۈم-جازالىرىنى شۇ ئەللەرگە يۈرگۈزۈشكە ئەۋەتىلگەنلىكىنى كۆرىدۇ. چۈنكى بىرىنچى كۆرۈنۈشتە ئىپتىلغاندەك، خۇدا شۇ ئەللەرگە قاراپ «قاتتىق غەزەپلەندى»؛ چۈنكى ئۇ ئۇلار ئارقىلىق ئۆز خەلقىنى جازالىغىنىدا، «ئۇلار ھەددىدىن ئېشىپ خەلقىمگە زور ئازار قىلدى». خۇدا ئۆز خەلقىنى سۈرگۈنگە چىقىرىپ تارقاتقۇزغىنى بىلەن ئۇلارنى ھەرگىز تاشلىۋەتكىنى يوق.

(3) ئاتىلارنىڭ رەڭلىرى

ئەمدى ئاتلارنىڭ سانى ۋە رەڭگى توغرىسىدىكى بىرقەدەر قىيىن نۇقتا ھەققىدە توختىلىمىز.

«تۆت»تىن ئىبارەت بۇ سان ئىسرائىلنى تارقاقلاشتۇرغان تۆت ئىمپېرىيەگە ۋەكىل بولغان «تۆت مۈڭگۈز» توغرىسىدىكى ئىككىنچى كۆرۈنۈشنى ئېسىمىزگە كەلتۈرىدۇ. شۇ تۆت ئىمپېرىيەنىڭ ھۆكۈم سۈرۈش ۋاقتى «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى»دىن ئىبارەت بولىدۇ («لۇقا» 24:21)؛ مەسىھنىڭ پادىشاھلىقى، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ

ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈشى ۋە بەخت-بەرىكەتكە ئېرىشىشى ئۈلارنىڭ ئاغدۇرۇلۇشى ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقىدۇ.

«تۆت جەڭ ھارۋىسى» يەنە ئاسماننىڭ «تۆت روھى»نى ياكى «تۆت شامىلى»نى كۆرسىتىدۇ (ئىبرانىي تىلىدا «روھ» ۋە «شامال» بىر سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ). «دان.» 1:7-3دە «تۆت تەرەپتىن شامال چىقىپ، «ئۇلۇغ دېڭىز» (يەنى «ئوتتۇرا دېڭىز») يۇزىگە ئۇرۇلماقتا ئىدى. دېڭىزدىن شەكىللىرى بىر-بىرىگە ئوخشىمايدىغان تۆت زور مەخلۇق چىقتى» دەپ ئوقۇيمىز. بۇ «تۆت شامال»نىڭ ئۇرۇلۇشى بىلەن شۇ «تۆت مەخلۇق» (ھەربىرى ئايرىم-ئايرىم بىر ئىمپېرىيەنى كۆرسەتكەن) چىقتى. ئەمدى زەكەرىيا كۆرگەن كۆرۈنۈشتە خۇدانىڭ شۇ تۆت شامالنى شۇ ئىمپېرىيەلەرنى ئاغدۇرۇشقا ئەۋەتكىنىنى كۆرىمىز. بۇ كۆرۈنۈشتىن دۆلەت-ئىمپېرىيەلەرنىڭ مەيلى قۇرۇلۇشى ياكى غۇلىشى بولسۇن، ئەمەلىيەتتە خۇدانىڭ ئىرادىسى ۋە كۈچ-قۇدرىتى بىلەن بولىدۇ (ئاشكارە بولسۇن ياكى يوشۇرۇن ۋاستىلەر بىلەن، تەبىئىي ھالدا ياكى پەرىشتىلەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن بولسۇن)، دەپ ئۆگىنىمىز.

ئەمدى مەزكۇر كۆرۈنۈشنىڭ مەنىسى ۋە «تۆت مۈڭگۈز ۋە تۆت ھۈنەرۋەن» توغرىسىدىكى كۆرۈنۈشنىڭ (1:18-21) مەنىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا نېمە پەرق بار؟ ئەگەر ئوخشاش ئىشنى كۆرسەتسە، سەككىزىنچى كۆرۈنۈشنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بار؟ پەرقى ۋە ئەھمىيىتى دەل شۇكى، «تۆت مۈڭگۈز ۋە تۆت ھۈنەرۋەن» توغرىسىدىكى كۆرۈنۈشتە خۇداغا ۋە ئۇنىڭ خەلقىگە قارشى چىققان شۇ تۆت ئىمپېرىيەنى ئاغدۇرىدىغان تۆت باشقا ئەل كۆرسىتىلىدۇ؛ لېكىن سەككىزىنچى كۆرۈنۈشتە شۇ تۆت ئاغدۇرغۇچى ئەلنىڭ قىلغانلىرىنىڭ كەينىدە خۇدانىڭ كۆرۈنمەس قۇدرەتلىك روھىي كۈچلىرى تۇرىدۇ، دەپ كۆرىمىز. ئەمەلىيەتتە بارلىق تەبىئىي ھادىسلەرنىڭ كەينىدە ھەمدە ئىنسانلارنىڭ بارلىق مۇددىئا-مەقسەتلىرى ۋە ھەرىكەتلىرىنىڭ كەينىدە خۇدانىڭ مەڭگۈلۈك مۇددىئا-مەقسەتلىرى، كۈچ-قۇدرىتى ۋە ئەرشتىكى ساناقسىز كۆرۈنمەس قوشۇنلىرىنىڭ ھەرىكەتلىرى تۇرىدۇ.

ئەمدى ئاتلارنىڭ رەڭلىرىگە كېلەيلى. بۇلارنى چۈشىنىش بىر قەدەر تەسرەك. پەيغەمبەر تۆت جەڭ ھارۋىسىنى كۆرىدۇ، بىرىنچىسىگە قوشۇلغان ئاتلار قىزىل، ئىككىنچىسىدىكى ئاتلار قارا، ئۈچىنچىسىدىكى ئاق ۋە تۆتىنچىسىدىكى چىپار

رەڭلىك ئىدى؛ مۇشۇ تۆتىنچىسىدىكى ئاتلار يەنە «كۈچلۈك» ئاتلار دەپ قارىلىدۇ. قىزىق يېرى شۇكى، تەبىر بەرگۈچى پەرىشتە بىرىنچى جەڭ هارۋىسىدىكى قىزىل ئاتلار توغرۇلۇق هېچقانداق چۈشەندۈرمەيدۇ (5-7-ئايەتلەر). قارا ۋە ئاقلار «شىمالىي زېمىن»غا قاراپ ماڭىدۇ، چىپار رەڭلىكلەر ئاۋۋال جەنۇبىي تەرەپكە ماڭىدۇ، ئاندىن «مۇشۇ كۈچلۈكلەر»نىڭ (3-ئايەتتە ئۇلار يەنە «چىپار رەڭلىكلەر» دەپ ئاتىلىدۇ) ئايرىم بىر دۇنياۋى ۋەزىپىنى ئۆتىمەكچى بولغانلىقى كۆرۈنىدۇ.

شەرھچىلەر بۇ سىرلىق جەڭ هارۋىلىرى توغرۇلۇق كۆپ پىكىرلەردە بولۇپ كەلمەكتە. هالبۇكى، بۇ توغرۇلۇق داۋۇت بارون ئالىمنىڭ چۈشەندۈرۈشىنى ئاددىي، چۈشىنىشلىك ۋە ئورۇنلۇق دەپ قارايمىز: –

مەزكۇر تۆت جەڭ هارۋىسى ئاسمانلارنىڭ «تۆت شامىلى» ياكى «تۆت روهى»دۇر؛ شۇڭا ئۇلار «دانىيال» 2- ۋە 7-بابتا كۆرسىتىلگەن تۆت يات ئىمپېرىيە، يەنى «تۆت مۈڭگۈز ۋە تۆت هۈنەرۋەن» دېگەن ئىككىنچى كۆرۈنۈشتە كۆرسىتىلگەن تۆت ئىمپېرىيە ئەمەس. لېكىن بۇ «تۆت شامال»نىڭ شۇ «تۆت «مۈڭگۈز» دەپ ئاتالغان تۆت ئىمپېرىيە بىلەن زىچ مۇناسىۋىتى باردۇر. «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى» دەل شۇ تۆت ئىمپېرىيەنىڭ هۆكۈم سۈرگەن ۋاقىتلىرىدىن تەركىب تاپىدۇ.

بۇ تۆت ئىمپېرىيە تەرتىپ بويىچە بابىل ئىمپېرىيەسى، مېدىئا-پارس ئىمپېرىيەسى، گرېك ئىمپېرىيەسى (ياكى گرېك-ماكېدونىيە ئىمپېرىيەسى) ۋە رىم ئىمپېرىيەسىدۇر. «بۇ يەهۇدا، ئىسرائىل ۋە يېرۇسالېمنى تارقىتىۋەتكەن مۈڭگۈزلەردۇر» (19:1). بۇلارنىڭ ئەرشتىكى كۆرۈنمەس كۈچلەر بىلەن ئاغدۇرۇلۇشى ئاخىرقى كۆرۈنۈشنىڭ مەزمۇنىدۇر. ئەمما بۇ ئىمپېرىيەلەر كۆرۈنۈشتە ۋە بېشارەتتە بىرگە كۆرۈنگىنى بىلەن، ئۇلار ئەمەلىيەتتە ۋاقىت-دەۋرلەر بىلەن بىر-بىرىدىن ئايرىلغان.

مەزكۇر كۆرۈنۈشلەر زەكەرىياغا ئايان قىلىنغان ۋاقىتتا، بابىل ئىمپېرىيەسى ئاللىقاچان مېدىئا-پارسلىقلار تەرىپىدىن ئاغدۇرۇلغانىدى. ئەمما پەيغەمبەر مۇشۇ يەردە شۇ چاغدا مېدىئا-پارسلىقلارنىڭ كەينىدە خۇدانىڭ كۆرۈنمەس جەڭ هارۋىسىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرىدۇ؛ هارۋىسىنىڭ قان قەرز ۋە ئىنتىقام ئالىدىغان «قىزىل ئاتلىرى» بار ئىدى. تۆت مۈڭگۈز ۋە تۆت هۈنەرۋەن توغرىسىدىكى كۆرۈنۈشتە كۆرۈنگەنگە ئوخشاش، سەككىزىنچى كۆرۈنۈشتە كۆرسىتىلگەن كۈچلۈك ئىمپېرىيەلەردىن بىرى (زەكەرىيا كۆرۈنۈشنى كۆرگەن ۋاقىتتا) ئاللىقاچان يوقىتىلغانىدى.

دەل شۇ سەۋەبتىن قىزىل ئاتلىق جەك ھارۋىسىنىڭ ۋەزىپىسى تىلغا ئېلىنمايدۇ؛ ئۇنىڭ ئىسرائىلغا زۇلۇم قىلغان، زېمىنىنى ۋەيران قىلغۇەتكەن تۇنجى ئىمپېرىيە بولغان بابىلنى ئۆرۈۋېتىش ۋەزىپىسى ئالللىقاچان ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇپ بولغانىدى. پەيغەمبەرنىڭ تۆت جەك ھارۋىسىنى كۆرۈشىنىڭ سەۋەبى (3-ئايەت) بۇ جەك ھارۋىلارنىڭ دەرۋەقە ئايرىلماس بىر پۈتۈن بولغانلىقى ئۈچۈن ئىدى؛ قايتىلايمىزكى، ئۇلار ۋەزىپىنى يۈرگۈزگەن دەۋر بولسا، بابىلدا بولغان سۈرگۈنلۈكتىن باشلاپ مەسىھنىڭ بۇ دۇنياغا قايتىپ كېلىشىگىچە بولغان ۋاقىت، يەنى «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى» بولىدۇ.

قارا ئاتلار بەلكىم ئاھ-زارلار، ماتەم تۇتۇش، شۇنداقلا ئاچارچىلىق ۋە ئۆلۈمگە ۋەكىل بولسا كېرەك («ۋەھ.» 5:6-6نى كۆرۈڭ)؛ ئۇلار ئېغىر ھۆكۈم-جازالارنى ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن «شىمالىي تەرەپكە» ماڭىدۇ؛ ئاندىن ««نۇسرەت قازىنىش»قا ۋەكىل بولغان «ئاق ئاتلار»مۇ («ۋەھ.» 2:6نى كۆرۈڭ) يەنە «شىمالىي تەرەپكە» ماڭىدۇ. چۈنكى بابىلدىن كېيىن نۆۋەت بويىچە مەيدانغا چىققان ئىمپېرىيەلەر ئاۋۋال مېدىئا-پارس ئىمپېرىيەسى، ئاندىن گرېك ئىمپېرىيەسىنىڭ ھەر ئىككىسى پەلەستىنگە نىسبەتەن «شىمالىي تەرەپ»تىكى كۈچلەر ئىدى.

شىمال تەرىپىگە بارغانلارغا ئوخشىمىغان ھالدا، «چىپار رەڭلىك ئاتلار» جەنۇبىي تەرىپىگە ماڭىدۇ. بۇلار بەلكىم 8:1دە «ئالا-تاغىل» دېگەن ئاتلار بىلەن بىر بولسا كېرەك (مۇشۇ «چىپار رەڭ» ئىلگىرىكى «قىزىل، قارا، ئاق» رەڭلەرنىڭ ئارىلاشمىسى بولۇش ئېھتىماللىقىمۇ بارمۇ؟).

پەلەستىننىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى دۆلەت مىسىر ئىدى. مەسىلەن، «دانىيال» 11-بابتا كۆرسىتىلگەن ئىسرائىلغا قارشى تۇرغان «جەنۇبىي پادىشاھ» مىسىرنىڭ پادىشاھى ئىدى. ئەمما تۆتىنچى زور ئىمپېرىيە ئۈچىنچى ئىمپېرىيە، يەنى شۇ چاغدا چۈشكۈن ھالەتتە بولغان گرېك ئىمپېرىيەسى بىلەن سوقۇشقان بىرىنچى جاي بولسا مىسىر ئىدى؛ رىم ئىسرائىل خەلقى بىلەن ئۇچراشقان بىرىنچى جايمۇ مىسىر ئىدى. شۇ ئىشلار، يەنى رىمنىڭ گرېتسىيە بىلەن سوقۇشۇشى ۋە ئىسرائىلنىڭ رىم بىلەن ئۇچرىشىشى ئىسيان كۆتۈرگۈچى ئانتونى ۋە ئۇنىڭ ئىتتىپاقدىشى مەشھۇر مىسىرلىق مەلىكە كلېئوپاترانىڭ رىم بىلەن بولغان كۈرەشلىرى بىلەن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 63-يىلى باشلاندى.

ئەمما تۆتىنچى ئىمپېرىيەنىڭ ئۆزىدىن ئىلگىرىكىلەرگە ئوخشىمىغان ھالدا شىمالىي، جەنۇبىي، شەرقىي تەرەپلەرگىلا ئەمەس، بەلكى غەرب تەرەپكىمۇ كېڭىيىدىغانلىقىنى ئاخىر بېرىپ ھەتتا پۈتكۈل دۇنيانى دىگۈدەك سورايدىغانلىقىنى خۇدانىڭ روھى ئالدىنئالا كۆرسىتىدۇ. شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ روھىنىڭ ئىلھامى بىلەن مۇشۇ جەڭ ھارۋىسىدىكى ئاتلار جەنۇبىي تەرەپتىكى ۋەزىپىسىنى ئادا قىلغاندىن كېيىن «چىقىپ يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق كېزىشكە ئىنتىلىدۇ». شۇنداق ئىنتىلگەندە «پۈتكۈل يەر-زېمىنىنىڭ ئىگىسى» ئۇلارغا: «مېڭىڭلار، يەر يۈزىدە ئۇياق-بۇياق مېڭىڭلار» دەيدۇ. ئاخىرقى زاماندا شۇ رەزىل ئىمپېرىيەدە تۈرلۈك-تۈرلۈك ئۆزگىرىشلەر بولىدۇ؛ بۇ رەزىل ئىمپېرىيەنى ئاغدۇرۇۋېتىشقا بۇيرۇق بېرىلگۈچە، ئۇنىڭ بارلىق ئۆزگىرىشلىرىگە ئاساسەن شۇ «تۆت روھ» ئۇنىڭ ھەر تەرەپلىك ھەرىكەتلىرىنى چەكلەپ، رەزىل ئىستەكلىرىگە قارشى چىقىپ تاقابىل تۇرۇشى ئۈچۈن «ئۇيان-بۇيان مېڭىش»قا توغرا كېلىدۇ.

شۇڭا «چىپار رەڭلىك» ئاتلار شۇ ھەرىكەتنى قىلغاندا ئالاھىيدە «چىپار رەڭلىك» ئەمەس، بەلكى «كۈچلۈك» دەپ ئاتىلىدۇ (7-ئايەت). شۇ ئاخىرقى ئىمپېرىيەنىڭ كۈچى مۇشۇ ئايەتلەردە كۆرۈنىدۇ: — «ئۇنىڭدىن كېيىن كېچىدىكى غايىبانە كۆرۈنۈشلەردە، قاراپ تۇرغىنىمدا، مانا تۆتىنچى بىر مەخلۇق پەيدا بولدى. ئۇ ئىنتايىن قورقۇنچلۇق، دەھشەتلىك ۋە ئاجايىب كۈچلۈك ئىدى. ئۇ يوغان تۆمۈر چىشلىرى بىلەن ئوۋنى چايناپ يۇتۇپ، ئاندىن قالدۇقىنى پۇتلىرى بىلەن دەسسەپ-چەيلەيتتى. ئۇ ئالدىنقى بارلىق مەخلۇقلارغا ئوخشىمايتتى. ئۇنىڭ ئون مۈڭگۈزى بار ئىدى» («دان.» 7:7).

شۇڭا، ئاخىرقى ئىمپېرىيە ئىنتايىن كۈچلۈك بولغاچقا، ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرىدىغان پەرىشتىلەرمۇ ناھايىتى كۈچلۈك بولۇشى كېرەك، ئەلۋەتتە.

گەرچە رەزىل ئىنسانلارنىڭ كۈچى بىزگە نىسبەتەن قورقۇنچلۇق بولسىمۇ، گەرچە قاراڭغۇلۇقنىڭ كۈچلىرىمۇ ئىنتايىن كۈچلۈك بولسىمۇ، خۇدانىڭ كۆرۈنمەس كۈچلىرى ئۇلاردىن زىيادە كۈچلۈكتۇر، ئۇ ئۇلارغا پۈتۈنلەي تاقابىل تۇرالايدۇ.

8-ئايەتكە ئۆتەيلى: —

«ۋە ئۇ ماڭا ئۈنلۈك ئاۋازدا: «قارا، شىمالىي يەر-زېمىنلار تەرەپكە ماڭغانلار مېنىڭ روھىمدىكى ئاچچىقنى شىمالىي زېمىن تەرەپتە

بېسىقتۇردى» ــ دېدى».

مۇشۇ يەردە «روھىم» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلدا بەزىدە «غەزەپ»نى بىلدۈرىدۇ ۋە مۇشۇ يەردىمۇ شۇ مەنىدە بولسا كېرەك. «روھ»نىڭ شۇ مەنىدە ئىشلىتىلىشى «ھاك.» 3:8، «توپ.» 4:10دىمۇ كۆرۈنىدۇ. شۇڭا 8-ئايەت: ــ شىمالىي تەرەپكە ماڭغان كۆرۈنمەس قوشۇنلار خۇدانىڭ غەزىپىنى ئېلىپ بېرىپ، ئۇنى شۇ يەردىكىلەرنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرگەن، دېگەن مەنىدە بولىدۇ (ئوخشاش ئىبارە «يەھ.» 36:3دە تېپىلىدۇ: ــ «خۇدانىڭ غەزىپى شۇنداقلارنىڭ ئۈستىدە تۇرىدۇ»).

مۇشۇ 8-ئايەتتە شىمالىي تەرەپتىكىلەرنىڭ تىلغا ئېلىنىشىنىڭ سەۋەبى بەلكىم: (1) بابىلنىڭ ئالللىقاچان خۇدانىڭ جازاسىنى تارتقانلىقىنى تەكىتلەش ئۈچۈن؛ (2) شۇ چاغدا ئىسرائىلغا ھۆكۈمرانلىق قىلىپ زۇلۇم سېلىۋاتقان ئىمپېرىيە، يەنى پارس ئىمپېرىيەسىنىڭ («نەھ.» 9:36، 37) خۇدانىڭ غەزىپىنىڭ ئوبيېكتى ئىكەنلىكىنى، پات ئارىدا ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ «روھىي جەڭ ھارىسىنىڭ ئاتلىرى»نىڭ ئاياغ ئاستىدا بېسىلىدىغانلىقى كۆرسىتىلىش ئۈچۈن؛ (3) ئاخىرقى زامانلاردا ئاخىرقى ئىمپېرىيە، دەججالنىڭ پادىشاھلىقى ئۆز كۈچلىرىنى يەنە بىر قېتىم «شىمالىي تەرەپ»تە، يەنى «شىنار زېمىنى»دا، بابىل شەھىرىدە ۋاقىتلىق مەركەزلەشتۈرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈندۇر.

ئاندىن خۇدانىڭ ھۆكۈم-جازالىرى ئاسماندىن تۆكۈلىدۇ، دەججالنىڭ سەلتەنىتى ئاغدۇرۇلۇپ، مەسىھنىڭ سەلتەنىتى بەرپا قىلىنىدۇ: ــ «ھەر يۇرت، ھەر تائىپە، ھەر خىل تىلدا سۆزلىشىدىغانلار ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولسۇن دەپ، سەلتەنەت، شۆھرەت ۋە پادىشاھلىق ھوقۇقى ئۇنىڭغا بېرىلدى. ئۇنىڭ سەلتەنىتى مەڭگۈلۈك سەلتەنەتتۇر، ئۇنىڭ پادىشاھلىقى مەڭگۈ ھالاك قىلىنمايدىغاندۇر» («دان.» 14:7).

مەسىھنىڭ «ھەققانىيلىقىنىڭ تەختى»نىڭ زېمىن تېگىنىڭ ئۈستىگە تىكلىنىپ، مەسىھنىڭ مۇتلەق ئىخلاسمەن بىر ئىسرائىل ئارقىلىق دۇنياغا ھۆكۈم سۈرۈشى تارىخنىڭ ئەزەلدىن بېكىتىلگەن توپ ۋە ئۇلۇغ نىشانىدۇر. بىرىنچى، ئىككىنچى، ئۈچىنچى ئىمپېرىيەلەر مەيدانغا چىققان ۋە ئالللىقاچان تارىخ سەھنىسىدىن چۈشۈپ كەتكەندۇر. تۆتىنچى ئىمپېرىيە (خۇددى پەيغەمبەرلەر ئالدىنئالا ئېيتقاندەك) ئۇزۇن ۋاقىت داۋاملىشىدۇ (ھازىرمۇ داۋاملاشماقتا ــ «دانىيال»دىكى «قوشۇمچە

سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ). لېكىن خۇدا بىكىتكەن ۋاقىت پات ئارىدا كېلىدۇ –

«ھەم ئەللەر پەرۋەردىگارنىڭ نامىدىن،
يەر يۈزىدىكى شاھلار (سەن ئىسرائىلنىڭ) شان-شەرىپىڭدىن
ئەيمىنىدۇ» («زەب.» 15:102).

(3) بېشارەتلىك ھەرىكەت – باش كاھىن يەشۇئاغا تاج كىيدۈرۈش (6:9-15)

«پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ
سۈرگۈن بولۇپ كەلگەنلەردىن، يەنى ھەلداي، توبىيا ۋە يەدايادىن سوۋغاتلارنى قوبۇل قىلغىن؛ شۇ كۈنى ئۇلار بابىلدىن كېلىپ چۈشكەن ئۆيگە، يەنى زەفانىيانىڭ ئوغلى يوسىيانىڭ ئۆيىگە كىرگىن؛ شۇنداق، كۈمۈش ۋە ئالتۇننى قوبۇل قىلغىن، بۇلاردىن چەمبەرسىمان بىر تاجنى توقۇپ ۋە تاجنى يەھوزاداكنىڭ ئوغلى باش كاھىن يەشۇئانىڭ بېشىغا كىيگۈزگىن؛ ۋە يەشۇئاغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: قاراڭلار، «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان! ئۇ ئۆز تۈۋىدىن ئورنىدا شاخلىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرىدۇ» ــ دېگىن.

«بەرھەق، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرغۇچى دەل شۇ بولىدۇ؛ ئۇ شۇ شاھانە شان-شەرەپنى زىممىسىگە ئېلىپ، ئۆز تەختىگە ئولتۇرۇپ ھۆكۈم سۈرىدۇ؛ ئۇ تەختىدە ئولتۇرىدىغان كاھىن بولىدۇ؛ خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى ئېلىپ كېلىدىغان ھەمكارلىق ئۇلار ئىككىسى ئارىسىدا بولىدۇ.

مۇشۇ چەمبەرسىمان تاج پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىدا خەلەم، توبىيا، يەدايالارغا ۋە زەفانىيانىڭ ئوغلىنىڭ مېھرىبانلىقىغا بىر ئەسلەتمە ئۈچۈن قويۇلىدۇ. ۋە يىراقتا تۇرۇۋاتقانلار كېلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇش خىزمىتىدە بولىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ

مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر؛ ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ ئاۋازىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىساڭلار بۇ ئىش ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ».

سەككىز كۆرۈنۈشتىن كېيىن پەيغەمبەر ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك بىر «بېشارەتلىك ھەرىكەت»نى قىلىشقا بۇيرۇلىدۇ. تۆۋەندە ئېيتقىنىمىزدەك، بۇ ھەرىكەت شۇ كەچتىكى سەككىز كۆرۈنۈش ئارقىلىق يەتكۈزۈلگەن بېشارەتلەرنىڭ يۇقىرى پەللىسى ھېسابلىنىدۇ.

بېشارەتلىك ھەرىكەت بىزگە «رەزىللىكنىڭ مۆقەددەس زېمىندىن يوقىتىلىشى» ۋە دەججالنىڭ پۈتكۈل يەر يۈزىنى باشقۇرىدىغان ئىمپېرىيەسى ئاغدۇرۇلغاندىن كېيىنكى ئىشنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى، يەنى ھەقىقىي پادىشاھقا غا تاج كىيدۈرۈلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. شۇ پادىشاھ، يەنى «تەختكە ئولتۇرغان كاھىن» پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقىي ئىبادەتخانىسىنى قۇرىدۇ؛ يات ئەللىكلەرمۇ ئۇنىڭغا كىرەلەيدىغان بولىدۇ.

«پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ» دېگەن بۇ سۆزلەر (6-ئايەت) پەيغەمبەرگە بىۋاستە يەتكۈزۈلگەن بولۇپ، كۆرۈنۈشلەرنىڭ ئاخىرلاشقىنىنى ئايان قىلىدۇ. بۇ ئايەتلەر ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ – بىرىنچى قىسمى 9-11-ئايەتلەر بولۇپ، «بېشارەتلىك ھەرىكەت»نىڭ ئۆزىنى خاتىرىلەيدۇ، ئىككىنچى قىسمىدا (13-15) بېشارەتنىڭ ئۆزى خاتىرىلىنىدۇ.

بېشارەتلىك ھەرىكەت (9-11)

بېشارەتلىك ھەرىكەت مۇنداق ئەھۋالدىن باشلىنىدۇ: ــ ئۈچ مۆتىۋەر كىشى ئەسلىدە سۈرگۈن بولغان، ھازىر بابىلدا ئولتۇراقلاشقان يەھۇدىي خەلقىگە ۋەكىل بولۇپ، قۇرۇلۇۋاتقان ئىبادەتخانا ئۈچۈن ئالتۇن-كۈمۈشلەرنى ھەدىيە قىلىشقا يېرۇسالېمغا كەلدى (بۇ ئىش زەكەرىيا كۆرۈنۈشنى كۆرگەن كېچىسىنىڭ ئەتىسى ئەتىگەندە بولغان بولسا كېرەك). پەيغەمبەر بابىل دېگەن «يىراق يۇرت»تىن كەلگەن بۇ كىشىلەرنى كۆرۈشى بىلەنلا ئۇنىڭ روھىي كۆزلىرى مۇقەددەس روھ تەرىپىدىن ئېچىلغاچقا، شۇ كىشىلەر ئارقىلىق كەلگۈسى شەرەپلىك ئىبادەتخانا كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈلىدۇ؛ مەسىھنىڭ پادىشاھلىقىدا شۇ ئىبادەتخانا «بارلىق ئەل-يۇرتلار ئۈچۈن دۇئا قىلىنىدىغان ئۆي» («يەش.» 7:56) دەپ ئاتىلىپ، يات ئەللەر

«يىراقتىن» ئىبادەت يولىدا ئۆز سوۋغات-ھەدىيىلىرىنى ئېلىپ كېلىدىغان جاي بولىدۇ.

بۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر ئىشتا («يۇھ.» 20:12-33دە)، «يىراقتىن كەلگەن» بىرنەچچە گرېكلەر رەب ئەيسا مەسىھنىڭ ئالدىغا كىرمەكچى بولغاندا، (شۇ ۋاقىتقىچە رەببىمىز پەقەت يەھۇدىي خەلقى ئۈچۈنلا خىزمەتتە بولۇپ كەلگەن) ئۇ كەلگۈسىدىكى ئۆز ئۆلۈمىدىن كېيىنكى ئىشلارنى، يەنى مۇشۇ يات ئەللەرنىڭمۇ خۇدانىڭ پادىسىغا يىغىلىدىغانلىقىدىن بولىدىغان شان-شەرەپنى تىلغا ئالىدۇ («يۇھ.» 10:15-16).

مۇقەددەس چېدىرنىڭ دەۋرىدە ۋە سۇلايمان قۇرغان ئىبادەتخانىنىڭ دەۋرىدە «يات ئەللەر»نىڭ ئۇلارنىڭ ئىچىگە كىرىشىگە رۇخسەت يوق ئىدى. رەب ئەيسانىڭ كۈنلىرىدە ھېرود پادىشاھ قۇرغان ئىبادەتخانىدا بولسا «يات ئەللەر»نىڭ پەقەت ئەڭ تاشقىرىقى ھويلىسىغا كىرىشىگىلا بولاتتى؛ ئىچكىرىگە كىرسە ئۆلۈم جازاسى بېرىلەتتى. ئەمما ھازىر مەسىھ ئارقىلىق ئېچىلغان خۇدانىڭ ئالدىغا كىرىش يولى توغرۇلۇق مۇنۇلارنى ئوقۇيمىز: —

«لېكىن ئەسلى يىراقلاردا بولغان سىلەر ھازىر مەسىھنىڭ قېنى ئارقىلىق يېقىن قىلىندىڭلار؛ چۈنكى ئۇ بىزنىڭ ئىناقلىقىمىزدۇر، ئۇ ئىككى تەرەپنى بىر قىلىپ ئوتتۇرىدىكى ئارا تامنى چېقىۋەتتى» (ئەفەسۇسلۇقلار» 13:2، 14).

زەكەرىيا پەيغەمبەرگە بۇيرۇلغان ئىش مۇنداق: —

(ئا) زەفانىيانىڭ ئوغلى يوسىيانىڭ ئۆيىگە بېرىشى كېرەك. مۆتىۋەر كىشىلەر شۇ يەرگە كەلگەنىدى. 14-ئايەتتىن شۇنى كۆرىمىزكى، يوسىيا ھەقىقەتەن «ئىبراھىمنىڭ ئوغلى»غا مۇۋاپىق مېھماندوست بولۇپ، «مېھرىبانلىقى» بىلەن مۇشۇ مۇساپىرلارنى ئۆز ئۆيىدە قوندۇرغانىدى.

(ئە) زەكەرىيا «شۇ كۈنى» شۇ ئۆيگە كىرىپ، مۇشۇ مۇساپىرلار بابىلدىكىلەرگە ۋاكالىتەن ئېلىپ كەلگەن ئالتۇن-كۈمۈشلەردىن بىر قىسمىنى ئېلىپ، ئۇنىڭدىن بىر «تاج» ياسىشى كېرەك ئىدى. ئىبرانىي تىلىدا مۇشۇ سۆز كۆپلۈك شەكلىدە («ئاتاروت»)، يەنى «تاجلار» دېيىلىدۇ. «ئايۇپ» 36:31دە شۇ ئوخشاش سۆز ئىشلىتىلگەچكە، ئۇنىڭ مەنىسىنى «كۆپ چەمبىرەكلەردىن ئۆرۈلگەن چاچۋاغسىمان تاج» دەپ چۈشىنىمىز.

«ۋەھيي» 19-بابتا رەب ئەيسا مەسىھ «بېشىدا نۇرغۇن تاجى بولۇپ» دېيىلىدۇ؛ بۇمۇ گۈل چەمبىرەكتەك «كۆپ چەمبىرەكلەردىن ئۆرۈلگەن تاج» بولۇشى كېرەك.

(ب) زەكەرىيا مۇشۇ تاجنى يەشۇئانىڭ بېشىغا تاقىشى كېرەك. بۇ ئىشنىڭ تولۇق ئەھمىيىتى دەل بۇ تاجنىڭ يەشۇئانىڭ بېشىغا تاقىلىشىدا.

بېشارەت ئۆزى (12-15)

تاجنى يەشۇئانىڭ بېشىغا تاقىغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئۇنىڭغا مۇنداق خەۋەرنى يەتكۈزۈشى كېرەك ئىدى: —

««ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: قاراڭلار، «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان! ئۇ ئۆز تۇۋىدىن ئورنىدا شاخلىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرىدۇ» — دېگىن.

«بەرھەق، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرغۇچى دەل شۇ بولىدۇ؛ ئۇ شۇ شاھانە شان-شەرەپنى زىممىسىگە ئېلىپ، ئۆز تەختىگە ئولتۇرۇپ ھۆكۈم سۈرىدۇ؛ ئۇ تەختىگە ئولتۇرىدىغان كاھىن بولىدۇ؛ خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى ئېلىپ كېلىدىغان ھەمكارلىق ئۇلار ئىككىسى ئارىسىدا بولىدۇ».

بۇ مەسىھنىڭ ئىشلىرى توغرىسىدىكى بېشارەتلەردىن ئەڭ ئاجايىب ۋە ئەڭ قىممەتتە ئىگە بولغانلاردىن بىرىدۇر؛ ئۇ بىزگە: بىرىنچىدىن، قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ قانداق شەخس ئىكەنلىكىنى؛ ئىككىنچىدىن، قۇتقۇزغۇچىنىڭ كەلگۈسىدە ئولتۇرىدىغان ئورنىنى؛ ئۈچىنچىدىن، قۇتقۇزغۇچىنىڭ كەلگۈسى ۋەزىپىسىنى كۆرسىتىدۇ.

بېشارەتكە تەپسىلىي قارايلى: —

«قاراڭلار، «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان!» — ئەسلىدە دۇنياغا ھاياتنى ئاتا قىلىشقا كەلگەن ئىنساننىڭ رەسۋا قىلىنىپ ئاھانەتلىك بىر ئۆلۈمگە باشلانغان كۈنىدە ۋالىي پىلاتۇس دەل مۇشۇ سۆزلەر بىلەن ئەيسانى يەھۇدىي خەلقىنىڭ ئالدىغا چىقاردى: «قاراڭلار، شۇ ئىنسان!» («يۇھ.» 5:19).

ئەمما مۇشۇ يەردە بۇ سۆزلەر مەسىھ («شاخ»)نىڭ خۇدانىڭ كۆڭلىدىكىدەك بىردىنبىر ئادىمى، «ئەڭ ئېسىل ئادەم»، «پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە مۇكەممەل ۋەكىل بولغۇچى»، «خۇدانىڭ تولۇق سۈرەت-ئوبرازى» ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇ بىزنىڭ ئورنىمىزدا نىجاتقا ئېرىشكەندە «تىكەنلەردىن بولغان تاج» بىلەن كىيىنگەندىن كېيىن تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلەرنىڭ ئىنئامى ئۈچۈن «شان-شەرەپ ۋە شۆھرەتلەر تاج قىلىپ كىيدۈرۈلدۇ» ۋە «بارلىق مەۋجۇداتلار ئۇنىڭ پۇتى ئاستىدا بويسۇندۇرۇلدۇ» («زەب.» 5:8، «ئىبر.» 2:6-10).

خۇدا ئۆز مەسىھى توغرۇلۇق سۆز قىلغاندا تەۋراتتا تۆت مۇشۇنداق ئىبارە تېپىلىدۇ.

ئۇلار بولسا: —

«قاراڭلار،... شۇ ئىنسان!» (زەك.» 2:6)

«قاراڭلار،... مېنىڭ ئۆز قۇلۇم!» («يەش.» 1:42، 13:52)

«قاراڭلار،... سېنىڭ پادىشاھىڭ!» («زەك.» 9:9)

«مانا، خۇدايىڭلارغا قاراڭلار» («يەش.» 9:40)

مەسىھنىڭ ئىنجىلنىڭ «تۆت باياني»دا ئايرىم-ئايرىم تەكىتلەنگەن بۇ ئالاھىدە تۆت تەرىپى ئادەمنىڭ دىققىتىنى تارتىدۇ: (1) «ئىنسان!» («لۇقا»)، (2) «مېنىڭ قۇلۇم» («ماركۇس»)، (3) «سېنىڭ پادىشاھىڭ» («ماتتا»)، (4) «سىلەرنىڭ خۇدايىڭلار» («يۇھاننا»).

«قاراڭلار، «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان!» دېگەن سۆزلەر كاھىن يەشۇئاغا دېيىلگىنى بىلەن، كۆرسەتكەن ئوبيېكتى ھەرگىز يەشۇئانىڭ ئۆزى ئەمەس. يەشۇئا ھېچقاچان ھېچقانداق تەختكە ئىگە بولمىدى ۋە بولالمىدى؛ ئۇ مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قۇرۇشقا ھەمكارلاشقان بولسىمۇ، ئۇنىڭغا مەسئۇل ئەمەس ئىدى (زەرۇببابەل مەسئۇل ئىدى)؛ ۋە ئۇ ھېچقاچان «شاھانە شان-شەرەپ»نى كۆتۈرگەن ئەمەس. شۇڭا يەشۇئانىڭ مۇشۇ يەردە «تاجلىنىشى» پەقەت كەلگۈچى پادىشاھقا بېشارەتلىك رەسىم بولىدۇ.

بېشارەت بۇ ئالاھىدە ئىشلارنى ئالدىنئالا ئېيتىدۇ: —

(ئا) «تەختكە ئولتۇرغان بىر كاھىن بولىدۇ»

(ئە) «ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرغۇچى بولىدۇ»

(ب) «ئۇ شاھانە شان-شەرەپنى ئۆز زىممىسىگە ئالىدۇ» ۋە «ئۆز تەختىگە ئولتۇرىدۇ»

(پ) «يىراقتا تۇرۇۋاتقانلار كېلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇش خىزمىتىدە بولىدۇ».

پەقەت مەسىھنىڭ ئۆزى مۇشۇ ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. ئىنجىلدا گۇۋاھلىق بېرىلگەندەك، «ناسارەتلىك ئەيسا» ھەم كاھىن ھەم پادىشاھ بولدى؛ «يىراقتا تۇرۇۋاتقان» ئەللەر ئۇنىڭ «شاھانە شان-شەرىپى»نى ئېتىراپ قىلىپ كەلمەكتە؛ ۋە ئۇ ھازىرمۇ خۇدانىڭ ئۇلۇغ روھىي ئىبادەتخانىسى، يەنى بارلىق ئېتىقادچىلاردىن تەركىب تاپقان خۇدانىڭ جامائىتىنى قۇرماقتا («يۇھ.» 29:2، «ئەف.» 22:2).

باش كاھىن يەشۇئا ئۆزى تاجلىنىدىغان بېشارەتلىك ھەرىكەتنىڭ ئۆزىنى كۆرسەتمەيدىغانلىقىنى، شۇنداقلا كېيىنكى بېشارەتنىڭمۇ ئۆزىنى كۆرسەتمەيدىغانلىقىنى ئېنىق بىلەتتى. سەۋەبلىرى بولسا: ــ

(ئا) يەشۇئا لاۋىي قەبىلىسىدىن چىققان كاھىن بولغاچقا، ئۇنىڭغا تاج كىيگۈزۈلمەيتتى ياكى ھېچقانداق تەختكە ئولتۇرالمايتتى. تەۋرات دەۋرىدە خۇدانىڭ بېكىتكىنى بويىچە كاھىن بولۇشتىكى ۋە پادىشاھ بولۇشتىكى ئىمتىيازلار ئايرىم-ئايرىم قەبىلىلەرگە، يەنى لاۋىي ۋە يەھۇدا قەبىلىسىگە تەقسىم قىلىنغانىدى.

(ئە) ھېچقانداق پەيغەمبەر داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولمىغان ھەرقانداق كىشىنىڭ يېرۇسالېمدا بىرەر تەختكە ئولتۇرۇش ھوقۇقىغا ئىگە بولىدىغانلىقىنى قەتئىي بېشارەت قىلالمايتتى (خۇدا مۇشۇ ھوقۇقنى مەڭگۈگە داۋۇت ۋە ئەۋلادلىرىغا تەقدىم قىلغان).

ھالبۇكى، مۇشۇنداق تاجلىنىشى بىلەن يەشۇئا مەسىھنى ئالدىنئالا كۆرسىتىدىغان مۇكەممەل بىر رەسىم بولدى. مەسىلەن، «زەبۇر»دىكى 110-كۈيدە خۇدانىڭ ۋەكىلى بولغان پادىشاھ كۆرسىتىلىپ: ــ

«ئۇ غەزىپىنى كۆرسەتكەن كۈندە پادىشاھلارنى ئۇرۇپ يېرىۋېتىدۇ؛
ئۇ ئەللەر ئارىسىدا سوتلايدۇ» ۋە: ــ
«پەرۋەردىگار شۇنداق قەسەم ئىچتى،
ھەم بۇنىڭدىن يانمايدۇ: ــ
سەن ئەبەدئىلئەبەدگىچە مەلكىزەدەكنىڭ تىپىدىكى بىر كاھىندۇرسەن» دېيىلىدۇ.

3-بابتا يەشۇئاغا: «ئۇ ۋە ئۇنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان ھەمراھلىرىمۇ ... بېشارەتلىك ئادەملەر» (يەنى، «بېشارەتلىك بىر رەسىم») دېيىلگەن بولغاچقا، ئۇ مۇشۇ بېشارەتلىك ھەرىكەتنى كاھىنلىقى مەڭگۈ بولىدىغان

«شاھانىلىك كاھىن» مەسىھنى كۆرسىتىدۇ، دەپ چۈشىنىپ يەتكەن بولۇشى كېرەك.

زەكەرىيا پەيغەمبەر ئۆتكەن بۇ «بېشارەتلىك ۋەزىيە» يەنە مەسىھنىڭ «بىرىنچىدىن كاھىن، ئاندىن پادىشاھ» بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى يەشۇئا ئۆزى ئالىلقاچان باش كاھىن ئىدى؛ ئۇ شۇ سۈپىتىدە تۇرۇۋاتقاندا «تاج» ئۇنىڭغا بېرىلدى. شۇ ھەربكەت روسۇل پاۋلۇسنىڭ: «مەسىھ ئەيسا... ئىنسانلارنىڭ سىياقىغا كىرىپ، ئىنسانىي تەبىئەتتىن ئورتاقداش بولۇپ، ئۆزىنى تۆۋەن قىلىپ، ھەتتا ئۆلۈمگىچە، يەنى كرېستتىكى ئۆلۈمگىچە (كاھىنلىق يولىدا) ئىتائەتمەن بولدى؛ شۇڭا خۇدا ئۇنى ئىنتايىن يۇقىرى كۆتۈرۈپ مەرتىۋىلىك قىلدى» دېگىنىگە ئوخشاشتۇر («فىل.» 2:7-9).

بۇ «بېشارەتلىك ھەربكەت»نىڭ يەشۇئانى ئەمەس، بەلكى مەسىھنىڭ ئۆزىنى كۆرسەتكىنىگە: «قاراڭلار، «شاخ» دەپ ئاتالغان ئىنسان!» دېگەن سۆز كۈچلۈك ئىسپاتتۇر. چۈنكى 3-باب توغرۇلۇق توختالغىنىمىزدەك، تەۋراتتا «شاخ» دېگەن ئۇنۋان پەقەت مەسىھنى، شۇنداقلا ئۇنىڭ تۆت تەرەپلىمىلىك خىزمىتىنى كۆرسىتىدۇ.

«ئۇ ئۆز تۆۋىدىن ئورنىدا شاخلىنىدۇ» – دېمەك، مەسىھ ئۆز يىلتىزىدىن تەبىئىي ھالدا ئۆسىدۇ. بۇ سۆزلەر تەۋراتتا «مىس.» 23:10دىمۇ تېپىلىدۇ: «ھېچكىم ئۆز جايىدىن قوزغىلالماس بولدى». مۇشۇ ئىبارە، شۈبھىسىزكى، ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر ئالدىنئالا ئېيتقاندەك تۆۋەندىكى ئىشلارنى كۆرسىتىدۇ:

(1) نەسەب جەھەتتىن مۇشۇ شەرەپلىك «شاخ» ئىبراھىمنىڭ نەسلىدىن، يەھۇدا قەبىلىسىدىن، داۋۇتنىڭ جەمەتىدىن بولىدۇ؛

(2) يەر-زېمىن جەھەتتىن ئۇ «ئىممانۇئەلنىڭ زېمىنىدىن»، «بەيت-لەھەم ئەفراتاھ» دېگەن يېزىدىن چىقىشى كېرەك؛

(3) مۇشۇ ئىبارە يەنە شۈبھىسىزكى، مەسىھنىڭ «كېلىپ چىقىشى»نىڭ تۆۋەنلىكىنى، شۇنداقلا ئۇنىڭ شۇ تۆۋەن ئورنىدىن قەدەممۇقەدەم ئۇلۇغلىنىدىغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ. ئۇنىڭ دۇنياغا بىرىنچى كېلىشى ئاددىي ئىنسانىي تۇغۇت بىلەن بولغان بولسا، ئىككىنچى كېلىشى «ئاسمانلارنىڭ بۇلۇتلىرى»نىڭ ئۈستىدە بولىدۇ.

ئەمدى مەسىھنىڭ خىزمىتىگە كېلەيلى: –

«ئۇ ئۆز تۇۋىدىن ئورنىدا شاخلىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرىدۇ...بەرھەق، پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرغۇچى دەل شۇ بولىدۇ (ئىبرانىي تىلىدا «دەل شۇنىڭ ئۆزىدۇر»)».

بۇ سۆزنىڭ قايتىلىنىشى ۋە «ئۇ» دېگەن ئالماشنىڭ كۈچلۈك تەكىتلىنىشىنىڭ سەۋەبلىرى: —

(ئا) بۇ ئىشنىڭ جەزمەنلىكىنى، شۇنداقلا ئىشنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى تەكىتلەش ئۈچۈن؛

(ئە) مەسىھنىڭ ھەقىقىي، ئەبەدىي ئىبادەتخانىنى ئۆز تېنىدىن قۇرىدىغانلىقىنى تەكىتلەش ئۈچۈن بولۇشىمۇ مۇمكىن «يۇھ.» 2:19-22).

مۇشۇ بېشارەت كاھىن يەشۇئا ۋە شاھزادە زەرۇببابەلنى ئۇلارنىڭ ئىبادەتخانىنى قۇرۇشتىكى جاپالىق خىزمەتلىرىدە زور رىغبەتلەندۈرگەن بولسا كېرەك؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ بۇ قۇرۇش خىزمىتى مەسىھنىڭ كەلگۈسىدىكى تېخىمۇ ئۇلۇغ خىزمىتىگە، يەنى ئۇنىڭ «تېخىمۇ ئۇلۇغ ئىبادەتخانا»نى قۇرۇش خىزمىتىگە ئالدىنئالا كۆرسەتكەن «بېشارەتلىك رەسىم» بولدى («ھاگ.» 2:9).

ئەمدى بۇ بېشارەت ۋە تەۋراتتىكى باشقا بېشارەتلەر بويىچە، مەسىھ قايسى ئىبادەتخانىنى قۇرىدۇ؟

(ئا) تەۋراتتىكى كۆپ بېشارەتلەرگە ئاساسەن، مەسىھ دۇنياغا قايتىپ كېلىشى بىلەن ۋە شۇنداقلا ئىسرائىل خەلقى توۋا قىلغاندىن كېيىن ئۆزى ياكى ئۆز نارارەتچىلىكى ئاستىدا يېرۇسالېمدا يېڭى بىر جىسمانىي ئىبادەتخانىنى قۇرىدۇ. شۇ ئىبادەتخانا ئۇنىڭ «مىڭ يىللىق سەلتەنەت»تە «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى» بولىدۇ؛ «خۇدانىڭ يوللىرىنى ئۆگىنىپ، ئۇلاردا مېڭىش ئۈچۈن» «بارلىق ئەللەر ئۇنىڭغا قاراپ ئېقىپ كېلىشىدۇ»؛ شۇ ئۆي «بارلىق ئەل-يۇرتلار ئۈچۈن دۇئا قىلىنىدىغان ئۆي» دەپ ئاتىلىدۇ («يەش.» 2:2-4، 56:6-7، «مىك.» 4:1-7، «ئەز.» 40-43-بابلار).

(ئە) ھالبۇكى، «ئەڭ ئالىي بولغۇچى ئىنساننىڭ قوللىرى بىلەن ياسىغان جايلاردا تۇرمايدۇ». ئىنساننىڭ قوللىرى بىلەن ياسىغان بارلىق بۇنداق ئىبادەتخانىلار (خۇدانىڭ ئىرادىسى بىلەن قۇرۇلغان بولسىمۇ) پەقەت خۇدانىڭ ئەزەلدىن ئىنسان بىلەن تۇرغۇزماقچى بولغان ئالاقىسىنىڭ بىر ئىپادىسى ياكى رەسىمىدۇر، خالاس («1پاد.» 8:27، «يەش.» 66:1-2، «روس.» 7:48-50،

24:17، «2كور.» 1:5نى كۆرۈڭ).

ئەڭ ئۇلۇغ ئىبادەتخانا ««مەسىھنىڭ تېنى» بولغان ئىبادەتخانا»دۇر («يۇھ.» 19:2-22)، مانا بۇ خۇدانىڭ نىيىتىدىكى ئۆزى خالىغان مەڭگۈلۈك ۋە روھىي ئىبادەتخانىدۇر («ئەف.» 2:13-22، 10:3، «1پېت.» 2:4-10). ئۇ ئۇنىڭغا پەقەت ئۆز مېھىر-شەپقىتىگە ئاساسەن بارلىق ئېتىقاد قىلغۇچىلارنى كىرگۈزىدۇ، ئاندىن ئۇلارنى ئىبادانەتخانىنىڭ بىر قىسمى قىلىدۇ («1پېت.» 2:4-10)؛ مانا بۇ «جامائەت»، خۇدانىڭ ئۆيىدۇر. بۇ ئىنجىلدا ناھايىتى چوڭ تېمىدۇر؛ ئوقۇرمەنلەر ئىنجىلنى ئوقۇش ئارقىلىق بۇ توغرۇلۇق كۆپرەك ئىزدەنسۇن! «ھاگاي»دىكى قوشۇمچە سۆز»دىمۇ «خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسى» دېگەن ئاجايىب تېمىدا ئازراق سۆزلىدۇق.

«ئۇ شۇ شاھانە شان-شەرەپنى ئۆز زىممىسىگە ئالىدۇ»

«شان-شەرەپ» ئىبرانىي تىلدا «خود» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. بەزىدە «خود» «ئېغىرلىق»نى بىلدۈرىدۇ، ئەمما كۆپىنچە ۋاقىتلاردا «شاھانە شان-شەرەپنى»نى بىلدۈرىدۇ («يەر.» 18:22، «1تار.» 25:29، «دان.» 21:11). «خود» دائىم دېگۈدەك خۇدانىڭ ئالاھىدە شان-شەرىپىنى كۆرسىتىدۇ؛ بەزى چاغلاردا ئۇ خۇدا ھەيۋەت ئاتا قىلغان بەزى شەخسلەرنىڭ ھەيۋىسىنى بىلدۈرىدۇ؛ مەسىلەن، مۇسا ۋە يەشۇئا پەيغەمبەرلەر توغرۇلۇق («چۆل-باياۋاندىكى يۇرۇش» 20:28)، خۇدا سۇلايمانغا بەرگەن ھەيۋىسى توغرۇلۇق («1تار.» 25:29) ئىشلىتىلىدۇ. «زەبۇر» 1:21دە ئۇ شۈبھىسىزكى مەسىھنىڭ شان-شەرىپىنى كۆرسىتىدۇ.

ئىبرانىي تىلدا بۇ ئايەتتە «ئۇ» ئالاھىدە تەكىتلىنىدۇ: «باشقا ھېچكىشى ئەمەس، ئۇ ئۆزى ئىبادەتخانىنى قۇرىدۇ؛ باشقا ھېچكىشى ئەمەس، ئۇ ئۆزى شۇ شاھانە شان-شەرەپنى ئۆز زىممىسىگە ئالىدۇ» دېگەندەك. ھەم خىزمىتىدە ھەم ئالىدىغان ئىنئامىدا ئۇ تەڭداشسىزدۇر؛ «كالام ئىنسان بولدى ھەم ئارىمىزدا ماكانلاشتى؛ ۋە بىز ئۇنىڭ شان-شەرىپىگە قارىدۇق ــ ئۇ شان-شەرەپ بولسا، ئاتىنىڭ يېنىدىن كەلگەن، مېھىر-شەپقەت ۋە ھەقىقەتكە تولغان بىردىنبىر يېگانە ئوغلىنىڭكىدۇر» («يۇھ.» 14:1، 11:2نى كۆرۈڭ).

(ئا) ئۇ (مەسىھ)نىڭ ئۆزىنىڭ شان-شەرىپى بار، ئۇ يەر-يۈزىدە خىزمەت قىلغاندا شۇ شان-شەرەپ كۆرۈندى؛

(ئە) خۇددى يەشايا پەيغەمبەر ئۇ توغرۇلۇق «ئۇ ئالەم ئالدىدا كۆتۈرۈلىدۇ، يۇقىرى ئورۇنغا چىقىرىلىدۇ، ناھايىتى ئالىي ئورۇنغا ئېرىشتۈرۈلىدۇ» دېگەندەك («يەش.» 13:52)، ئۇ ئۆلۈمدىن تۇرۇپ «ئاسمانلارغا كۆتۈرۈلۈشى» بىلەن ئۇنىڭغا ھازىر تېخىمۇ كۆپ شەرەپ قوشۇلۇپ: «ھازىر شان-شەرەپ ۋە ھۆرمەت تاجى كىيدۈرۈلگەن» («ئىبر.» 9:2).

(ب) ئۇ دۇنياغا قايتىپ كېلىپ، «خۇدا ئۇنىڭ بارلىق دۈشمەنلىرىنى تەختىپەرى قىلىپ» («زەب.» 1:110) ئۇ ئۆزىنىڭ (دېمەك، ئۆزگە تەۋە بولغان) تەختىگە ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى سۈپىتىدە ئولتۇرىدۇ. شۇ چاغدا دەرۋەقە ئۇنىڭ بېشىدا «كۆپ تاجلار» بولىدۇ («ۋەھ.» 12:19)؛ چۈنكى خۇدائاتىسى ئۇنىڭغا شاھانە شان-شەرەپ قوشۇپلا قالماي، ئىنسانلارمۇ، بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ ئىسرائىلى ئۇنى ئۇلۇغلايدۇ؛ ئۇ داۋۇتنىڭ ھەقىقىي ئەۋلادى بولۇپ، تەختنىڭ «ھوقۇق ئىگىسى»دۇر («يار.» 10:49)؛ «ئۇ بولسا ئاتىسىنىڭ جەمەتى ئۈچۈن شەرەپلىك ھوقۇق-تەخت بولىدۇ؛ خەقلەر ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتىسىنىڭ بارلىق شۆھرەتلىرىنى يۈكلەيدۇ؛ يەنى بارلىق ئۇرۇق-نەسىللىرىنى، بارلىق كىچىك قاچا-قۇچىلارنى، پىيالە-جاملاردىن بارلىق كوپ-ئىدىشلارغىچە ئاسىدۇ» («يەش.» 22:22-24). شۇڭا: –

«ئۇ ئۆز تەختىگە ئولتۇرۇپ ھۆكۈم سۈرىدۇ» (13-ئايەت).

گەرچە ئۇنىڭ سەلتەنەتى مۇتلەق بولسىمۇ، بۇ سەلتەنەت پۈتۈنلەي مېھرىبانلىق بىلەن يۈرگۈزۈلىدۇ: –

«ئۇنىڭ كۈنلىرىدە ھەققانىيلار روناق تاپىدۇ؛
ئاي يوق بولغۇچە تىنچ-ئامانلىق تېشىپ تۇرىدۇ.
ئۇ دېڭىزدىن-دېڭىزلارغىچە،
ئەفرات دەرياسىدىن يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە ھۆكۈم سۈرىدۇ.
چۆل-باياۋاندا ياشاۋاتقانلار ئۇنىڭ ئالدىدا باش قويىدۇ؛
ئۇنىڭ دۈشمەنلىرى توپىلارنى يالايدۇ.
تارشىشنىڭ ۋە ئاراللارنىڭ پادىشاھلىرى ئۇنىڭغا ھەدىيەلەر تەقدىم قىلىدۇ،
شېبا ۋە سېبانىڭ پادىشاھلىرىمۇ سوۋغاتلار سۇنىدۇ.
دەرۋەقە، بارلىق پادىشاھلار ئۇنىڭ ئالدىدا سەجدە قىلىدۇ؛

پۈتكۈل ئەللەر ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولىدۇ؛
چۈنكى ئۇ پەرياد كۆتۈرگەن يوقسۇللارنى،
ياناھسىز ئىزىلگەنلەرنى قۇتۇلدۇرىدۇ؛
ئۇ يوقسۇل-ئاجىزلارغا ئىچىنى ئاغرىتىدۇ،
يوقسۇللارنىڭ جېنىنى قۇتقۇزىدۇ؛
ئۇلارنىڭ جېنىنى زۇلۇم-زومىگەرلىكتىن ھۆرلۈككە چىقىرىدۇ،
ئۇلارنىڭ قېنى ئۇنىڭ نەزرىدە قىممەتلىكتۇر.
يادىشاھ ياشىسۇن!
شېبانىڭ ئالتۇنلىرىدىن ئۇنىڭغا سۇنۇلىدۇ؛
ئۇنىڭ ئۈچۈن دۇئا توختاۋسىز قىلىنىدۇ؛
ئۇنىڭغا كۈن بويى بەخت تىلىنىدۇ؛
يەر يۈزىدىكى ھوسۇل مول بولىدۇ،
ھەتتا تاغ چوققىلىرىدىمۇ شۇنداق بولىدۇ.
ئۇلارنىڭ مېۋىسى لىۋاندىكى ئورمانلاردەك سىلكىنىدۇ؛
شەھەردىكىلەر بولسا دالادىكى ئوت-چۆپلەردەك گۈللىنىدۇ؛
ئۇنىڭ نامى مەڭگۈگە ئۆچمەيدۇ،
ئۇنىڭ نامى قۇياش بولمىغۇچە تۇرىدۇ؛
ئادەملەر ئۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىگە بەخت تىلەيدۇ،
بارلىق ئەللەر ئۇنى بەختلىك دەپ ئاتىشىدۇ» (زەبۇر»، 72-كۈيدىن).
سەلتەنىتىنىڭ شۇ مېھرىبانلىق خاراكتېرى كېيىنكى جۈملە بىلەن چۈشەندۈرۈلىدۇ:

« ئۇ تەختىكە ئولتۇرىدىغان بىر كاھىن بولىدۇ» (13-ئايەت).
زەكەرىياغا تاپشۇرۇلغان بارلىق بېشارەتلەردە كۆرسىتىلگەندەك، مۇشۇ يەردىمۇ «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ مەسىھ ۋە ئۇنىڭ خىزمىتى توغرۇلۇق دېگەنلىرىنىڭ تولىمۇ ئېخچام بىر يەكۈنى باردۇر.
ئۇ ھەقىقىي «مەلكىزەدەك»، «ھەققانىيەت پادىشاھى»، «سالېمنىڭ پادىشاھى»، يەنى «ئامانلىق پادىشاھى»دۇر؛ ئۇ لاۋىي كاھىنلىرىغا ئوخشىمايدۇ، ئۇنىڭ كاھىنلىقى «مەڭگۈلۈك بولىدۇ» («يار.» 14:18-20، «ئىبر.» 8:1-3).

ئۇ ھازىرمۇ ئۆزىنىڭ بارلىق خەلقى ئۈچۈن خۇدانىڭ ئوڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ دۇئا-تىلاۋەت قىلىۋاتقان كاھىندۇر («رىم.» 34:8، «ئىبر.» 2:5، 23:7-28، «1يۇھ.» 1:2). لېكىن ئۇ شۇ يەردىن دۇنياغا قايتىپ كېلىپ تەختىنى ئىگىلەپ، يەر يۈزىدە شۇ مۇتلەق سەلتەنىتىنى يۈرگۈزگىنىدىمۇ ئۇ يەنىلا «بىلىمسىزلەر ۋە يولدىن چەتنىگەنلەرگە مۇلايىملىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغان» «تەختكە ئولتۇرغان كاھىن» بولىدۇ («ئىبر.» 2:5)؛ ئۇنىڭ ھەققانىي قاتتىقلىقى پەقەت ئاسىيلار ۋە بۇزۇقلۇق قىلغۇچىلارغىلا قارىتىلغان بولىدۇ. چۈنكى رەببىمىز ئەيسا مەسىھ «تۆنۆگۈن، بۈگۈن ۋە ئەبەدىلئەبەدگىچە ئۆزگەرمەيدۇ!». ئۇنىڭ ئەڭ يۈكسەك ئۇلۇغلۇقى ۋە شان-شەرىپى ئۇنىڭ مۇتلەق كۈچ-قۇدرىتىدە ئەمەس، بەلكى دەل ئۇنىڭ بىزگە بولغان ۋە بولىدىغان شاپائىتىدىدۇر — ئۇ شاپائەت ئۆز ھاياتىنى كۆپ ئىنسانلارنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن پىدا قىلىشى ئارقىلىق ئايان بولدى ۋە شۇنداقلا ھازىرمۇ بىز ئۈچۈن، ئاسماندا بولسۇن يەردە بولسۇن كاھىنلىق قىلىپ دۇئا-تىلاۋەت قىلىشى ئارقىلىق ئايان بولىدۇ.

«خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى ئېلىپ كېلىدىغان ھەمكارلىق ئۇلار ئىككىسى ئارىسىدا بولىدۇ».

«خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى ئېلىپ كېلىدىغان ھەمكارلىق» — بۇ ھەمكارلىق ئۆزىدە خاتىرجەملىك-ئاراملىق بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپلا قالماي، يەنە باشقىلار ئۈچۈنمۇ خاتىرجەملىك-ئاراملىقنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇنداقتا بۇ «ئىككىسى» كىم؟ ئۇلارنىڭ «ھەمكارلىق»ى نېمە؟

بەزى ئالىملار «ئىككىسى» دېگەن سۆزنىڭ «ئىككى ھوقۇق» دېگەن مەنىسى بولۇپ، بەلكىم مەسىھنىڭ «كاھىن» ھەم «تەختكە ئولتۇرغان پادىشاھ» دېگەن ئىككى سالاھىيىتىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. بىز داۋۇت بارون ئالىمنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇپ، «ئىككىسى» دېگەن ئىبارىنى پەرۋەردىگار ھەم ئۇنىڭ مەسىھىنى، يەنى رەب ئەيسا ۋە ئۇنىڭ ئاتىسىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايمىز. «زەبۇر»دىكى 110-كۈيدە پەرۋەردىگار ۋە ئۇنىڭ مەسىھىنىڭ ئوتتۇرىسىدا دەل شۇنداق بىر «ھەمكارلىق» ياكى «نەسىھەت» تىلغا ئېلىنىدۇ ۋە شۇ يەردە مەسىھ «كاھىن ۋە پادىشاھ» دەپ ئاتىلىدۇ. زەكارىيانىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغۇچىلار دەرۋەقە شۇ يولدا چۈشەنگەن بولسا كېرەك.

«ھەمكارلىق» ياكى «نەسىھەت»نىڭ نەتىجىسى، پۈتكۈل دۇنيا ئۈچۈن نىجاتلىق ئېلىپ كېلىدۇ: —

«چۈنكى خۇدا دۇنيادىكى ئىنسانلارنى شۇ قەدەر سۆيدۇكى، ئۆزىنىڭ بىردىنبىر يېگانە ئوغلىنى پىدا بولۇشقا بەردى. مەقستى، ئۇنىڭغا ئېتىقاد قىلغان ھەربىرى ھالاك بولماي، مەڭگۈلۈك ھاياتقا ئېرىششتىن ئىبارەتتۇر» («يۇھ.» 16:3).

«... مەقستى كەلگۈسى زامانلاردا ئۇنىڭ مەسىھ ئەيسادا بىزگە قارىتىلغان مېھرىبانلىقى بىلەن ئىپادىلەنگەن شاپائىتىنىڭ شۇنچە غايەت زور ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىشتىن ئىبارەتتۇر...

ئۇ ئۆز كۆڭلىگە پۈككەن گۈزەل خاھىشى بويىچە ئىرادىسىدىكى سىرنى، يەنى ۋاقىت-زامانلارنىڭ پىشىپ يېتىلىشىنى ئىدارە قىلىپ، ھەممىنى، يەنى ئەرشلەردە بولغان ھەم زېمىندا بولغان مەۋجۇداتلارغا مەسىھنى باش قىلىپ، ئۇلارنى مەسىھتە جەم قىلىش مەقستىنى بىزگە ئايان قىلدى؛ ئۇنىڭدا بىزمۇ خۇداغا مىراس قىلىنغان؛ بىز شۇ مەقسەتتە بارلىق ئىشلارنى ئۆز ئەقىل-ئىرادىسى بويىچە ئىدارە قىلغۇچىنىڭ نىشانى بىلەن ئالدىنئالا شۇ ئىشقا بېكىتىلگەنىدۇق» (ئەف.» 1:9-11، 7:2)

14-ئايەتكە ئۆتەيلى: —

«مۇشۇ چەمبەرسىمان تاج پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىدا خەلەم، توبىيا، يەدايالارغا ۋە زەفانىيانىڭ ئوغلىنىڭ مېھرىبانلىقىغا بىر ئەسلەتمە ئۈچۈن قويۇلىدۇ».

بۇ ناھايىتى گۈزەل ئىشتۇر. «تاجلار» خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسى ئىچىدە ئەسلەتمە سۈپىتىدە قويۇلىدىغان بولىدۇ. لېكىن بۇ پەقەت خۇدانىڭ ئۆيىگە ئۆزلىرىنىڭ ۋە ئۆزگىلەرنىڭ ھەدىيە-سوۋغاتلىرىنى ئېلىپ كەلگەن شۇ ئۈچ مۇتىۋەر كىشىلەرگە ئەسلەتمە بولۇپلا قالماي، بەلكى «زەفانىيانىڭ ئوغلىنىڭ مېھرىبانلىقى»غىمۇ ئەسلەتمە بولىدۇ. شۇ كىشى ھەقىقەتەن «ئىبراھىمنىڭ بىر ئەۋلادى» بولۇپ، تولىمۇ مېھماندوستلۇق بىلەن شۇ ئۈچ مۇساپىرنى ئۆيىگە قوبۇل قىلغانىدى. قارىغاندا، خۇدانىڭ يولىدا قىلىنغان بۇ ئىش دەرۋەقە كىچىككىنە بىر خىزمەت بولسىمۇ، لېكىن خۇدا تەرىپىدىن ئىنتايىن قىممەتلىك ھېسابلانغانىدى. ھەلداي (ياكى «ھەلەم»،

«زەفانىيانىڭ ئوغلى») شۇبھىسىزكى، شۇنى خۇدانىڭ نامىدا قىلغان. شۇنىڭغا ئوخشاش، ھازىر رەب ئەيسا مەسىھكە بولغان سۆيگۈ ئۈچۈن قىلىنغان كۆپ مۇشۇنداق كىچىككىنە ۋە كۆرۈنۈشتە ئەھمىيەتسىزدەك تۇيۇلىدىغان ئىشلار ئۇنىڭ تەرىپىدىن ئەسلىتىلىدۇ: ــ «مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، مېنىڭ بۇ شاگىرتلىرىمدىن ئەڭ كىچىك بىرىنى مېنىڭ مۇخلىسىم دەپ بىلىپ، ئۇنىڭغا ھەتتا پەقەت بىرە چىنە سوغۇق سۇ بەرگەن كىشىمۇ جەزمەن ئۆزىگە لايىق ئىنئامدىن مەھرۇم بولمايدۇ» («مات.» 42:10).

«چۈنكى خۇدا قىلغان ئەمەللىرىڭلارنى ۋە ئۇنىڭ مۇقەددەس بەندىلىرىگە قىلغان ۋە ھازىرمۇ قىلىۋاتقان خىزمىتىڭلار ئارقىلىق ئۇنىڭ نامى ئۈچۈن كۆرسەتكەن مېھىر-مۇھەببىتىڭلارنى ئۇنتۇپ قالىدىغان ئادالەتسىزلەردىن ئەمەس» («ئىبرا.» 10:6)، «شۇ سەۋەبتىن، بىزدە پۇرسەت بولسىلا، ھەممەيلەنگە، بولۇپمۇ ئېتىقادتىكى ئائىلىگە مەنسۇپ بولغانلارغا ياخشى ئىشلارنى قىلىپ بېرەيلى» («گال.» 10:6).

ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئىبادەتخانىدا قويۇلغان مۇشۇ تاجلار شۇ تۆت كىشىگە ئەسلەتمە بولۇشى بىلەن، تاجلار يەنە: ــ «ۋە يىراقتا تۇرۇۋاتقانلار كېلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇش خىزمىتىدە بولىدۇ» دېگەن شۇ بېشارەتكە بىرخىل سىمۋول ۋە كاپالەت سۈپىتىدىمۇ قويۇلغان.

«يىراقتا تۇرۇۋاتقانلار» دېگەن سۆزلەر پەقەت يىراق يۇرتلارغا تارقىتىلغان يەھۇدىي خەلقى بولۇپلا قالماي، بەلكى زەكەرىيانىڭ دەۋرىدىن كېيىنكى كەلگۈسىدە «يات ئەللىكلەر»نىڭ خۇدانىڭ يولىغا كىرگەنلىكىنى كۆرسىتىشى كېرەك. روسۇل پاۋلۇس مۇنداق دەيدۇ: «لېكىن ئەسلى يىراقلاردا بولغان سىلەر ھازىر مەسىھنىڭ قېنى ئارقىلىق يېقىن قىلىندىڭلار» («ئەف.» 13:2)؛ روسۇل پېترۇس خۇدانىڭ مۇقەددەس روھنى ئاتا قىلىش ۋەدىسى توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ: «چۈنكى بۇ ۋەدە سىلەرگە ۋە سىلەرنىڭ باللىرىڭلارغا، يىراقتا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىگە، يەنى پەرۋەردىگار خۇدايىمىز ئۆزىگە چاقىرغانلارنىڭ ھەممىسىگە ئاتا قىلىنىدۇ» (روس.» 39:2).

ھازىر بولسۇن، مەسىھنىڭ كەلگۈسىدىكى «مىڭ يىللىق سەلتەنەت»دە بولسۇن، بۇ شەرەپلىك بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلماقتا ۋە ئاشۇرۇلىدۇ.

«شۇنىڭ بىلەن سىلەر ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مېنى ئەۋەتكەنلىكىنى بىلىسىلەر» ـ بۇ سۆزلەر 8:2-11 ۋە 9:4-ئايەتلەرنىڭ قايتىلىنىشىدۇر. شۇ ئايەتلەردە ئېيتىلغاندەك، گەرچە مۇشۇ يەردە سۆزلىگۈچى پەيغەمبەر بولسىمۇ، ئۇنىڭغا سۆز قىلىشقا يوليورۇق بەرگۈچى يەنىلا ئىلگىرىكىدەك «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نىڭ ئۆزى دەپ ئىشىنىمىز؛ ئۇ ئۆزى توغرۇلۇق «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مېنى ئەۋەتكەن» دەيدۇ.

بېشارەتنىڭ ئاخىرقى جۈملىسىدە مۇنداق دېيىلىدۇ: ـ

«ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ ئاۋازىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىساڭلار بۇ ئىش ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ»

مۇشۇ سۆزلەر «قان.» 1:28دىن ئېلىنغان. شۇ يەردە مۇنداق دېيىلىدۇ: «ئەگەر سەن خۇدايىڭ پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، مەن بۈگۈن ساڭا بۇيرۇغان ئەمرلەرگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلسەڭ، خۇدايىڭ پەرۋەردىگار سېنى يەر يۈزىدىكى ھەممە قوۋملارنىڭ ئۈستىگە چوڭ قىلىدۇ» ۋە شۇنداقلا ئۇلار «كونا ئەھدە»، يەنى مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇندا ۋەدە قىلىنغان بارلىق بەخت-بەرىكەتلەردىن مۇيەسسەر بولىدۇ. تەۋرات-قانۇنى دەۋرىدە، گەرچە ئۇلار «خۇدانىڭ بارلىق ئەمرلىرىگە ئەمەل قىلىمىز!» دېگەندەك ۋەدىلەرنى قىلىشنى خالىغان بولسىمۇ، لېكىن گۇناھكار تەبىئىتى بىلەن (ھەممىمىزگە ئوخشاش) ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ سۆزلىرىگە «كۆڭۈل بۆلۈپ قۇلاق سېلىپ»، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىگە ئىتائەت قىلغۇدەك ھېچقانداق دەرمانى يوق ئىدى؛ شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار قانۇندا ۋەدە قىلىنغان بەرىكەتلەرگە مۇيەسسەر بولالماي، بەلكى ئۇنىڭ لەنىتىگە قالدۇرۇلغانىدى.

بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئىتائەتمەن بولۇشى شەرت قىلىنغانىدى، شۇڭا بېشارەت چوقۇم ئەمەلگە ئاشۇرالمايدىغاندەك بىلىنىدۇ؛ لېكىن ئېسىمىزدە باركى، كەلگۈسىدە خۇدا ئىسرائىل بىلەن «يېڭى بىر ئەھدە» تۈزىدۇ. «قانۇن ئاستىدا» قەتئىي مۇمكىن بولمىغان ئىشلار ئەمدى «شاپائەت ئاستىدا» مۇمكىن بولىدۇ؛ «يېڭى ئەھدە»نىڭ ئىچىدىكى بەخت-بەرىكەتلەردىن بىرى بولسا

خۇدانىڭ قانۇن-ئەمرلىرىنىڭ كۆڭۈللەرگە پۈتۈلىشىدىن ئىبارەت بولىدۇ؛ «يەر.» 38:32-41دە شۇنى ئوقۇيمىز: —

«ئۇلار مېنىڭ خەلقىم بولىدۇ، مەن ئۇلارنىڭ خۇداسى بولىمەن. مەن ئۇلار ۋە ئۇلاردىن كېيىن بولغان باللىرى بارلىق كۈنلىرىدە مەندىن ئەيمىنىپ ياخشىلىق كۆرسۇن دەپ، ئۇلارغا بىر قەلب، بىر يولنى ئاتا قىلىمەن.

مەن ئۇلارغا ئىلتىپات قىلىشتىن قولۇمنى ئىككىنچى ئۈزمەسلىكىم ئۈچۈن ئۇلار بىلەن مەڭگۈلۈك ئەھدە تۈزىمەن؛ ئۇلارنىڭ قايتىدىن يېنىمدىن چەتلىمەسلىكى ئۈچۈن مەن قەلبىگە قورقۇنچۇمنى سالىمەن. مەن ئۇلارغا ياخشىلىق ئاتا قىلىشتىن ھۇزۇر ئېلىپ شادلىنىمەن ۋە پۈتۈن قەلبىم، پۈتۈن جېنىم بىلەن ئۇلارنى مۇشۇ زېمىنغا تىكىپ تۇرغۇزىمەن!».

شۇ ئىشلار بولغاندىن كېيىن، ئىسرائىل پەرۋەردىگار خۇداسىغا خۇشاللىق ۋە رازىمەنلىك بىلەن ئىتائەتمەن بولۇشى بىلەن، بېشارەت «ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ»،

«يىراقتا تۇرۇۋاتقانلار كېلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى قۇرۇش خىزمىتىدە بولىدۇ» «پەرۋەردىگار پۈتكۈل يەر يۈزى ئۈستىدە پادىشاھ بولىدۇ؛ شۇ كۈنى پەقەت بىر «پەرۋەردىگار» بولىدۇ، يەر يۈزىدە بىردىنبىر ئۇنىڭلا نامى بولىدۇ» («زەك.» 9:14).

مۇشۇ يەردە قوشۇمچە ئىزاھلاپ ئۆتكۈمىز بار. گەرچە لاۋىي قەبىلىسىدىن بولغان كاھىنلار رەسمىي ھالدا پادىشاھ قىلىنمىغان بولسىمۇ، زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىن تارتىپ 500 يىل ئىچىدە ئىسرائىلنى ئىدارە قىلغۇچىلار ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ باش كاھىنلىرى ئىدى. ئىسرائىلنىڭ تارىخىنى مۇنداق بۆلۈشكە بولىدۇ: —

مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 2000-1500-يىللاردا ئىسرائىل «ئاتىلىرى» (ئىبراھىم، ئىسھاق، ياقۇپ، يۈسۈپ) تەرىپىدىن يېتەكلەندى؛ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 1500-1000-يىللاردا پەيغەمبەرلەر (مۇسادىن سامۇئىلغىچە) تەرىپىدىن يېتەكلەندى؛ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 1000-500-يىللاردا پادىشاھلار ياكى شاھزادىلەر تەرىپىدىن يېتەكلەندى؛ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 500-يىلدىن باشلاپ مەسىھنىڭ كېلىشىگىچە باش كاھىنلار تەرىپىدىن يېتەكلەندى. ھالبۇكى، مەيلى قايسى يېتەكچىلىك بولسۇن،

ئىسرائىلنى يەرگە قارىتىپ قويغانىدى. پەقەت ئاتا، پەيغەمبەر، كاھىن ۋە پادىشاھ بىر بولغاندىلا ئۇلارنىڭ ھاجىتىدىن چىقالايتتى – بۇ تۆتىسىنىڭ تۆت خىل يىپتەكچىلىكى پەقەت بىردىنبىر ئەيسا مەسىھدىلا بىرلەشتۈرۈلدى، ئەلۋەتتە.

(4) روزا تۇغرۇلۇق مەسىلىلەر ـ ئىنكار جاۋاب ۋە ئۈمىدلىك جاۋاب (7ـ8-باب)

«دارىئۇس پادىشاھنىڭ تۆتىنچى يىلى توققۇزىنچى ئاي، يەنى «خىسلەۋ»نىڭ تۆتىنچى كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى زەكەرىياغا كەلدى. شۇ چاغدا بەيت-ئەل شەھىرىدىكىلەر شىرەزەر ۋە رەگەم-مەلەكلەرنى پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات سوراشقا ئەۋەتكەنىدى. بەيت-ئەلدىكىلەر: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى كاھىنلاردىن، شۇنىڭدەك پەيغەمبەرلەردىن: «ھەربىرىمىز كۆپ يىللاردىن بېرى قىلغىنىمىزدەك، بەشىنچى ئايدا ھەربىرىمىز يەنىلا ئۆزىمىزنى باشقىلاردىن ئايرىپ، يىغا-زارغا ئولتۇرۇشىمىز كېرەكمۇ؟» ـ دەپ سوراڭلار» دەپ تاپىلىغانىدى».

بۇ يەردىكى بېشارەت ياكى بېشارەتلىك جاۋاب (7ـ8-بابلار) سەككىز كۆرۈنۈش كۆرۈنگەن كېچىدىن تەخمىنەن ئىككى يىل كېيىن بېرىلدۇ. سەككىز كۆرۈنۈشتە خۇدانىڭ ئىسرائىلغا ھەم ئەللەرگە بولغان ئاخىرقى زامانلارغىچە بولغان مۇددىئا-مەقسەتلىرى ئايان قىلىنىدۇ. مۇشۇ «بېشارەتلىك جاۋاب» كۆرۈنۈشلەردىكى تۈپ مۇھىم خەۋەرلەرنى ئىخچام ۋە ئاددىي شەكىلدە بىۋاسىتە يەتكۈزىدۇ.

بېشارەت بېرىلگەن ۋاقىت «دارىئۇس پادىشاھنىڭ تۆتىنچى يىلى توققۇزىنچى ئاي» (دېكابىر) ئىدى (1:7نىمۇ كۆرۈڭ). «ئەزرا» 15:6دىن ئۇلار شۇ ۋاقىتتا قۇرۇۋاتقان ئىبادەتخانىنىڭ پۈتۈشكە يەنە ئىككى يىل قالغان، دەپ ئۇقىمىز.

مۇشۇ كىشىلەرنىڭ سوئال قويغان ۋاقتى «دارىئۇس پادىشاھنىڭ تۆتىنچى يىلى» ئىدى. شۇ چاغدا ئىسرائىلنىڭ پەلەستىنگە قايتقان «قالدىسى»غا نىسبەتەن ۋەزىيەت سەل ئوڭشالغانىدى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى كۆتۈرۈلگەنىدى. «ئەزرا» 6-بابتا خاتىرىلەنگەندەك، ئىبادەتخانىنى پۈتكۈزۈشكە بارلىق توسالغۇلار دارىئۇسنىڭ بىر يارلىقى

بىلەن يوق قىلىندى. گەرچە يېرۇسالېم شەھىرىنىڭ سېپىلى ۋە بەزى مەھەللىلىرى تېخىچە خارابە ھالەتتە تۇرسىمۇ، خېلى ئاۋاتلاشقانىدى؛ ئۇ يەردە ئۇنىڭ بىرنەچچە كۆركەم ئۆيلەر بار ئىدى («ھاگ.» 4:1).

بۇ كىشىلەر تىلغا ئالغان «بەشىنچى ئايدىكى روزا» ئەسلىدە يەتمىش يىل بۇرۇن بابىلغا سۈرگۈن بولغانلار سۇلايمان قۇرغان ئىبادەتخانىنىڭ ۋەيران قىلىنىشى، شۇنداقلا زېمىنىنىڭ ۋەيران قىلىنىشىغا سېغىنىپ ھەسرەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىدى. چۈنكى بابىل ئىمپېرىيەسىنىڭ قوشۇنلىرى ئىبادەتخانىنى بەشىنچى ئاينىڭ 9-كۈنىدە ۋەيران قىلغانىدى، ئاندىن خەلقنى سۈرگۈن قىلىپ، يەتمىش يىل ئۇلار ئۈستىدىن ھۆكۈم سۈرگەنىدى. ئەمدىلىكتە سۈرگۈن بولغانلار قايتىپ كېلىپ، ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرماقتا ئىدى؛ شۇڭا «خەلقنىڭ قالدىلىرى»نىڭ «يەنە روزا تۇتۇش كېرەكمۇ؟» دېگەن سوئالنى قويۇشى تەبىئىي ئىدى. كۆپ كىشىلەر شۇنداق ئويدا بولغانلىقى پەيغەمبەرنىڭ جاۋابىدىن ئىسپاتلىنىدۇ؛ چۈنكى ئۇنىڭ جاۋابى دەل «زېمىندىكى بارلىق تۇرۇۋاتقان خەلق»قە قارىتىلىدۇ.

1-3-ئايەتلەر توغرىسىدىكى بىرنەچچە قىزىق نۇقتىلار: —

(1) بەيت-ئەل شەھىرىنى سۈرگۈنلۈكتىن قايتقانلار قايتىدىن قۇرغانىدى. بەيت-ئەلنىڭ ئەسلىدىكى ئاھالىسىنىڭ ئەۋلادلىرىدىن كۆپ كىشىلەر، شۇنداقلا باشقا قەبىلىلەردىن بىرنەچچىسى ئۇنىڭدا ئولتۇراقلاشقانىدى («ئەزرا» 28:2، «نەھ.» 32:7، 31:11). گەرچە ئىلگىرى بەيت-ئەل بۇتپەرەسلىكنىڭ بىر مەركىزى ۋە شۇنداقلا «شىمالىي پادىشاھلىق» (ئىسرائىل») بىلەن «جەنۇبىي پادىشاھلىق» («يەھۇدا») ئوتتۇرىسىدىكى ئايرىلىشنىڭ سەۋەبچىسى بولغان بولسىمۇ، ھازىر بەيت-ئەلدىكىلەرنىڭ گېپىدىن ھېچقانداق «بۆلگۈنچىلىك» ياكى ئايرىمچىلىقنىڭ پۇرىقى چىقمايدۇ؛ ئېنىقكى، ئۇلار يېرۇسالېمنى خۇدا ئىبادەتخانىسى ئۈچۈن بېكىتكەن جاي، دەپ ئېتىراپ قىلىدۇ.

(2) بەيت-ئەلدىكىلەرگە ۋەكىل بولغان بۇ كىشىلەرنىڭ ئىسىملىرى، يەنى «شېرەزەر» ۋە «رەگەم-مەلەك» ئاسۇرىيەلەر ياكى بابىللار چوقۇنغان بۇتلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىدى («يەش.» 38:38، «يەر.» 3:39-13دىن بىرنەچچە مىساللار كۆرۈنىدۇ). بابىل ئىمپېراتورى نېبوقادنەسار دانىيال ۋە ئۈچ دوستىنى ئوردىسىدا خىزمىتىدە بولۇشقا ئۇلارنىڭ ئىسىملىرىنى ئۆزگەرتكەن. شۇنىڭدەك بۇ

ئۈچ كىشى ئەسلىدە ئاسۇرىيە ياكى بابىل ئىمپېرىيەسىدە مۇھىم ئەمەل تۇتقان ۋە شۇ سەۋەبتىن ئۇلارغىمۇ شۇ ئىسىملار قويۇلغانىدى.

(3) ۋەكىللەر «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى كاھىنلاردىن» يول سورىغىلى كەلگەنىدى. مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە كاھىنلار، شۇنداقلا لاۋىيلارنىڭ «ياقۇپقا خۇدانىڭ ھۆكۈملىرىنى ئۇقتۇرۇشى»، «ئىسرائىلغا قانۇننى ئۆگىتىش»ى كېرەك ئىدى («قان.» 33:8-10). «كاھىنىنىڭ لەۋلىرى ئىلىم-بىلىمنى ساقلىشى كېرەك، خەقلەر ئۇنىڭ ئاغزىدىن مۇقەددەس قانۇننى ئىزدىشى لازىم» («مال.» 2:5-7). زەكەرىيا ۋە ھاگاي ئۆزلىرىنى «پەرۋەردىگارنىڭ خەۋىرىنى خەلققە يەتكۈزىدىغان پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىلىرى» ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىغاندىن كېيىن، ئۇلاردىنمۇ يول سورىغىنى تەبىئىي ئىش ئىدى («ھاگ.» 1:13).

(4) قويۇلغان سوئال مۇنداق: «ھەربىرىمىز كۆپ يىللاردىن بېرى قىلغىنىمىزدەك، بەشىنچى ئايدا ھەربىرىمىز يەنىلا ئۆزىمىزنى باشقىلاردىن ئايرىپ، يىغا-زارغا ئولتۇرۇشىمىز كېرەكمۇ؟» (مۇشۇ سۆزدىكى «ئايرىش» دېگەن سۆز ئادەتتە «نازارىيلار»نىڭ خۇدانىڭ يولىدا ئۆزلىرىنى ھاراق-شارابتىن، شۇنداقلا باشقا ئىشرەتلەردىن ئايرىشىنى، پەرھىزكارلىك تۇرمۇشىنى كۆرسىتىدۇ).

ماتەم تۇتۇش ۋە روزا تۇتۇشلار بولسا ئادەتتە يىغا-زارلار كۆتۈرۈش بىلەن ئۆتكۈزۈلەتتى («ھاك.» 26:20، «1سام.» 7:1، «2سام.» 12:1، «ئەزرا» 1:10، «نەھ.» 4:1نى كۆرۈڭ).

«بەشىنچى ئايدىكى روزا» (قەدىمكى كالېندار بويىچە ئاۋغۇست ئېيى) — بۇ گۈنگە قەدەر يەھۇدىيلار تەرىپىدىن شۇ ئاينىڭ 9-كۈنىدە، نېبوقادنەسارنىڭ يېرۇسالېم ۋە ئىبادەتخانىنى ۋەيران قىلىشىنى ئەسلەش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلىدۇ. قىزىق بىر ئىش شۇكى، يەھۇدىي تارىخشۇناسلارنىڭ بايانى بويىچە شۇ كۈنىدىمۇ تۆۋەندىكى پاجىئەلەر يۈز بەرگەن: —

(1) ئىككىنچى ئىبادەتخانا رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن ۋەيران قىلىندى (مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى)

(2) يەھۇدىي خەلقىنى ئۆزگە ئەگىشىشكە ئالدىغان «ساختا مەسىھ» بولغان بار-قوقبا رىمغا قارشى ئىسيان كۆتۈرگەندىن كېيىن، رىم قوشۇنلىرى دەل شۇ كۈندە بېتار شەھىرىنى ئىشغال قىلىپ ئۇنى ۋە بارلىق ئەگەشكەنلەرنى تۇتۇپ ئۆلتۈردى.

(3) مۇشۇ ئىشلاردىن كېيىن رىملىق ۋالىي تۇرنۇس رۇفۇس يەھۇدىيلارغا ئۆز ئۆچمەنلىكىنى بىلدۇرۇش ئۈچۈن زىئون تېغىنى (ئىبادەتخانىنىڭ ئەسلىدىكى جايىنى) «ئېتىز ئاغدۇرغاندەك ئاغدۇردى». بۇ ئىش دەل مىكاھ پەيغەمبەر ئالدىنئالا بېشارەت قىلغاندەك بولدى («مىك.» 12:3).

ۋەكىللەرنىڭ سوئالى بولسا پەقەت بىرىنچى ئىبادەتخانىنىڭ ۋەيران قىلىنىشىنى ئەسلەيدىغان روزا توغرۇلۇق ئىدى، ئەلۋەتتە. ئىبادەتخانا قايتىدىن قۇرۇلۇپ چىقىشقا ئاز قالغاچقا، شۇنداق روزا تۇتۇش مۇۋاپىقمۇ؟ پەيغەمبەرلەر ئېيتقاندەك، ئىبادەتخانىنىڭ قايتىدىن قۇرۇلۇشىنىڭ ئۆزى دەرۋەقە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز خەلقىگە قايتىدىن ئىلتىپات كۆرسىتىدىغانلىقىغا ئىسپاتلىق ئالامەت بولمامدۇ؟ ۋە شۇنداق بولغاندا، پەرۋەردىگار ئىلگىرىكى پەيغەمبەر ئارقىلىق ۋەدە قىلغاندەك، ئۇنىڭ ئىسرائىلنى شان-شەرەپلىك ھالەتكە كەلتۈرىدىغان ۋاقىت-سائىتى كەلدىمۇ؟ — ۋەكىللەرنىڭ سوئاللىرى مۇشۇ مەنىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى.

پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبىرى ئارقىلىق بەرگەن جاۋابى ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ — بىرىنچىسىنى «ئىنكار جاۋاب» دېيىشكە بولىدۇ (7:4-14)، ئىككىنچىسىنى «ئۈمىد بەرگۈچى جاۋاب» دېيىشكە بولىدۇ (8-باب).

بېشارەتلىك جاۋاب «سەككىز كۆرۈنۈش»تەك، «يېقىملىق سۆزلەر، تەسەللى بەرگۈچى سۆزلەر»دۇر (13:1). ئىككى بېشارەتتە «يېرۇسالېم ۋە زىئونغا بولغان ئوتلۇق مۇھەببىتىمدىن يۈرىكىم لاۋۇلداپ كۆيىدۇ» ۋە «مەن يېرۇسالېمغا رەھىم-شەپقەتلەر بىلەن قايتىپ كەلدىم» دېگەندەك تەسەللى يەتكۈزىدىغان سۆزلەر تېپىلىدۇ. ئىككى بېشارەتتىمۇ پەرۋەردىگار يېرۇسالېم ئوتتۇرىسىدا ماكانلىشىدۇ، يېرۇسالېم «ھەقىقەت شەھىرى» ۋە «مۇقەددەس تاغ» دەپ ئاتىلىدۇ، بارلىق ئەللەر خۇدانى ئىزدەپ، ئۇنىڭ يوللىرىنى ئۆگىنىشكە شۇ يەرگە كېلىدۇ، دېيىلىدۇ (14:1 ۋە 2:8، 16:1 ۋە 3:8، 4:2 ۋە 4:8-5، 10:2-11 ۋە 3:8، 20-23 سېلىشتۇرۇڭ).

«سەككىز كۆرۈنۈش» ئىسرائىلنىڭ بارلىق ئازاب-ئوقۇبەتلىرىنىڭ «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماي ئىتائەتسىزلىكىدىن ھاسىل بولغانلىقى، شۇنداقلا قەتئىي توۋا قىلىش كېرەكلىكى بىلەن باشلانغاندەك، مۇشۇ بېشارەتلەر ئوخشاشلا توۋا قىلىپ، «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزىگە قۇلاق سېلىشقا بولغان خىتاب بىلەن باشلىنىدۇ.

ئەمدى تەپسىلاتلىرىغا كېلەيلى: —

«پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: —

«زېمىندىكى بارلىق تۇرۇۋاتقان خەلققە ھەم كاھىنلارغا سۆز قىلىپ مۇنداق سورىغىن: — «سىلەر مۇشۇ يەتمىش يىلدىن بېرى بەشىنچى ئاي ۋە يەتتىنچى ئايلاردا روزا تۇتۇپ يىغا-زار قىلغىنىڭلاردا، سىلەر ماڭا، ھەقىقەتەن ماڭا روزا تۇتتۇڭلارمۇ؟ يېگىنىڭلار، ئىچكىنىڭلار، بۇ پەقەت ئۆزۈڭلار ئۈچۈنلا يەپ-ئىچكىنىڭلاردىن ئىبارەت بولدى ئەمەسمۇ؟» (4-6).

ئاۋۋال شۇنىڭغا دىققەت قىلىمىزكى، «پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى» پەقەت بەيت-ئەلدىن كەلگەن ۋەكىللەرگە بولۇپلا قالماي، «زېمىندىكى بارلىق تۇرۇۋاتقان خەلق»قە ئېيتىلىدۇ؛ چۈنكى ۋەكىللەر قويغان بۇ سوئال كۆپ ئادەملەرنىڭ ئويلىرىدا بولسا كېرەك. بېشارەت يەنە كاھىنلارغا ئالاھىدە يەتكۈزۈلىدۇ؛ بۇنىڭ سەۋەبى، شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئەسلىدە شۇ سوئالغا دۇرۇس بىر جاۋاب بېرىشى كېرەك ئىدى («قان.» 33:8-10، «مال.» 2:5-7)؛ لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كۆڭلىنىڭ كەينىگە كىرگەچكە، خەلققە ئوخشاش غاپىللىققا چۈشكەنىدى. جاۋابنىڭ مەقسىتى خۇدا ئالدىدا كۆڭۈل قويمىغان سىرتقى كۆرۈنۈشتىلا ئۆتكۈزۈلگەن «ئىخلاسلىق»نىڭ ھېچ ئەھمىيىتى يوقتۇر، دەپ جاكارلاشتىن ئىبارەت ئىدى.

«سىلەر مۇشۇ يەتمىش يىلدىن بېرى بەشىنچى ئاي ۋە يەتتىنچى ئايلاردا روزا تۇتۇپ يىغا-زار قىلغىنىڭلاردا، سىلەر ماڭا، ھەقىقەتەن ماڭا روزا تۇتتۇڭلارمۇ؟»

بۇ سۆزلەر بىلەن خۇدا: «روزا تۇتسىلا خۇدا ئالدىدا ياخشى ئىش بولىدۇ» دەيدىغان ئۇقۇمغا رەددىيە بېرىدۇ. خۇدا ئۇلار ئۇزۇن يىل (70 يىل) ۋە كۆپ قېتىم، يەنى يىلدا پەقەت بەشىنچى ئايدىلا ئەمەس، يەتتىنچى ئايدىمۇ روزا تۇتۇپ كەلگەنىدى، دەپ

ئېتراپ قىلىدۇ («يەتتىنچى ئاي»دىكى روزا ۋالىي گەدالىيانىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىنى ئەسلەپ، ئۇنىڭغا ھەسرەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئىدى ــ تەۋرات، «يەرەمىيا» 40-41-بابلارنى كۆرۈڭ. بۇ بابىل ئىمپېرىيەسى پەلەستىننى ئىشغال قىلغان مەزگىلدە، ئىسرائىلنىڭ بېشىغا بالا-قازا كەلتۈرگەن ئەڭ ئاخىرقى ۋەقە ئىدى).

ئۇلار بەلكىم بۇگۈنكى يەھۇدىيلارغا ئوخشاش، روزا تۇتقاندا ئىنتايىن ئەستايىدىل بولۇپ، تاڭ سەھەردىن تارتىپ گۇگۇمغىچە ھېچ يېمەي، ھېچ ئىچمەي تۇرغان بولسا كېرەك؛ روزىلىرىغا ئۇلار يىغا-زارلارنى قوشاتتى. لېكىن خۇدا ئۇلارنىڭ شۇ روزىلىرىنى ھېچ ئېتىبارغا ئالمايتتى. نېمىشقا؟ چۈنكى روزىلىرىدا ۋە يىغا-زارلار كۆتۈرۈشلىرىدە ئۇلار يەنىلا ئۆزلىرىنى مەركەز قىلىپ كەلگەنىدى؛ ئۇلارنىڭ ھەسرەتلىرى ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىق ئۆتمۈشلىرى ۋە ئىتائەتسىز بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلىرىدىن بولغان ھەسرەت ئىدى، خالاس. روزىلىرى ئۆز كۆڭلىدىن چىققان، خۇدانىڭ يوليورۇقى بىلەن بولمىغانىدى. ئۇلار روزا تۇتۇشقا نىسبەتەن توۋا قىلىش پۇرستى دەپ، خۇدانىڭ ئالدىدا ئۆز-ئۆزىدىن: «بىزدە نېمە كەمچىلىك بار؟» دەپ سوراشنىڭ ئورنىغا، بەلكى «ساۋابلىق ئىشلار» دەپ قارايتتى. ھېيت-بايراملىرىدا ئۇلار ئوخشاشلا «ئۆزلىرىنى مەركەز قىلغان». شۇڭا پەيغەمبەر: «يېگىنىڭلار، ئىچكىنىڭلار، بۇ پەقەت ئۆزۈڭلارلا يەپ-ئىچكىنىڭلاردىن ئىبارەت بولدى ئەمەسمۇ؟» دەيدۇ. روسۇل پاۋلۇس مۇقەددەس قانۇندىكى كۆپ ئەمرلەرنى تۈپ جەھەتتىن يىغىنچاقلاپ: «شۇڭا سىلەر نېمىنى يېسەڭلار، نېمىنى ئىچسەڭلار ۋە ھەرقانداق باشقا ئىشلارنى قىلساڭلار، ھەممە ئىشلارنى خۇداغا شان-شەرەپ كەلتۈرۈش ئۈچۈن قىلىڭلار» دەيدۇ («كورىنتلىقلار (1)» 31:10).

بۇ زامانلاردا كۆپرەك ئادەملەر شۇ ئىشلاردىن ساۋاق ئالغان بولسا ياخشى بولاتتى. خۇدا ئالدىدا قانچىلىغان كىشىلەر: «ۋاقتى-ۋاقتىدا ئەستايىدىللىق بىلەن ھەر تۈرلۈك دىنىي پائالىيەتلەر بىلەن شۇغۇللاندىم، قاتناشتىم»، «خۇدا ئالدىدا كۆپ ساۋابلىق ئىشلارنى قىلىپ كەلدىم» دەپ ئويلىغىنى بىلەن، ئەمما قىيامەت كۈنى مەسىھ ئۇلارغا: «بۇ ئىشلارنى قىلغىنىڭدا، سەن ماڭا، ھەقىقەتەن ماڭا شۇلارنى قىلدىڭمۇ؟»؛ «مېنىڭ ئالدىمدىن يوقۇلۇڭلار؛ مەن سىزنى ھېچ تونۇمىدىم» دەمدىكىن، تاڭ؟

(7-ئايەت) «بۇلار يېرۇسالېم ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى شەھەرلىرى ئاھالىلىك بولغان، تازا ئاۋاتلاشقان چاغلاردا، جەنۇبىي يەھۇدا ۋە تۆۋەن تۈزلەڭلىك ئاھالىلىك بولغان چاغلاردا، پەرۋەردىگار بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق جاكارلىغان سۆزلەر ئەمەسمۇ؟»

ئايەتتىكى: «بۇلار ... پەرۋەردىگارنىڭ بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق جاكارلىغان سۆزلىرى ئەمەسمۇ؟» دېگەن ئاساسىي جۈملە بىزنىڭچە: «خۇدا ئىلگىرى ئوخشاش نارازى بولغان ئىللەتلەر، ئوخشاش ئەيىبلىگەن قىلمىشلار ھازىر سىلەردە يەنىلا بار ئەمەسمۇ؟» دېگەندەك مەنىدىدۇر.

دەرۋەقە «بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر» خۇددى زەكەرىيا ئىسرائىلنى ئەيىبلىگەندەك ئۇلارنى ئوخشاش قۇرۇق دىنىي پائالىيەتلىرى ئۈچۈن ئەيىبلەيتتى. مەسىلەن روزا توغرۇلۇق: —

(سوئال) «... بىز روزا تۇتتۇق، بىراق نېمىشقا سەن كۆزۈڭگە ئىلمىدىڭ؟

بىز جېنىمىزنى قىيندۇق، بىراق سېنىڭ نېمىشقا بۇنىڭدىن خەۋىرىڭ يوقتۇر؟»...

(جاۋاب) — «قاراڭلار، روزا كۈنى سىلەر ئۆز كۆڭلۈڭلاردىكىنى قىلىۋېرىسىلەر،...

سىلەرنىڭ ھازىرقى روزا تۇتۇشلىرىڭلارنىڭ مەقسىتى ئالىي بولغۇچىغا ئاۋازىڭلارنى ئاڭلىتىش ئەمەستۇر.

مەن مۇشۇنداق روزىنى تاللىغىنىم،

ئادەملەرنىڭ ئۆز جېنىنى قىينايدىغان كۈنمۇ؟

بېشىنى قومۇشتەك ئېگىپ،

ئاستىغا بۆز ۋە كۈللەرنى يېيىش كېرەك بولغان كۈنمۇ؟

سىلەر مۇشۇنداق ئىشلارنى «روزا»،

«پەرۋەردىگار قوبۇل قىلغۇدەك بىر كۈن» دەۋاتامسىلەر؟» («يەش. 5-3:58).

ئەمما زەكەرىيا قويغان بۇ سوئال روزىدىن تېخىمۇ كەڭ دائىرىدە، يەنى بارلىق دۇئا-ئىبادەت پائالىيەتلىرى توغرۇلۇق قويۇلغان بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى بۇ

پائالىيەتلەرنىڭ ئىچكى ئىخلاسسىزلىقنى يوشۇرۇش ياكى ھەتتا ئىتائەتسىزلىكنى نىقابلاش ئۈچۈن ئىشلىتىشتەك قورقۇنچلۇق خەۋپى باردۇر: —

«پەرۋەردىگار كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار بىلەن تەشەككۇر قۇربانلىقلىرىنى كەلتۈرۈشتىن سۆيۈنەمدۇ، يا پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىگە ئىتائەت قىلىشتىن سۆيۈنەمدۇ؟ مانا ئىتائەت قىلماقلىق قۇربانلىق قىلماقلىقتىن ئەۋزەل، كۆڭۈل قويۇش قوچقار يېغىنى سۇنۇشتىن ئەۋزەلدۇر» («1سام.» 22:15).

مۇسا پەيغەمبەر: «ئەمدى، ئى ئىسرائىل، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سەندىن نېمە تەلەپ قىلىدۇ؟ — ھالىڭ ياخشى بولسۇن دەپ مېنىڭ بۈگۈن سىلەرگە مۇشۇ تاپىلىغانلىرىمدىن باشقا نەرسىنى تەلەپ قىلارمۇ؟ — ئۇنىڭ تەلەپ قىلغىنى بولسا پەرۋەردىگار خۇدايىڭدىن قورقۇپ، ئۇنىڭ كۆرسەتكەن بارلىق يوللىرىدا مېڭىپ، ئۇنى سۆيۈپ، پۈتكۈل قەلبىڭ ۋە پۈتكۈل جېنىڭ بىلەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تۇتۇشتىن ئىبارەت ئەمەسمۇ؟» دەيدۇ («قان.» 10:12-13).

«ئىتائەت قىلماقلىق قۇربانلىق قىلماقلىقتىن ئەۋزەل، كۆڭۈل قويۇش قوچقار يېغىنى سۇنۇشتىن ئەۋزەلدۇر» دېگەندەك، مۇقەددەس قانۇندىكى مۇھىم ئەخلاقلىق پرىنسىپلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش (خۇدانى سۆيۈش، قوشنىمىزنى سۆيۈش) بارلىق يېمەك-ئىچمەككە باغلانغان بەلگىلىمىلەرنى ئىجرا قىلىشتىن ۋە بارلىق مۇراسىملارنى ئۆتكۈزۈشتىن مۇتلەق مۇھىم ئىكەنلىكى بېشارەتنىڭ ئىككىنچى قىسمى (8-10)دىن كۆرۈنىدۇ: —

«پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى زەكەرىياغا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: — «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — « ھەقىقىي ئادالەتنى يۈرگۈزۈڭلار، بىر-بىرىڭلارغا مېھىر-مۇھەببەت ۋە رەھىم-شەپقەت كۆرسىتىڭلار، تۇل خوتۇن ۋە يېتىم-يېسىرلارنى، يات ئادەملەر ۋە نامراتلارنى بوزەك قىلماڭلار؛ ھېچكىم ئۆز قېرىندىشىغا كۆڭلىدە يامانلىق ئويلىمىسۇن».

مۇشۇ ئايەتلەر «يەش.» 6:58-12 ۋە ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ مۇشۇنداق

كۆپ بېشارەتلىرىنى ئېسىمىزگە كەلتۈرىدۇ؛ ئۇلاردا رەببىمىز قانداق روزىدىن سۆيۈنىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ: –

«مانا، مەن تاللىغان روزا مۇشۇكى: –

رەزىللىك-زۇلۇمنىڭ ئاسارەتلىرىنى بوشىتىش، بويۇنتۇرۇقنىڭ تاسمىلىرىنى يېشىش، ئېزىلگەنلەرنى بوشىتىپ ھۆر قىلىش، ھەرقانداق بويۇنتۇرۇقنى چىقىپ تاشلاش ئەمەسمىدى؟

ئاش-نېنىڭنى ئاچلارغا ئۈلەشتۈرۈشۈڭ، ھاجەتمەن مۇساپىرلارنى ھىمايە قىلىپ ئۆز ئۆيۈڭگە ئاپىرىشىڭ، يالىڭاچلارنى كۆرگىنىڭدە، ئۇنى كىيدۈرۈشۈڭ، ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ بىلەن بىر جان بىر تەن بولغانلاردىن قاچۇرماسلىقىڭدىن ئىبارەت ئەمەسمۇ؟» («يەش.» 6:58-8).

ئەمما زەكەرىيا 8-10-ئايەتلەردە ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرىنى نەقىل كەلتۈرۈشىنىڭ ئورنىغا، خۇدانىڭ روھىنىڭ يولىيورۇقىنىڭ ئاستىدا ئۇلارنى قايتىدىن يىغىنچاقلايدۇ.

ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرى شۇنداق ئېنىق بولغىنى بىلەن، نەتىجىسى 11-14-ئايەتلەردە دېيىلىدۇ: –

«بىراق ئاتا-بوۋىلىرىڭلار ئاگاھلاندۇرۇشنى رەت قىلغان، ئۇلار جاھىللىق بىلەن بويىنىنى تولغاپ، ئاڭلىماسقا قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلغان؛ ئۇلار تەۋرات قانۇنىنى ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز روھى بىلەن بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق ئەۋەتكەن سۆزلىرىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن كۆڭلىنى ئالماستەك قاتتىق قىلغاندى؛ شۇڭا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگاردىن ئىنتايىن قاتتىق غەزەپ چۈشكەن؛ شۇنداق بولدىكى، مەن ئۇلارنى چاقىرغاندا ئۇلار ئاگاھلاندۇرۇشنى رەت قىلغاندەك، ئۇلار چاقىرغاندا مەنمۇ ئاڭلاشنى رەت قىلدىم» – دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار. ۋە مەن ئۇلارنى ئۇلار تونۇمايدىغان بارلىق ئەللەر ئارىسىغا قارا قۇيۇن بىلەن تارقىتىۋەتتىم؛ ئۇلارنىڭ كېتىشى بىلەن زېمىن ۋەيران بولغان، ئاندىن ئۆتۈپ-قايتىپ يۈرگۈچىلەر بولمايدىغان بولدى؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ سەۋەبىدىن ئىللىق زېمىن ۋەيرانە قىلىنغان».

بۇنىڭغا ئوخشاش بىرىنچى بابتا: «ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردەك بولماڭلار؛ چۈنكى ئىلگىركى پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا: «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار: ــ رەزىل يوللىرىڭلاردىن ۋە رەزىل قىلمىشلىرىڭلاردىن يېنىپ توۋا قىلىڭلار، دېگەن»، ــ دەپ جاكارلىغان؛ بىراق ئۇلار قۇلاق سالمىغان، بويسۇنمىغان، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار» دېيىلىدۇ.

ئەمما زەكەرىيا مۇشۇ يەردە 7-بابتا ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى تاش قىلىپ ئىتائەتسىز بولغانلىقىنى تېخىمۇ تەپسىلىراق تەھلىل قىلىدۇ: ــ

(ئا) ئۇلار «ئاڭلاشنى رەت قىلغان»

(ئە) «جاھىللىق بىلەن بويىنىنى تولغاپ» ــ ئىبرانىي تىلىدا بۇ «يەلكىسىنى مىنىڭ خىزمىتىمدىن قاچۇرۇپ» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. شۇ ئىبارە «نەھ.» 29:9دىمۇ، جاھىل بىر ئىنەكنىڭ بارلىق كۈچى بىلەن ئۆزىگە قويۇلغان بويۇنتۇرۇقتا ئۆكتە قويۇقانلىقىنى كۆرسەتكەندەك مەنىدە ئىشلىتىلىدۇ. «ھوش.» 16:4نىمۇ كۆرۈڭ.

ئۇلارنىڭ پوزىتسىيىسى شۇ بولغانكى، «شادلىق ۋە كۆڭۈل خۇشلۇقى بىلەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ قۇللۇقىدا بولمىغان» («قان.» 47:28)؛ ئۇلار «ئۇنىڭ بويۇنتۇرۇقىدا بولۇش ئاسان، ئۇنىڭ ئارتىدىغان يۈكى يېنىكتۇر» دېگەن ۋەدىسىنى ھېچ ئۆگەنمىگەن («مات.» 11:28-30).

(ب) «ئاڭلىماسقا قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلغان». بۇ سۆز «يەش.» 10:6دىكى بېشارەتكە ئوخشاش ئىشنى كۆرسىتىدۇ: ــ

«مۇشۇ خەلقنىڭ يۈرىكىنى تاش قىلغىن؛
ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىنى ئېغىر،
كۆزلىرىنى كور قىلغىن؛
بولمىسا، ئۇلار كۆزلىرى بىلەن كۆرەلەيدىغان،
قۇلىقى بىلەن ئاڭلىيالايدىغان،
كۆڭلى بىلەن چۈشىنەلەيدىغان بولۇپ،
يولىدىن ياندۇرۇلۇپ ساقايتىلغان بولاتتى».

ئىنسانلار خۇدانىڭ تەلپىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتىن چېكىنىپ كەتكەن بولسا، دەھشەتلىك نەتىجىسى دەل شۇ بولىدۇكى، ئۇلار خۇدانىڭ سۆزىنى ئاڭلىغانسېرى تېخىمۇ گاللىشىپ، ئاخىر بېرىپ «كۆزلىرى بار بولغىنى بىلەن، ھېچ كۆرەلمەيدۇ».

(پ) ئۆز كۆڭلىنى تاش قىلىش جەريانىنىڭ ئاخىرقى باسقۇچى 12-ئايەتتە: «ئۇلار... كۆڭلىنى ئالماستەك قاتتىق قىلغان» دېيىلىدۇ.

خۇدا مېھىر-شەپقىتىنى كۆرسەتمىگەن بولسا، بۇنداق بىر كۆڭۈل ئۈچۈن ئۈمىد يوق بولغان بولاتتى. پەقەت ئۇ مۆجىزە يارىتىپ، «تاش يۈرىكىنى ئېلىپ تاشلاپ» مېھرىبانلىق قەلبىنى ئاتا قىلسا ئاندىن ئۆزگىرىش بولىدۇ. ھەممىمىزگە مانا ئۇنىڭ شۇ نىجاتى كېرەكتۇر! («ئەز.» 19:11، 36:25-29).

لېكىن زەكەرىيا پەيغەمبەر مۇشۇ يەردە ئېيتقان جاھىللىق ۋە ئاسىيلىق خۇدانىڭ مۇقەددەس قانۇنىنى ۋە «پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق ئېيتقان سۆزلىرى»نى رەت قىلىشى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. گەرچە «خەلقنىڭ قالدىسى» مۇقەددەس زېمىنغا قايتىشى بىلەن بىر مەزگىل خۇدانىڭ يولىنى تۇتقان بولسىمۇ، ئۇلاردىن كېيىنكى دەۋردىكىلەر ئاساسەن يەنىلا جاھىللىشىپ كەتتى؛ «خۇدانىڭ كالامى»، «خۇدانىڭ شان-شەرىپىدىن پارلىغان نۇر، ئۇنىڭ ئەينىيتىنىڭ ئىپادىسى» بولغان مەسىھ ئۆزى كەلگەندە ئىسرائىل خۇدادىن ئاللىقاچان يۈز ئۆرىگەن بولغاچقا، ئۇنى پۈتۈنلەي چەتكە قاقتى.

ھەربىر دەۋردە، خۇدانىڭ جامائىتىدىكىلەر ئۆزلىرى ئۈچۈن خۇدانىڭ ئۆزىنى ئىزدىمىسە، ئۇلار ئوخشاشلا تۈيۈق يولغا كىرىپ قېلىپ، چۈشكۈنلۈكتە قالىدۇ. ئاخىرقى زامانلاردا كۆپ «ئېتىقادچىلار» «خۇدانىڭ يولىدا ماڭىمىز» دېگىنى بىلەن قاتتىق ئالدىنىپ، پۈتۈنلەي تەتۈر يولدا مېڭىشى بىلەن «ئېتىقادتىن يېنىش»تەك ئىشلار بولىدۇ؛ ئىنسانلارنىڭ كۆپىنچىسى خۇداغا ئىبادەت قىلماي، شەيتانغا چوقۇنىدۇ؛ مەسىھنى رەت قىلىپ، دەججالنى قارشى ئالىدۇ.

«2تار.» 36:14-16دە ئىسرائىلنىڭ تارىخىنىڭ كۆپ قىسمى توغرۇلۇق مۇنداق خاتىرىلىنىدۇ: ―

«ئۇنىڭ ئۈستىگە، بارلىق باش كاھىنلار بىلەن خەلقنىڭ ھەممىسى يات ئەللىكلەرنىڭ ھەممە يىرگىنچلىك ئىشلىرىنى دوراپ،

ئاسىيلىقلىرىنى ئاشۇردى؛ ئۇلار پەرۋەردىگار يېرۇسالېمدا ئۆزىگە ئاتاپ مۇقەددەس قىلغان ئۆينى بۇلغىۋەتتى.

ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىگە ۋە تۇرالغۇسىغا ئىچىنى ئاغرىتقاچقا، تاڭ سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ ئەلچىلىرىنى ئەۋەتىپ ئۇلارنى ئىزچىل ئاگاھلاندۇرۇپ تۇردى. بىراق ئۇلار خۇدانىڭ ئەلچىلىرىنى مازاق قىلىپ، سۆز-كالاملىرىنى مەنسىتمەيتتى، پەيغەمبەرلىرىنى زاڭلىق قىلاتتى؛ ئاخىر بېرىپ پەرۋەردىگارنىڭ قەھرى ئۆرلەپ، قۇتقۇزغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە خەلقىنىڭ ئۈستىگە چۈشتى».

ئۇنىڭ قەھرىنىڭ چۈشكەنلىكى زەكەرىيانىڭ مۇنۇ بېشارىتىدە تەسۋىرلىنىدۇ: «مەن ئۇلارنى چاقىرغاندا، ئۇلار ئاڭلاشنى رەت قىلغاندەك، ئۇلار (ئازاب-ئوقۇبەتتىن) چاقىرغاندا، مەنمۇ ئاڭلاشنى رەت قىلدىم» ۋە «مەن ئۇلارنى ئۇلار تونۇمايدىغان بارلىق ئەللەر ئارىسىغا قارا قۇيۇن بىلەن تارقىتىۋەتتىم».

(ئا) خەلققە بولغان تەسىرى: —

مۇشۇ «تارقىتىش» جەريانى بىرىنچى ئىبادەتخانىنىڭ ۋەيران قىلىنغانلىقى ۋە بابىلغا سۈرگۈن بولغانلىقى بىلەن باشلاندى؛ كېيىنكى ئەسىرلەردە ئۇ داۋاملىشىپ، يەھۇدىي خەلقى «بىرسى داننى غەلۋىردە تاسقىغاندەك ئىسرائىل جەمەتى ئەللەر ئارىسىدا تاسقالماقتا» («ئاموس» 9:9). بۇ ئىش «يات ئەللەرنىڭ ۋاقىتلىرى» توشقۇچە، يەنى «ئىسرائىلنى تارقاتقۇچى ئۇنى قايتىدىن يىغىدۇ، پادا باققۇچى پادىسىنى باققاندەك ئۇ ئۇلارنى باقىدۇ» دېگەن ۋاقىتقىچە داۋاملىشىدۇ («يەر.» 10:31، «قان.» 49:28، 50، 64، 65، «يەر.» 13:16 ۋە باشقا يەرلەرنى كۆرۈڭ). گەرچە يەھۇدىي خەلقى ھازىر پەلەستىن زېمىنىنىڭ بىر قىسمىنى ئىگىلىگەن بولسىمۇ، بۇ ئۇلارنىڭ «تارقىتىلىش كۈنلىرى»نىڭ ئاخىرلاشقىنى ئەمەس.

(ئە) زېمىنغا بولغان تەسىرى: —

«ئۇلارنىڭ كېتىشى بىلەن زېمىن ۋەيران بولغان، ئاندىن ئۇنىڭدىن ئۆتكەنلەرمۇ، قايتقانلارمۇ بولغان ئەمەس».

بۇ بېشارەت يەھۇدىي خەلقىنىڭ يەتمىش يىللىق سۈرگۈن بولۇشىدىلا ئەمەس، بەلكى ئۇلار رىملىقلار ئىككىنچى ئىبادەتخانىنى ۋەيران قىلغاندىن (مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلىدىن) كېيىنكى ئەسىرلەردىن تارتىپ تاكى 1948-يىلىغىچە ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان؛ بۇ ۋاقىتلاردا زېمىن ئادەمزاتسىز دېگۈدەك تۇرۇپ قالدى (ئەينى ۋاقىتتا ھازىرقى «پەلەستىنلىكلەر»نىڭ كۆپىنچىسى ئىئوردانىيە، سۈرىيە ۋە مىسىردا تۇراتتى)؛ ۋە يەھۇدىي خەلقى بولسا شۇ زامانلاردا زېمىنسىز قالدى.

7-بابتىكى ئاخىرقى جۈملە پەيغەمبەرنىڭ ئۆزىنىڭ ھاياجانلىنىپ ئېيتقان سۆزىگە ئوخشايدۇ: ــ «چۈنكى ئۇلارنىڭ سەۋەبىدىن ئىللىق زېمىن ۋەيرانە قىلىنغان!» («يەر.» 19:3نىمۇ كۆرۈڭ). ئادەمئاتىمىزنىڭ گۇناھى بىلەن پۈتكۈل يەر-زېمىنغا لەنەت يەتكۈزۈلگىنىگە ئوخشاش («رىم.» 22:8نى كۆرۈڭ)، ئىسرائىلنىڭ روھىي ھالىتى ئۇلارنىڭ زېمىنىنىڭ ئەھۋالىدا ئەكس ئېتىدۇ. بۈگۈنگە قەدەر زېمىنىڭ كۆپ يەرلىرى تېخى چۆل تۇرماقتا ۋە ئىسرائىل مەسىھنى تونۇپ توۋا قىلغۇچە شۇنداق قىلىۋېرىدۇ. لېكىن ئۇلار خۇدا بىلەن يەنە ئىناقلىققا كەلتۈرۈلسىلا، زېمىندا دەرۋەقە قايتىدىن «سۈت ۋە ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان» بولىدۇ ۋە «دالا ھەم قاغجىراپ كەتكەن جايلار ئۇلار ئۈچۈن خۇشال بولىدۇ؛
چۆل-باياۋان شادلىنىپ زەپىراندەك چېچەكلەيدۇ» («يەشايا» 35-باب)

مۇشۇ بابتىكى خەۋەرنى قايتىدىن خۇلاسىلىساق: ــ «بېشىڭلارغا چۈشكەن ئاپەتلەرنىڭ تۈپ سەۋەبى سىلەر تېخى ھەقىقىي توۋا قىلمىغىنىڭلار ئۈچۈن «روزا تۇتۇشنى تاشلايلى» دېگىنىڭلار توغرا بولمايدۇ؛ بىراق سىلەرنىڭ روزا تۇتۇشلىرىڭلارنىڭ ئۆزىمۇ توغرا بولماي كەلدى! چۈنكى روزىلاردا ئۆز-ئۆزۈڭلارغا ئىچ ئاغرىتىپ كەلدىڭلار، ئۆز گۇناھلىرىڭلار ئۈچۈن پۇشايمان يېمىدىڭلار. شۇڭا ئاتا-بوۋىڭلاردىن ساۋاق ئېلىڭلار ــ ئۇلار كۆڭلىنى قاتتىق قىلىۋەرگەچكە، ئاخىردا توۋا قىلىش يولى قالمىغانىدى؛ سىلەرمۇ تۈپتىن توۋا قىلمىساڭلار ئوخشاش ياكى ئۇنىڭدىن بەتتەر بىر ئىش چۈشۈشى مۇمكىن» دېگەندەك بولىدۇ.

مانا تۆۋەندە بىز ھازىر بېشارەتنىڭ «ئۈمىد بەرگۈچى قىسمى»غا كېلەيلى: ــ

(8-باب) روزا تۇتۇش توغرۇلۇق قويۇلغان سوئال ۋە ئۈمىد بەرگۈچى جاۋاب

«ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ
«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مېنىڭ زىئونغا باغلىغان ئوتلۇق مۇھەببىتىم قايناپ تاشتى؛ مېنىڭ ئۇنىڭغا باغلىغان ئوتلۇق مۇھەببىتىم تۆپەيلىدىن ئۇنىڭ دۈشمەنلىرىگە غەزىپىم قايناپ تاشتى.
پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مەن زىئونغا قايتىپ كەلدىم، يېرۇسالېمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماكانلىشىمەن؛ يېرۇسالېم «ھەقىقەت شەھىرى» دەپ ئاتىلىدۇ، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ تېغى «مۇقەددەس تاغ» دەپ ئاتىلىدۇ. ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «قېرى بوۋاي-موماي‌لار يەنە يېرۇسالېمنىڭ كوچىلىرىدا ئولتۇرىدىغان بولىدۇ؛ كۈنلىرى ئۇزۇن بولۇپ، ھەربىرى ھاسىسىنى قولىدا تۇتۇپ ئولتۇرىدۇ؛ شەھەرنىڭ كوچىلىرى ئويناۋاتقان ئوغۇل-قىز باللار بىلەن لىق تولىدۇ.
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «بۇ ئىش شۇ كۈنلەردە بۇ خەلقنىڭ قالدىسىنىڭ كۆزىگە ئاجايىب كارامەت كۆرۈنىدىغىنى بىلەن، ئۇ مېنىڭ كۆزۈمگە كارامەت كۆرۈنەمدۇ؟» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «مانا، مەن ئۆز خەلقىمنى شەرقىي زېمىنلاردىن، غەربىي زېمىنلاردىن قۇتقۇزىمەن؛ مەن ئۇلارنى ئېلىپ كېلىمەن، ئۇلار يېرۇسالېمدا ماكانلىشىدۇ؛ ئۇلار مېنىڭ خەلقىم، مەن ھەقىقەت ۋە ھەققانىيلىقتا ئۇلارنىڭ خۇداسى بولىمەن».
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ

ئۇلى سېلىنغان كۈندە سۆزلىگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ مۇشۇ كۈنلەردىمۇ ئاغزىدىن بايان قىلىنىۋاتقان مۇنۇ سۆزلەرنى ئاڭلاۋاتقانسىلەر، ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ قۇرۇلۇشىغا قولۇڭلار كۈچلۈك قىلىنسۇن! چۈنكى شۇ كۈنلەردىن ئىلگىرى ئىنسان ئۈچۈن ئىش ھەققى يوق، ئات-ئۇلاغ ئۈچۈنمۇ ئىش ھەققى يوق ئىدى؛ جەبىر-زۇلۇم تۈپەيلىدىن چىققۇچى ياكى كىرگۈچى ئۈچۈن ئامان-ئېسەنلىك يوق ئىدى؛ چۈنكى مەن ھەربىر ئادەمنى ئۆز يېقىنىغا دۈشمەنلەشتۈردۈم؛ بىراق مەن بۇ خەلقنىڭ قالدىسىغا بۇرۇنقى كۈنلەردىكىدەك بولمايمەن، دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار؛ چۈنكى ئۇرۇق ھوسۇللۇق بولىدۇ، ئۈزۈم تېلى مېۋىلەيدۇ، تۇپراق ئۈندۈرمىلىرىنى بېرىدۇ، ئاسمانلار شەبنەملىرىنى بېرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن مەن بۇ خەلقنىڭ قالدىسىغا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئىگە قىلدۇرىمەن. شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، سىلەر ئەللەر ئارىسىدا لەنەت بولۇپ قالغىنىڭلارنىڭ ئەكسىچە، ئى يەھۇدا جەمەتى ۋە ئىسرائىل جەمەتى، مەن سىلەرنى قۇتقۇزىمەن، سىلەر ئۇلارغا بەخت-بەرىكەت بولىسىلەر؛ قورقماڭلار، قوللىرىڭلار كۈچلۈك قىلىنسۇن!

چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلار مېنىڭ غەزىپىمنى قوزغىغاندا مېنىڭ سىلەرگە يامانلىق يەتكۈزۈش ئويىدا بولغىنىم ۋە شۇ جازا يولىدىن يانمىغىنىمدەك ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ مەن ھازىر، مۇشۇ كۈنلەردە يەنە يېرۇسالېم ۋە يەھۇدا جەمەتىگە ياخشىلىق يەتكۈزۈش ئويىدا بولدۇم؛ قورقماڭلار. مۇشۇ ئىشلارغا ئەمەل قىلىڭلار: ــ ھەربىرىڭلار ئۆز يېقىنىڭلارغا ھەقىقەتنى سۆزلەڭلار؛ دەرۋازىلىرىڭلاردا ھەقىقەتكە، ئامان-تىنچلىققا ئۇيغۇن ھۆكۈملەرنى يۈرگۈزۈڭلار؛ ھېچكىم كۆڭلىدە ئۆز يېقىنىغا يامانلىق ئويلىمىسۇن؛ ھېچقانداق يالغان قەسەمگە شېرىك بولماڭلار؛ چۈنكى مەن دەل بۇلارنىڭ ھەممىسىگە نەپرەتلىنىمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار.

ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ماڭا كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ:
ــ «تۆتىنچى ئايدىكى روزا، بەشىنچى ئايدىكى روزا، يەتتىنچى ئايدىكى روزا ۋە ئونىنچى ئايدىكى روزا يەھۇدا جەمەتىگە خۇشاللىق ۋە شادـ خۇراملىق، بەختلىك ئىبادەت سورۇنلىرى بولىدۇ؛ شۇڭا ھەقىقەت ۋە خاتىرجەملىكـتىنچلىقنى سۆيۈڭلار.

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ:
ــ «نۇرغۇن قوۋملار ۋە كۆپ شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى يەنە مۇشۇ يەرگە كېلىدۇ؛ بىر شەھەردە تۇرۇۋاتقانلار باشقا بىر شەھەرگە بېرىپ ئۇلارغا: «پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات تىلەشكە، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنى ئىزدەشكە تېز بارايلى؛ مەنمۇ بارىمەن!» ـ دەيدىغان بولىدۇ. كۆپ قوۋملار ۋە كۈچلۈك ئەللەر پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات تىلەشكە، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنى ئىزدەشكە يېرۇسالېمغا كېلىدۇ.

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ:
ــ «شۇ كۈنلەردە ھەرخىل تىلدا سۆزلەيدىغان ئەللەردىن ئون نەپەر ئادەم چىقىپ يەھۇدىي بىر ئادەمنىڭ تونىنىڭ ئېتىكىنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنىڭغا: «بىز سەن بىلەن بارايلى؛ چۈنكى خۇدانىڭ سەن بىلەن بىللىدۇر، دەپ ئاڭلىدۇق» ــ دەيدۇ».

بۇ بابتىن خۇدانىڭ بەيت-ئەلدىكى ۋەكىللەرنىڭ: «روزا تۇتۇشلىرىمىزنى داۋاملاشتۇرۇشىمىز كېرەكمۇ؟» دېگەن سوئالىغا بولغان جاۋابىنىڭ ئىككىنچى قىسمىنى تاپىمىز.

كۆرگىنىمىزدەك، جاۋابىنىڭ بىرىنچى قىسمى تۆۋەندىكى ئىشلارنى تەكىتلەيدۇ: ــ

(ئا) گەرچە خۇدا قايتىپ كەلگەن «خەلقىنىڭ قالدىسى»نى بەرىكەتلەپ، ئىبادەتخانىنى قۇرۇش خىزمىتىدە ئۇلارنى كۈچلەندۈرگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ شۇ بەرىكىتى ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى دۇرۇس، ياخشى دەپ ئىسپاتلىغان

ھېسابلانمايدۇ. خەلقنىڭ روزا تۇتۇشى، ئۇلارنىڭ ھېيتلىرى ئۆزلىرى ئۈچۈن، خالاس؛ خۇدانى خۇرسەن قىلىدىغان ئىشلار ھېسابلانمايدۇ. خەلقنىڭ روزا توغرۇلۇق بولغان سوئالى كۆڭلىدىكى چوڭقۇر بىر تۈگۈننى ئايان قىلدى: —

(ئە) بىرىنچىدىن، ئىسرائىلنىڭ ئىمان-ئىشەنچى تىرىك خۇداغا ئەمەس، بەلكى سىرتقى قىياپەتلىك دىنىي پائالىيەتلەرگە باغلانغانىدى؛ ئۇلار ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئەسلىدە قانداق قىلىپ «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالماي، ئۆزلىرىنى سۇرگۈن قىلدۇرغان گۇناھلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى تېخى بىلىپ يەتمىگەنىدى.

(ب) ئىككىنچىدىن، ھەتتا شۇ چاغقىچە خەلق ئۆزلىرىنىڭ چوڭقۇرراق تۇۋا قىلىش كېرەكلىكىنى، بولۇپمۇ بىر-بىرىگە سەمىمىي ۋە مېھرىبان بولۇش كېرەكلىكىنى سەزمىدى. شۇنداق كېتىۋەرسە، يەنى خۇدانىڭ سۆز-كالامىغا تولۇق ئېتىبار قىلماۋەرسە، ئۇنداقتا ئۇلارنىڭ ئەھۋالى ياخشىلىنىشىنىڭ ئورنىدا ئىلگىرىكىدىن تېخىمۇ بەتتەر بولۇپ كېتىدۇ.

ئۇلار بۇ نۇقتىنى چۈشىنىپ يېتەلىگەن بولسا، ھەم تارىخىغا سەپسېلىپ قارىغان بولسا: «بىز دەرۋەقە قانداق يول بىلەن ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن باشقىچە بولالايمىز؟ بىزدە نېمە ئۈمىد بار؟» دەپ گۇمانىي قاراشقا كېلىشى مۇمكىن ئىدى.

گەرچە ئۇلار شۇنداق ئوچۇق سوئالنى سورىمىغان بولسىمۇ، ياكى ئۇلارنىڭ مەسىلىلىرى ئۆزلىرى ئۈچۈن تېخى ئايدىڭ بولمىسىمۇ، خۇدا مانا پەيغەمبىرى ئارقىلىق رىغبەت-تەسەللى يەتكۈزىدىغان سۆزلەر بىلەن جاۋاب بېرىدۇ.

بۇ بابتىكى بېشارەتلەرنىڭ تەپسىلاتلىرى ناھايىتى ئېنىق بېرىلگەندۇر. تېكىستنى ئاددىي مەنىسى بىلەن چۈشەنسەك، شۇنداقلا دائىم دېگىنىمىزدەك «بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرى بىلەن سېلىشتۇرساق، بۇ بابنى چۈشىنىش تەس ئەمەس، دەپ ئىشىنىمىز (بەزى شەرھچىلەر تېكىستنى بىرخىل سىمۋوللۇق ياكى تەمسىللىك مەنىگە بۇراپ ئۇنى بەك مۇرەككەپلەشتۈرۈپ چۈشەندۈرىدۇ!).

شۇنداقتىمۇ، بىز يەنىلا تېكىستنىڭ بىرنەچچە ھالقىلىق ۋە مۇھىم نۇقتىلىرى ئۈستىدە بىرئاز توختىلىمىز: —

(ئا) خۇدانىڭ ئۇلارغا بەخت-بەرىكەت ئاتا قىلىشى دەل ئۇنىڭ ئۇلارغا باغلىغان «ئۇتلۇق، مۇقەددەس مۇھەببىتى تۈپەيلىدىن» بولىدۇ. خۇدا 1:14-15دە

ئۇلارنى ئوخشاش سۆزلەر بىلەن رىغبەتلەندۈرگەنىدى. شۇ يەردە ئۇ «مەن زىئون توغرۇلۇق «مەن يېرۇسالېمغا رەھىم-شەپقەتلەر بىلەن قايتىپ كەلدىم» دېگەنىدى. بۇ سۆزلەر زەكەرىيانىڭ كۈنىدە قىسمەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغانىدى؛ گەرچە ھازىرقى كۈندە يەھۇدىي خەلقى مەسىھنى رەت قىلىپ، خۇدادىن ئايرىلغان بولسىمۇ، كەلگۈسىدىكى بىر كۈندە ئۇ ھوشىيا پەيغەمبەر ئارقىلىق دېگەن شۇ سۆزلەر ئۇلاردا تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ: —

«مەن كېتىمەن، ئۇلار گۇناھىنى تونۇپ يېتىپ، مېنىڭ ھۇزۇرۇمنى ئىزدىمىگۈچە ئۆز جايىمغا قايتىپ تۇرىمەن؛
بېشىغا كۈن چۈشكەندە ئۇلار مېنى ئالدىراپ ئىزدەيدۇ...»؛

ئۇ ئۇلارنىڭ يېنىغا رەھىم-شەپقەتلەر بىلەن قايتىپ كېلىدۇ ۋە: «ئۇنىڭ چىقىشى تاڭ سەھەرنىڭ بولۇشىدەك مۇقەررەر؛ ئۇ بىزگە يامغۇردەك، يەر-زېمىننى سۇغىرىدىغان «كېيىنكى يامغۇر»دەك چۈشىدۇ» («ھوش.» 15:5، 1:6-3).

ئۇنىڭ ئۇلارنى يېتەكلەپ بەرىكەتلىگىنى ئۇلارنىڭ قانداقتۇر بىر پەزىلىيتى ياكى ياخشىلىقى تۈپەيلىدىن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ مېھىر-شەپقىتىدىندۇر. يەشايا پەيغەمبەر بۇ ئىشنى كۆرسىتىپ شۇنداق دەيدۇ: —

«ئۆز نامىم ئۈچۈنلا غەزىپىمنى كېچىكتۈرىمەن،
شۆھرىتىم ئۈچۈنلا جىنىڭنى تېنىڭدىن جۇدا بولمىسۇن، دەپ غەزىپىمنى بېسىۋالدىم؛
قارا، مەن سېنى تاۋلاندۇردۇم،
بىراق كۈمۈشنى تاۋلىغاندەك تاۋلىدىم؛
مەن ئازاب-ئوقۇبەتنىڭ خۇمدانىدا سېنى تاللىۋالدىم؛
ئۆز سەۋەبىمدىن، ئۆز سەۋەبىمدىن، مەن مۇشۇنى قىلىمەن؛
مېنىڭ نامىمغا داغ تەگسە قانداق بولىدۇ؟
مەن ئۆزۈمنىڭ شان-شۆھرىتىمنى باشقا بىرسىگە ئۆتكۈزۈپ بەرمەيمەن» («يەش.» 48:9-11 — يەنە «يەش.» 37:32، «ئەز.» 20:9، 14، 22، 44 قاتارلىقلارنىمۇ كۆرۈڭ).

(ئە) بېشارەتتە كۆرستىلگەن ئىشلارنىڭ كۆرۈنۈشتە مۇمكىنچىلىكى يوق ئىكەنلىكى، پەقەت خۇدانىڭ ئۆزىنىڭ مۇشۇ كارامەت ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقى «پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ» دېگەن سۆلەرنىڭ كۆپ قېتىم قايتىلىنىشى بىلەن تەكىتلىنىدۇ.

بەرھەق، ئىسرائىلغا ۋەدە قىلىنغان، بارلىق ئەللەرگە بەخت-بەرىكەت يەتكۈزىدىغان مەسىھنىڭ تۇغۇلۇشى شۇنچە ئۇزۇن ۋاقىت خۇدا تەرىپىدىن كېچىكتۈرۈلگەنلىكى دەل شۇ ئىش تۈپەيلىدىن ئىدى. خۇدا ئىسرائىلنىڭ تارىخىنىڭ ئۆزىنىڭ تەبىئەتتىن ھالقىغان كۈچ-قۇدرىتىگە ئاساسلىنىشىنى، شۇنداقلا ئىسرائىل ۋە بارلىق ئەللەرنىڭ تەبىئەت جەھەتتىن قەتئىي مۇمكىن بولمايدىغان ئىشلار خۇدا تەرىپىدىن مۇمكىن بولىدۇ، پەرۋەردىگارغا «ھېچقانداق ئىش تەس ئەمەستۇر» دەپ ئۆگىنىشىنى خالايتتى («يەر.» 12:32، 17).

(ب) ئىسرائىلغا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئايان قىلىنغان مۇشۇ بېشارەتنىڭ ھەم قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدىغان ھەم ئۇزۇن مەزگىلدىن كېيىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدىغان تەرەپلىرى باردۇر. كۆرستىلگەن ئىشلارنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ ئۇزۇن ۋاقىتتىن كېيىن يۈز بېرىدىغانلىقى: «مانا، مەن ئۆز خەلقىمنى شەرقىي زېمىنلاردىن، غەربىي زېمىنلاردىن قۇتقۇزىمەن؛ مەن ئۇلارنى ئېلىپ كېلىمەن، ئۇلار يېرۇسالېمدا ماكانلىشىدۇ» دېگەن سۆزلەردىن كۆرۈنىدۇ. چۈنكى مۇشۇ ئايەتلەردە ئىسرائىلنىڭ پۈتكۈل دۇنياغا تارقىتىلغىنى ئېنىق ئىما قىلىنىدۇ؛ زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە ئىسرائىللار پەقەت سابىق بابىل ئىمپېرىيەسىگىلا، يەنى شىمال ۋە شەرق تەرەپلىرىگە تارقىتىلغانىدى. شۇڭا بۇ ئايەتلەردە (8-9) مۇقەددەس روھ بۇرۇن يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق بەرگەن بېشارەتنىڭ مەزمۇنىنى قايتىدىن جاكارلايدۇ: ـ

«قورقما، چۈنكى مەن سەن بىلەن بىللەدۇرمەن؛ مەن نەسلىڭنى
شەرقتىن، سېنى غەربتىن يىغىپ ئەكېلىمەن؛
مەن شىمالغا: ـ «تاپشۇر ئۇلارنى!» ۋە جەنۇبقا: ـ «ئۇلارنى تۇتۇپ
قالما!
ئوغۇللىرىمنى يىراقتىن، قىزلىرىمنى جاھاننىڭ چەت-چەتلىرىدىن
ئەكېلىپ بەر»،... دەيمەن» («يەش.» 5:43، 6) ۋە: ـ

«شۇ كۈنى رەب ئىككىنچى قېتىم يەنە ئۆز خەلقىنىڭ «قالدىسى»نى قايتۇرۇش ئۈچۈن ... دېڭىزدىكى يىراق ئاراللاردىن قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۆز قولىنى ئۇزارتىدۇ. ئۇ ئەللەرنى چاقىرىش ئۈچۈن بىر تۇغ كۆتۈرىدۇ؛ شۇنداق قىلىپ ئۇ يەر يۈزىنىڭ چەت-چەت بۇلۇڭلىرىدىن ئىسرائىلنىڭ غېرىبلىرىنى جەم قىلىپ، يەھۇدادىن تارقىلىپ كەتكەنلەرنى يىغىدۇ» («يەش.» 11:11-12).

ئىسرائىلنىڭ شۇ «قايتۇرۇلۇشى» تېخى كەلگۈسىدىكى بىر ئىش ئىكەنلىكى: «ئۇلار مېنىڭ خەلقىم، مەن ھەقىقەتەن ۋە ھەققانىيلىقتا ئۇلارنىڭ خۇداسى بولىمەن» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىسپاتلىنىدۇ. چۈنكى شۈبھىسىزكى، بۇنداق ئىش ھازىرغا قەدەر ھېچ يۈز بېرىپ باققان ئەمەس. مۇشۇ سۆزلەر بىلەن مۇقەددەس روھ ئۆزى بۇرۇن ھوشىيا پەيغەمبەر ئارقىلىق بەرگەن بىر بېشارەتنىڭ مەزمۇنىنى يەنە زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ ئاغزىدىن قايتىلاپ ئىنچىكىلەيدۇ: —

«ۋە مەن سېنى ئەبەدىلئەبەد ئۆزۈمگە باغلايمەن؛ ھەققانىيلىقتا، مېھىر-مۇھەببەتتە، رەھىم-شەپقەتلەردە سېنى ئۆزۈمگە باغلايمەن؛ ساداقەتلىكتە سېنى ئۆزۈمگە باغلايمەن، شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنى بىلىپ يېتىسەن» («ھوش.» 2:19-20).

يەھۇدىي خەلقىنىڭ پۈتكۈل دۇنياغا تارقىتىلىشى رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلىدىن باشلاندى ۋە مەسىھ دۇنياغا قايتىپ كەلگۈچە داۋاملىشىدۇ. شۇڭا زەكەرىيا پەيغەمبەر بەرگەن مۇشۇ بېشارەتلەرنىڭ «ئۆزۈن مۇددەتلىك ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشلىرى» مەسىھ يەر يۈزىگە قايتىپ، مىڭ يىللىق سەلتەنىتىنى بەرپا قىلىشى بىلەن بولىدۇ.

(پ) شۇنداق بولسىمۇ، زەكەرىيانىڭ سۆزلىرىنى نەق مەيداندا ئاڭلاۋاتقانلار ئۈچۈن، يەنى ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرۇۋاتقان «خەلقنىڭ قالدىسى» ئۈچۈن بۇ بېشارەتلەر رىغبەت بولىدۇ. ئۇلارنىڭ شۇ چاغدىكى ھالىتى 10-ئايەتتە تەسۋىرلىنىدۇ: —

«چۈنكى شۇ كۈنلەردىن ئىلگىرى ئىنسان ئۈچۈن ئىش ھەققى يوق، ئات-ئۇلاغ ئۈچۈنمۇ ئىش ھەققى يوق ئىدى؛ جەبىر-زۇلۇم تۈپەيلىدىن چىققۇچى ياكى كىرگۈچى ئۈچۈن ئامان-ئېسەنلىك يوق ئىدى؛ چۈنكى مەن ھەربىر ئادەمنى ئۆز يېقىنىغا دۈشمەنلەشتۈردۈم». ھاگاي پەيغەمبەر

خەلقنىڭ ئەھۋالى توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ: «سىلەر تېرىيدىغىنىڭلار كۆپ، يىغقۇالدىغىنىڭلار ئاز؛ يەيسىلەر، بىراق تويمايسىلەر؛ ئىچىسىلەر، بىراق قانمايسىلەر؛ كىيىسىلەر، بىراق ھېچقانداق ئىللىمايسىلەر؛ ئىش ھەققى ئالىسىلەر، بىراق تۆشۈك ھەميانغا سالغانغا ئوخشاش بولىدۇ» («ھاگ.» 6:1).

لېكىن ھازىر خۇدا: «چۈنكى ئۇرۇق ھوسۇللۇق بولىدۇ، ئۈزۈم تېلى مېۋىلەيدۇ، تۇپراق ئۆندۈرمىلىرىنى بېرىدۇ، ئاسمانلار شەبنەملىرىنى بېرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن مەن بۇ خەلقنىڭ قالدىسىغا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئىگە قىلدۇرىمەن» دەپ ۋەدە قىلىدۇ (12-ئايەت).

«ئۇرۇق ھوسۇللۇق بولىدۇ» دېگەن سۆزلەر ئىبرانىي تىلىدا «ئۇرۇق ئۈچۈن خاتىرجەملىك-ئامانلىق بولىدۇ» دەپ ئىپادىلىنىدۇ. بولۇپمۇ ئۈزۈم تېلى تۆت پەسىللىك توختاۋسىز پەرۋىشكە موھتاج بولغاچقا، ئۇنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن شۇنداق تىنچ-ئامان شارائىتلار ئىنتايىن مۇھىمدۇر.

خۇدا خەلققە ۋەدە قىلغىنى بويىچە، كېيىنكى كۈنلەردىكى شۇ بەرىكەت ۋە مۇداپىئە «ئەزرا» ۋە «نەھەمىيا» دېگەن كىتابلاردا خاتىرىلەنگەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ھاگاي ۋە زەكەرىيا بېشارەت قىلغان مۇشۇ ئىشلار بولمىغان بولسا، ئۇنداقتا خەلق ھەرگىز ئۇلارنى پەيغەمبەرلەر دەپ ھېسابلىمىغان، ئۇلارنىڭ كىتابلىرى ھەرگىز «مۇقەددەس يازمىلار» ئىچىگە قوبۇل قىلىنمىغان بولاتتى.

(ت) خۇدا ئىسرائىلنى «يەھۇدا جەمەتى ۋە ئىسرائىل جەمەتى» دەپ چاقىرىدۇ (13-ئايەت). دېمەك، بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى بىلەن «ئىسرائىل» ۋە «يەھۇدا» يەنە بىر-بىرىدىن ئايرىلماس بىر خەلق بولىدۇ.

(چ) خۇدانىڭ ئۇلارغا: «مەن سىلەرنى قۇتقۇزىمەن، سىلەر ئۇلارغا (ئەللەرگە) بەخت-بەرىكەت بولىسىلەر» دەپ بەرگەن ۋەدىسى ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ئىبراھىمغا ھەم ئەۋلادىغا: «سەن ئارقىلىق يەر يۈزىدىكى بارلىق ئائىلە-قەبىلىلەر بەخت-بەرىكەت تاپىدۇ!» دېگەن ۋەدىسىنىڭ قايتىلىنىشىدۇر. بۇ سۆزلەرنىڭ مەنىسى (بەزى شەرھچىلەر ئېيتقاندەك) «خەق باشقىلار ئۈچۈن بەخت-بەرىكەت تىلىگەندە نامىڭنى ئىشلىتىپ تىلەيدۇ» دېگەندەك ئەمەس، بەلكى ئىبراھىم ھەم ئەۋلادلىرى ئۆزلىرى باشقىلارنى بەرىكەتلەش ۋاستىسى بولىدۇ، دېگەنلىكتۇر.

«يەش.» 24:19دە: «شۇ كۈنى ئىسرائىل... يەر يۈزىدىكىلەرگە بەخت يەتكۈزگۈچىلەر بولىدۇ»، «ئەز.» 26:34دە «مەن ئۇلارنى ھەم ئېگىزلىكىم ئەتراپىدىكى جايلارنى بەرىكەتلىك قىلىمەن» دېيىلگەندەك.

(ج) خۇدا ئۆزىنىڭ خەلققە بەخت-بەرىكەت يەتكۈزۈشتىكى قەتئىي نىيىتى ۋە ئىنتىزارىنى ئېنىق كۆرسىتىدۇ: – «چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلار مېنىڭ غەزىپىمنى قوزغىغاندا مېنىڭ سىلەرگە يامانلىق يەتكۈزۈش ئويىدا بولغىنىم ۋە شۇ جازا يولىدىن يانمىغىنىمدەك ـ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ مەن ھازىر، مۇشۇ كۈنلەردە يەنە يېرۇسالېم ۋە يەھۇداغا جەمەتىگە ياخشىلىق يەتكۈزۈش ئويىدا بولدۇم؛ قورقماڭلار» (14-15).

(خ) خۇدانىڭ شۇ ۋاقىتتا سۈرگۈنلۈكتىن قايتقانلاردىن بىردىنبىر تەلىپى بىر-بىرىگە سەممىمىي ۋە مېھرىبان مۇئامىلە قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى: «مۇشۇ ئىشلارغا ئەمەل قىلىڭلار: ــ ھەربىرىڭلار ئۆز يېقىنىڭلارغا ھەقىقەتنى سۆزلەڭلار؛ دەرۋازىلىرىڭلاردا ھەقىقەتكە، ئامان-تىنچلىققا ئۇيغۇن ھۆكۈملەرنى يۈرگۈزۈڭلار؛ ھېچكىم كۆڭلىدە ئۆز يېقىنىغا يامانلىق ئويلىمىسۇن؛ ھېچقانداق يالغان قەسەمگە شېرىك بولماڭلار؛ چۈنكى مەن دەل بۇلارنىڭ ھەممىسىگە نەپرەتلىنىمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار» (16-17).

خەلق مۇشۇ ئىشلارنى داۋاملاشتۇرغان بولسا، شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەر كۆرسەتكەن مۇشۇ بەخت-بەرىكەتلەر ئۇزۇن ئۆتمەيلا تولۇق ھالدا ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشكەن بولاتتى؛ ھەتتا مەسىھنىڭ دەۋرىمۇ ئۇلارنىڭ شۇ كۈنلىرىدە باشلانغان بولاتتى. ئەپسۇسكى، ئىسرائىل شۇنداق قىلمىدى؛ «ئەزرا» ۋە «نەھەمىيا» دېگەن كىتابلاردا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەيدا بولغان ئالدامچىلىق، يالغانچىلىق، ۋاپاسىزلىق، نەپسانىيەتچىلىك ۋە شۇنداقلا ئۇلارنىڭ بۇتپەرەس ئەللەر ئارىسىدىن ئاياللارنى خوتۇنلۇققا ئالغانلىقى خاتىرىلىنىدۇ.

(د) ئىسرائىلنىڭ خۇداغا بولغان ۋاپاسىزلىقى ۋە ئاسىيلىقلىرى (بۇنىڭدا ئۇلار ھەممىمىزنىڭ ۋەكىلىدۇر!) شۇنچە ئېغىر بولسىمۇ، خۇدانىڭ چەكسىز مېھىر-

شەپقىتى بىلەن ئۇلار بىر كۈنى ئۇنىڭ يېنىغا قايتىدۇ. شۇ كۈنى 18-23-ئايەتلەردە تەسۋىرلىنىدۇ. خۇدا ئاۋۋال ئۇلارغا ئۇلارنىڭ روزىلىرىنى شۇ كۈنى ھېيت-بايراملارغا ئايلاندۇرىمەن، دەپ ۋەدە قىلىدۇ.

«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ:
- «تۆتىنچى ئايدىكى روزا، بەشىنچى ئايدىكى روزا، يەتتىنچى ئايدىكى روزا ۋە ئونىنچى ئايدىكى روزا يەھۇدا جەمەتىگە خۇشاللىق ۋە شاد-خۇراملىق، بەختلىك ئىبادەت سورۇنلىرى بولىدۇ؛ شۇڭا ھەقىقەت ۋە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى سۆيۈڭلار» (19).

تۆتىنچى ئاينىڭ توققۇزىنچى كۈندىكى روزا نېبوقادنەسارنىڭ يېرۇسالېم شەھىرىنى ئىشغال قىلغانلىقىنى ئەسلەپ، شەھەر ئۈچۈن ماتەم تۇتۇش ئۈچۈن باشلاندى («يەر.» 6:3-7)؛ بەشىنچى ئايدىكى روزا دېگىنىمىزدەك ئىبادەتخانىنىڭ ۋە شەھەرنىڭ ۋەيران قىلىنىشىنى ئەسلەش ئۈچۈن ئىدى («يەر.» 12:52-13)؛ يەتتىنچى ئايدىكى روزا دېگىنىمىزدەك ۋالىي گەدالىيانىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىنى ئەسلەش ئۈچۈن ئىدى («2پاد.» 25:25-26، «يەر.» 1:42-3)؛ ئونىنچى ئايدىكى روزا بابىللارنىڭ يېرۇسالېم شەھىرىنى مۇھاسىرىگە ئېلىپ قورشىۋېلىشىنىڭ باشلىنىشىنى ئەسلەش ئۈچۈن باشلاندى («2پاد.» 1:25، «يەر.» 1:39، «ئەز.» 1:24-2).

بۇ روزىلارنى بۈگۈنگە قەدەر يەھۇدىي خەلقى يەر يۈزىدىكى ھەر يەردە تۇتۇپ كەلمەكتە. ئۇلار مەسىھنى تونۇمىغاچقا، ئۇلار ئۆتكۈزۈۋاتقان كۈنلەر تېخى «يىغا-زارلار كۆتۈرگەن كېچە»دەك بولماقتا.

ئەمما ئۇزۇندىن بۇيانقى «يىغا-زارلار كۆتۈرگەن كېچە» شاد-خۇراملىق سەھەرگە ئايلىنىدۇ؛ خۇدا ئىسرائىل ۋە يېرۇسالېمغا ۋەدە قىلغان «ياخشىلىقنى يەتكۈزىدۇ»؛ ئۇلارنىڭ بۇرۇنقى دەرد-ئەلەملىرىنىڭ ھەممىسى ئۇنتۇلىدۇ («يەش.» 16:65)؛ دەرد-ئەلەملىرىنى ئەسلەيدىغان كۈنلىرى ھېيت-بايراملارغا ئايلاندۇرۇلىدۇ.

شۇ سەۋەبلەردىن پەيغەمبەر ئۆزىگە دىققەت قىلىۋاتقان «خۇدانىڭ قالدىسى»غا:
- «شۇڭا ھەقىقەت ۋە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى سۆيۈڭلار» - دەيدۇ.

پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز خەلقى ئارىسىدا تۇرغانلىقى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئۇنىڭ يېنىغا توۋا بىلەن قايتىشىنىڭ ئۇلۇغ نەتىجىسى 8-بابتىكى ئاخىرقى تۆت ئايەتلەردە كۆرۈنىدۇ. يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەللەرنىڭ خۇدانى چوڭقۇر تونۇغۇسى، ئۇنىڭ يوللىرىنى

ئۆگىنىشكە يېرۇسالېمغا بارغۇسى كېلىدۇ.

شۇڭا «يەشايا» ۋە «مىكاھ» دېگەن كىتابلاردا شۇنى ئوقۇيمىز: —

«ئاخىر زامانلاردا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى جايلاشقان تاغ تاغلارنىڭ بېشى بولۇپ بېكىتىلىدۇ،

ھەممە دۆڭ-ئېگىزلىكتىن ئۈستۈن قىلىپ كۆتۈرۈلىدۇ؛

بارلىق ئەللەر ئۇنىڭغا قاراپ ئېقىپ كېلىشىدۇ.

نۇرغۇن خەلق-مىللەتلەر بىر-بىرىگە: —

«كېلىڭلار، بىز پەرۋەردىگارنىڭ تېغىغا،

ياقۇپنىڭ خۇداسىنىڭ ئۆيىگە چىقايلى؛

ئۇ ئۆز يوللىرىدىن بىزگە ئۆگىتىدۇ،

بىز ئۇنىڭ تەرىقلىرىدە ماڭىمىز» — دېيىشىدۇ.

چۈنكى قانۇن-يوليورۇق زىئوندىن،

پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامى يېرۇسالېمدىن چىقىدىغان بولىدۇ»

(«يەش.» 2:2-3، «مىك.» 1:4-2).

«لېكىن ئۆز ھاياتىم بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، پۈتكۈل يەر يۈزى مەن پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى بىلەن تولىدۇ»... «چۈنكى خۇددى سۇلار دېڭىزنى قاپلىغاندەك، پۈتكۈل يەر يۈزى پەرۋەردىگارنى بىلىش-تونۇش بىلەن قاپلىنىدۇ» («چۆل.» 21:14، «يەش.» 9:11).

بۇ ئىشلار ئاخىرقى ئايەتتە خۇلاسىلىنىپ: «شۇ كۈنلەردە ھەرخىل تىلدا سۆزلەيدىغان ئەللەردىن ئون نەپەر ئادەم چىقىپ يەھۇدىي بىر ئادەمنىڭ تونىنىڭ ئېتىكىنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنىڭغا: «بىز سەن بىلەن بارايلى؛ چۈنكى خۇدانى سەن بىلەن بىللىدۇر، دەپ ئاڭلىدۇق» — دەيدۇ» دېيىلىدۇ.

مۇشۇ «يات ئەللىكلەر» يەھۇدىينىڭ «تونىنىڭ ئېتىكى»نى تۇتۇۋالىدۇ. بۇ بولسا ئېتىكىنىڭ مۇقەددەس قانۇندىكى ئەمرلەرگە ۋەكىللىك قىلىدىغان «چۆرىسىدىكى چۇچىلار»نى كۆرسەتسە كېرەك («چۆل.» 38:15، «قان.» 12:22). ئۇلار شۇلارنى چىڭ تۇتۇۋېلىپ، يەھۇدىي قېرىندىشىغا: زىئونغا ماڭغان سەپىرىڭگە قوشۇلايلىچۇ،

دەپ ئىلتىماس قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ شۇ ئىلتىماسى نۇرغۇن ئەسىرلەر بۇرۇن ياشىغان موئابىي رۇتنىڭ يەھۇدىي قېيىنئانىسىدىن قەتئىي ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالغىنىغا ئوخشاش بولىدۇ: «بىزنىڭ سىنىڭ يېنىڭدىن كېتىشىمىزنى ۋە ساڭا ئەگىشىش نىيىتىمىزدىن يېنىشنى ئۆتۈنىمە؛ چۈنكى سەن نەگە بارساڭ بىزمۇ شۇ يەرگە بارىمىز؛ سەن نەدە قونساڭ بىزمۇ شۇ يەردە قونىمىز؛ سىنىڭ خەلقىڭ بىزنىڭمۇ خەلقىمىزدۇر ۋە سىنىڭ خۇدايىڭ بىزنىڭمۇ خۇدايىمىزدۇر» («رۇت» 16:1نى كۆرۈڭ).

بۇ بېشارەتنىڭ ھازىر «ئىنجىل دەۋرى»دە قىسمەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇۋاتقانلىقىدىن گۇمان قىلمايمىز؛ چۈنكى مەسىھنىڭ خۇش خەۋىرىنى ئاۋۋالقى تارقاتقۇچىلار رەببىمىزنىڭ روسۇللىرى ئىدى؛ ئۇلار يېرۇسالېمدىن چىقىپ ئۇنى دۇنيانىڭ چەتلىرىگە يەتكۈزگەن (ئەسلىدىكى روسۇللار ھەممىسى يەھۇدىيلار، ئەلۋەتتە). ھالبۇكى، يەھۇدىي خەلقى تېخى خۇدانىڭ يولىغا بىر پۈتۈن قايتمىغان، شۇڭا بېشارەتنىڭ تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى كەلگۈسى شۇ كۈننى كۈتمەكتە. زەكەرىيانىڭ كېيىنكى بېشارەتلىرىدە بۇ ئاجايىب «قايتىش» توغرۇلۇق كۆپرەك تەپسىلاتلار بىزگە تەمىنلىنىدۇ.

كىتابنىڭ ئىككىنچى قىسمى

ئىككىنچى قىسمىنىڭ ئىككى بۆلىكى بولۇپ، ھەر ئىككىسى خۇداسىز دۇنيا بىلەن ئىسرائىل ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشلار توغرۇلۇق بولۇپ، باشقا-باشقا جەھەتلەردىن ئېيتىلغان بېشارەتلەردۇر.

بىرىنچىسىدە (9-11-بابلاردا) خۇدانىڭ ئىسرائىلغا زۇلۇم قىلىپ كەلگەن دۇنياۋى كۈچلەرنى ھالاك قىلغۇچى جازاسى، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ بارلىق دۈشمەنلىرىنى يېڭىشكە كۈچلەندۈرۈلۈشى ئاساسىي تېما بولىدۇ؛ ئىككىنچىسىدە (12-14-بابلاردا) ئىسرائىلنىڭ ئەللەر بىلەن بولغان ئاخىرقى جەددىي كۈرەشلەر ئارقىلىق تازىلىنىشى ۋە تاۋلىنىشى، ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ مۇقەددەس قوۋمى بولۇشقا قانداق ئۆزگەرتىلىشى مۇھىم تېما بولىدۇ.

ئىككى بۆلەكنىڭ (9-11 ۋە 12-14-بابنىڭ) بىر-بىرىگە ئوخشايدىغان يەنە بىر ئورتاقلىقى بار. ئىككى بۆلەكنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇيۇقسىز يېڭى بىر بېشارەت پەيدا بولىدۇ ; ئەمەلىيەتتە ئىككى بۆلەكنىڭ ھەربىرىدە بۇ «يېڭى بېشارەت» بۆلەكنىڭ ئاۋۋالقى بېشارىتى كۆرسەتكەن ۋەقەلەرنىڭ قانداق يول بىلەن يۈز بېرىدىغانلىقىنى تېخىمۇ تەپسىلىراق تەسۋىرلەيدۇ.

بىرىنچى بۆلەكنىڭ 9- ۋە 10-بابلىرىدا دۇنياۋى كۈچلەرنىڭ جازالىنىشى سۆزلىنىدۇ؛ 11-بابدا شۇ ۋەقەلەر چۈشەندۈرۈلىدۇ؛ ئىككىنچى بۆلەكنىڭ 1:12-6:13دە، ئىسرائىلنىڭ ئاخىرقى زاماندا تاۋلىنىشى ۋە قۇتقۇزۇلۇشى بايان قىلىنىدۇ؛ 7:13-21:14دە بۇ ئىشلارنىڭ تەپسىلاتلىرى بايان قىلىنىدۇ.

(9-باب، 1-8)

«پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىدىن يۈكلەنگەن بېشارەت ــ خادراك زېمىنى ۋە دەمەشق ئۈستىگە قونىدۇ (چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرى ئادەملەر ۋە ئىسرائىلنىڭ بارلىق قەبىلىلىرى ئۈستىدىدۇر)؛ ئۇ بۇلارغا چېگرىداش بولغان خاماتقا، تۇر ۋە زىدون ئۈستىگىمۇ قونىدۇ. تۇر تولىمۇ «دانا» بولغاچقا، ئۆزى ئۈچۈن قورغان قۇرغان، كۈمۈشنى توپىدەك، ساپ ئالتۇننى كوچىلاردىكى پاتقاقتەك دۆۋىلەپ قويغان. مانا، رەب ئۇنى مال-دۇنياسىدىن ئايرىۋېتىدۇ، ئۇنىڭ كۈچىنى دېڭىزدا يوق قىلىدۇ؛ ئۇ ئوت تەرىپىدىن يەپ كېتىلىدۇ.

ئاشكېلون بۇنى كۆرۈپ قورقىدۇ؛ گازامۇ كۆرۈپ ئازابلىنىپ تولغىنىپ كېتىدۇ؛ ئەكرونمۇ شۇنداق، چۈنكى ئۇنىڭ ئارزۇ-ئۈمىدى توزۇپ كېتىدۇ؛ پادىشاھ گازادىن يوقاپ كېتىدۇ، ئاشكېلون ئادەمزاتسىز قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاشدودتا ھارامدىن بولغان بىرسى تۇرىدۇ؛ مەن فىلىستىيلەرنىڭ مەغرۇرلۇقى ۋە پەخرىنى يوقىتىمەن. مەن ئاغزىدىن قانلارنى، ئۇنىڭ ھارام يېگەن يىرگىنچلىك نەرسىلەرنى چىشلىرى ئارىسىدىن ئېلىپ كېتىمەن؛ ئاندىن قېلىپ قالغانلار بولسا، ئۇلار خۇدايىمىزغا تەۋە بولۇپ، يەھۇدادا يولباشچى بولىدۇ؛ ئەكروننىڭ ئورنى يەبۇس قەبىلىسىدىكىلەرگە ئوخشاش بولىدۇ. مەن قوشۇن تۇپەيلىدىن، يەنى

ئۆتۈپ كەتكۈچى ۋە قايتىپ كەلگۈچى تۈپەيلىدىن ئۆز ئۆيۈم ئەتراپىدا چېدىرىمنى تىكتۈرىمەن؛ ئەزگۈچى قايتىدىن ئۇنىڭدىن ئۆتمەيدۇ؛ چۈنكى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆزىتىمەن».

يۇقىرىدا دېگىنىمىزدەك 9- ۋە 10-باب بىر پۈتۈن گەۋدە بولۇپ، ئىزچىللىقى بولغان بىر بېشارەتتۇر (باشتىن ئاخىر بىرلا تېما ئۈستىدە توختالغان). 9-بابتىكى ئالدىنئالا كۆرسىتىلگەن ۋەقەلەر بولسا «بۈيۈك ئىسكەندەر»نىڭ مىسىرغا يۈرۈش قىلغاندىكى جەڭلىرى ۋە نۇسرەتلىرىدىن ئىبارەتتۇر. ئىسكەندەر مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 332-يىلى مىسىرغا، يەنى جەنۇبىي تەرەپكە چوڭ يۈرۈشنى باشلايدۇ. بۇ يۈرۈشنىڭ ئاخىرقى نەتىجىسى پارس ئىمپېرىيەسىنىڭ ئاغدۇرۇلۇشىدىن ئىبارەت بولدى. بېشارەتتە ئايان قىلىنغان بۇ ۋەقەلەر يىراق كەلگۈسى زامانلاردىكى، خۇدانىڭ رەھىمى ھەم جازاسى كۆرسىتىلىدىغان باشقا چوڭ ۋەقەلەر بىلەن «بىردەك» كۆرۈنىدۇ.

ئوقۇرمەنلەر تەۋراتتىكى باشقا تېكىستلەردىن بايقايدىغىنىدەك، بېشارەت «يۈكلەنسە»، ئادەتتە تەسىرى زور، دەھشەتلىك بىر خەۋەر يەتكۈزۈلگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

«خادراك» دېگەن شەھەر ياكى رايون بۈگۈنگە قەدەر تېپىلمىدى، لېكىن بىرنەچچە كونا تارىخنامىلەر بويىچە، ئۇ سۇرىيەدىكى دەمەشق شەھىرىگە يېقىن بولغان بىر جاي بولسا كېرەك.

تەۋراتتىكى بېشارەتلەردە، «يۈك» ياكى «پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى»نىڭ مەلۇم بىر يەرگە «قونۇشى» بولسا، خۇدانىڭ جازاسى شۇ يەرگە كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا 1-4-ئايەتتىن قارىغاندا، مەزكۇر بېشارەت ئېلىپ كەلگەن «يۈك»، يەنى خۇدانىڭ جازاسى بىرىنچىدىن دەمەشقنى نىشان قىلىدۇ؛ ئاندىن مۇشۇ ئايەتلەردە تەسۋىرلەنگىنىدەك شۇ يەردىن ئەتراپىدىكى پۈتكۈل رايونغا يېيىلىدۇ.

«چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرى ئادەملەر ۋە ئىسرائىلنىڭ بارلىق قەبىلىلىرى ئۈستىدىدۇر». بۇ سۆزلەر «يەر.» 19:32دىكى بېشارەتنىڭ باشقا بىرخىل ئىپادىسىدۇر: «ئوي-نىشانلىرىڭدا ئۇلۇغ، قىلغان ئىشلىرىڭدا قۇدرەتلىكسەن؛ كۆزلىرىڭ بىلەن ئىنسان باللىرىنىڭ ئۆز يوللىرى ۋە

قىلغانلىرىنىڭ مېۋىسى بويىچە ھەربىرىگە ئىنئام ياكى جازا قايتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ بارلىق يوللىرىنى كۆزلىگۈچىدۇرسەن». خۇدا ھەم ئۆز خەلقى ۋە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغۇچىلارنى كۆزىتىپ، ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىغا قاراپ مۇۋاپىق مۇئامىلە قىلىدۇ.

مۇشۇ يەردە ئۇنىڭ جازالاش قورالى بىرىنچىدىن «بۈيۈك ئىسكەندەر» ئىدى. ئىسكەندەرنىڭ پارس ئىمپېرىيەسىگە جەڭ قىلىشى ئۈچۈن دەسمايە كېرەك ئىدى. مىسىردا زور بايلىقلارنىڭ بارلىقىنى بىلىپ، ئۇ ئاۋۋال قوشۇنىنى باشلاپ شۇ تەرەپكە يۈرۈش قىلدى. «ئوتتۇرا دېڭىز»نىڭ شەرقىي بويىنى بويلاپ يۈرۈش قىلىپ، ئۇ يولدا ئۇچرىغان بارلىق يەرلەرگە ھۇجۇم قىلىپ ئۇلارنى ئىشغال قىلدى. 9:1-8دە ئۇنىڭ ھۇجۇملىرى ئالدىنئالا ئېيتىلىدۇ: ــ

(ئا) ئۇ ئاۋۋال سۇرىيەگە، يەنى «خادراك زېمىنى»، جۈملىدىن دەمەشق ۋە خامات شەھەرلىرىگە ھۇجۇم قىلدى. ئىسكەندەرنىڭ سەردارى پارمېنئو بۇ شەھەرلەرنىڭ ئانچە قارشىلىقىغا ئۇچرىمايلا ئۇلارنى ئاسانلا ئىشغال قىلدى.

(ئە) ئاندىن ئۇ تۇر شەھىرىگە ۋە زىدون رايونىغا ھۇجۇم قىلدى. 9:3دە «تۇر ئۆزى ئۈچۈن قورغان قۇرغان» دەپ ئوقۇيمىز. «قورغان» بولسا ئىنتايىن ئېگىز ۋە مۇستەھكەم مۇنار ئىدى؛ ئۇ تۇر شەھىرىنىڭ ئۇدۇلىدىكى 150 مېتىر يىراقلىقتا بولغان ئارالدا قۇرۇلغانىدى. تۇر شەھىرىنىڭ ئۆزى 50 مېتىر ئېگىزلىكتە سېپىلى بولغان ئىنتايىن مۇستەھكەم بىر شەھەر ئىدى. ھەتتا شەھەرنىڭ سېپىلى بۇسۇلگەن ھالەتتىمۇ، ئاھالىسى بايلىقلىرىنى كۆتۈرۈپ ئارالغا ئۆتۈۋالالايتتى. ئۇلارنىڭ كۈچلۈك كېمىلىرى ئۆزىگە كېرەك بولغان بارلىق تەمىناتلارنى ئۈزۈلۈكسىز تەمىنلىيەلىگەچكە، ئۇلار شۇ يەردە ئۇزۇن ۋاقىتقىچە ھەرقانداق مۇھاسىرىگە تاقابىل تۇرالايتتى. ئىلگىرى، ئۇلار شۇ يەردە ئاسۇرىيەنىڭ ئىمپېراتورى شالمانئەزەرگە بەش يىل قارشىلىق كۆرسەتكەنىدى، بابىلنىڭ ئىمپېراتورى نېبوقادنەسارغا ئون ئۈچ يىل تاقابىل تۇرغانىدى («ئەز.» 28:18-19). نېبوقادنەسار شەھەرنى ئېلىپ ۋەيران قىلغىنى بىلەن مۇنارنى ئالالمايتتى. ئۇلار بۇنىڭدىن دائىم ئىنتايىن مەغرۇرلىناتتى («تۇر تولىمۇ «دانا»» دېگەندەك). ھالبۇكى، ئەزاكىيال پەيغەمبەر ئۇلارنىڭ ئاخىر بىرىپ «شەھەردىكى تاشلار دېڭىزغا قويۇلۇپ»، مۇنار «تاقىر تاش»قا ئايلاندۇرۇلۇپ ھالاك بولىدىغىنىنى ئالدىنئالا تەسۋىرلەيدۇ («ئەزاكىيال» 26-باب ــ شۇ بابتىكى ئىزاھاتلىرىمىزنى

كۆرۈك). تۇر شەھىرىنىڭ ھالاكەت كۈنى ئىسكەندەرنىڭ قورشۇلىشى بىلەن يېتىپ كەلدى.

«مانا، رەب ئۇنى مال-دۇنياسىدىن ئايرىۋېتىدۇ، ئۇنىڭ كۈچىنى دېڭىزدا يوق قىلىدۇ؛ ئۇ ئوت تەرىپىدىن يەپ كېتىلىدۇ» (4-ئايەت).

ئىسكەندەر ئاۋۋال شەھەرنىڭ ئۆزىنى كۈچلۈك «كۆچمە پوتەيلەر»ى بىلەن ئالدى؛ ئاندىن ئۇنىڭ ئىنژېنېرلىرى يەتتە ئاي ئىشلەپ شەھەردىكى تاش-تۇپىلارنى ئېلىپ «دېڭىزغا تاشلىدى» ۋە قۇرۇقلۇق بىلەن ئارالنى تۇتاشتۇرىدىغان، كۆتۈرۈلگەن چوڭ ۋە ئۇزۇن يولنى ياسىدى. شۇنداق قىلغاندا مۇنارنى ۋەيران قىلىش ئاسان گەپ ئىدى. ئون مىڭ تۇر لەشكىرى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىندى. گەرچە تۇر شەھىرى ئاستا-ئاستا قۇرۇلۇپ قەددىنى رۇسلىغان بولسىمۇ، ئۇلار شۇ ۋاقىتتىن كېيىن «كۈچلۈك دۆلەت» ھېسابلانمىدى. ئىسكەندەر كۆتۈرگەن «دېڭىز يولى» ھازىرمۇ بار، لېكىن شەھەر ۋە مۇنار غايىب بولدى. ئۇ ھازىر ئەزاكىيال پەيغەمبەر ئالدىنئالا ئېيتقاندەك «بېلىقچىلار تورلارنى يايدىغان بىر تاقىر تاشتۇر»، خالاس.

(ب) ئىسكەندەر جەنۇبقا قاراپ نەزىرىنى فىلىستىيە تۈزلەڭلىكىدىكى شەھەرلەرگە سالدى. زەكەرىيا بېشارەت بەرگەندەك شۇ شەھەرلەر ۋەھىمىگە چۈشۈپ، ئانچە قارشىلىق كۆرسەتمىدى.

مۇشۇ ئايەتلەردە فىلىستىيەدىكى «بەش پايتەخت شەھەر»دىن تۆتى تىلغا ئېلىنىدۇ. گات شەھىرى (تەۋراتتىكى باشقا كېيىنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ يازمىلىرىدىكىدەك) تىلغا ئېلىنمايدۇ، چۈنكى ئۇ بىر مەزگىل يەھۇدا پادىشاھلىقىغا تەۋە بولغانىدى، كېيىن يەھۇدانىڭ بىر قىسمى بولۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن.

«يەر.» 20:25دىكى فىلىستىيە توغرۇلۇق بېشارەت مەزكۇر بېشارەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك؛ شۇ يازمىدىكى شەھەرلەرنىڭ تەرتىپى مۇشۇ يەردە كۆرسىتىلگەن تەرتىپكە ئوخشاشتۇر.

6-ئايەت: «ئاشدودتا ھارامدىن بولغان بىرسى (ياكى «شالغۇت بىر قوۋم») تۇرىدۇ» دېگەننىڭ مەنىسى توغرۇلۇق بىرنىمە دېمەك تەس؛ بىز ئارخېئولوگنىڭ كۈرجىكىنىڭ قېزىپ چىقىشىنى كۈتمەكتىمىز. ھالبۇكى، شەك-شۈبھىسىزكى، مۇشۇ ئىشلار ئارقىلىق «فىلىستىيلەرنىڭ مەغرۇرلۇقى ۋە پەخرى يوقىتىلىدى».

فىلىستىيلەر، قارىغاندا، مىللەتچىلىكى كۈچلۈك، مۇستەقىللىقىدىن ئىنتايىن مەغرۇر

ئىدى. ئۇلارنىڭ مەغرۇرلۇقى گازانىڭ ھەممە «پادىشاھ»لىرىدىن مەھرۇم بولۇشى بىلەن، ئاشكىلونىنىڭ ئادەمزاتسىز قېلىشى بىلەن ۋە ئاشدودتا «ھارامدىن بولغان بىرسى»نىڭ تۇرۇشى تۈپەيلىدىن يەرگە ئۇرۇلدى.

ئەمما بۇ ئىشنىڭ ئۆزى ئۇلارنىڭ كەلگۈسى بەختى ئۈچۈن بولىدۇ. چۈنكى تۆۋەن قىلىنىشىنىڭ نەتىجىسى ئۇلارنىڭ بۇتلىرىغا باغلانغان يىرگىنچلىك ئىشلىرىدىن قۇتۇلۇشى، ئۇلارنىڭ «قالدى»لىرىنىڭ خۇدانىڭ خەلقى ئىچىگە ئېلىنىشىدىن ئىبارەت بولىدۇ: —

«مەن ئاغزىدىن قانلارنى، ئۇنىڭ ھارام يېگەن، يىرگىنچلىك نەرسىلەرنى چىشلىرى ئارىسىدىن ئېلىپ كېتىمەن؛ ئاندىن قېلىپ قالغانلار بولسا، ئۇلار خۇدايىمىزغا تەۋە بولۇپ، يەھۇدادا يولباشچى بولىدۇ («كىچىك جەمەت» ياكى «ئائىلە» دېگەن تەرجىمىلىرىمۇ بار)؛ ئەكروننىڭ ئورنى يەبۇس قەبىلىسىدىكىلەرگە ئوخشاش بولىدۇ ».

فىلىستىيە خەلقى مۇشۇ يەردە ئىبرانيي تىلىدا بىر ئادەمدەك سۆپەتلىنىدۇ. بۇتلارغا ئاتالغان قۇربانلىقلىرى قانلىرى بىلەن ئۇلاردىن ئېلىپ تاشلىنىدۇ. «ئەكروننىڭ ئورنى يەبۇس قەبىلىسىدىكىلەرگە ئوخشاش بولىدۇ». ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، يەبۇسىيلار ئەسلىدە «زىئون قەلئەسى»، يەنى يېرۇسالېم شەھىرىدە تۇرۇۋاتقانلار ئىدى. داۋۇت پەيغەمبەر يېرۇسالېمنى قولىغا ئالغاندىن كېيىن يەبۇسىيلار ئاستا-ئاستا ئىسرائىل خەلقىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ قالدى. «2سام.» 24-باب ۋە «1تار.» 21-بابتىكى «يەبۇسىي ئورنان»نىڭ يېرۇسالېمدىكىلەر ئارىسىدا مۆتىۋەر ئادەم ئىكەنلىكى كۆرۈنىدۇ؛ ئۇ داۋۇت پادىشاھقا ئۆز خامىنىنى ئىبادەتخانىنىڭ ئورنى بولۇشقا سېتىپ بېرىپلا قالماي، بەلكى يەنە ئۆز ئۆيلىرىنى داۋۇتنىڭ قۇربانلىق قىلىشى ئۈچۈن ئۇنىڭغا سوۋغا قىلماقچىمۇ ئىدى؛ دېمەك، ئۇ داۋۇتقا نىسبەتەن تولۇق ئىسرائىلنىڭ پۇقراسى ئىدى.

قەدىمكى فىلىستىيلەر ھازىرقى «پەلەستىنلىكلەر» بولۇپ قالدىمۇ؟ («پەلەستىن» ۋە «فىلىستىيە» دېگەن سۆزلەرنىڭ يىلتىزى ئوخشاش). پەلەستىنلىكلەر ئۆزلىرىنى ئەرەبلەر دەپ ھېسابلايدۇ؛ ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ سالاھىيىتى بىزگە نامەلۇم. ئۇلارنىڭ كىملىكىنى خۇدا بىلىدۇ؛ ئۇلار ئەگەر قەدىمكى فىلىستىيلەرنىڭ قالدۇقلىرى بولۇپ چىقسا، ئۇنداقتا بۇ بېشارەتتىن ئالدىمىزدا ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان كۆپ ئىشلارنىڭ بولىدىغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ.

(پ) مەزكۇر بېشارەتنىڭ توپتوغرىلىقى ئادەمنى ئىنتايىن ھەيران قالدۇرىدۇ. ئەڭ ھەيران قالارلىق قىسمىنى تۆۋەنتە كۆرىمىز: –

بىرىنچىدىن، ئىسكەندەر يۈرۈشنى باشلىغاندا، يېرۇسالېمغا ئادەم ئەۋەتىپ باش كاھىن ياددۇئادىن نۇرغۇن «باجلار»نى تۆلەشنى تەلەپ قىلغان. ھالبۇكى، ياددۇئا ئىسرائىلنىڭ شۇ چاغدىكى «خوجايىنى» پارس ئىمپېرىيەسىگە ۋاپادار بولۇپ، ئۇلارغا باج تاپشۇرىدىغان بولغاچقا، بۇ تەلەپنى رەت قىلدى. ياددۇئا ۋە پۈتكۈل ئىسرائىللار تىترىگەن ھالدا رەت قىلىشنىڭ نەتىجىسىنى كۈتۈۋاتاتتى. ئىككىنچىدىن، ئىسكەندەرنىڭ بۇ يۈرۈشىنىڭ مەقسىتى پۈل توپلاش بولۇپ، يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىدا چوڭ بايلىقلارنىڭ بارلىقىنى، شۇنداقلا شەھەرنىڭ مۇداپىئەسىز دېگۈدەك ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، يېرۇسالېم تەرەپكە ھېچقانداق يۈرۈش قىلمىدى.

بۇ ئىشنىڭ بىردىنبىر چۈشەندۈرۈلۈشى خۇدانىڭ سۆزى بىلەن بولىدۇ: «مەن قوشۇن توپەيلىدىن، يەنى ئۆتۈپ كەتكۈچى ۋە قايتىپ كەلگۈچى (دېمەك، ئىسكەندەرنىڭ قوشۇنى مىسىرغا بارىدىغان ۋاقىتتا ۋە قايتىپ كېلىدىغان ۋاقىتتا) توپەيلىدىن ئۆز ئۆيۈم ئەتراپىدا چېدىرىمنى تىكتۇرىمەن؛ ئەزگۈچى قايتىدىن ئۇلارنىڭدىن ئۆتمەيدۇ؛ چۈنكى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆزىتىمەن».

مۇشۇ ئايەتتە «ئەزگۈچى» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «مىس.» 7:3، 6:5-10دە «نازارەتچى» (خەلقنى قۇللۇقتا ئىشلارغا سالغۇچى كىشى) دەپ تەرجىمە قىلىنىدۇ. بەزىدە ئۇ ئىجابىي مەنىدە ئىشلىتىدۇ، لېكىن مۇشۇ يەردە ئۇ يات ئەللەردىن بولغان زالىملارنى، يەنى ئىسرائىلنى بوزەك قىلغۇچىلارنى كۆرسىتىدۇ.

تارىخشۇناسلار ئىسكەندەرنىڭ يېرۇسالېمغا بارمىغىنىغا چۈشەنچە بەرمەيدۇ. يەھۇدىيلارنىڭ بىر تارىخىدا ئىسكەندەر باش كاھىن ياددۇئانى غايىبانە كۆرۈنۈشتە كۆردى، دەپ خاتىرىلىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن (شۇ تارىخ بويىچە) ئۇ ئۆزى يېرۇسالېمغا چىقىپ ياددۇئا بىلەن كۆرۈشۈشكە باردى. ياددۇئا ئۇنىڭغا تەۋراتتىكى «دانىيال پەيغەمبەر»دىن بىر پارچە يازمىنى ئۇنىڭغا ھەدىيە قىلدى، ۋە يازمىدىن ئۇنىڭغا دانىيال پەيغەمبەرنىڭ ئىسكەندەرنىڭ كەلگۈسىدىكى ئىمپېرىيەسى توغرۇلۇق بېشارەتلىرىنى كۆرسەتتى. ئىسكەندەر شۇ بېشارەتلەرنى كۆرۈپ تىزلىنىپ سەجدە قىلدى.

ئىسكەندەر ئەسلىدە بىرسى ئۇنىڭ ئىرادىسى بىلەن قىرىشسا دەھشەت ئاچچىقى تۇتىدىغان ئادەم ئىدى؛ لېكىن ئۇ يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلمايلا قالماي، بەلكى كېيىن يەھۇدىي خەلقىنى ئۆز قانۇن-بەلگىلىملىرى بويىچە ياشاشقا يول قويغان ۋە ئۇلارغا باج-سېلىقلارنى ئىنتايىن ئاز سالىغان. بىر تارىخشۇناس مۇنداق دېدى: «يەھۇدىيلار پارس ئىمپېرىيەسىدە قۇللۇقتا ياشاۋاتقانلار ئارىسىدا ئەڭ كەمسىتىلگەن بولىسمۇ، ئىسكەندەرگە نىسبەتەن ئەڭ ئىشەنچلىك خەلق بولۇپ قالدى. ئۇلار شۇ دەۋردىكى ئەڭ ئۇلۇغ شەھەرلەردە «مۆتىۋەر پۇقرالار» بولۇپ قالدى – ئۇلار ئالېكسەندرىيەلىكلەر، ئانتاكىيالىقلار بولۇپ قالدى؛ لېكىن شۇنداق بولىسمۇ، ئۇلار يەھۇدىي ئۆرپ-ئادەتلىرىنى تاشلاشقا ھېچ مەجبۇرلانغان ئەمەس».

ئەگەر خۇدانىڭ كۈچلۈك قولى بولمىغان بولمىسا، شۇنداق بولۇشى قەتئىي بولمىغان بولاتتى.

خۇدانىڭ ئۇلارغا مۇداپىئە بولۇشقا ئېيتقان: «ئەزگۈچى قايتىدىن ئۇنىڭدىن ئۆتمەيدۇ» دېگەن سۆزى بويىچە ئۇنىڭ ۋەدىسى ئۇزۇلۇكسىز داۋاملىشىشى كېرەك ئىدى. ئۇنداق بولسا، نېمىشقا مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى رىم قوشۇنى كېلىپ يېرۇسالېمنى ۋەيران قىلدى؟ خۇدانىڭ يېرۇسالېمنى قوغدىشى ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ كالامىغا قۇلاق سېلىشىغا، بولۇپمۇ ئۇ ئەۋەتىدىغان قۇتقۇزغۇچى پادىشاھنى قوبۇل قىلىشىغا باغلىق، ئەلۋەتتە. شۇ پادىشاھنىڭ كېلىشى تۆۋەندىكى ئايەتلەردە ئالدىنئالا ئېيتىلىدۇ.

ئىسرائىلنىڭ «ئامان-خاتىرجەملىك بەرگۈچى شاھزادە»سى؛ ئۇنىڭ پۈتكۈل دۇنياغا بولغان ۋەزىپىسى

بېشارەتلەردە بىز چوڭ قوشۇنلىرى بىلەن يۈرۈش قىلغان ئۇلۇغ يات ئەللىك ئىستىلاچى مۇزەپپەر ئىسكەندەردىن ئۆتۈپ، ئەمدى ئىسرائىلنىڭ ھەقىقىي پادىشاھىغا كېلىمىز. ئۇلارنىڭ چوڭ پەرقلىرى باردۇر. ئىسكەندەر خۇدانىڭ ئۆز جازاسىنى يەتكۈزىدىغان قورالى بولۇپ، ئۇ كۆپ ئات ۋە جەڭ ھارۋىلىرىغا تايىناتتى؛ لېكىن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا بولسا بۇلارنىڭ ھېچ كېرىكى يوق؛ ئۇ يېرۇسالېمغا كىرگەندە ئاددىي بىر ئېشەككە مىنىپ كېلىپ، ھەم ئىسرائىلغا ھەم بارلىق ئەللەرگە نىجاتلىق ئېلىپ كېلىدۇ.

مۇشۇ يەردە تەۋراتتىكى كۆپ بېشارەتلەرنىڭ تۈپ ماھىيىتى توغرىسىدا ئىككى ئېغىز گەپ قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

بىرىنچىدىن، ھەممىمىز شۇنداق بىر ئىشنى بىلىمىزكى، — يولدا كېتىۋاتقاندا يىراقتىن ئىككى تاغ چوققىسىنى كۆرگەندە، بىز بۇ ئىككىسىنى بىر-بىرىگە يېقىن، دەپ ئويلايمىز. لېكىن بىرىنچى چوققىغا يېقىنلاشقاندا، ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ بىلەن يەنە بىر چوققىنىڭ ئارىلىقىدا يوغان بىر جىلغىنىڭ بارلىقىنى بايقايمىز. تەۋراتتىكى ئالدىن كۆرگۈچىلەر بىزگە يەتكۈزگەن كۆپ بېشارەتلەردە ئەھۋال شۇنداق بولىدۇ — كەلگۈسىدىكى ئىككى ئىش بايان قىلىنغاندا، ئۇلار بىر-بىرىگە يېقىن ياكى بىر-بىرىگە ئۇلانغان ھالدا كۆرۈنىدۇ. بىراق «يىراقتىن كۆرۈنگەن» بولغاچقا، ئارىلىقىدىكى ئۇزۇن ۋاقىتلار كۆرۈنمەيدۇ. مەسىھ توغرىسىدىكى بېشارەتلەردە بۇنداق ئىش كۆپ قېتىم بايقىلىدۇ — زەكەرىيانىڭ مەزكۇر بېشارىتىدىمۇ شۇنداق.

ئىككىنچىدىن، پەرۋەردىگار نىجاتى (دېمەك، مەلۇم خەتەرلىك ئەھۋالدىن قۇتقۇزۇشى)نى ھەركىمگە كۆرسەتكەن بولسا (مەيلى پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە بولسۇن، ئىسرائىلغا بولسۇن) تەۋراتتا خاتىرىلەنگەن شۇ «نىجات تارىخى»دىكى ھەربىر «قۇتقۇزۇش ئىشى» دەرۋەقە مەسىھنىڭ دۇنياغا ئېلىپ كېلىدىغان ئۇلۇغ ئاخىرقى نىجاتىغا «بېشارەتلىك رەسىم» ھەم كاپالەت بولىدۇ. 9-باب ۋە 10-بابتىكى قالغان ئايەتلەرنى تەھلىل قىلغاندا شۇ ئىككى نۇقتىنى كۆزدە تۇتساق تولىمۇ پايدىلىق بولىدۇ.

ئەمدى مەسىھ توغرىسىدىكى بۇ بېشارەتنى تەپسىلىي كۆرەيلى: —

«زور شادلان، ئى زىئون قىزى! تەنتەنەلىك نىدا قىل، ئى يېرۇسالېم قىزى! قاراڭلار، پادىشاھىڭ يېنىڭغا كېلىدۇ؛ ئۇ ھەققانىي ۋە نىجاتلىق بولىدۇ؛ كەمتەر-مۆمىن بولۇپ، مادا ئېشەككە، يەنى ئېشەك تەخىيىگە مىنىپ كېلىدۇ» (9-ئايەت).

بۇ سۆزلەر كىتابنىڭ ئاۋۋالقى قىسمىدا خاتىرىلەنگەن خىتابنى ئېسىمىزگە كەلتۈرىدۇ: — «ناخشىلارنى ياڭرىتىپ شادلان، ئى زىئون قىزى؛ چۈنكى مانا، مەن ئاراڭدا ماكانلىشىمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار» (10:2).

9:9دە ئايان قىلىنغان «پادىشاھنىڭ كېلىشى» كەمتەرلىك بىلەن بولىدۇ؛ ھالبۇكى، مەسىھنىڭ 10:2دە ئايان قىلىنغان كېلىشى، «يەشايا» 11-بابتا ئالدىنئالا ئېيتىلغان «پادىشاھنىڭ ھازىر بولۇشى» ياكى «دانىيال» 7-بابتا: «مانا، گويا ئىنسان

ئوغلىغا ئوخشاش بىر زات ئەرشتىكى بۇلۇتلار بىلەن كەلدى...»
دېيىلگەن كېلىشى تولىمۇ شان-شەرەپ بىلەن بولۇپ، پۈتۈنلەي ئوخشمايدۇ.

تەۋرات دەۋرىدىكى يەھۇدىي ئۇستازلار («راببىلار») مەسىھنىڭ كېلىشى ۋە خىزمىتى توغرىسىدىكى بېشارەتلەر ئۈستىدە ئۇزۇن يىللار باش چۆكۈرۈپ، بۇ ئىشنى تەھسىل قىلىپ كەلگەنىدى. چۈنكى بەزى بېشارەتلەردە ئۇنىڭ كەمتەرلىك بىلەن كېلىدىغانلىقى، نامرات ئەھۋاللاردا چوڭ بولىدىغانلىقى، چەتكە قېقىلىدىغىنى، ئازاب-ئوقۇبەت تارتىدىغانلىقى ئاندىن دەھشەتلىك ھالدا ئۆلىدىغانلىقى ئالدىنئالا ئېيتىلغان. بۇلار يەشايا پەيغەمبەرنىڭ «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرۇلۇق تۆت شېئىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. باشقا بېشارەتلەردە بولسا مەسىھنىڭ شان-شەرىپىدە كېلىدىغانلىقى، خۇداغا دۈشمەن بولغان ئەللەرنى يوقىتىدىغانلىقى، دۇنيادىكىلەرنى سوتلايدىغانلىقى ۋە ئاخىردا پۈتكۈل دۇنياغا ئامانلىق-خاتىرجەملىكنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن. ئاخىر بېرىپ راببىلاردىن بەزىلىرى مۇشۇ باشقا-باشقا بېشارەتلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن «مەسىھتىن ئىككىسى كېلىدۇ» دېگەن خۇلاسىگە كەلدى. ئۇلار «بىرىنچى مەسىھ»نى «يۈسۈپنىڭ ئوغلى» دەپ ئاتىغان (چۈنكى ئۇ يۈسۈپ پەيغەمبەردەك خارلىنىدۇ، ھەتتا ئازاب-ئوقۇبەتتىن ئۆلىدۇ) ۋە ئىككىنچىسىنى «داۋۇتنىڭ ئوغلى» دەپ ئاتىغان (چۈنكى ئۇ داۋۇتنىڭ تەختىگە ۋارىس بولۇپ، شان-شەرەپ ئىچىدە سەلتەنەت قىلىدۇ؛ مەسىلەن 10-ئايەتتە:

«شۇنىڭ بىلەن مەن جەڭ ھارۋىلىرىنى ئەفرائىمدىن، ئاتلارنى يېرۇسالېمدىن مەھرۇم قىلىۋېتىمەن؛ جەڭ ئوقياسىمۇ ئېلىپ تاشلىنىدۇ.

ئۇ بولسا (پادىشاھ) ئەللەرگە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى جاكارلاپ يەتكۈزىدۇ؛ ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى دېڭىزدىن دېڭىزغىچە بولىدۇ» دېيىلىدۇ.

بىز رەببىمىزنىڭ تۇغۇلۇشى، ناچار شارائىتتا چوڭ بولۇشى، كەمتەرلىك بىلەن خىزمەت قىلىشى، ئازاب-ئوقۇبەتلەر تارتىشى ۋە ئۆلۈشىگە قارىساق بېشارەتلەرنىڭ ئىككى مەسىھ ئەمەس، بەلكى مەسىھنىڭ ئىككى قېتىم كېلىشى توغرۇلۇق سۆزلىگەنلىكىنى كۆرەلەيمىز. بۇنىڭ سەۋەبلىرى كۆپ ۋە چوڭقۇر، ئەلۋەتتە. بىر سەۋەبى خۇدا ئىنسانلارنىڭ ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ سىرتقى جۇلاسى ياكى كۈچ-قۇدرىتى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى خاراكتېرى ياكى ئەخلاق گۈزەللىكى ۋە پەزىلىتىنىڭ

شەرپى تۈپەيلىدىن ئۇلارغا جەلپ قىلىنىپ ئېتىقاد قىلىشنى، ئۇلارنى سۆيۈشنى خالايدۇ. مەسىھ ئاۋۋال تۆۋەن قىياپەتتە كېلىشى بىلەن ئىنسانغا ئۆزىگە ئېتىقاد قىلىش ئىمتىيازى ۋە ئۆزىگە ئېتىقاد قىلىش ئىززىتىنى ئاتا قىلىدۇ. ئىككىنچى كېلىشىدە شۇنداق ئېتىقاد قىلىش پۇرسىتى بولمايدۇ ــ چۈنكى ئىنسانلار ئۆز كۆزى بىلەن مەسىھنى ئۆز شان-شەرىپىدە كۆرگەندىن كېيىن ئاندىن ئۇنىڭغا «ئېتىقاد باغلاش»ى كىچىككەنلىك بولمامدۇ؟ چۈنكى مەسىھنىڭ ئىككىنچى كېلىشىدە «مانا، ئۇ بۇلۇتلار بىلەن كېلىدۇ، شۇنداقلا ھەربىر كۆز... ئۇنى كۆرىدۇ» («2كور.» 7:5، «ۋەھ.» 7:1).

هالبۇكى دېگىنىمىزدەك، تەۋراتتىكى بېشارەتلەردە مەسىھنىڭ ئىككى قېتىم كېلىشى بەزىدە بىردەك كۆرۈنىدۇ؛ 9- ۋە 10-ئايەتتە شۇنداق ئىش باردۇر. ئىككى كېلىشىنىڭ بىردەك كۆرۈنۈشىنىڭ بىر سەۋەبى شۇكى، خۇدا ئىسرائىلغا «مەن ئەۋەتكەن پادىشاھ»نى 9-ئايەتتىكى بېشارەت بويىچە قوبۇل قىلغان بولسا، ئۇنداقا 10-ئايەتتە ئېيتىلغان پادىشاھلىقنىڭ شان-شەرىپى دەرھال پەيدا بولاتتى، دەپ كۆرسەتمەكچى، دەپ قارايمىز. لېكىن خۇدا ئىشتىن بۇرۇن ئۇلارنىڭ نېمە قىلىدىغانلىقىنى ئالدىنئالا بىلەتتى، ئەلۋەتتە.

«قاراڭلار، سېنىڭ پادىشاھىڭ سېنىڭ يېنىڭغا كېلىدۇ!» ــ

«سېنىڭ يېنىڭغا كېلىدۇ» دېگەن سۆزلەر «ساڭا ياخشى بولسۇن دەپ كېلىدۇ» دېگەن مەنىنىمۇ بىلدۈرىدۇ.

زىئوننىڭ قۇتقۇزغۇچى پادىشاھى بىرىنچىدىن «ھەققانىي» دېيىلىدۇ. بۇ دۇنيادا گۇناھ سادىر قىلىپ باقمىغان پەقەت بىر ئادەم بار ــ ئۇ رەب ئەيسا مەسىھدۇر.

ئىككىنچىدىن، ئۇ «نىجاتلىق» دېيىلىدۇ. ئىبرانىي تىلىدا بۇ سۆز «قان.» 29:33 ۋە «زەب.» 16:33دە «قۇتقۇزۇلغان» دېگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدۇ. ئىنجىلغا ئاساسەن ئەيسا مەسىھ ھەم خۇدانىڭ نىجاتى بىلەن ئۆز ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشقا «قۇتقۇزۇلغان» ۋە شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا شۇ نىجاتنى بارلىق ئىنسانلارغا ئېلىپ كەلگەن، دەپ بىلىمىز. زەكەرىيانىڭ بۇ بېشارىتىنى ئاڭلاۋاتقانلار «زەبۇر»دىكى ئىككىنچى كۈيىنى دەرھال ئېسىگە كەلتۈرۈشى مۇمكىن. شۇ كۈي بويىچە مەسىھ بارلىق رەزىل كۈچلەردىن قۇتقۇزۇلۇپ، بارلىق قارشىلىقلارنىڭ ئۈستىدىن غەلىبە قىلىپ، ئاخىرىدا شاھانە تەختكە ئولتۇرىدىغان بولىدۇ.

بىز بۇ ئىككى جەھەتنى (مەسىھنىڭ خۇدا تەرىپىدىن قۇتقۇزۇلىدىغانلىقى ۋە خۇدانىڭ نىجاتنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقى) بىلدۈرۈش ئۈچۈن «نىجاتلىق» دەپ تەرجىمە قىلدۇق.

ئىسرائىلنىڭ تىلسىمات پادشاھى يەنە «كەمتەر مۆمىن» (ئىبرانىي تىلدا «ئانىي») دەپ تەسۋىرلىنىدۇ. بۇ سۆز «يەشايا» 53-بابتىكى مەسىھ توغرۇلۇق بېشارەتتە ئالدىنئالا تەپسىلىي ئېيتىلغاندەك، «پەرۋەردىگارنىڭ ھەققانىي قۇلى»نىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىك، نامرات ئەھۋالىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئىبرانىي تىلدا «ئانىي» دېگەن بۇ سۆز يەنە «خۇداغا تايانغان» دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ (مەسىلەن، «زەب.» 24:22، 9:25، 10:35، «زەف.» 3:2 ۋە ئىنجىلدا (گرېكچە تەرجىمىسىدە) «مات.» 5:5). شۇڭا ئۇنى «كەمتەر-مۆمىن» دەپ تەرجىمە قىلدۇق.

مەسىھنىڭ ئۆزىنى ئۆز خەلقىگە ئايان قىلىش يولى ئۆزىنىڭ شۇ كەمتەر خاراكتېرىگە پۈتۈنلەي ماس كېلىدۇ؛ ئۇ زور ھەيۋە ياكى كۈچ-قۇدرەتنى كۆرسىتىش بىلەن ئەمەس، بەلكى «مادا ئېشەككە، يەنى ئېشەك تەخىيىگە مىنىپ كېلىدۇ».

بۇ ئايەتتە «ئېشەك تەخىيى» دېگەن سۆز توپتوغرا مەسىھنىڭ قايسى ئۇلاغنى مىنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئىبرانىي تىلدا ئۇ «مادا ئېشەكلەرنىڭ بالىسى» دېيىلىدۇ ــ بۇ سۆز ئادەتتە مادا ئېشەكلەرنىڭ كەينىدە يۈرىدىغان، ئادەم تېخى مىنىپ باقمىغان بىر ياش تەخەيىنى بىلدۈرىدۇ.

پادشاھنىڭ شۇ كەمتەر پېتى ئېشەككە مىنگىنى ئۆزىنىڭ كىچىك پېئىللىقى ۋە شۇنداقلا، ئۇنىڭ ئامانلىق ئېلىپ كېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ماھىيىتىگىمۇ بەلگە بولىدۇ، دەپ چۈشىنىش كېرەك. ئوتتۇرا شەرقتە ئېشەك كەمستىلىدىغان ئۇلاغ ئەمەس؛ تەۋراتتىكى ئاۋۋالقى تارىخلاردا ھاكىملار ۋە ھۆكۈمدارلارنىڭ ئېشەككە مىنگىنى توغرۇلۇق ئوقۇيمىز. لېكىن سۇلايمان پادشاھدىن كېيىن ھېچقانداق پادشاھنىڭ ياكى مۆتىۋەر كىشىنىڭ بىرەر ئېشەككە مىنگىنى توغرۇلۇق خەۋىرىمىز يوق.

مەسىلەن، يەرەمىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىگە كەلگەندە روشەنكى، پادشاھلار سالاھىيىتىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن «جەڭ ھاۋرىلاردا ئولتۇرۇش»ى ياكى «ئاتلارغا مىنىش»ى كېرەك ئىدى («يەر.» 25:17). شۇڭا مۇشۇ يەردە مەسىھنىڭ «ئېشەككە

مىنىش»ى دەل ئۇنىڭ كەمتەر-مۆمىنلىكىنىڭ ئىپادىسى بولسا كېرەك. ئۇنىڭ ئۇستىگە، تەۋراتتىكى كۆپ يەرلەردە «ئات» «جەڭ قىلىش»نىڭ سىمۋولى بولۇپ كېلىدۇ. 1-8-ئايەتتە تەسۋىرلىنىدىغان «بۈيۈك ئىسكەندەر» بىلەن مەسىھنىڭ ئوتتۇرىسىدا نېمىدېگەن چوڭ پەرق بار-ھە! ئىسكەندەر مىڭلىغان ئات ۋە جەڭ ھارۋىلىرىغا تايىنىپ ئۇرۇش قىلىشقا چىقىدۇ؛ مەسىھنىڭ ئېشەككە مىنىشى ئامانلىق-خاتىرجەملىك ئېلىپ كېلىشكە ۋەكىل بولىدۇ. ھالبۇكى، مەسىھ خۇدانىڭ دۈشمەنلىرى بىلەن جەڭ قىلىشقا ئىككىنچى قېتىم دۇنياغا قايتىپ كەلگەندە «ئاق ئاتقا مىنىدۇ» («ۋەھ.» 11:19).

9-ئايەتتىكى مەسىھنىڭ خاراكتېرى توغرۇلۇق بېشارەتتىكى باشقا بىرنەچچە جەھەتلەرنى كۆرەيلى: —

(ئا) مەسىھ ئالاھىدە «زىئوننىڭ پادىشاھى» بولىدۇ. تۇغۇلغاندىلا ئۇ «يەھۇدىيلارنىڭ پادىشاھى» دەپ ئاتىلىدۇ («مات.» 2:2). ئۇنىڭ كرېستىنىڭ ئۇستىگە بېكىتىلگەن شىكايەتلىك بەلگىگە: «مانا ناسارەتلىك ئەيسا، يەھۇدىيلارنىڭ پادىشاھى» دەپ يېزىلغانلىقى مەسىھ ۋە ئىسرائىل ئوتتۇرىسىدىكى ئىزچىل مۇناسىۋەتنى بىلدۈرىدۇ. گەرچە يەھۇدىي خەلقى مەسىھ توغرۇلۇق: «بۇ ئادەمنىڭ ئۈستىمىزگە پادىشاھ بولۇشىنى خالىمايمىز!» («لۇقا» 14:19) دېگەن ۋە ئۇلار توغرۇلۇق: «ئىسرائىللار نۇرغۇن كۈنلەر پادىشاھسىز، شاھزادىسىز... ساقلىنىپ قالىدۇ» («ھوش.» 4:3) دېيىلگەن بولسىمۇ، ئەيسا مەسىھ يەنىلا «ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى». شۇڭا كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى «پەرۋەردىگار زىئون تېغىدا، يەنى يېرۇسالېمدا سەلتەنىتىنى يۈرگۈزىدۇ؛ ئۇنىڭ شان-شەرىپى ئۆز ئاقساقاللىرى ئالدىدا پارلايدۇ!» («يەش.» 23:24).

(ئە) «سىنىڭ پادىشاھىڭ سىنىڭ يېنىڭغا كېلىدۇ» دېگەن سۆز ئىنجىلدىكى بىر سۆزنى كۆز ئالدىمىزغا كەلتۈرىدۇ: «ئۇ ئۆزىنىڭكىلەرگە كەلگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇنى ئۆز خەلقى قوبۇل قىلمىدى» («يۇھ.» 11:1).

«ئۆزىنىڭكىلەرگە» مۇشۇ يەردە ئالاھ ۋە ئۇنىڭدا بار بولغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى، جۈملىدىن ئۆز زېمىنى بولغان قانائاننى كۆرسىتىدۇ. لېكىن «ئۆز خەلقى» (يەنى يەھۇدىي خەلقى — گرېك تىلىدا «ئۆزىدىكىلەر») ئۇنىڭ قارشى ئېلىشىنىڭ ئورنىدا ئۇنى مۇتلەق چەتكە قاقتى.

ئىنجىلدىكى «تۆت بايان»نى ئوقۇغانلارنىڭ ھەممىسى بىلگەندەك، مەسىھ ئەيسا يېرۇسالېمغا ئاخىرقى قېتىم كىرگەندە دەل پەيغەمبەر ئېيتقاندەك، «ئادەم ھېچ مىنىپ باقمىغان تەخەيگە مىنىپ» كىردى («مات.» 1:21-11، «مار.» 1:11-12، «لۇقا» 29:19-44، «يۇھ.» 12:12-18). كۆپچىلىك «داۋۇتنىڭ ئوغلىغا ھوساننا بولغاي! پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا كەلگۈچىگە مۇبارەك بولسۇن!» دەپ تۈۋلىغىنى بىلەن، پەقەت يەتتە كۈن ئۆتۈپلا، ئۇلار ھۆكۈمرانلىرىنىڭ ئۇنى كرېستلىگىنىگە قاراپ تۇرۇپ ئۇن چىقارمىدى.

ھالبۇكى، دەل شۇ يول بىلەن ئۇلارنىڭ پادىشاھى «نىجات كەلتۈردى»!

(ب) پەيغەمبەرنىڭ شۇ بېشارىتىدە پەقەت مەسىھنىڭ يېرۇسالېمغا تەخەيگە مىنىپ كېلىشىلا ئەمەس، بەلكى مەسىھنىڭ بىرىنچى قېتىم دۇنياغا كېلىشىدىكى بارلىق تەپسىلاتلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ؛ ئۇنىڭ ھەممىسى بۇ ئوبرازلىق، مەنىلىك رەسىم بىلەن ئىپادىلىنىدۇ: «چۈنكى سىلەر رەببىمىز ئەيسا مەسىھنىڭ مېھىر-شەپقىتىنى بىلىسىلەر ــ گەرچە ئۇ باي بولسىمۇ، ئۇ سىلەرنى دەپ يوقسۇل بولدىكى، سىلەر ئۇنىڭ يوقسۇللۇقى ئارقىلىق بېيىتىلىسىلەر» («2كور.» 9:8).

مەسىھنىڭ تۆۋەن ھالەتتە كېلىشى توغرۇلۇق بايانىدىن كېيىن،پەيغەمبەرنىڭ نەزىرى ئۇ تارتىدىغان ئازاب-ئوقۇبەتلەردىن كېيىن بولىدىغان شان-شەرىپىگە ئۆتىدۇ («لۇقا» 26:24، «1پېت.» 11:1نى كۆرۈڭ). 10-ئايەتتە كۆرسىتىلگىنى پەقەت قۇتقۇزغۇچى پادىشاھنىڭ كېلىشىنىڭ زېئونغا يەتكۈزىدىغان بەرىكىتىلا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ پۈتكۈل يەر يۈزىدىكىلەرگە يەتكۈزىدىغان بەخت-بەرىكىتىدىن ئىبارەت بولىدۇ: ــ

«شۇنىڭ بىلەن مەن ئەفرائىمدىن جەڭ ھارۋىلىرىنى،
ئاتلارنى يېرۇسالېمدىن مەھرۇم قىلىۋېتىمەن؛
جەڭ ئوقياسىمۇ ئېلىپ تاشلىنىدۇ.
ئۇ بولسا ئەللەرگە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى جاكارلاپ يەتكۈزىدۇ؛
ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى دېڭىزدىن دېڭىزغىچە بولىدۇ».

ئىسرائىلنىڭ «ئامان-خاتىرجەملىك بەرگۈچى شاھزادە» (ياكى «ئامان-خاتىرجەملىك ئىگىسى بولغان شاھزادە»)سى ئېلىپ كەلگەن نىجات ئات-

جەك ھارۋىلىرى بىلەن، قوشۇننىڭ كۆپلۈكى بىلەن بولمىغاندەك، ئۇنىڭ يۈرگۈزگەن سەلتەنىتىمۇ ئوخشاشلا ئۇلارغا تايانمايدۇ. خۇدا ئۆز خەلقىنىڭ ئاتلارغا ۋە جەك ھارۋىلىرىغا تايىنىشىغا كۆپ قېتىم تەنبىھ بېرىدۇ ــ مەسىلەن، «قان.» 16:17، «زەب.» 7:20، 9:46، «يەش.» 7:2، 16:30، 1:31-3، «مىك.» 10:5نى كۆرۈڭ. خۇدانىڭ شۇ ئىشلاردىكى مەقسىتى ئۆز خەلقىنىڭ ئازاد بولغانلىقىنىڭ پەقەت ئۆزىدىن كەلگەنلىكىنى بىلىشىدىن ئىبارەت ئىدى: ــ

«يەھۇدا جەمەتى ئۈستىگە رەھىم كۆرسىتىمەن، ئۇلارنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار ئارقىلىق ئۇلارنى قۇتقۇزىمەن؛ ئۇلارنى ئوقيا، قىلىچسىز، جەڭسىز، ئاتلارسىز ۋە ئاتلىق ئەسكەرسىز قۇتقۇزىمەن» («ھوش.» 7:1).

باشقىچە ئېيتقاندا، شۇ چاغدا پەرۋەردىگار يالغۇز مەسىھ ئارقىلىق ئۆز خەلقىنىڭ ئۈمىدى ۋە تايانچىسى بولىدۇ: «چۈنكى ئۇ ئۇلارنىڭ ياردەمچىسى ھەم قالقىنىدۇر» («زەب.» 9:115). زەكەرىيا پەيغەمبەر ئۆزى ئۇلارغا يەتكۈزگەندەك: «مەن پەرۋەردىگار ئۇنىڭ ئەتراپىغا بىر ئوت-يالقۇن سېپىلى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى شان-شەرىپى بولىمەن» (5:2) ــ دېمەك، خۇدا ئۇلارغا ئەتراپىدىكى مۇداپىئەچى ۋە نۇر بەرگۈچى بولىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئۇ «ئەفرائىمدىن جەڭ ھارۋىلىرىنى، يېرۇسالېمدىن ئاتلارنى مەھرۇم قىلىۋېتىدۇ» ــ دېمەك، ئۇ ئىسرائىلنى بۇلارغا تايانمىسۇن دەپ جەڭ قىلىشتىكى، ئىنسانلارنىڭ ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزۈشىدىكى شۇ بارلىق قورال-ئەسۋابلارنى ئۇلاردىن ئېلىپ تاشلايدۇ. «بەزىلەر جەڭ ھارۋىلىرىغا، بەزىلەر ئاتلارغا تايىنىدۇ» («زەب.» 7:20)، بىراق ئىسرائىلنىڭ شۇ چاغدا بۇنداق نەرسىلەرگە ھېچقانداق ھاجىتى بولمايدۇ.

بىراق «ئامان-خاتىرجەملىك شاھزادىسى» (ياكى: «ئامان-خاتىرجەملىك بەرگۈچى شاھزادە»)نىڭ ئەۋەتىلىشى پەقەت ئىسرائىلغا ئەمەس: «ئۇ ئەللەرگە خاتىرجەملىك-تىنچلىقنى ئېيتىپ يەتكۈزىدۇ» دېيىلىدۇ. بۇنىڭ مەنىسى مەسىھ ئەللەرنىڭ ئارىسىدىكى بارلىق جېدەل-ماجىرالارنى ھەل قىلىپ «تىنچ بولۇڭلار» دەپ يارلىق چۈشۈرىدۇ دېگەنلىك ئەمەس (بەزى شەرھچىلەر شۇنداق چۈشەندۈرىدۇ). ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ئەللەرنى سىرتقى جېدەل-كۆرەشتىن خالاس قىلىپلا قالماي، بەلكى ئۇلاردىن ئىنسان بىلەن خۇدانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى

دۈشمەنلىكنى ئېلىپ تاشلاپ، ئىچكى دۇنيادىكى چوڭقۇر خاترجەملىكنى يەتكۈزۈشكە كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئېيتىدىغان سۆز-كالامىدا بۇ ئاجايىب ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا يەتكۈدەك ھوقۇق ۋە كۈچ باردۇر. شۇ يولدا ئۇ «ئۆز خەلقىگە، ئۆز مۆمىن بەندىلىرىگە ئامان-خاتىرجەملىكنى سۆزلەيدۇ» («زەب.» 5:85).

«ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى دېڭىزدىن دېڭىزغىچە، ئەفرات دەرياسىدىن يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە بولىدۇ» — بۇ سۆزلەردە «زەبۇر»دىكى 72-كۈي نەقىل كەلتۈرۈلىدۇ. شۇ كۈيدە داۋۇتنىڭ ھەقىقىي ئەۋلادى، ئىسرائىلنىڭ ئارزۇلۇق ھەقىقىي پادىشاھىنىڭ سەلتەنىتى نەپىس سۈرەتلىنىدۇ: —

«ئۇ دېڭىزدىن-دېڭىزلارغىچە، ئەفرات دەرياسىدىن يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە ھۆكۈم سۈرىدۇ.
چۆل-باياۋاندا ياشاۋاتقانلار ئۇنىڭ ئالدىدا باش قويىدۇ؛
ئۇنىڭ دۈشمەنلىرى توپىلارنى يالايدۇ...
دەرۋەقە، بارلىق پادىشاھلار ئۇنىڭ ئالدىدا سەجدە قىلىدۇ؛
پۈتكۈل ئەللەر ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولىدۇ».

شۇ چاغدا «مۇقەددەس زېمىن» خۇدانىڭ ئەسلىدە ئىبراھىمغا، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىغا ۋەدە قىلغان چېگرالىرىغىچە كېڭەيتىلگەن بولىدۇ؛ مەسىھنىڭ سەلتەنىتى «مۇقەددەس زېمىن»نى مەركەز قىلىپ «يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە» بولىدۇ.

بىز «زەكەرىيا»دا «بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بېشارەتلىرىنىڭ خۇلاسىلانغانلىقىنى 10-ئايەتتە يەنە بايقايمىز؛ مەسىلەن «مىكاھ»دىن: «ئەمدى سەن، ئى بەيت-لەھەم-ئەفراتاھ، يەھۇدادىكى مىڭلىغان شەھەر-يېزىلار ئارىسىدا ئىنتايىن كىچىك بولغان بولساڭمۇ،
سەندىن مەن ئۈچۈن ئىسرائىلغا ھاكىم بولغۇچى چىقىدۇ؛
ئۇنىڭ مەندىن چىقىشلىرى قەدىمدىن تارتىپ،
يەنى ئەزەلدىن تارتىپ بولغانىدى...
ئۇ بولسا پەرۋەردىگارنىڭ كۈچى بىلەن،
پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ نامىنىڭ ھەيۋىتىدە پادىسىنى بېقىشقا ئورنىدىن تۇرىدۇ؛

شۇڭلاشقا ئۇلار مەزمۇت تۇرۇپ قالىدۇ؛
چۈنكى ئۇ ھازىر يەر يۈزىنىڭ قەرىلىرىگىچە ئۇلۇغ بولىدۇ؛
ۋە بۇ ئادەم بولسا بىزنىڭ ئارام-خاتىرجەملىكىمىز بولىدۇ...
ۋە ئۇ كۈنىدە ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، دەيدۇ پەرۋەردىگار،
مەن ئاراكلاردىن بارلىق ئاتلىرىڭنى ئۈزىمەن،
جەڭ ھارۋىلىرىڭنى ھالاك قىلىمەن.
زېمىنىڭدىكى (سېپىللىق) شەھەرلىرىڭنى يوقىتىمەن،
بارلىق ئىستىھكاملىرىڭنى غۇلىتىمەن» («مىك.» 2:5، 4، 5، 10، 11).
يەشايا پەيغەمبەر مۇنداق دەيدۇ: «ئۇ ئەللەر ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ،
نۇرغۇن خەلقلەرنىڭ ھەق-ناھەقلىرىگە كېسىم قىلىدۇ؛
بۇنىڭ بىلەن ئۇلار قىلىچلىرىنى ساپان چىشلىرى،
نەيزىلىرىنى ئورغاق قىلىپ سوقۇشىدۇ؛
بىر ئەل يەنە بىر ئەلگە قىلىچ كۆتۈرمەيدۇ،
ئۇلار ھەم يەنە ئۇرۇشنى ئۆگەنمەيدۇ» («يەش.» 4:2).

شۇڭا شۇ بېشارەتتىكى 9- ۋە 10-ئايەتنىڭ ئوتتۇرىسىدا، يەنى مەسىھنىڭ ئۆلۈشىنىڭ ۋە يەر يۈزىدىكى سەلتەنىتىنىڭ ھوقۇقىنى قولىغا ئېلىش ئارىلىقىنىڭ قانچىلىكلىكى بىزگە نامەلۇم، لېكىن ھازىرغىچە ئىككى مىڭ يىلدەك ۋاقىت ئۆتتى. مەسىھ ھوقۇقىنى قولىغا ئالغاندا، ئۇنىڭ تۇغۇلۇش ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئېيتقان: «يەر يۈزىدە بولسا ئۇ سۆيۈندۈرىدىغان بەندىلىرىگە ئارام-خاتىرجەملىك بولسۇن!» دېگەن ناخشىسى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ («لۇقا» 14:2).

دەرۋەقە، مۇقەددەس يازمىلارنى بىر-بىرى بىلەن سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق شۇنى بىلىمىزكى، تاكى 10-ئايەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلغۇچە، يەنى ئەللەرنىڭ «قىلىچلىرىنى ساپان چىشلىرى، نەيزىلىرىنى ئورغاق قىلىپ سوقۇششى»غىچە دۇنيادا ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان بىر خىل دەھشەتلىك ئۇرۇش پارتلايدۇ؛ ئەللەر شۇنىڭغا تەييارلىنىپ ئەمەلىيەتتە: «ساپان چىشلىرىنى قىلىچ قىلىپ، ئورغاقلىرىنى نەيزە قىلىپ سوقۇشىدۇ» («يو.» 10:3).

گەرچە مەسىھ يەر يۈزىدە چەتكە قېقىلغان بولسىمۇ، ئۇ خۇدانىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئولتۇرۇپ ئۆزىنى «مېنىڭ پادىشاھىم!» دەپ ئېتىراپ قىلغۇچىلارغا بۇگۈن «ئامان-

خاتىرجەملىكنى سۆزلەۋاتىدۇ». شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىگە ئىشەنگەنلەرگە روسۇلى پاۋلۇس ئارقىلىق: «ئادەمنىڭ ئويلىغىنىدىن ئېشىپ چۈشىدىغان، خۇدادىن كەلگەن خاتىرجەملىك بولسا قەلبىڭلارنى ۋە ئوي-پىكرىڭلارنى مەسىھ ئەيسادا قوغدايدۇ» دەيدۇ («فىل.» 7:4).

9-بابتىكى ئاخىرقى ئايەتلەر (10-باب بىلەن پۈتۈنلەي مۇناسىۋەتلىك بولۇپ) قۇتقۇزغۇچى پادىشاھنىڭ ئىككىنچى كېلىشى ۋە خىزمەت قىلىشىنىڭ نەتىجىلىرى، بولۇپمۇ ئىسرائىلغا بولغان نەتىجىلىرى توغرۇلۇق تېخىمۇ تەپسىلاتلارنى بىزگە تەمىنلەيدۇ.

مەسىھ 11-ئايەتتە يەنە زىئون ۋە ئىسرائىلغا مەخسۇس: «ئەمدى سېنى بولسا، ساڭا چۈشۈرۈلگەن ئەھدە قېنى تۈپەيلىدىن، مەن ئاراڭدىكى مەھبۇسلارنى سۇسىز ئورەكتىن ئازادلىققا چىقىرىمەن» دەيدۇ.

ئالدى-كەينى ئايەتلەردىن قارىغاندا، مۇشۇ سۆزلەر پۈتكۈل ئىسرائىلغا ئېيتىلىدۇ، چۈنكى «ئەفرائىم ۋە يەھۇدا» ھەم «يەھۇدا ۋە ئەفرائىم» دېگەن سۆزلەر ئېنىق كۆرۈنىدۇ (10-13). خۇدانىڭ «ئەھدە»سى بولسا، مەيلى ئىبراھىم بىلەن تۈزگىنى بولسۇن ياكى سىناي تېغىدا خەلق بىلەن تۈزگىنى بولسۇن پۈتكۈل خەلقنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندى.

«ئەھدە قېنى» دېگەن سۆزنىڭ مۇھىم مەنىسى بەلكىم «مىسىردىن چىقىش» 24-بابتىكى ئىشلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. شۇ چاغدا خۇدا ئىسرائىل خەلقى بىلەن: «سىلەر مېنىڭ خەلقىم بولىسىلەر، مەن سىلەرنىڭ خۇدايىڭلار بولىمەن» دەپ مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئەھدىسىنى تۈزگەن؛ ئەھدىنى بېتىكىش ئۈچۈن مۇسا خەلق سۇنغان قۇربانلىقلارنىڭ قېنىنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سېپىپ، مۇنداق دېدى: «مانا، بۇ پەرۋەردىگار مۇشۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسىگە ئاساسەن سىلەر بىلەن باغلىغان ئەھدىنىڭ قېنىدۇر» («مىس.» 8:24).

ئىسرائىل شۇ ئەھدىگە ۋاپاسىز بولۇپ چىقتى؛ لېكىن خۇداغا نىسبەتەن «ئەھدە قېنى» ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ شۇ ئەھدىگە بولغان ۋاپادارلىقى، دائىم سۆزىدە چىڭ تۇرىدىغانلىقىغا كاپالەت ۋە بەلگە ئىدى. خۇدانىڭ ئىبراھىم بىلەن، شۇنداقلا بارلىق ئەۋلادلىرى بىلەن باغلىغان ئىلگىرىكى ئەھدىسىمۇ قۇربانلىق قېنى بىلەن

مۆھۈرلەنگەندى («يار.» 9:15-10). بۇ قۇربانلىقلارنىڭ قانلىرىنىڭ ھەممىسى خۇدانىڭ مەسىھ ئارقىلىق مەڭگۈ باغلىغان تىخىمۇ ئەۋزەل، تېخىمۇ ئۇلۇغ كېيىنكى «يېڭى ئەھدىسى»نىڭ، يەنى ئەڭ ئاخىرقى ئەھدىسىنىڭ قىممەتلىك قېنىنى كۆرسىتىدۇ («ئىبر.» 6:8، 9:11-15). شۇ «ئەھدە قېنى»، يەنى مەسىھنىڭ قېنى بارلىق گۇناھكار ئىنسانلار ئۈچۈن خۇدانىڭ ۋەدە قىلغان بەخت-بەرىكەتلىرىنى ئېچىپ بېرىدۇ.

مەسىھ ئەيسا بارلىق ئىنسانلارنىڭ نىجاتقا ئېرىششى ئۈچۈن ئۆز جېنىنى پىدا قىلىشىنىڭ ئالدىدا ئۆز قېنى توغرۇلۇق مۇنداق دېدى: ــ

«بۇ مېنىڭ قېنىم، نۇرغۇن ئادەملەر ئۈچۈن تۆكۈلىدىغان، يېڭى ئەھدىنى تۈزىدىغان قېنىمدۇر» («مار.» 24:14). مەسىھ كرېستكە مىخلىنىپ قۇربانلىق قىلىنغاندىن كېيىن، خۇدانىڭ مەيلى ئىسرائىلغا قىلغان ۋەدىلىرى ياكى پۈتكۈل ئىنسانلارغا قىلغان ۋەدىلىرى بولسۇن، شۇ يەردە تۆكۈلگەن قىممەتلىك قېنىدا جەزملەشتۈرۈلۈپ مۆھۈرلەنگەن: «چۈنكى خۇدانىڭ قانچىلىك ۋەدىلىرى بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇلار ئۇنىڭدا «بەرھەق»تۇر ۋە ... خۇداغا شان-شەرەپ كەلتۈرىدىغان «ئامىن» باردۇر» («2كور.» 20:1).

ئەمدى «ئەھدە قېنى» سەۋەبىدىن خۇدا: «مەن ئاراڭدىكى مەھبۇسلارنى سۇسىز ئورەكتىن ئازادلىققا چىقىرىمەن» ــ دەيدۇ.

مۇشۇ سۆزلەر كۆچمە مەنىدە بولۇپ، ئەلۋەتتە، ئىسرائىللارنىڭ سۈرگۈن بولغان ئەھۋالىنى كۆرسىتىدۇ. يەشايا پەيغەمبەر ئىسرائىلنىڭ كەلگۈسىدىكى شۇ ئەھۋالى توغرۇلۇق بېشارەت بېرىپ: ــ

«بىراق مۇشۇلار بولسا ئولجا ئېلىنغان ھەم بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنغان بىر خەلقتۇر؛

ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئورا-تۈزاقتا تۇتۇلغان،
گۆندىخانىلاردا قامىلىپ غايىب بولىدۇ؛
ئۇلار غەنىيمەت بولۇپ، ھېچكىم قۇتقۇزمايدۇ؛
ئۇلار ئولجا بولۇپ، ھېچكىم: «قايتۇرۇپ بېرىش!» دېمەيدۇ» ــ

دېدى («يەش.» 22:42).

لېكىن گەرچە ئىسرائىللار «گۈندىخانىلاردا قامالغان»، «بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنغان» بولسىمۇ، ئۇلار تېخى ئۆلۈمگە تاپشۇرۇلۇپ يوقىتىلمىدى؛ «سۇسىز ئورەك» دېگەن ئىبارە يۇسۇپنىڭ تارىخىدىن، «يار.» 24:37دىن نەقىل كەلتۈرۈلگەن بولۇپ، ئىسرائىلنىڭ يوقىتىلمىغانلىقىنى پۈرىتىپ بېرىدۇ. يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولغاندا، رۇبەن ئۇنى قۇتقۇزۇش مەقسىتىدە ئۇنى يېنىدىكى شۇ ئورەككە تاشلايلى، دەپ تەشەببۇس قىلدى. شۇنداق ئورەكلەر ئامبارىدەك سۇ قاچىلاشقا ئىشلىتىلەتتى؛ سۇ يوق بولغاندا بەزىدە گۈندىخانا سۈپىتىدە ئىشلىتىلەتتى. يۇسۇپ ئورەككە تاشلانغاندا، ئۇنىڭدا سۇ يوق ئىدى؛ بولغان بولسا ئۇ غەرق بولاتتى.

ئىسرائىلنىڭ ئەھۋالى ئەسىرمۇ-ئەسىر شۇنداق بولۇپ كەلدى. ئۇلار نۇرغۇن قېتىم «ئورەككە تاشلاندى»؛ لېكىن ئېغىر ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئىچىدىمۇ يوقالمىدى. ئاخىر بېرىپ ئىسرائىل يۇسۇپنىڭ تارىخىغا ئوخشاش، خۇدانىڭ ئەمرى بىلەن ئورەكتىن ئازاد بولۇپ، يۇقىرىغا كۆتۈرۈلۈپ «شاھانە خەلق» بولىدۇ.

لېكىن ئىسرائىلنىڭ جىسمانىي جەھەتتىن بارلىق ئەسىرلىكتىن ئازاد بولىدىغانلىقى ئۇلارنىڭ روھىي جەھەتتىن بارلىق گۇناھلىرىنىڭ ئەسىرلىكىدىن تېخىمۇ ئۇلۇغ ئازادلىققا چىقىرىلىشى بىرلا ۋاقىتتا بولىدۇ، شۇنداقلا روھىي ئازادلىقىغا بىرخىل بەلگە بولىدۇ. مۇقەددەس يازمىلاردىكى باشقا يەردە «مەھبۇسلار» ياكى «ئەسىرلەر» دېگەن سۆزلەر پەقەت جىسمانىي ئەسىرلىك بولۇپلا قالماي، بەلكى گۇناھقا ۋە شەيتانغا بولغان روھىي ئاسارەتلىكنى سۈپەتلەيدۇ.

شۇڭا، مەسىھ يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ئاغزى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ كەلگۈسى خىزمىتىگە بېشارەت بېرىدۇ: ــ «رەب پەرۋەردىگارنىڭ روھى مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدا، چۈنكى پەرۋەردىگار مېنى ئاجىز ئېزىلگەنلەرگە خۇش خەۋەرلەر يەتكۈزۈشكە مەسىھلىگەن... ئاسارەتتە ياتقانلارغا (بۇ سۆز بىلەن «زەك.» 11:9دىكى «مەھبۇسلار» ئىبرانىي تىلىدا بىر سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ) زىندانىنىڭ چوڭ ئېچىلىدىغانلىقىنى جاكارلاشقا ئەۋەتتى؛ پەرۋەردىگارنىڭ شاپائەت كۆرسىتىدىغان يىلىنى ... جاكارلاشقا ئەۋەتتى» («يەش.» 61:1-2). ئىسرائىل مەسىھكە ئىمان-ئىشەنچ بىلەن قارايدىغان كۈنىدە «خۇدانىڭ زور نىجاتلىرى»نى كۆرىدۇ، «بارلىق قەبىھلىكلىرىدىن بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزۇلىدۇ» («زەبۇر» 130-كۈي). ئۇلار شۇ كۈنى داۋۇتقا ئوخشاش: «ئۇ مېنى

ھالاك قىلغۇچى ھاكدىن، يەنى پاتقاق لايدىن تارتىۋالدى، ئۇ پۇتلىرىمنى ئۇيۇل تاش ئۈستىگە تۇرغۇزۇپ، قەدەملىرىمنى مۇستەھكەم قىلدى» دېيەلەيدۇ («زەبۇر» 40-كۈي، 2-3).

خۇدانىڭ پۈتكۈل خەلق ئۈچۈن روھىي ۋە جىسمانىي ئازاد تۇغرۇلۇق ۋەدىسى 12-ئايەتتە تىلغا ئېلىنىدۇ: —

«مۇستەھكەم جايغا قايتىپ كېلىڭلار، ئى ئارزۇ-ئۈمىدنىڭ مەھبۇسلىرى!».

«مۇستەھكەم جاي» خۇدادىن باشقا ھېچكىم ياكى ھېچقانداق جاي بولالمايدۇ — «ھەم پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىگە باشپاناھدۇر، ئىسرائىل باللىرىغا كۈچ-ھىمايە بولىدۇ» («يو.» 16:3).

«ئارزۇ-ئۈمىدنىڭ مەھبۇسلىرى» دېگەن ئىبارىدە «ئارزۇ-ئۈمىد» ئىبرانىي تىلدا «بىردىنبىر ئارزۇ-ئۈمىد» ياكى «ھېلىقى ئارزۇ-ئۈمىد» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. چۈنكى خۇدا دائىم ئىسرائىلنىڭ ئالدىغا يالغۇز، چوڭ، ئۇلۇغ بىر ئۈمىدنى قويىدۇ: «چۈنكى ئۆزۈمنىڭ سىلەر تۇغرۇلۇق پىلانلىرىمنى، ئاپەت ئېلىپ كېلىدىغان ئەمەس، تىنچ-ئاۋاتلىق ئېلىپ كېلىدىغان، ئاخىردا سىلەرگە ئۈمىدۋار كېلەچەكنى (ئىبرانىي تىلدا: «بىر كېلەچەك ۋە بىر ئۈمىدنى») ئاتا قىلىدىغان پىلانلىرىمنى ئوبدان بىلىمەن، — دەيدۇ پەرۋەردىگار» («يەر.» 11:29) — دېمەك، خۇدا ئۇلارغا نىسبەتەن ئۆز ۋەدىسىگە ئاساس قىلىنغان ئۈمىد بويىچە ئۇلارغا پارلاق بىر كېلەچەكنى ئاتا قىلىدۇ. 130-كۈينى نامسىز يازغۇچى ئۆزى تارتقان ئېغىر ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئىچىدە ئۆزى تۇغرۇلۇق: «پەرۋەردىگارنى كۈتتۇۋاتىمەن؛ جېنىم كۈتۈۋاتىدۇ؛ مەن ئۇنىڭ سۆزىگە ئۈمىد باغلىدىم»، دەيدۇ، ئاندىن ئىسرائىلغا مۇنۇ رىغبەتلىك سۆزنى ئېلان قىلىدۇ: «ئى ئىسرائىل، پەرۋەردىگارغا ئۈمىد باغلاڭلار؛ چۈنكى پەرۋەردىگار بىلەن ئۆزگەرمەس مۇھەببەت باردۇر؛ ئۇنىڭ بىلەن زور نىجاتلارمۇ بار؛ ئۇ ئىسرائىلنى بارلىق قەبىھلىكلىرىدىن بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزىدۇ» («زەبۇر» 130:5، 7-8). ئىسرائىل تارتقان بارلىق ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن بولغاچقا، خۇدا ئىسرائىلنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈم قىلىپ ئۇلارنى قەبىھلىكلىرىدىن ئازاد قىلىشى بىلەن تەڭ، يەنە «ئىسرائىلنى بارلىق ئازارلىرىدىن ھۆرلۈككە قۇتقۇزىدۇ» «زەب.» 22:25).

مەسىھنىڭ جامائىتىدە كىلەچىككە پارلاق بىر ئۈمىد بار – بۇ ئۈمىد گۇناھتىن ئازاد بولۇش ئەمەس (چۈنكى مەسىھدە ئالللىقاچان گۇناھتىن ئازاد بولدۇق)، بەلكى ئۇنىڭ قايتا كېلىشىدە بىزدە بولىدىغان بەخت-بەرىكەتتىن ئىبارەتتۇر:
«... بىزمۇ، يەنى مۇقەددەس روھنىڭ تۇنجى چىقارغان مېۋىسىدىن بەھرىمەن بولغان بىزلەرمۇ دىلىمىزدا نالە-پەرياد كۆتۈرمەكتىمىز ھەمدە خۇدانىڭ ئوغۇللىرى سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنىشىمىزنى، يەنى تېنىمىزنىڭ نىجاتتىكى ھۆرلۈككە چىقىرىلىشىنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتمەكتىمىز.
قۇتقۇزۇلغاندىن تارتىپ بۇ ئۈمىد بىزدە بار ئىدى. لېكىن ئۈمىد قىلىنغان نەرسە كۆرۈلگەن بولسا، ئۇ يەنە ئۈمىد بولامدۇ؟ كىممۇ كۆز ئالدىدىكى نەرسىنى ئۈمىد قىلسۇن؟ بىراق، تېخى كۆرمىگىنىمىزگە ئۈمىد باغلىغانىكەنمىز، ئۇنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈشىمىز كېرەكتۇر» («رىم.» 8:22-25).
شۇڭا «بىز ئۇلۇغ خۇدا، نىجاتكارىمىز ئەيسا مەسىھنىڭ شان-شەرەپ بىلەن كېلىدىغانلىقىغا بولغان مۇبارەك ئۈمىدىمىزنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتىمىز» («تىت.» 13:2). ئۇ ئاھ-زار كۆتۈرىدىغان پۈتكۈل كائىناتقا ئارام ۋە ئازات ئېلىپ كېلىدۇ، ئاندىن «ئۇ بارلىق مەۋجۇداتلارنى ئۆزىگە بويسۇندۇرىدىغان قۇدرىتى بويىچە بىزنىڭ ئەبگار بۇ تېنىمىزنى ئۆزگەرتىپ، ئۆزىنىڭ شان-شەرەپلىك تېنىگە ئوخشاش ھالغا كەلتۈرىدۇ» (فىل.» 21:3).
روسۇل پاۋلۇسنىڭ «ئىسرائىلنىڭ كۈتكەن ئۈمىدى» توغرۇلۇق سۆزلىرىنىمۇ كۆرۈڭ («روس.» 6:26-7، 20:28).
پاۋلۇس: «ئۇلۇغ خۇدا، نىجاتكارىمىز ئەيسا مەسىھنىڭ شان-شەرەپ بىلەن كېلىدىغانلىقىغا بولغان مۇبارەك ئۈمىد» توغرۇلۇق سۆزلىگىنىدە («تىت.» 13:2) شۇ ئۈمىد شۈبھىسىزكى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئىدى. چۈنكى پەقەت مەسىھ يەر يۈزىگە قايتىپ كەلگەندىلا ئۇنىڭ جامائىتىگە نىسبەتەن، ئىسرائىلغا نىسبەتەن، شۇنداقلا پۈتكۈل ئالەمگە نىسبەتەن كۈتكەن ئۈمىد پۈتۈنلەي ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.

12-ئايەتنىڭ ئىككىنچى قىسمىغا كېلەيلى: «بۇگۈن مەن جاكارلاپ ئېيتىمەنكى، تارتقان جازالىرىڭنىڭ ئەكسىنى ئىككى ھەسسىلەپ ساڭا قايتۇرىمەن».

«بۇگۈن» دېگەن سۆزنىڭ مۇشۇ يەردە ئىشلىتىلىشى «بۇگۈنكى قىينچىلىقلار ۋە ئوسال ھالىڭلارغا قارىماي» دېگەننى تەكىتلەش ئۈچۈندۇر.

«ئىككى ھەسسىلەپ» دېگەن سۆز خۇدانىڭ ئۆز خەلقىگە بولغان مۇئامىلىسىنىڭ مۇھىم بىر پرىنسىپىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن مۇقەددەس كىتابتا كۆپ يەرلەردە تېپىلىدۇ. ئۇنىڭ سەۋەبى ئەسلىدە خۇدانىڭ «تۇنجى باللار» توغرۇلۇق قانۇن-بەلگىلىمىسىدە چۈشەندۈرۈلىدۇ. قانۇن بويىچە، بىرسىنىڭ تۇنجى ئوغۇل بالىسىنىڭ ئاتىسىنىڭ مال-مۈلكىگە ۋارىسلىق قىلغان ئۈلۈشى باشقا باللار ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنىڭكىدىن ئىككى ھەسسە كۆپ بولۇشى كېرەك ئىدى. تۇنجى بالىسىنىڭ مەلۇم جەھەتتە تولىمۇ نامۇۋاپىق يېرى بولمىسا ياكى ئاتىسىغا ۋاپاسىزلىق قىلغان بولمىسا، ئۇنداقتا بۇ ھوقۇقنى ئۇنىڭدىن مەھرۇم قىلىشقا قەتئىي بولمايتتى. بىرسىنىڭ ئىككى ئايالىق بولۇشى خۇدانىڭ ئادەمئاتاغا بېكىتكىنى بويىچە ئەمەس ئىدى («مار.» 10:1-9، بولۇپمۇ 6-ئايەتنى كۆرۈڭ). شۇنداقتىمۇ، ئىسرائىلدا بىرسىنىڭ ئىككى ئايالى بولغان بولسا تۆۋەندىكى بەلگىلىمىگە رىئايە قىلىشى كېرەك ئىدى: —

«ئەگەر بىرسىنىڭ ئىككى ئايالى بولۇپ ئۇلارنىڭ بىرىگە ئامراقلىق، يەنە بىرىگە ئۆچلۈك قىلغان بولسا ۋە ئامراق ۋە ئۆچ بولغان ھەر ئىككىسىدىن ئوغۇل تۇغۇلغان بولسا، تۇنجىسىنى ئۆچ ئايالىدىن تاپقان بولسا، ئۇنداقتا ئۇ كىشى ئوغۇللىرىغا بارىنى مىراس ئۈچۈن ئۈلەشتۈرۈپ بەرگەن كۈنىدە ئۆچ ئايالىنىڭ ئوغلى، يەنى ئۇنىڭ تۇنجى ئوغلىنىڭ ئورنىغا ئامراق ئايالىنىڭ ئوغلىنى تۇنجى ئوغۇللۇققا قويۇشقا بولمايدۇ. ئۇ بەلكى ئۆچ ئايالىنىڭ ئوغلىنى تۇنجى ئوغلۇم دەپ ئېتىراپ قىلسۇن؛ تۇنجى ئوغۇللۇق ھوقۇقى ئۇنىڭكى بولغاچقا، ئاتىسى بارلىق مال-مۈلكىدىن ئۇنىڭغا ئىككى ئۈلۈش مىراس بەرسۇن» («قان.» 21:15-17.

بۇ بەلگىلىمىنىڭ بىر سەۋەبى، شۈبھىسىزكى، تۇنجى ئوغۇلنىڭ مەسئۇلىيىتى ياشانغان، ئەيىبناق ياكى ئاغرىق بولۇپ قالغان ئۇرۇق-تۇغقانلىرىدىن خەۋەر ئېلىش ئىدى).

بۇ پرىنسىپ يۇسۇپنىڭ ئەھۋالىدا كۆرۈلىدۇ. ياقۇپنىڭ تۇنجى ئوغلى رۇبەن ئىدى؛ لېكىن ئۇ ئاتىسىغا بۇزۇقچىلىق قىلىش بىلەن ۋاپاسىزلىق قىلغاچقا، تۇنجى ئوغۇللۇق ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولۇپ، ھوقۇق يۇسۇپكە بېرىلدى («2تار.» 1:5-2). يۇسۇپتە شۇ «تۇنجى ئوغۇللۇق ھوقۇقى» بولغاچقا، ئۇنىڭ نەسىللىرى «بىر قەبىلە» ئەمەس، بەلكى «ئىككى قەبىلە» – يەنى ئەفرائىم ۋە ماناسسەھ – دەپ ھېسابلاندى. بۇ ئىككى قەبىلە ئىسرائىل مىراس قىلغان زېمىندىن ئىككى ئۈلۈشنى ئىگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن يۇسۇپنى «تۇنجى ئوغۇل» سۈپىتىدە ياقۇپنىڭ بارلىق مال-مۈلكىدىن ئىككى ئۈلۈشنى ئالغان، دېيىشكە بولىدۇ.

ئىسرائىل باشقا ئەللەرگە نىسبەتەن «خۇدانىڭ تۇنجى ئوغلى» دەپ ھېسابلىنىدۇ («مىس.» 22:4) ۋە ئۇنىڭ ئۇلارغا بولغان مۇئامىلىسى ئۆز قانۇنىغا ئاساسەن بولىدۇ. ئىسرائىل ئۆز زېمىندا ئاتا-بوۋىلىرى بىلەن باغلىغان ئەھدىسىدە چىڭ تۇرغۇچى خۇدانىڭ مۇداپىئەسى ئاستىدا بولغاندا، ئىسرائىل «ئىككى ھەسسىلەپ» ئۇنىڭ ئىلتىپاتى ۋە بەخت-بەرىكىتىنى كۆرىدۇ. ئۇلاردا شۇنداق ئىمتىياز بولغانىكەن، شۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا ئىككى ھەسسە جاۋابكارلىقمۇ بولىدۇ – «كىمگە كۆپ بېرىلسە، ئۇنىڭدىن تەلەپ قىلىنىدىغىنى كۆپ بولىدۇ». شۇڭا ئىسرائىل گۇناھ قىلسا (باشقا ئەللەر بىلەن سېلىشتۇرۇلۇپ) «ئىككى ھەسسىلەپ» جازالىنىدۇ. «تۇنجى ئوغۇلنىڭ ئىككى ئۈلۈش مىراسى، شۇنداقلا ئىككى ھەسسە جاۋابكارلىقى بولىدۇ» دېگەن ھەقىقەت مۇنۇ ئايەتلەرگە چۈشەنچە بېرىدۇ: – «ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ قولىدىن بارلىق گۇناھلىرىنىڭ ئورنىغا ئىككى ھەسسىلەپ مېھىر-شەپقىتىنى ئالدى» («يەش.» 2:40) ۋە «مەن ئاۋۋال ئۇلارنىڭ قەبىھلىكىنى ۋە گۇناھىنى بېشىغا ھەسسىلەپ قايتۇرىمەن؛ چۈنكى ئۇلار زېمىنىمنى ... بۇلغىغان، ۋە مېنىڭ مىراسىمنى لەنەتلىك نەرسىلىرى بىلەن تولدۇرغان» («يەر.» 18:16). مانا شۇ سەۋەبتىن «يېرۇسالېمدا قىلغانلىرىڭ بۇ ئالەمدىكى ھەرقانداق باشقا يۇرتتا ئەزەلدىن قىلىنغان ئەمەس!» دېيىلىدۇ («دان.» 12:9)؛ مىلادىيە ئونىنچى ئەسىردە داڭقى چىققان بىر يەھۇدىي تارىخشۇناس: «ئىسرائىل تارتقان دەرد-ئەلەملەر باشقا بارلىق ئىنسانلارنىڭكىدىن ئېشىپ كەتكەن» دەپ يازغاندى.

گەرچە ھازىر يەھۇدىي خەلقىنىڭ بىر قىسمى پەلەستىن زېمىنىنى قايتا ئىگىلىگەن

بولسىمۇ، ئۇلار تارتىدىغان ئازاب-ئوقۇبەتلەر تېخى ئاخىرلاشمىدى. لېكىن ئۇلارنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرى مەڭگۈلۈك بولمايدۇ. ئاخىر بېرىپ، مەسىھنى قوبۇل قىلىپ توۋا قىلغاندىن كېيىن ئۇلار قايتىدىن «خۇدانىڭ تۈنجىسى» سۈپىتىدە «... خورلىنىپ، شەرمەندىلىكتە قالغىنىنىڭ ئورنىغا ئىككى ھەسسە نېسىۋىسى بېرىلىدۇ؛ رەسۋا قىلىنغانلىقىنىڭ ئورنىغا ئۇلار تەقسىماتىدا شادلىنىپ تەنتەنە قىلىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار زېمىنىغا ئىككى ھەسسىلەپ ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ؛ مەڭگۈلۈك شاد-خۇراملىق ئۇلارنىڭكى بولىدۇ» («يەش.» 7:61).

مانا بۇ خۇدانىڭ زەكەرىيا پەيغەمبەر ئارقىلىق «تارتقان جازالىرىڭنىڭ ئىككى ھەسسىسىدە ئەكسىنى قايتۇرىمەن» دېگىنىنىڭ مەنىسىدۇر.

9-باب 13-15-ئايەتلەردە مەسىھنىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشىدىن بۇرۇن بولىدىغان بىرنەچچە ئىش قايتىدىن تەپسىلىي بايان قىلىنىدۇ. ئىسرائىل گۇناھلىرىدىن ئازاد بولۇپ، يەنىلا ئۆز زېمىنىدا «ئىككى ھەسسە» ئۆز ئۈلۈشىگە ئېرىشىشتىن ئىلگىرى «دۇنياۋى كۈچلەر» مەغلۇپ قىلىنىپ، خۇدانىڭ پادىشاھلىقىنىڭ دۈشمەنلىرى ئاغدۇرۇلۇشى كېرەك بولىدۇ: —

«چۈنكى ئۆزۈم ئۈچۈن يەھۇدانى ئوقيادەك ئېگىلدۈردۇم، ئەفرائىمنى ئوق قىلىپ ئوقياغا سالدىم؛ مەن ئوغۇل باللىرىڭنى ئورنىدىن تۇرغۇزىمەن، ئى زىئون — ئۇلار سېنىڭ ئوغۇل باللىرىڭغا قارشى جەڭ قىلىدۇ، ئى گرېتسىيە!

ئى زىئون، مەن سېنى پالۋاننىڭ قولىدىكى قىلىچتەك قىلىمەن. پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئۈستىدە كۆرۈنىدۇ؛ ئۇنىڭ ئوقى چاقماقتەك ئېتىلىپ ئۇچىدۇ. رەب پەرۋەردىگار كانايىنى چالىدۇ؛ ئۇ جەنۇبتىكى دەھشەتلىك قارا قۇيۇنلارنى بىللە ئېلىپ يۈرۈش قىلىدۇ» (13-14).

ئۇشبۇ بابتىكى ئاخىرقى ئايەتلەردىكى بېشارەت توغرىسىدا بىرنەچچە بايقىغىنىمىز تۆۋەندە: —

(ئا) «گرېتسىيەنىڭ ئوغۇل باللىرى» — بۇ ئىسكەندەر ئۆلگەندىن كېيىنكى «دۇنياۋى كۈچ» دەپ ھېسابلانغان گرېتسىيە ئىمپېرىيەسىنى كۆرسىتىدۇ

(زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە ئۇلار «دۇنياۋى كۈچ» ئەمەس ئىدى). لېكىن بېشارەت ئىسكەندەرنىڭ كېيىنكى دەۋرلىرىنىڭ ئىشلىرىدىن يىراقتىكى كەلگۈسىگە، يەنى ئاخىرقى زامانلارغا ئاتلاپ ئۆتىدۇ. بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى يەھۇدىي «ماككابىيلار» («بازغانلار») دېگەن باتۇر خەلقنىڭ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 4- ۋە 3-ئەسىردە سۇرىيەنى ئىدارە قىلغان گرېك ھۆكۈمدارلار بولغان «سېلېيۇقۇسلار» بىلەن بولغان جەڭلىرى بىلەن باشلىنىدۇ. بۇ جەڭلەردە «ماككابىيلار» ئەسلىدە يەھۇدىي خەلقنى مۇتلەق يوقاتماقچى بولغان «يېڭىلمەس كۈچلەر» دەپ ئاتالغان «سېلېيۇقۇسلار»نى مەغلۇپ قىلدى. جەڭلەر «ماككابىيلار» دېگەن كىتابنىڭ 1-، 2- ۋە 4-تومىدا خاتىرىلىنىدۇ. مۇشۇ كىتابلار مۇقەددەس كىتابنىڭ بىر قىسمى ئەمەس، بىراق ئۇ بىرقەدەر ئىشەنچلىك تارىخىي خاتىرىلەر دەپ ھېسابلىنىدۇ. دەرۋەقە «ماككابىيلار» توغرۇلۇق «ئېتىقادى ئارقىلىق ... ئۇلار قىلىچنىڭ تىغىدىن قېچىپ قۇتۇلدى، ئاجىزلىقتىن كۈچەيدى، جەڭلەردە باتۇرلۇق كۆرسەتتى، يات ئەللەرنىڭ قوشۇنلىرىنى تىرى-پىرەك قىلدى» دېيىشكە بولىدۇ («ئىبر.» 34:11).

(ئە) بېشارەت شۇ جەڭلەر بىلەن توختىمايدۇ؛ چۈنكى تولۇق بېشارەت بارلىق دۇنياۋى ئىمپېرىيەلەرنىڭ پۈتۈنلەي ئاغدۇرۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ. «ماككابىيلار» بولسا خۇدا كۈچلەندۈرگەن كەلگۈسىدىكى باتۇر ئىسرائىلغا ۋەكىللىك قىلىدۇ.

(ب) پەرۋەردىگار «جەنۇبتىكى دەھشەتلىك قارا قۇيۇنلار بىلەن تەڭ يۈرۈش قىلىدۇ» دېيىلىدۇ. پەلەستىندە ئەڭ دەھشەتلىك قارا قۇيۇنلار ئادەتتە جەنۇب تەرەپتىن چىقىدۇ («زەب.» 6:18-9، «زەب.» 16:77-19، 6:144، 7 ۋە بولۇپمۇ «ھاب.» 12:3-14نى كۆرۈڭ).

(پ) شۇ چاغدا مەسىھ پەرۋەردىگارغا ۋەكىل بولۇپ: «ئۇلارنىڭ ئۈستىدە كۆرۈنىدۇ؛ ئۇنىڭ ئوقى چاقماقتەك ئېتىلىپ ئۇچىدۇ» ۋە «خۇدانىڭ قوشۇنلىرىنىڭ سەردارى» سۈپىتىدە: «كانايىنى چالىدۇ» («يەش.» 30:30-33دە ئوخشاپ كېتىدىغان بىر ئەھۋال كۆرسىتىلىدۇ؛ شۇ چاغدا دۈشمەن ئاسۇرىيەلەر ئىدى). ئاندىن ئۇ «چېقىپ شۇ يات ئەللەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ، ئۇنىڭ جەڭ قىلغان كۈنىدىكىدەك ئۇرۇشىدۇ» (3:14نى كۆرۈڭ).

(«جەڭ قىلغان كۈنىدىكىدەك» – بەلكىم پەرۋەردىگار ئىسرائىلنى

مىسىردىن قۇتقۇزغان كۈننى («مىس.» 14-15-باب) ياكى يەشۇئا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدە ئۇنىڭ ئامورىيلار بىلەن قىلغان جېڭىنى كۆرسىتىدۇ («يەشۇئا» 10-باب)).

(ت) 15-ئايەت زەبۇرنىڭ مۇئەللىپىنىڭ: «خۇدا ئارقىلىق بىز چوقۇم باتۇرلۇق كۆرسىتىمىز؛ بىزگە زۇلۇم قىلغۇچىلارنى چەيلىگۈچى دەل ئۇ ئۆزىدۇر!» دېگەن سۆزلىرىنى بىزگە ئەسلىتىدۇ («زەب.» 12:60، 13:108): – «پەرۋەردىگار... ئۇلار ئۇچۇن مۇداپىئە بولىدۇ» (ئىبرانىي تىلىدا «ئۇلارنىڭ ئۈستىدە قالقان بولىدۇ»).

داۋۇت پەيغەمبەر «زەب.» 3:3دە: – «سەن، پەرۋەردىگار، ئەتراپىمدىكى قالقاندۇرسەن»، دەيدۇ. «يەش.» 33:37، 6:38، «يار.» 1:15نىمۇ كۆرۈڭ.

– «ئۇلار سالغا تاشلىرىنى كۇكۇم قىلىپ، دەسسەپ چەيلەيدۇ؛ ئۇلار ئىچىۋېلىپ، شاراب كەيپىنى سۈرگەنلەردەك قىيقاس-سۈرەن كۆتۈرىدۇ؛ ئۇلار قانغا مىلەنگەن قۇربانگاھنىڭ بۇرجەكلىرىدەك، قانغا تولدۇرۇلغان قاچىلاردەك بولىدۇ». مۇشۇ ئايەتتە ئىسرائىلنىڭ «ئىچىۋېلىش»نى كۆچمە مەنىدە، يەنى ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىرىنىڭ قارشىلىقلىرىنى ئىچىملىكنى غورتۇلداپ ئىچكەندەك ئاسانلا يىمىرىۋېتىدۇ، دەپ چۈشىنىش كېرەك، ئەلۋەتتە.

مۇقەددەس روھ ئارقىلىق، زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ مۇشۇ ئايەتتە «خۇلاسىلىگەن» ئىلگىرىكى بېشارەتلەر مۇنۇلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: –

خۇدانىڭ «ساختا پەيغەمبەر» بالائامنىڭ ئاغزىغا سالغان سۆزى: «مانا، بۇ قوۋم (ئىسرائىل) چىشى شىردەك قوپىدۇ، ئەركەك شىردەك قەددىنى رۇسلايدۇ؛ ئۆزى ئوۋلىغان ئوۋنى يېمىگۈچە، ئۆلتۈرگەنلەرنىڭ قېنىنى ئىچمىگۈچە، ھەرگىز ياتمايدۇ!» («چۆل.» 24:23) ۋە: –

«ياقۇپنىڭ قالدىسى ئەللەر ئارىسىدا،
يەنى نۇرغۇن خەلقلەر ئارىسىدا ئورماندىكى ھايۋانلار ئارىسىدىكى شىردەك بولىدۇ،
قوي پادىلىرى ئارىسىدىكى ئارسلاندەك بولىدۇ؛
شىر ئۆتكەندە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن،
ھېچكىم قۇتقۇزۇپ ئالالمىغۇدەك چەيلەپ دەسسەيدۇ،
تىتما-تىت قىلىپ يىرتىۋېتىدۇ» («مىك.» 8:5).

(ج) ئىسرائىل 16-ئايەتتە «تاج گۆھەرلىرى»گە ئوخشىتىلىدۇ. دۈشمەنلەر بولسا ئايىغ ئاستىدا دەسسەپ چەيلىنىدىغان «سالغا تاشلىرى»غا ئوخشىتىلىدۇ.

ئاخىرقى ئىككى ئايەتتە بېشارەت يۇقىرى پەللىگە يېتىدۇ. خۇداغا قارشى چىققان بارلىق دۇنياۋى كۈچلەر ئاغدۇرۇلۇپ، خۇدانىڭ خەلقى كۆتۈرۈلۈپ شان-شەرەپكە ئېرىشىدۇ: — «پەرۋەردىگار بولغان ئۇلارنىڭ خۇداسى ئۇلارنى ئۆزىنىڭ باققان پادام بولغان خەلقىم دەپ بىلىپ قۇتقۇزىدۇ؛ چۈنكى ئۇلار تاج گۆھەرلىرىدەك ئۇنىڭ زېمىنى ئۈستىدە كۆتۈرۈلىدۇ».

بۇ سۆزلەردە بېشارەتچىنىڭ تېمىسى جەڭلەر ۋە قان تۆكۈلۈشلەردىن ئۆتۈپ «پادىچى ۋە پادىسى» دېگەن تېمىغا كېلىدۇ. بۇ ئەمەلىيەتتە كىتابنىڭ ئاخىرقى بابلىرىدىكى چوڭ تېمىدۇر.

(چ) پەرۋەردىگار شۇ كۈندە «ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ». بۇ قۇتقۇزۇش پەقەت ئۇنىڭ ئۇلارغا ياردەمدە بولۇپ دۈشمەنلىرىدىن قۇتقۇزۇشلا ئەمەستۇر؛ چۈنكى بۇ ئىشلار بېشارەتتە ئالللىقاچان ئېنىق بايان قىلىندى. مۇشۇ يەردىكى «قۇتقۇزۇش» گۇناھتىن، بارلىق روھىي بۇلغىنىشلاردىن پاكلاندۇرۇش نىجاتىدۇر. ئۇ ياخشى پادىچى ئۆز پادىسى ئۈچۈن بارلىق قىلغانلىرىدەك ئىسرائىلنى «ئىزدەپ تېپىپ»، «قۇتقۇزۇپ» ئاندىن ئۆزى (مەسىھ ئارقىلىق) ئۇلارنى باقىدۇ. بارلىق پەيغەمبەرلەر دېگۈدەك بۇ ئۇلۇغ تېما توغرۇلۇق سۆزلەيدۇ. شۇ چاغدا ئىسرائىلنىڭ ھەممىسى داۋۇت پەيغەمبەر ئەڭ تونۇش كۈيدە ئېيتقاندەك: - «پەرۋەردىگار مېنى باققۇچى پادىچىمدۇر، موھتاج ئەمەسمەن ھېچنەرسىگە» دېيەلەيدىغان بولىدۇ («زەب.» 1:23)

(خ) پەرۋەردىگار بۇ «قۇتقۇزۇش»ى بىلەن ئۇلارنى ئىنتايىن يۇقىرى مەرتىۋىگە كۆتۈرىدۇ. ئىسرائىل «تاج گۆھەرلىرىدەك ئۇنىڭ زېمىنى ئۈستىدە كۆتۈرۈلىدۇ». ئىبرانىي تىلىدا «تاج» مۇشۇ يەردە پادىشاھنىڭ ياكى كاھىننىڭ تاجىنى كۆرسىتىدۇ («مىس.» 6:29دە ئۇ باش كاھىننىڭ سەللىسىنىڭ ئۈستىگە تاقىلىدىغان «مۇقەددەس ئوتۇغاتنى»نى كۆرسىتىدۇ).

يەشايا پەيغەمبەر بۇ بېشارەتتىكىدەك ئىسرائىلنىڭ پارلاق كېلەچىكى توغرۇلۇق: «(زىئوننىڭ) ھەققانىيلىقى جۇلالىنىپ چاقناپ چىقىدۇ، ئۇنىڭ نىجاتى بولسا لاۋۇلداۋاتقان مەشئەلدەك چىقىدۇ»، ئاندىن بۇلارنىڭ نەتىجىسىدە:

«... ئەللەر سېنىڭ ھەقنانىيلىقىڭنى، بارلىق پادىشاھلار شان-شەرىپىڭنى كۆرىدۇ» دەيدۇ. ئەڭ ئاخىرىدا: «... سەن پەرۋەردىگارنىڭ قولىدا تۇرغان گۈزەل بىر تاج، خۇدايىڭنىڭ قولىدىكى شاھانە باش چەمبىرىكى بولىسەن» دېيىلىدۇ («يەش.» 1:62-3).

(د) بۇ ئايەتتىكى «ئۇنىڭ زېمىنى ئۈستىدە» دېگەن ئىبارە بىزگە پەلەستىن زېمىنى ھەممىدىن ئاۋۋال خۇدانىڭ ئۆزىنىڭكى ئىكەنلىكىنى ئەسلىتىدۇ. گەرچە پۈتكۈل يەر يۈزى ئۇنىڭغا تەۋە بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا پەلەستىن توغرۇلۇق ئالاھىدە «زېمىنىڭ ئۆزى مېنىڭكى» دېدى («لاۋ.» 23:25). ئۇ يەنە «ئىممانۇئەلنىڭ زېمىنى» («يەش.» 8:8) دەپمۇ ئاتىلىدۇ؛ چۈنكى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى «ئىممانۇئەل» يەنى مەسىھ ئىبراھىمنىڭ ھەقىقىي ئەۋلادى، شۇنداقلا داۋۇتنىڭ ھەقىقىي ئەۋلادى سۈپىتىدە ئۇنىڭغا ۋارىس بولىدۇ (زېمىن داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولغان «ھەقىقىي پادىشاھ»قا ۋەدە قىلىنغانىدى)؛ لېكىن «خۇدانىڭ ئوغلى» سۈپىتىدە زېمىن ئۇنىڭغا تېخىمۇ تەۋە بولىدۇ.

بېشارەت پەيغەمبەرنىڭ ھاياجانلىنىپ ئېيتقان سۆزى بىلەن ئاخىرلىشىدۇ: —

«شۇنچە زوردۇر ئۇنىڭ مېھرىبانلىقى، شۇنچە قالتىستۇر ئۇنىڭ گۈزەللىكى!»

«گۈزەل» دېگەن بۇ سۆز (ئىبرانىي تىلىدا «يافى») تەۋراتتا مەسىھنى تەسۋىرلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ؛ مەسىلەن، «ئىنسان بالىلىرى ئىچىدە سەن ئەڭ گۈزەلدۇرسەن» («زەب.» 2:45) ۋە: «كۆزلىرىڭ پادىشاھنى گۈزەللىكىدە كۆرىدۇ» («يەش.» 17:33) دېيىلىدۇ. مۇشۇ يەردە «گۈزەل» دېگەن سۆز بىرىنچى قېتىم خۇدا توغرۇلۇق بىۋاسىتە ئىشلىتىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇ مۇشۇ يەردىمۇ مەسىھنى كۆرسىتىدۇ؛ چۈنكى ئىسرائىلنىڭ كۆرۈنمەس خۇدانىڭ گۈزەللىكىنى كەلگۈسىدە كۆرۈشى دەل ئۇلارنىڭ پادىشاھى مەسىھنىڭ يۈزىدە بولىدۇ.

لېكىن خۇدانىڭ گۈزەللىكىنى ئىزدەشكە شۇ كۈننى كۈتۈشىمىز لازىم ئەمەس؛ چۈنكى بىز ھەتتا بۈگۈنمۇ داۋۇت پەيغەمبەر بىلەن بىللە:

«پەرۋەردىگاردىن بىرلا نەرسىنى تىلەپ كەلدىم؛ مەن شۇنىڭغا ئىنتىلمەكتىمەنكى —

ئۆمۈر بويى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە بولسام،
پەرۋەردىگارنىڭ گۈزەللىكىگە قاراپ يۈرسەم،
ئۇنىڭ ئىبادەتخانىسىدا تۇرۇپ يېتەكلىشىگە مۇيەسسەر بولسام

دەيمەن!» («زەب.» 4:27) دەپ دۇئا قىلالايمىز؛ مۇقەددەس روھ ئارقىلىق ئېتىقادچىلار ئۈچۈن بۇ بۈگۈن رېئاللىق بولىدۇ: ــ «ئەمما رەب شۇ روھتۇر؛ ۋە رەبنىڭ روھى قەيەردە بولسا، شۇ يەردە ھۆرلۈك بولىدۇ. ۋە بىز ھەممىمىزنىڭ يۈزىمىز چۈمپەردىسىز ھالدا رەبنىڭ شان-شەرىپىگە قارىغىنىمىزدا، ئوخشاش شان-شەرەپ بولۇشقا سۈرىتىدە شان-شەرەپتىن شان-شەرەپكە روھ بولغان رەب تەرىپىدىن پەللىمۇپەللە ئۆزگەرتىلمەكتىمىز» ــ دەيدۇ روسۇل پاۋلۇس («كورىنتلىقلار (2)» 18:3).

پەيغەمبەرنىڭ: «شۇنچە زوردۇر ئۇنىڭ مېھرىبانلىقى!» دەپ تولۇقلىغىنى داۋۇتنىڭ زەبۇردا ئىلگىرىكى ئۇلۇغ سۆزىنى «خۇلاسىلايدۇ»: – «ئۆزۈڭنى باشپاناھ قىلغانلار ئۈچۈن ئىنسان باللىرىنىڭ كۆز ئالدىدا كۆرسەتكەن ئىلتىپاتلىرىڭ، يەنى ئۆزۈڭدىن قورقىدىغانلار ئۈچۈن ساقلىغان ئىلتىپات-نېمەتلىرىڭ نەقەدەر زوردۇر!» («زەب.» 19:31) ۋە «ئۇلار زور مېھرىبانلىقىڭنى ئەسلەپ، ئۇنى مۇبارەكلەپ تارقىتىدۇ!» («زەب.» 7:145).

خۇدانىڭ ياخشىلىقى توغرۇلۇق قەدىمكى بىر ئالىم دېگەنىدەك: «بارلىق يېقىملىق نەرسىلەر ئۆزىدىكى يېقىملىقنى، بارلىق گۈزەل نەرسىلەر ئۆزىدىكى گۈزەللىكنى، بارلىق پارلاق نەرسىلەر ئۆزىدىكى جۇلانى، بارلىق جانىۋارلار ئۆزىدىكى ھاياتنى، بارلىق سەزگۈسى بارلار ئۆزىدىكى سەزگۈنى، بارلىق مىدىرلىغۇچىلار ئۆزىدىكى دەرماننى، بارلىق ئەقلى بارلار ئۆزىدىكى بىلىمنى، بارلىق مۇكەممەل نەرسىلەر ئۆزىدىكى مۇكەممەللىكنى، بارلىق ھەرقانداق ياخشىلىق بار نەرسىلەر ئۆزىدىكى ياخشىلىقنى ئۇنىڭدىن قوبۇل قىلىدۇ».

ئىسرائىلنىڭ زور روھىي ئۆزگىرىشى ئۆز زېمىنىدىكى چوڭ جىسمانىي ئۆزگىرىش بىلەن ئەكس ئېتىلىدۇ ۋە شۇنىڭغا بەلگە بولىدۇ: «زىرائەتلەر يىگىتلەرنى، يېڭى شاراب قىزلارنى ياشنىتىدۇ!».

(داۋامى) 10-باب — ئىسرائىلنىڭ پادىچىسى بولغان پادىشاھىنىڭ ئۆز خەلقى ئۈچۈن قىلىدىغان ئىشلىرى

ئىسرائىلنىڭ ئۆز پادىچىسى ھەم پادىشاھىنىڭ كۆيۈنۈشى ۋە يېتەكچىلىكىدە قانداق بەخت-بەرىكەت ۋە باياشاتنى كۆرىدىغانلىقى بۇ 10-بابتىكى تۆپ تېمىدۇر. 1:10-4-ئايەتلەر 9-بابتىكى 7-11-ئايەتلەرنىڭ داۋامىدۇر: —

«پەرۋەردىگاردىن «كېيىنكى يامغۇر» پەسلىدە يامغۇرنى تەلەپ قىلىڭلار؛ پەرۋەردىگار چاقماقلارنى چاقتۇرۇپ، ئۇلارغا مول يامغۇرلارنى، شۇنىڭدەك ھەربىرىگە ئېتىزدا ئوت-چۆپلەرنى بېرىدۇ» (1-ئايەت).

«كېيىنكى يامغۇر» بولسا پەلەستىندە 3- ياكى 4-ئايدا ياغىدۇ، ئەتىيازلىق زىرائەتلەرنى پىشۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ. بۇ يامغۇرلار بولمىسا ھېچ ھوسۇل بولمايدۇ. شۇڭا بۇ دۇئا يۇقىرىقى 19:7دىكى بېشارەت بىلەن باغلىنىشلىق؛ زىرائەتلەر ۋە ئۈزۈملەرگە يامغۇر كېرەك، ئەلۋەتتە. پەلەستىن قايتىدىن «سۈت ۋە ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان» بىر زېمىن بولۇشى ئۈچۈن بۇ يامغۇرلارنىڭ مول بولۇشىغا ئىنتايىن ئېھتىياجلىق. گەرچە بۇ ئىش ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان بولسىمۇ، ئىسرائىل خەلقى ئۇنىڭ ئۈچۈن دۇئا بىلەن تىلىشى كېرەك. «ئەزاكىيال» 36-بابتا خۇدا ئىسرائىلغا ۋەدە قىلغاندەك: «بۇ ۋەيران قىلىنغان زېمىن خۇددى ئېرەم باغچىسىدەك بولدى؛ خارابە، ۋەيران قىلىنغان شەھەرلەر ھازىر مۇستەھكەملەندى، ئاھالىلىك بولغان»دىن كېيىن ئۇ ئۇلارغا يەنە: «مەن يەنىلا ئىسرائىلنىڭ جەمەتىنىڭ بۇ ئىشلارنى تىلەيدىغان دۇئا-تىلاۋەتلىرىگە ئىجابەت قىلغۇچى بولىمەن» دەيدۇ (37-35:36). بۇ ئىشتىن شۇ مۇھىم ھەقىقەتنى كۆرىمىزكى، خۇدانىڭ ۋەدىلىرىدىن نۇرغۇنلىرى پەقەت خەلقىنىڭ ئېتىقادى ۋە دۇئا-تىلەشلىرى بىلەنلا ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.

ئىسرائىل خۇدانىڭ يولىدا ماڭغان بولسا ئۇ ئۇلارغا شۇ مول يامغۇرنى بېرەتتى: «شۇنداق بولىدۇكى، سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى سۆيۈپ، پۈتكۈل قەلبىڭلار ۋە پۈتكۈل جېنىڭلار بىلەن ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولۇش ئۈچۈن بۇگۈن سىلەرگە تاپىلىغان ئەمرلەرگە كۆڭۈل قويۇپ قۇلاق سالساڭلار، مەن زېمىنىڭلارغا ئۆز پەسلىدە يامغۇر، يەنى دەسلەپكى

ۋە كېيىنكى يامغۇرلارنى ئاتا قىلىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئاشلىقلارنى، يېڭى شارابلارنى ۋە زەيتۇن مېيىلارنى يىغالايسىلەر...» («قان.»
13:11-15، «لاۋ.» 3:26، 4، «قان.» 28-1:12، «يەر.» 22:14نىمۇ كۆرۈڭ.

مۇقەددەس يازمىلاردا «يامغۇر» بەزىدە خۇدانىڭ جىسمانىي ھەم روھىي ئىلتىپاتلىرىغىمۇ ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئىسرائىل مىسىردىن چىققاندا: «سەن، ئى خۇدا، ئۆز مىراسىڭ بولغان زېمىن-خەلق ئۈستىگە خاسىيەتلىك بىر يامغۇر ياغدۇردۇڭ؛ ئۇلار ھالسىزلانغاندا ئۇلارنى كۈچلەندۈردۇڭ» – دەپ ئوقۇيمىز («زەب.» 9:68). ئىسرائىل ئۇزۇن ۋاقىت ئۇيان-بۇيان كېزىپ، ئېزىپ يۈرگەندىن كېيىن، پەرۋەردىگار ئۇلارنى ئۆز يېنىغا قايتقۇزغاندا، شۇ چاغدا ئۇلارغا نىسبەتەن «پادىشاھنىڭ چىرايى كىشىگە جان كىرگۈزەر؛ ئۇنىڭ شەپقىتى ۋاقتىدا ياققان «كېيىنكى يامغۇر»دۇر» بولىدۇ (ئىبرانىي تىلىدا «ئۇنىڭ شەپقىتى «كېيىنكى يامغۇرلار»نى ئەپكەلگەن بۇلۇتتۇر») («پەند.» 15:16)؛ شۇ چاغدا ئۇلار خۇدانى ئىزدەيدىغان «شاپائەت يەتكۈزگۈچى ۋە شاپائەت تىلىگۈچى روھ» ئۇلارنىڭ ئۈستىگە قۇيۇلغاچقا خۇدا جاۋابەن: «مەن ئۇسساپ كەتكەننىڭ ئۈستىگە سۇنى، قاغجىراق يەرنىڭ ئۈستىگە كەلكۈنلەرنى قۇيۇپ بېرىمەن؛ نەسلىڭ ئۈستىگە روھىمنى، ئەۋلادلىرىڭ ئۈستىگە بەرىكىتىمنى قۇيىمەن» – دەيدىغان بولىدۇ («يەش.» 3:44).

«كېيىنكى يامغۇرلار» روھىي ئىلتىپاتلار ۋە بەرىكەتلەرگە ۋەكىل بولغاچقا، بارلىق ئېتىقادچىلار ئۈچۈن پەيغەمبەرنىڭ شۇ جېكىلەش بېشارىتىدە بەك پايدىلىق ساۋاتلار بار: –

(1) «پەرۋەردىگاردىن .... تەلەپ قىلىڭلار؛ ...پەرۋەردىگار ... بېرىدۇ». بۇ سۆزلەر رەببىمىزنىڭ: «تىلەڭلار، سىلەرگە ئاتا قىلىنىدۇ» دېگەن سۆزىنى ئەسلىتىدۇ. خۇدا دەرۋەقە چىن كۆڭۈلدىن چىققان دۇئا-تىلەكلەرنى ئاڭلىغۇچىدۇر. ئۇ بەزىدە كۆرۈنۈشتە «تەبىئىي يولدا» دۇئايىمىزغا جاۋاب يەتكۈزىدۇ – مەسىلەن، «چاقماقلارنى چاقتۇرۇپ» يامغۇر بېرىدۇ. يەرەمىيا پەيغەمبەر: «ئۇ يامغۇرلارغا چاقماقلارنى ھەمراھ قىلىپ بېكىتىدۇ» دەيدۇ («يەر.»
13:10، «زەب.» 7:135نى قايتلاپ).

(2) «پەرۋەردىگاردىن ... يامغۇرنى تەلەپ قىلىڭلار؛ پەرۋەردىگار ئۇلارغا مول يامغۇرلارنى... بېرىدۇ».
ئەمدى مەيلى پانىي دۇنيادىكى ئۇششاق-چۈششەك ئىش بولسۇن، روھىي ئىش بولسۇن خۇدا «... بارلىق تىلىكىمىز ياكى ئويلىغانلىرىمىزدىنمۇ ھەددى-ھېسابسىز ئارتۇق قىلىشقا قادىر بولغۇچى»دۇر («ئەف.» 20:3).
(3) «پەرۋەردىگار... شۇنىڭدەك ھەربىرىگە ئېتىزدا ئوت-چۆپلەرنى بېرىدۇ». ھېچكىم ئۇنىڭ كۆيۈمچانلىقىدىن سىرتتا قالغان ئەمەس، ئۆزىگە قارايدىغان ھەربىرىنىڭ ھاجىتىدىن چىقىشقا شەخسەن تەييار تۇرىدۇ.
ئەمما بارلىق دۇئا-تىلاۋەتلەرنىڭ ئۈنۈملۈك بولۇشتىكى بىر چوڭ شەرتى باردۇر؛ ئۇ بولسىمۇ، پۈتۈن كۆڭلىمىز بىلەن جاۋابنى يالغۇز خۇدا ئۆزىدىنلا كۈتۈشىمىز لازىم:
«تىڭشا، خەلقىم، مەن سېنى گۇۋاھلار بىلەن ئاگاھلاندۇرىمەن؛
ئى ئىسرائىل، ماڭا قۇلاق سالساڭ ئىدى! ئاراڭدا يات ئىلاھ بولمىسۇن، يات ئەلدىكى ئىلاھقا باش ئەگمىگىن! سېنى مىسىردىن ئېلىپ چىققان پەرۋەردىگار خۇدايىڭدۇرمەن؛ ئاغزىڭنى يوغان ئاچ، مەن ئۇنى تولدۇرىمەن» («زەب.» 81:8-10).
چۈنكى ئىسرائىلنى پالاكەت-ھالاكەت يولغا سالغان ئىش بولسا، دەل ئۇلارنىڭ ئالا كۆڭۈللۈكى، تىرىك خۇدانى تاشلاپ ئەللەر چوقۇنغان ئەرزىمەس بۇتلارغا ئەگەشكەنلىكى ئىدى. 2-ئايەتتە پەيغەمبەر ئۇلارغا بۇ ئىش توغرۇلۇق ئەسلىتىدۇ:
- «چۈنكى «ئۆي بۇتلىرى» («تەرافىم») بىمەنە گەپلەرنى ئېيتقان، پالچىلار يالغان «ئالامەت»لەرنى كۆرگەن، تۇتۇرۇقسىز چۈشلەرنى سۆزلىگەن؛ ئۇلار قۇرۇق تەسەللى بېرىدۇ. شۇڭا خەلق قوي پادىسىدەك تېنەپ كەتتى؛ ئۇلار پادىچىسى بولمىغاچقا، ئازار يېمەكتە».
«ئۆي بۇتلىرى» (ئىبرانىي تىلىدا «تەرافىم») «پالچىلىق يولىنى كۆرسىتىدىغان» بىر خىل بۇتلار ئىدى. ئۇلارنىڭ «پالچى بۇتلار» ئىكەنلىكى، مەسىلەن، «يار.» 31-باب، «ھاك.» 17-18-بابلاردىن كۆرۈنىدۇ. ئەمدى شۇ ئايەتتىن كۆرۈنەرلىككى، ئىسرائىل خۇدادىن ئايرىلغان ۋاقىتلاردا ھەرخىل قالايمىقان ئاماللارنى ئىشلىتىپ يول ئىزدەپ يۈرەتتى. جادۇگەرلىك، پالچىلىق، رەممالچىلىق، تىل-تۇمارلارغا تايىنىش - بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بۇتپەرەسلىككە ئوخشاش، ئادەملەرنى جىن-شەيتانلارغا

ئەسىر قىلىپ باغلاپ قويىدۇ. خۇدانىڭ ھەقىقەتنى رەت قىلىش ئىنتايىن خەتەرلىك:
– «قانۇنغا قارشى تۇرغۇچىنىڭ مەيدانغا چىقىشى شەيتاننىڭ پەنتلىرى بىلەن بولۇپ، ئۇ ھەر تۈرلۈك كۈچ-قۇدرەت، مۆجىزە ۋە يالغان كارامەتلەرنى كۆرسىتىپ، ھالاكەتكە يۈزلەنگەنلەرنى ئازدۇرىدىغان ھەرخىل قەبىھ ھىيلە-مىكىرلەرنى ئىشلىتىدۇ. ئۇلارنىڭ ھالاكەت ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبى، ئۆزلىرىنى نىجاتقا يېتەكلەيدىغان ھەقىقەتنى سۆيمەي، ئۇنىڭغا قەلبىدىن ئورۇن بەرمەسلىكىدىندۇر. شۇ سەۋەبتىن، خۇدا ئۇلارغا يالغانچىلىقا ئىشەنسۇن دەپ ھەقىقەتتىن چەتنىتىدىغان بىر كۈچ ئەۋەتىدۇ...» («2تېس.» 2:9-12).

«ئۇلار پادىچىسى بولمىغاچقا، ئازار يېمەكتە». رەب ئەيسا مەسىھ ئۆز ۋاقتىدا يەھۇدىي خەلقىگە قاراپ: «توپ-توپ ئادەملەرنى كۆرۈپ ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتتى، چۈنكى ئۇلار خارلىنىپ پادىچىسىز قوي پادىلىرىدەك پاناھسىز ئىدى». بەرھەق، پۈتكۈل ئىنسانىيەت ئۈچۈن پەقەت بىرلا ھەقىقىي پادىچى باردۇر.

3-ئايەتكە ئۆتەيلى. ئەسلىدە ئۇلارنى بېقىش ۋەزىپىسى بارلار ئۇلاردىن تېنىپ «ساختا پادىچى» بولۇپ چىققاچقا، پەرۋەردىگار ئۇلارغا بولغان كۆيۈمچانلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئۆزى ئۇلارغا پادىچى بولۇپ، باقىدىغان بولىدۇ. بۇنىڭ بىرىنچى باسقۇچى ساختا پادىچىلارنى جازالاش بولىدۇ: – «مېنىڭ غەزىپىم پادىچىلارغا قوزغالدى؛ مەن مۇشۇ «تېكە» يېتەكچىلەرنى جازالايمەن». مۇشۇ يەردىكى «پادىچىلار» ۋە «تېكە»لەر بولسا يەرەمىيا پەيغەمبەر ۋە ئەزاكىيال پەيغەمبەر ئەيىبلىگەن ئىسرائىلنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ۋاپاسىز پادىشاھلىرى، شاھزادىلىرى، ئەمىرلىرى، سوراقچىلىرى، كاھىنلىرى ۋە پەيغەمبەرلىرىنى كۆرسىتىدۇ («يەرەمىيا» 23-باب ۋە «ئەزاكىيال» 34-بابنى كۆرۈڭ) – قىسقىسى، ئۆز خەلقىگە يېتەكچىلىك قىلىش كېرەك بولغان، لېكىن ئەكسىچە ئۇلارنى ئازدۇرغانلارنى كۆرسىتىدۇ.

«تېكە»لەر «ئەز.» 34:34دە بولسا نامراتلارنى بوزەك قىلىدىغان باي ۋە كۈچلۈك ئادەملەرنى كۆرسىتىدۇ: «ئەمدى سىلەرگە كەلسەم، ئى مېنىڭ پادام، – رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مانا، مەن قوي ۋە قوي ئارىسىدا، قوچقارلار ۋە تېكىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىمەن» (17:34). بارلىق

پادىچىلارغا مەلۇم بولغىنىدەك، تېكىلەر ئىنتايىن تويىماس كېلىدۇ، ئادەتتە ئوت-چۆپلەرنى يىلتىزىدىن يەۋېتىدۇ.

پەرۋەردىگار ئۇلارنى ساختا پادىچىلاردىن قۇتقۇزۇپلا قالماي، ئۆزى كېلىپ ئۇلارنى باقماقچى: – «چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۆز پادىسىدىن، يەنى يەھۇدا جەمەتىدىن خەۋەر ئېلىشقا كەلدى (ئىبرانىي تىلىدا «يوقلاپ كەلدى»)؛ ئۇ جەڭدە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ھەيۋەتلىك ئېتىدەك قىلىدۇ» (3-ئايەتنىڭ داۋامى). ئىسرائىلنىڭ «(خۇدانىڭ) ئۆزىنىڭ ھەيۋەتلىك ئېتى» بولىدىغانلىقى بەلكىم خۇدانىڭ ئەللەرنى سوراققا تارتىپ جازالىشىدا ئۇلار ئۇنىڭ «جەڭگە چىققاندا مىنىدىغان ئېتى» بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

4-ئايەتكە ئۆتەيلى. مۇشۇ ئايەتتە زەكەرىيا پەيغەمبەر مۇقەددەس روھنىڭ يوليورۇقى بىلەن «ئىلگىرىكى پەيغەمبەر»لەرنىڭ مەسىھ توغرىسىدىكى بېشارەتلىرىنى يەنە بىر قېتىم «خۇلاسىلەپ» يازىدۇ: –

«ئۇنىڭدىن، يەنى يەھۇدادىن «بۇرجەك تېشى»، ئۇنىڭدىن «قوزۇق»، ئۇنىڭدىن «جەڭ ئوقياسى»، ئۇنىڭدىن «ھەممىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى» چىقىدۇ».

«ئۇنىڭدىن» («يەھۇدادىن» دەپ چۈشىنىشىمىز كېرەك) دېگەن سۆز بەلكىم «قان.» 15:17-19نى كۆزدە تۇتىدۇ. شۇ ئايەتلەردە «مۇسا پەيغەمبەرگە ئوخشايدىغان»، ئەمما ئۇنىڭدىن تېخىمۇ ئۇلۇغ پەيغەمبەرنىڭ «ئاراڭلاردىن، يەنى قېرىنداشلىرىڭدىن» چىقىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ؛ «يەر.» 25:30دىمۇ: «ئۇلارنىڭ بېشى ئۆزلىرىدىن بولىدۇ؛ ئۇلارنىڭ ھۆكۈم سۈرگۈچىسى ئۆزلىرى ئوتتۇرىسىدىن چىقىدۇ» دېيىلىدۇ. «مىك.» 2:5دە مەسىھنىڭ دەل «يەھۇدا»دىن، يەنى يەھۇدا قەبىلىسىنىڭ زېمىنىدىكى «بەيت-لەھەم ئەفراتاھ» دېگەن كىچىك يېزىدىن چىقىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ: «سەن (بەيت-لەھەم ئەفراتاھ)دىن مەن ئۈچۈن ئىسرائىلغا ھاكىم بولغۇچى چىقىدۇ». بىز بۇ ئىش ئۈستىدە «مىكاھ»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدىمۇ توختالدۇق.

4-ئايەت بولسا 3-ئايەتتە ئېيتىلغان ئاجايىپ ئۆزگىرىشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن بېرىلگەن؛ چۈنكى مەسىھنىڭ تۆت نام-ئۇنۋانى ياكى سۈپىتى بۇ ئايەتتە ئېنىق كۆرسىتىلىدۇ: –

(1) «بۇرجەك تېشى»

«بۇرجەك تېشى» - بۇنىڭدا كۆزدە تۇتۇلغىنى «يەش.» 16:28دىكى بېشارەت: «مانا، زىئوندا ئۇل بولۇش ئۈچۈن بىر تاش، سىناقتىن ئۆتكۈزۈلگەن بىر تاش، قىممەتلىك بىر بۇلۇڭ تېشى، ئىشەنچلىك مۇقىم ئۇل تېشىنى سالغۇچى مەن بولىمەن. ئۇنىڭغا ئىشىنىپ تايانغان كىشى ھېچ ھودۇقمايدۇ، ئالدىرىمايدۇ». رەببىمىزنىڭ ئۆزى ھەم ئۇنىڭ روسۇللىرى بۇ بېشارەتنى مەسىھنى كۆرسىتىدۇ، دەيدۇ («مات.» 42:21، «روس.» 11:4، «1پېت.» 2:4-8). «بۇرجەك تېشى» نېمە بولىدۇ؟ بىرىنچىدىن، مەسىھ «خۇدانىڭ مەڭگۈلۈك ئۆيى، يەنى تىرىك خۇدانىڭ ئائىلىسى، ئۆز جامائىتى» ئۈچۈن بىردىنبىر «بۇرجەك تېشى»دۇر.

تۆۋەندىكى سۆزلەر «ئەفەسۇسلۇقلارغا»دىكى قوشۇمچە سۆز»ىمىزدىن ئېلىنغان: «ئەف.» 2:20دە، جامائەتنىڭ «بۇرجەك تېشى» بولسا مەسىھدۇر دەپ ئېيتىلىدۇ. ھەرقانداق بۈيۈك بىنادا «بۇرجەك تېشى» ئەڭ مۇھىم تاش، بىنانىڭ ئۇلغا بىرىنچى سېلىنىدىغان تاشتۇر. «بۇرجەك تېشى» سېلىنغاندا بىنانىڭ تۆردىغان جايىنى ۋە يۆلىنىشىنى توغرا بېكىتىدۇ؛ ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلغا ئاندىن بىنانىڭ ئۆزىگە سېلىنغان بارلىق تاشلار بۇرجەك تېشى بىلەن تۈپتوغرا توغرىلىنىشى كېرەك؛ ئۇنىڭ بىلەن توغرىلانمىسا قۇرۇلۇش لاياقەتلىك بولمايدۇ؛ ئۇنداق بولغاندا، توغرىلانمىغان تاش ئېلىۋېتىلىپ قايتىدىن قويۇلۇشى كېرەك بولىدۇ. بۇ ئىشنىڭ بىزنىڭ جامائەت بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمىزگە قانداق باغلىنىدىغانلىقى ھەممىمىزگە ئايان بولۇشى كېرەك. جامائەتكە قانداق ۋە قەيەردە سېلىنىشىمىز كېرەكلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئاۋۋال مەسىھ بىلەن قانداق «توغرىلانغانلىقىمىز»نى ئېنىقلىشىمىز كېرەك. بىرىنچى ئەسىردىكى روسۇللار ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ھاياتلىرى بۇرجەك تېشىنىڭ ئۆزى بىلەن توغرىلانغان بولغاچقا «ئۇلۇق ئادەملەر» بولۇشقا لاياقەتلىك ئىدى. بىزنىڭ دەۋرىمىزدىكى «ئۇلۇق ئادەملەر»مۇ شۇ ئوخشاش ئۆلچەم بىلەن سىنىلىپ تونۇلىدۇ».

يەنە بىر تەرەپتىن، «بۇرجەك تېشى» ئىككى تامنى بىر-بىرىگە جىپسىلاشتۇرىدۇ. مەسىھدە يەھۇدىي ھەم يات ئەللىك ئېتىقادچىلار بىر-بىرىگە ئۇلىنىدۇ: «چۈنكى

ئۇ بىزنىڭ ئىناقلىقىمىزدۇر، ئۇ ئىككى تەرەپنى بىر قىلىپ ئوتتۇرىدىكى ئارا تامنى چېقىۋەتتى؛ يەنى، ئۆز ئەتلىرى ئارقىلىق ئۆچمەنلىكنى تۈگىتىپ، بەلگىلىمىلەرنى كۆرسەتكەن، ئەمرلەرنى يەتكۈزگەن قانۇننى بىكار قىلىپ، ئىككى تەرەپنى ئۆزىدە بىر يېڭى ئادەم قىلىپ ياراتتى، شۇنىڭ بىلەن ئىناقلىقنى ئاپىرىدە قىلدى» (ئەف.» 2:14، 15)

روسۇل پاۋلۇس ئەفەسۇسلۇقلارغا خۇدانىڭ مۇشۇ «تىرىك ئۆيى» توغرۇلۇق يەنە مۇنداق دەيدۇ: —

«شۇڭا شۇنىڭدىن باشلاپ سىلەر مۇساپىرلار، ياقا يۇرتتىكىلەر ئەمەس، بەلكى مۇقەددەس بەندىلەرگە ۋەتەنداش بولىسىلەر، خۇدانىڭ ئۆيىدىكىلەردىن بولىسىلەر؛ سىلەر روسۇللار ۋە پەيغەمبەرلەر بولغان ئۇلىنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلماقتىسىلەر؛ بىنانىڭ «بۇرجەك تېشى» بولسا ئەيسا مەسىھ ئۆزىدۇر؛ ئۇنىڭدا پۈتكۈل بىنا پۇختا جىپسىلاشتۇرۇلۇپ، رەبدە مۇقەددەس بىر ئىبادەتخانا بولۇشقا ئۆسۈپ بارماقتا. سىلەرمۇ قوشۇلۇپ ئۇنىڭدا خۇدانىڭ بىر تۇرالغۇسى بولۇشقا روھتا بىرلەشتۈرۈلۈپ قۇرۇلماقتىسىلەر» (ئەف.» 2:19-22)

(2) «قوزۇق»

«قوزۇق» (ئىبرانىي تىلدا «ياتەد») ـ ئۇنىڭ ئىككى خىل رولى بار: — (1) قوزۇق يەرگە قېقىلىپ، چېدىر ئۇنىڭغا باغلىنىدۇ («مىس.» 27:19، 35:18)؛ (2) چېدىر ياكى ئۆي ئىچىدىكى خادا ياكى تامغا بېكىتىلىپ، ئۇنىڭغا قىممەتلىك بۇيۇملار ئېسىلىدۇ («يەش.» 22:22، 23).

مۇشۇ يەردە شۈبھىسىزكى، ئىككىنچى رولى توغرىدۇر. كۆزدە تۇتۇلغان بېشارەت «يەش.» 22:22-24): —

«داۋۇت جەمەتىنىڭ ئاچقۇچىنى مەن ئۇنىڭ مۈرىسىدە قويىمەن؛
ئۇ ئاچسا، ھېچكىم ئېتەلمەيدۇ،
ئەتسە، ھېچكىم ئاچالمايدۇ.
مەن ئۇنى مۇقىم بىر جايغا قوزۇق قىلىپ بېكىتىمەن؛

ئۇ بولسا ئاتىسىنىڭ جەمەتى ئۈچۈن شەرەپلىك ھوقۇق-تەخت بولىدۇ؛
خەلق ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتىسىنىڭ جەمەتىنىڭ بارلىق شۆھرەتلىرىنى يۈكلەيدۇ؛
يەنى بارلىق ئۇرۇق-نەسىللىرىنى،
بارلىق كىچىك قاچا-قۇچىلارنى،
پىيالە-جاملاردىن تارتىپ بارلىق كۈپ-ئىدىشلارغىچە ئاسىدۇ».

بۇ بېشارەت گەرچە ئېلىنئاكىم ئىسىملىك بىر كىشى توغرۇلۇق، يەنى داۋۇتنىڭ بىر ئەۋلادى توغرۇلۇق ئېيتىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ داۋۇتنىڭ «بىردىنبىر ئەۋلادى» بولغان مەسىھكە ئاتالاپ ئۆتىدۇ؛ چۈنكى ئاخىر بېرىپ داۋۇتقا بېرىلگەن ۋەدىلەر پەقەت ئۇنىڭدىلا ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ. خۇددى «ۋەھ.» 3:7دە كۆرسىتىلگەندەك: «مۇقەددەس ۋە ھەقىقىي بولغۇچى، شۇنداقلا داۋۇتنىڭ ئاچقۇچىغا ئىگە بولغۇچى، ئاچسام ھېچكىم ياپالمايدۇ، ياپسام ھېچكىم ئاچالمايدۇ دېگۈچى مۇنۇ ئىشلارنى دەيدۇ...». دېمەك، «داۋۇتنىڭ ئاچقۇچىغا ئىگە بولغۇچى» دەل مەسىھنىڭ ئۆزىدۇر؛ ئۇنىڭدىن باشقا ھېچكىم ئەمەستۇر.

ئۆيىنىڭ تېمىغا بېكىتىلگەن شۇنداق «قوزۇق»نىڭ رولى ئىككىدۇر: —

(ئا) يۈكلەر ئېسىلىشى ئۈچۈن. «يەش.» 22:25دىن پادىشاھ ئوردىسىدىكى ۋاپاسىز غوجىدار شەبنا توغرۇلۇق خەۋىرىمىز بار. ئۇ ئۆز-ئۆزىگە بەك ئىشىنىپ كېتىدىغان، تەكەببۇر ئادەم ئىدى. لېكىن خۇدا ئۇنى جازالايدۇ، ئۇنىڭغا ئېسىلغان بارلىق يۈكلەر، يەنى ئوردىدىكى مەنسىپىنىڭ ئېغىر مەسئۇلىيىتى «ئۇنىڭدىن ئۈزۈلىدۇ» ۋە ئۇنىڭ ئورنىغا ئېلىنئاكىم دېگەن ئىشەنچلىك كىشىنىڭ بېكىتىلىشى بىلەن شۇ يۈكلەر ئۇنىڭغا ئېسىلىدۇ.

مەسىھ ھەقىقەتەن «ئىشەنچلىك قوزۇق»تۇر. ئۇ خۇدانىڭ ئۆيىدىكى بارلىق مەسئۇلىيەتنى كۆتۈرەلەيدۇ؛ شۇنداقلا ئۇ بىزنىڭ يۈكلىرىمىزنى كۆتۈرەلەيدۇ؛ «بارلىق غەم-قايغۇلىرىڭلارنى ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلاپ قويۇڭلار. چۈنكى ئۇ سىلەرنىڭ غېمىڭلارنى قىلىدۇ» دەيدۇ روسۇل پېترۇس («1پېت.» 5:7).

(ئە) قوزۇقنىڭ ئىككىنچى رولى «ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتىسىنىڭ جەمەتىنىڭ بارلىق شۆھرەتلىرىنى يۈكلەيدۇ؛ يەنى ... بارلىق كىچىك قاچا-

قۇچىلارنى، پىيالە-جاملاردىن تارتىپ بارلىق كۆپ-ئىدىشلارغىچە ئاسىدۇ». ئوتتۇرا شەرقتىكى نۇرغۇن ئۆيلەر ياكى چېدىرلاردا ئائىلىنىڭ بارلىق گۆھەر-بايلىقلىرى ئۆيگە كىركۈچىلەر كۆرۈپ قايىل بولسۇن دەپ، شۇنداق بىر قوزۇق ئۈستىگە ئېسىلىدۇ.

مەسىھنىڭ «خۇدانىڭ ئۆيىدە» شۇنداق ئورنى باردۇر. خۇدا ئۆزى ئۇنىڭ ئۈستىگە بارلىق شان-شەرىپىنى قويغان («يۇھ.» 23:5، 5:17، «فىل.» 9:2)؛ ۋە «خۇدانىڭ ئۆيىدىكىلەر» بولغان بىزلەرنىڭ بىزگە «شەرەپ بولغان» ھەرقانداق نەرسە، بايلىق ياكى قابىلىيەتلەرنى ئۇنىڭغا بېغىشلاپ ئېسىپ قويۇش ئىمتىيازىمىز باردۇر. بايقايمىزكى، ئۇنىڭدا «كىچىك قاچا-قۇچىلار» ئۇچۇنمۇ ئېسىلغۇدەك ئورۇن باردۇر. گەرچە بىزدە بولغان تالانت ياكى روھىي ئىلتىپاتلار ئاز بولسىمۇ، ئۇنىڭغا شۇلارنى ئېسىشىمىز بىلەن خۇداغا شان-شەرەپ كەلتۈرۈلىدۇ. چۈنكى خۇدانىڭ ئالدىدا بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ياكى ھەدىيەلىرىمىزنىڭ چوڭلىقى ياكى كۆپلۈكى ئەمەس، بەلكى ئۇلاردا بولغان مۇددىئا-مەقسەتلىرىمىز ئەھمىيەتلىكتۇر «چۈنكى پەرۋەردىگار بىلىم-ھىدايەتكە ئىگە خۇدادۇر. ئىنسانلارنىڭ ئەمەللىرى ئۇنىڭ تەرىپىدىن تارازىدا تارتىلىدۇ» («1سام.» 3:2).

(3) «جەڭ ئوقياسى»

(3) «جەڭ ئوقياسى» – بارلىق شەرھچىلەر بۇ تۆت ئىبارە مەلۇم شەخسلەرنى بىلدۈرىدۇ، دېگەنگە قوشۇلىدۇ. ئەمما بىزنىڭچە تۆتىنىڭ ھەممىسى بۇ تۆت سۈپەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مەسىھنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. 3- ۋە 4-ئىبارە مەسىھنىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشىنىڭ بىر جەھەتىنى كۆرسىتىدۇ. شۇ چاغدا ئۇ «جەڭ ئوقياسى» بولىدۇ. زەبۇردىكى 45-كۈيدە ئېيتىلغاندەك: «سېنىڭ ئوقلىرىڭ ئۆتكۈردۇر، ئۇلار پادىشاھنىڭ دۈشمەنلىرىنىڭ يۈرىكىگە سانجىلىدۇ؛ پۈتۈن ئەللەر ئايىغىڭغا يىقىتىلىدۇ» («زەب.» 5:45).

مەسىھنىڭ «خۇدانىڭ جازاسىنى يەتكۈزگۈچى» سالاھىيىتى توغرۇلۇق كۆپ ئادەملەر ئويلاشتىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ. «يەش.» 53-بابتا مەسىھنىڭ «خۇدانىڭ قوزىسى» سۈپىتىدە دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەت تارتىدىغانلىقى ئايان قىلىنىدۇ،

ئەلۋەتتە، لېكىن «يەش.» 63-بابتا ئۇ باشقىچە بىر ۋەزىيەتتە، يەنى كۈچ-قۇدرەت بىلەن خۇدانىڭ دۈشمەنلىرىدىن ئىنتىقام ئالىدىغانلىقىدا كۆرۈنىدۇ: –

«بوزراھ شەھىرىدىن چىققان، ئۈستىبېشى قىپقىزىل رەڭلىك، ... زور كۈچ بىلەن قول سىلىپ مېڭىۋاتقان، ئېدومدىن مۇشۇ يەرگە كېلىۋاتقۇچى كىم؟».

بۇ كۆرۈنۈش مەسىھنىڭ قايتىپ كېلىشىدە ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ: «رەب ئەيسا قۇدرەتلىك پەرىشتىلىرى بىلەن ئەرشتىن قايتا كۆرۈنگەن چاغدا، قىيىنچىلىقتا ئۇچرىغان سىلەرگە بىز بىلەن تەڭ ئاراملىق بەرسە دۇرۇس ئىش بولمامدۇ؟ ئۇ قايتىپ كەلگەندە يالقۇنلۇق ئوت بىلەن خۇدانى تونۇمايدىغانلاردىن... ئىنتىقام ئالىدۇ. ... ئۇ ۋاقىتتا ئۇ ئۆزىنىڭ بارلىق مۇقەددەس بەندىلىرىدە ئۇلۇغلىنىپ، بارلىق ئىشەنگەنلەردە شۇ كۈندە ئاجايىپ-كارامەتلىكىنى كۆرسىتىپ مەدھىيىلەنگىلى كېلىدۇ» («2تېس.» 1:7-10).

«ئاندىن كۆردۈمكى، ئاسمان ئېچىلدى ۋە مانا، بىر ئاق ئات تۇراتتى؛ ئۈستىگە مىنگۈچىنىڭ بولسا نامى «سادىق» ۋە «ھەقىقىي» بولۇپ، ئۇ ھەققانىيلىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ ۋە جەڭ قىلىدۇ. ئۇنىڭ كۆزلىرى ئوت يالقۇنىغا ئوخشايتتى، بېشىدا نۇرغۇن تاجى بولۇپ، تېنىدە ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدىغان بىر نام پۈتۈكلۈك ئىدى. ئۇ ئۇچىسىغا قانغا مىلەنگەن بىر تون كىيگەنىدى، ئۇنىڭ نامى «خۇدانىڭ كالامى» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ كېلىۋاتقان ئەرشتىكى قوشۇنلار بولسا، ئاق ئاتلارغا مىنگەن، ئاپئاق، پاك نەپىس كاناپ لىباس بىلەن كىيدۈرۈلگەنىدى. ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئۆتكۈر بىر قىلىچ چىقىپ تۇراتتى؛ ئۇ بۇنىڭ بىلەن بارلىق ئەللەرنى ئۇرىدۇ؛ ئۇ ئۇلارنى تۆمۈر كالتەك بىلەن پادىچىدەك باقىدۇ؛ ئۇ ھەممىگە قادىر خۇدانىڭ دەھشەتلىك غەزىپىنىڭ «شاراب كۆلچىكى»نىڭ چەيلىگۈچىسىدۇر.

ئۇنىڭ تونى ۋە يوتىسى ئۈستىگە «پادىشاھلارنىڭ پادىشاھى ۋە رەبلەرنىڭ رەببى» دېگەن نام يېزىلغانىدى» («ۋەھ.» 11:19-16).

(4) «ھەممىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى»

(4) «ھەممىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى» ياكى «ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى» — ئىبرانىي تىلىدا «نوگەس» دېيىلىدۇ. بۇ سۆزنىڭ بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرى بار. بەزىدە ئۇ «زومىگەر»، «مۇستەبىت» دېيىلىدۇ؛ لېكىن مۇشۇ يەردە ئىجابىي مەنىدە ئىشلىتىلىدۇ، دەپ قارايمىز. بىز داۋۇت بارونىنىڭ پىكرىگە ئەگىشىپ، ئۇنى «ھاكىممۇتلەق» «ھەممىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى» ياكى «مۇتلەق ھۆكۈمدار» دەپ تەرجىمە قىلىمىز.

مەسىھنىڭ يەر يۈزىدە بولغان سەلتەنىتى خۇدانىڭ مۇتلەق ھوقۇقىنى كۆرسىتىدۇ ۋە مۇتلەق بولىدۇ؛ ئۇنىڭ پۈتۈنلەي پاك-مۇقەددەس ۋە ھەققانىي، چەكسىز پەم-پاراسەتلىك ۋە كۈچ-قۇدرەتكە ئىگە بولۇشى بەزىلىرىمىزگە سۈرلۈك تۇيۇلىدۇ، لېكىن بىز ئۇنىڭ يەنە پۈتۈنلەي كۆيۈمچان ۋە رەھىمدىل، «ماھىيىتى مېھىر-مۇھەببەت» ئىكەنلىكىنى ئېسىمىزدە تۇتۇشىمىز كېرەك. سەلتەنىتى رەزىللەرگە دەھشەتلىك، ئۆزىگە ئېتىقاد قىلغانلارغا تەسەللىي، خاتىرجەملىك ۋە خۇشاللىق بولىدۇ.

شۇڭا «نوگەس» دېگەن سۆز بەلكىم بىرىنچىدىن مەسىھنىڭ خۇدانىڭ دۈشمەنلىرىگە قاراتقان خاراكتېرىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن؛ زەبۇردا ۋە «ۋەھىي»دە دېيىلگەندەك ئۇ «ئەللەرنى تۆمۈر ھاسا بىلەن باشقۇرىدۇ».

«ئەمدى، ھەي پادىشاھلار، ئەقىلدار بولۇڭلار!
جاھاندىكى سوراقچىلار ساۋاق ئېلىڭلار؛
پەرۋەردىگاردىن قورقۇش بىلەن ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولۇڭلار؛
تىترەك ئىچىدە خۇشاللىنىڭلار!
ئوغلىنىڭ غەزىپىنىڭ قوزغالماسلىقى ئۈچۈن،
ئۇنى سۆيۈپ قويۇڭلار؛
چۈنكى ئۇنىڭ غەزىپى سەللا قايىنىسا،
يولۇڭلاردىلا ھالاك بولىسىلەر؛
ئۇنىڭغا تايانغانلار نەقەدەر بەختلىكتۇر!» («زەبۇر» 2-كۈيدىن).

5-ئايەت يەنە مەسىھنىڭ ئۆز پادىسى ئىسرائىلنى «يوقلاپ كەلگەن»دىن كېيىن ئۇلاردا بولغان چوڭ ئۆزگىرىشلەرنىڭ تەسۋىرىنىڭ داۋامىدۇر: ــ
«شۇنىڭ بىلەن ئۇلار جەڭدە، دۈشمەنلەرنى كوچىلاردىكى پاتقاقنى دەسسىگەندەك چەيلەيدىغان پالۋانلاردەك بولىدۇ؛ ئۇلار جەڭ قىلىدۇ، چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇلار بىلەن بىللىدۇر؛ ئۇلار ئاتلىق ئەسكەرلەرنىمۇ يەرگە قارىتىپ قويىدۇ».
«كوچىلاردىكى پاتقاقنى دەسسىگەندەك چەيلەيدىغان پالۋانلاردەك» دېگەن سۆز ئىلگىرىكى «ئۇلار سالغا تاشلىرىنى كۆكۈم قىلىپ، دەسسەپ چەيلەيدۇ» دېيىلگەن سۆزنى (15:9) ئېسىمىزگە كەلتۈرىدۇ. ئۇشبۇ ئىككى ئايەت ئىسرائىلنىڭ خۇدانىڭ دۈشمەنلىرىنى يېڭىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. 5-ئايەتتىكى بۇ سۆز يەنە «ئىلگىرىكى بىر پەيغەمبەر»، يەنى مىكاھنىڭ بىر سۆزىنى كىشىنىڭ ئېسىگە كەلتۈرىدۇ: «مېنىڭ كۆزۈم ئۇنىڭ (دۈشمىنىمنىڭ) ئۈستىدىن بولغان غەلىبىنى كۆرىدۇ؛ ئۇ كوچىدىكى پاتقاقتەك دەسسەپ چەيلىنىدۇ» («مىك.» 10:7).

بۇ ئىش ئىسرائىلنىڭ ئۆز كۈچىدىن بولمايدۇ، بەلكى «چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇلار بىلەن بىللىدۇر»؛ ۋە شۇڭا ئۇلار دۈشمەنلىرىنىڭ سەرخىل كۈچلىرىگە، يەنى «ئاتلىق ئەسكەرلىرى»گە تاقابىل تۇرالايدۇ.
شۇ كۈنى ئىسرائىل زەبۇرنىڭ مۇئەللىپى بىلەن تەڭ: ــ

«بەزىلەر جەڭ ھارۋىلىرىغا، بەزىلەر ئاتلارغا تايىنىدۇ؛
بىراق بىز بولساق پەرۋەردىگار خۇدايىمىزنىڭ نامىنى ياد ئېتىمىز؛
ئۇلار تىزى پۈكلىنىپ يىقىلدى؛ بىز ئورنىمىزدىن تۇرۇپ، تىك تۇرىمىز» دەپ ئېيتىدۇ («زەب.» 7:20).
پەرۋەردىگار شۇ ۋاقىتتا ئىسرائىل ئۈچۈن كۆرسەتكەن نۇسرەت بارلىق قوۋمگە ئورتاق بولىدۇ. زەكەرىياغا تاپشۇرۇلغان بېشارەتلەرنىڭ ھەممىسىدە ئىسرائىلنىڭ، يەنى «ئىسرائىل جەمەتى» (ياكى «يۈسۈپنىڭ جەمەتى») بىلەن «يەھۇدا جەمەتى» ئوتتۇرىسىدىكى ھەسەتخورلۇقنى يوقىتىپ، قايتىدىن بىر قىلىنىپ بىر قوۋم بولىدىغانلىقى ئېنىق كۆزدە تۇتۇلىدۇ ۋە تەكىتلىنىدۇ: ــ

«مەن يەھۇدا جەمەتىنى كۈچەيتىمەن، يۈسۈپنىڭ جەمەتىنى قۇتقۇزىمەن؛ مەن ئۇلارنى قايتىدىن ئولتۇراقلىشىشقا قايتۇرىمەن؛ چۈنكى مەن ئۇلارغا رەھىم-شەپقەتنى كۆرسىتىمەن. ئۇلار مەن ھېچقاچان تاشلىۋەتمىگەندەك بولىدۇ؛ چۈنكى مەن ئۇلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارمەن؛ مەن ئۇلارغا جاۋاب بېرىمەن» (6-ئايەت).

«مەن ئۇلارنى قايتىدىن ئولتۇراقلىشىشقا قايتۇرىمەن» دېگەن سۆز يەنىلا «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ ئىككى سۆزىنى كىشىنىڭ ئېسىگە كەلتۈرىدۇ: — «... مەن ئۇلارنى قايتىدىن مۇشۇ يەرگە ئېپكېلىمەن، ئۇلارنى ئامان-تىنچلىقتا تۇرغۇزىمەن» («يەر.» 37:32) ۋە «... مەن ئۆتكەن زامانلاردىكىدەك سىلەرنى (قانائاندىكى تاغلارنى) ئولتۇراقلىق قىلىمەن؛ شۇنداق، ھالىڭلارنى ئەسلىدىكىدىن ئەۋزەل قىلىمەن..» («ئەز.» 11:36).

بۇ بارلىق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشى ئىسرائىلنىڭ قانداقتۇر بىرەر ھەققانىيلىقى ئۈچۈن ياكى شۇنىڭغا لايىق بولغىنى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى پەقەت «چۈنكى ئۇ ئۇلارغا رەھىم-شەپقەتنى كۆرسىتىدۇ». ئىسرائىلنىڭ بىرىنچى قېتىم قانائان زېمىنغا ئىگە بولۇشى توغرۇلۇق زەبۇرنىڭ مۇئەللىپى بۇ ھەقىقەتنى مۇنداق كۆرسىتىدۇ: —

«چۈنكى بوۋىلىرىمىز يەرنى ئۆز قىلىچى بىلەن ئالغىنى يوق، ئۆز بىلىكى بىلەن ئۆزلىرىنى قۇتقۇزغىنىمۇ يوق؛
بۇ بەلكى سېنىڭ ئوڭ قولۇڭ، سېنىڭ بىلىكىڭ ۋە جامالىڭنىڭ نۇرىنىڭ نەتىجىسىدۇر؛ چۈنكى سەن ئۇلاردىن خۇرسەنلىك ئالدىڭ»
(«زەب.» 3:44).

7-ئايەتتە مەخسۇس ئەفرائىمنىڭ شۇ چاغدىكى خۇشاللىقى ئالاھىدە بايان قىلىنىدۇ: «ئەفرائىمدىكىلەر پالۋاندەك بولىدۇ، كۆڭۈللىرى شاراب كەيپىنى سۈرگەنلەردەك خۇشاللىنىدۇ؛ ئۇلارنىڭ بالىلىرى بۇنى كۆرۈپ خۇشاللىنىدۇ؛ ئۇلارنىڭ كۆڭلى پەرۋەردىگاردىن شادلىنىدۇ».
بۇ خۇدا ئەسلىدە يەھۇداغا 15:9 ۋە 5:10دە قىلغان ۋەدىسىنىڭ ئاساسى مەزمۇنىنىڭ قايتىلىنىشىدۇر. پەلەستىنگە قايتقانلارنىڭ كۆپىنچىسى يەھۇدا،

بىنيامىن ۋە لاۋىي قەبىلىلىرىدىن ئىدى. ئەفرائىم، شۇبھىسىزكى، مۇشۇ ئايەتتە ئىسرائىلنىڭ «شىمالىي پادىشاھلىق»ىدىكى ئون قەبىلىگە ۋەكىل بولىدۇ. بۇ ئون قەبىلە يەھۇدالارنىڭ سۈرگۈن قىلىنىشىدىن ئىلگىرىلا ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن سۈرگۈن قىلىنغانىدى؛ شۇڭا ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى تېخى يىراق-يىراقلاردا تارقالما ھالەتتە ئىدى. شۇڭا بۇ بېشارەت ئۇلارنى ئالاھىدە رىغبەتلەش ئۈچۈن بېرىلدى. «ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرى شاراب كەيپىنى سۈرگەنلەردەك خۇشاللىنىدۇ» ـ شارابتىن ئەمەس، بەلكى مۇقەددەس روھتىن، ئەلۋەتتە: «ھاراق-شاراب ئىچىپ مەست بولماڭلار؛ شۇنداق قىلىق ئادەمنى شاللاقلاشتۇرىدۇ؛ بۇنىڭ ئورنىغا مۇقەددەس روھقا تولدۇرۇلغۇچى بولۇڭلار» (ئەفەسۇسلۇقلار» 5:18).

بۇ خۇشاللىق ۋاقىتلىق بىر ھادىسە بولمايدۇ، بەلكى: «ئۇلارنىڭ باللىرى بۇنى كۆرۈپ خۇشاللىنىدۇ؛ ئۇلارنىڭ كۆڭلى پەرۋەردىگاردىن شادلىنىدۇ».

ھازىر پەيغەمبەر قايتىدىن پۈتكۈل قوۋم توغرۇلۇق بېشارەت بېرىدۇ: ــ

(8-ئايەت) «مەن ئۈشقىرتىپ، ئۇلارنى يىغىمەن؛ چۈنكى مەن ئۇلارنى بەدەل تۆلەپ ھۆرلۈككە چىقىرىمەن؛ ئۇلار ئىلگىرى كۆپىيىپ كەتكەندەك كۆپىيىدۇ».

بۇگۈنگە قەدەر ئوتتۇرا شەرقتىكى پادىچىلار ئۆز پادىسىنى يىغىشى ئۈچۈن ئۈشقىرتىدۇ ياكى نەي چالىدۇ. «ھاك.» 16:5دە: «سەن نېمىشقا ... قويلارغا چېلىنغان نەينىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاشنى خالاپ قالدىڭ؟ رۇبەننىڭ ئائىلە-جەمەتلىرىدىكىلەرنىڭ ئارىسىدا شۇنچە ئۇلۇغ نىيەتلەر قەلبلىرىگە پۈكۈلگەنىدى!» دېيىلىدۇ («يەش.» 26:5، 7:27، 18، 19دە خۇدا ئىسرائىلنى جازالاش ئۈچۈن ئۈخشاش يولدا ئىسرائىلنىڭ دۈشمەنلىرىنى چاقىرىدۇ).

ئاندىن: «(ئىسرائىل) ئۆتكەندە كۆپىيىپ كەتكەندەك كۆپىيىدۇ».

ئىسرائىل مىسىردا بولغاندا «ئىسرائىللار كۆپ تۇغۇلۇپ (مىسىرلىقلار ئۇلارنى خارلىغىنى بىلەن)، تېز ئاۋۇپ، ئىنتايىن كۈچەيدى؛ ئۇلار زېمىنغا بىر كەلدى» دېيىلىدۇ («مىس.» 7:1). شۇ چاغدا گەرچە پىرەۋن ئۇلارنى يوقاتماقچى بولغان بولسىمۇ، «ئۇلار تېخىمۇ كۆپىيىپ كەتتى». «ئۆتكەندە كۆپىيىپ كەتكەندەك» دېگەن سۆزلەر دەل مۇشۇ ئىشنى كۆرسىتىدۇ.

شۈنگدەك بۇ خىل كۆپىيىش ئىسرائىل ئەللەر ئارىسىدا تارقىتىلغان ۋاقتىدىمۇ بولىدۇ: «مەن ئۇلارنى ئەللەر ئارىسىدا ئۇرۇقتەك چاچىمەن؛ ئاندىن ئۇلار مېنى يىراق جايلاردا ئەسلەيدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار باللىرى بىلەن هايات قېلىپ، قايتىپ كېلىدۇ» (9-ئايەت). بۇ يەنە ئىككى «بۇرۇنقى پەيغەمبەر»نىڭ سۆزىنى ئېسىمىزگە كەلتۈرىدۇ: ــ

«ۋە مەن ئۆزۈم ئۇچۇن ئۇنى زېمىندا تېرىيمەن؛ مەن «لو-رۇهاماھ»غا (مەنىسى «رەھىم قىلىنمىغان») رەھىم قىلىمەن؛ مەن «لو-ئاممى»غا (مەنىسى «مېنىڭ خەلقىم ئەمەسلەر»): «مېنىڭ خەلقىم!» دەيمەن؛ ۋە ئۇلار مېنى: «مېنىڭ خۇدايىم!» ــ دەيدۇ» («ھوش.» 23:2)

ۋە «مانا، شۇ كۈنلەر كېلىدۇكى، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ مەن ئىسرائىل جەمەتىدە ۋە يەھۇدا جەمەتىدە ئىنسان نەسلىنى ۋە هايۋانلارنىڭ نەسلىنى تېرىپ ئۆستۈرىمەن» («يەر.» 27:31).

يەھۇدىي خەلقى ئەللەر ئارىسىدا تارقىتىلغان ۋاقىتلاردا (ئاساسەن ئىككى مىڭ ئالتە يۈز يىل جەريانىدا) ئۇلارنىڭ سانلىرى ھەرخىل قىرغىن-چاپقۇن ۋە زالىملىق تۈپەيلىدىن بىرنەچچە قېتىم مىلىيوندىن تۆۋەن بولغان بولۇشى مۇمكىن. هازىر پۈتكۈل دۇنيادا يەھۇدىيلارنىڭ سانى بەلكىم يىگىرمە مىلىيون بولۇشى مۇمكىن.

ئىسرائىل «مېنى يىراق جايلاردا ئەسلەيدۇ» دېگەن سۆزلەر ئەزاكىيال پەيغەمبەرنىڭ: «ۋە سىلەردىن قېلىچتىن قۇتۇلۇپ قالغانلار سۈرگۈن قىلىنغان مەملىكەتلەردە مەندىن يانغان ۋاپاسىز قەلبلىرى ۋە بۇتلىرىغا پاھىشىۋازلاردەك ھەۋەس قىلغان كۆزلىرى بىلەن باغرىمنى پارە-پارە قىلغانلىقىنى ئېسىگە كەلتۈرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار قىلغان رەزىللىكلىرى ھەم يىرگىنچلىك قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۆز-ئۆزلىرىدىن نەپرەتلىنىدۇ» دېگىنىنى بىزگە ئەسلىتىدۇ («ئەز.» 9:6). بۇ ئىش تېخى بولمىدى؛ ئىسرائىل يەنىلا جاھىللىق بىلەن خۇدانىڭ نىجاتىنى تېخى قوبۇل قىلمىدى.

9-ئايەتتىكى بېشارەتنىڭ: «شۇنىڭ بىلەن ئۇلار باللىرى بىلەن هايات قېلىپ، قايتىپ كېلىدۇ» دېگەن كېيىنكى سۆزلىرى ئەزاكىيالنىڭ باشقا بىر بېشارىتىنى ئەسلىتىدۇ: «مانا، مەن گۆرۈڭلارنى ئېچىپ، سىلەرنى

گۆرۈكلاردىن چىقىرىمەن، ئى مېنىڭ خەلقىم، ... مەن ئۆز روھىمنى سىلەرگە كىرگۈزىمەن، سىلەر ھايات بولىسىلەر، سىلەر مەنكى پەرۋەردىگارنى شۇنداق سۆزنى قىلىپ، شۇنى ئادا قىلدى، دەپ بىلىپ يېتىسىلەر» («ئەز.» 37:11-14).

باشقا نۇرغۇن بېشارەتلەردە، ئىسرائىل ئېتىقادسىز ھالدا ئۆز زېمىنىغا قايتۇرۇپ كېلىنگەندىن كېيىن ئاندىن توۋا قىلىشى بىلەن روھىي ھاياتقا ئېرىشىدۇ، دېيىلىدۇ. «ئەزاكىيال»دىكى شۇ بېشارەتتە بولسا، بۇ ئىش ئىسرائىللارنىڭ يىراق يۇرتلاردا تېخىچە تارقالما ھالەتتە تۇرغىنىدا يۈز بېرىدۇ، دېيىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە بىزنىڭچە بۇ ئىككى ئىش تەڭ يۈز بېرىدۇ؛ ئىسرائىل ئېتىقادسىز ھالدا ئۆز زېمىنىغا قايتۇرۇپ كېلىنگەندە، چوڭ بىر قىسمى تارقىتىلغان يەرلەردە قالغۇبېرىدۇ؛ دېمەك، قالغانلىرى بىلەن قايتىپ كەلگەنلىرى تەڭ توۋا قىلىدۇ.

10-ئايەتتە ئىسرائىلنىڭ تارقىتىلغان يەرلەردىن قايتۇرۇپ كېلىنىشى توغرۇلۇق بىرقەدەر تەپسىلىي سۆزلىنىدۇ: «مەن ئۇلارنى قايتىدىن مىسىر زېمىنىدىن ئېلىپ كېلىمەن، ئاسۇرىيەدىنمۇ چىقىرىپ يىغىمەن؛ ئۇلارنى گىلېئاد ۋە لىۋان زېمىنىغا ئېلىپ كىرگۈزىمەن؛ يەر-زېمىن ئۇلارنى پاتقۇزالماي قالىدۇ».

بۇ سۆز يەنە «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بېشارەتلىرىنى خۇلاسىلىغىنى بولىدۇ. مەسىلەن: «شۇ كۈنى رەب ئىككىنچى قېتىم ئۆز خەلقىنىڭ «قالدى»سىنى قايتۇرۇش ئۈچۈن، يەنى ئاسۇرىيە، مىسىر، پاتروس، كۇش، ئېلام، شىنار، خامات ۋە دېڭىزدىكى يىراق ئاراللاردىن قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۆز قولىنى يەنە ئۇزارتىدۇ. ئۇ ئەللەرنى چاقىرىش ئۈچۈن بىر تۇغ كۆتۈرىدۇ؛ شۇنداق قىلىپ ئۇ يەر يۈزىنىڭ چەت-چەتلىرىدىن ئىسرائىلنىڭ غېرىبلىرىنى جەم قىلىپ، يەھۇدادىن تارقىلىپ كەتكەنلەرنى يىغىدۇ» («يەش.» 11:11-12).

قايتقاندا پەرۋەردىگار «ئۇلارنى گىلېئاد ۋە لىۋان زېمىنىغا ئېلىپ كىرگۈزىمەن» دەيدۇ ــ گىلېئاد ئىئوردان دەرياسىنىڭ شەرق تەرىپىگە، لىۋان ئىئوردان دەرياسىنىڭ غەرب تەرىپىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. شۇنداق بولغىنى بىلەن: «يەر-زېمىن ئۇلارنى پاتقۇزالماي قالىدۇ». بۇ سۆز يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ئىككى بېشارىتىنى خۇلاسىلىغىنى بولىدۇ: —

«سىپىنگدىن جۇدا قىلىنغان باللىرىڭ بولسا ساڭا: ــ «مۇشۇ جاي مېنىڭ تۇرۇشۇمغا بەك تارچىلىق قىلىدۇ؛ ماڭا تۇرغۇدەك بىر جاينى بوشىتىپ بەرسەڭ!» ــ دەيدۇ؛ سەن كۆڭلۈڭدە: ــ «مەن باللىرىمدىن ئايرىلىپ قالغان، غېرىب-مۇساپىر ۋە سۈرگۈن بولۇپ، ئۇيان-بۇيان ھەيدىۋېتىلگەن تۇرسام، كىم مۇشۇلارنى ماڭا تۇغۇپ بەردى؟ كىم ئۇلارنى بېقىپ چوڭ قىلدى؟ مانا، مەن غېرىب-يالغۇز قالدۇرۇلغانىمەن؛ ئەمدى مۇشۇلار زادى نەدىن كەلگەندۇ؟» ــ دەيسەن» («يەش.» 49:20-21).

«ــ تەنتەنە قىل، ئى پەرزەنت كۆرمىگەن تۇغماس ئايال!
ناخشىلارنى ياڭرات، شادلىنىپ تولۇلا، ئى تولغاق تۇتۇپ باقمىغان!
- چۈنكى غېرىب ئايالنىڭ باللىرى ئېرى بار ئايالنىڭكىدىن كۆپتۇر!»
(«يەش.» 54:1).

ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن خۇدا ئۇلارنى «قىزىل دېڭىز»دىن ئۆتكۈزۈپ نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى كۆرسەتتى. خۇدا ئىسرائىلنى دۇنيانىڭ چەت-چەتلىرىدىن قۇتقۇزۇپ قايتقۇزغاندا ئوخشاشلا ئۇلار ئۈچۈن نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى كۆرسىتىدۇ: ــ

(11-ئايەتنىڭ داۋامى) «ئۇ» (يەنى خۇدا، ئىسرائىلنى دەپ) «شۇنداق قىلىپ، جەبىر-جاپا دېڭىزىدىن ئۆتۈپ، دېڭىزدىكى دولقۇنلارنى ئۇرىدۇ؛ نىل دەرياسىنىڭ تەگلىرى قۇرۇپ كېتىدۇ» (خۇدا ئىئوردان دەرياسىنى ئىسرائىلنىڭ ئالدىدا قۇرۇتقاندەك) ــ «ئاسۇرىيەنىڭ مەغرۇرلۇقى ۋە پەخرى پەسكويغا چۈشۈرۈلىدۇ» (ئاسۇرىيە ئىسرائىلنىڭ شىمالىي دۈشمەنلىرىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ) «مىسىردىكى شاھانە ھاسىمۇ يوقىلىدۇ» (مىسىر ئىسرائىلنىڭ جەنۇبىي دۈشمەنلىرىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ). بۇ بېشارەت ئىلگىرىكى بىرنەچچە بېشارەتلەرنى خۇلاسىلايدۇ: «سەن مىسىر زېمىنىدىن چىققان كۈنلەردە بولغاندەك، مەن ئۇلارغا كارامەت ئىشلارنى كۆرسىتىپ بېرىمەن» («مىك.» 7:15).

«دېڭىزنى، دەھشەتلىك ھاڭلاردىكى سۇلارنى قۇرۇتۇۋېتىپ،
دېڭىزنىڭ تەگلىرىنى سەن ھەمجەمەتلىك قىلىپ قۇتقۇزغانلارنىڭ
ئۆتۈش يولى قىلغان ئۆزۈڭ ئەمەسمۇ؟» ــ «يەش.» 43:19، 51:9-11نى كۆرۈڭ.

10-باب ئاخىرقى ئايەتتىكى: «مەن ئۇلارنى پەرۋەردىگار ئارقىلىق كۈچەيتىمەن؛ئۇلار ئۇنىڭ نامىدا ماڭىدۇ،دەيدۇ پەرۋەردىگار» دېگەن بېشارەت، شۈبھىسىزكى يەھۇدىي خەلقىنىڭ ئاخىرقى زامانلاردا قايتىدىن پەرۋەردىگارنىڭ ۋەكىللىرى بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلار مۇقەددەس روھتىن كۈچلەندۈرۈلۈشى بىلەن: «ئۆز خۇداسىنى دوست تۇتقۇچى خەلق بولسا غەيرەت تېپىپ ھەرىكەت قىلىدۇ» («دان.» 32:11)؛ «سىلەر بولساڭلار، پەرۋەردىگارنىڭ كاھىنلىرى دەپ ئاتىلىسىلەر؛ سىلەر تونراڭلاردا: «ئۇلار خۇدايىمىزنىڭ خىزمەتكارلىرى» دېيىلىدۇ» («يەش.» 6:56، 6:61نى كۆرۈڭ).

11-باب - خۇدانىڭ پادىسى ياخشى پادىچىنى، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنى رەت قىلىدۇ، زۇلمەت ئۇلارنى باسىدۇ

9-10-بابلاردا ئىسرائىلغا ۋەدە قىلىنغان چەكسىز بەخت-بەرىكەتلەرنى كۆردۇق، 11-بابتا تۈيۈقسىز ئادەمنى قاتتىق چۆچۈتىدىغان نومۇسسىز ئىشەنچسىزلىك، ئۆز بېشىمچىلىق ۋە ۋاپاسىزلىقنى كۆرىمىز؛ بۇ گۇناھلار بولسا ئەللەرنىڭ ئەمەس، بەلكى ئىسرائىلنىڭ گۇناھىدۇر!

خۇدا ئۆز خەلقىگە قانداق سۆز قىلىشنى بىلىدۇ؛ شۇڭا ئىسرائىلنى (بولۇپمۇ ئۆزىگە ۋاپادار بولغان «قالدى»سىنى) كەلگۈسى شان-شەرەپ توغرۇلۇق رىغبەتلەندۈرۈپ، ئۇلارغا «شۇ چاغ»نىڭ ۋە «ھازىر»نىڭ ئارىلىقىدا نېمە ئىشلارنىڭ بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. خۇداغا تەشەككۈر، بارلىق گۇناھلار، شۇنداقلا گۇناھنىڭ بارلىق چوڭقۇر تەگلىرىگە نىجاتلىق باردۇر. لېكىن گۇناھتىن ھەقىقىي قۇتقۇزۇلۇشىمىز ئۈچۈن ھەممىمىز ئۆز قەلبىمىزدە ياتقان ئۆز گۇناھىمىزنىڭ دەھشەتلىك رىئاللىقىغا يۈزلەنمىسەك ھېچقانداق نىجاتلىققا ئېرىشەلمەيمىز. مانا، بۇ بابنىڭ مەزمۇنلىرىنىڭ ئىسرائىل ئۈچۈن، شۇنداقلا بىز ئۈچۈن بولغان ئەھمىيىتىدۇر.

بېشارەت خۇدانىڭ بىر ھۆكۈم-جازاسى توغرۇلۇق تۈيۈقسىز ئېلان قىلىنىشى بىلەن باشلىنىدۇ: —

«ئى لىۋان، ئوت سېنىڭ كېدىر دەرەخلىرىڭنى يەپ كېتىشى ئۈچۈن، دەرۋازىلىرىڭنى ئاچ!».

«دەرۋازىلار»نىڭ تىلغا ئېلىنىشى مەلۇم بىر بىنانى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە. لېكىن قايسى بىنا؟ پەلەستىندە «كېدىر ياغىچى» بىلەن بېزەلگەن بىردىنبىر بىنا خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسى ئىدى. چۈنكى پارس ئىمپېراتورى قورەش يەھۇدىي خەلقىگە ئىبادەتخانىنى سېلىش ئۈچۈن نۇرغۇن بايلىقلارنى بېغىشلىغانىدى. ئۇلار شۇلار ئارقىلىق لىۋاندىن كۆپ كېدىر ياغىچىنى ئېلىشى كېرەك ئىدى («ئەزرا» 7:3، 4:6). كېيىن بۇ ياغاچلاردىن بەزىلىرى «يوقىلىپ»، كىشىلەرنىڭ ئۆيلىرىدە «پەيدا بولدى» ــ «هاگ.» 4:1). شۇڭا زەكەرىيانىڭ زامانىدىشى هاگاي پەيغەمبەر ئىبادەتخانىنى قۇرۇش ئۈچۈن خەلققە ياغاچ ئېلىپ كېلىشكە «تاغلارغا چىقىڭلار» دېگەنىدى («هاگ.» 8:1). شۈبهىسىزكى، ئۇلار ئالغان ياغاچلارنىڭ كۆپىنچىسى لىۋان تاغلىقىدىكى كېدىر ۋە قارىغاي دەرەخلىرىدىن ئىدى.

شۇنداق قىلىپ، ئىبادەتخانا «زىئون تېغى»نىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان، شۇنداقلا كۆپ كېدىر ياغاچلىرى بىلەن بېزەلگىنى ئۈچۈن، ئۇنى «لىۋان»غا ياكى «لىۋان تاغلىق ئورمىنى»غا ئوخشاتقىلى بولاتتى.

شۇڭا، يېڭىلا سېلىنغان ئىبادەتخانىنىڭ كۆيدۈرۈۋېتىلىدىغان كۈنى 1-ئايەتتە ئايان قىلىنىدۇ. نېمىدېگەن ساراسىمىلىك بېشارەت-ھە!

2-ئايەت: ــ «ۋايساڭلار، ئى قارىغايلار، چۈنكى كېدىر يىقىلدى، ئېسىل دەرەخلەر ۋەيران قىلىندى؛ ۋايساڭلار، ئى باشاندىكى دۇب دەرەخلىرى، چۈنكى باراقسان ئورمان يىقىتىلدى!»

ئوخشىتىش شۇكى، خۇدا جازاسىنى يۈرگۈزگىنىدە ئۆز ئۆيىنى شۇنداق قىلغان يەردە، ئاددىي پۇقرالار ۋە ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى قانداق بولار؟ («لۇقا» 31:23، «ئەز.» 3:17، «يەش.» 8:14، «يەر.» 6:22-7نى كۆرۈڭ).

3-ئايەت: ــ «پادىچىلارنىڭ ۋايسىغان ئاۋازىنى ئاڭلا! چۈنكى ئۇلارنىڭ شەرىپى بولغان چىمەن-يايلاق ۋەيران قىلىندى؛ ئارسلانلارنىڭ هۆركىرىگەن ئاۋازىنى ئاڭلا! چۈنكى ئىئوردان دەرياسىنىڭ پەخرى بولغان بۈك-باراقسانلىقى ۋەيران قىلىندى!».

ئىئوردان دەرياسىنىڭ بويىدىكى باراقسان ئۆسكەن دەل-دەرەخلەر ۋە گۈل-گىياهلار «ئىئوردانىڭ پەخرى» دەپ ئاتىلاتتى. شۇ يەردە نۇرغۇن يىرتقۇچ هايۋانلار، جۈملىدىن شىرلار يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ چارۋىلارنى ئوۋلايتتى. شۇڭا

تاجاۋۇزچى قوشۇن ھازىر پەلەستىنىنىڭ شىمالى («باشان»)دىن جەنۇبىغا كەلگەن بولسا كېرەك؛ ئۇلار يەھۇدانىڭ يايلاقلىرىغا (پادىچىلارنىڭ شەرىپى ۋە «ئىئوردانىنىڭ پەخرى»گە يېتىپ كېلىپ ئۇلارنى ۋەيران قىلدى. شۇنىڭ بىلەن «پادىچىلار» يايلاقتىن مەھرۇم بولۇپ نەپكە ئېرىشەلمەيدۇ (ئۇلار، يەنى خەلقنىڭ ھۆكۈمرانلىرى ۋە خەلقنىڭ يېتەكچىلىرى كېيىن «كۆيۈمسىز پادىچىلار» دەپ ئەيىبلىنىدۇ) ھەم «شىرلار» (بەلكىم خەلق ئارىسىدىكى قانۇنغا ئوچۇق-ئاشكارە بويسۇنمايدىغان ئوغرى قاتارلىقلار)نىڭمۇ ھېچقانداق يوشۇرۇنغۇدەك يېرى قالمايدۇ.

گەرچە بىز بۇ يەردە شۇ ئايەتلەرنى كۆچمە مەنىدە شەرھلىگەن بولساقمۇ، ئۇلار يەنە سۆزمۇسۆز مەنىدىمۇ ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان. پەلەستىن يات قوشۇنلار تەرىپىدىن كۆپ قېتىم تاجاۋۇزچىلىققا ئۇچرىغاچقا ۋە زېمىندا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ پەرۋىشى ناچار بولغاچقا: — (ئا) لىۋانىنىڭ ئەسلىدىكى يوغان ئورمانلىرىدىن پەقەت ئىز-قالدۇقلارلا قالدى؛ (ئە) باشاندىكى دۇب دەرەخلىرى يوقاپ كەتتى؛ (ب) ئىئوردان دەرياسى بويىدىكى باراقسان جاڭگال ئاساسەن يوقالدى.

4-14-ئايەتلەردە پەيغەمبەر 1-3-ئايەتتە كۆرستىلگەن جازانىڭ سەۋەبلىرى ۋە تەپسىلاتلىرىنى بايان قىلىدۇ.

بىز ئاۋۋال مۇشۇ بېشارەتنىڭ مەزمۇنىنى قىسقىچە ئېيتايلى:—

ئىسرائىل «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلارنىڭ شۇ قورقۇنچلۇق ئەھۋالىنىڭ سەۋەبى ئېنىق قىلىنىدۇ؛ خۇدا ئەسلىدە ئىسرائىللارغا «باققۇچى» ياكى «پادىچى» بولۇشقا بېكىتكەن ئادەملەر ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلمىدى. شۇڭا پەيغەمبەر خۇدانىڭ ئەمرى بىلەن ۋە خۇدانىڭ ئورنىدا ياكى ئۇنىڭ ۋەكىلى بولۇپ «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا»نى بېقىش ۋە قۇتقۇزۇش ۋەزىپىسىنى ئۆز زىممىسىگە ئالىدۇ. ھالبۇكى، ئۇ ئەسلىدە قۇتقۇزماقچى بولغان «پادا»نىڭ كۆپىنچىسى ئۇنىڭ «پادىچىلىقى»نى رەت قىلىدۇ. ئامالسىزلىقتىن «پادىچى»نىڭ ئۆز مەنسىپىنى تاشلاپ، ئۇلارنى مۇتلەق ھالاكەتكە يول قويۇشتىن باشقا يولى قالمايدۇ. ئاندىن ئۇلارنىڭ شۈكۈرسىزلىكى ۋە ۋاپاسىزلىقىنى ئايان قىلىش ئۈچۈن پادىچى ئۇلاردىن تېگىشلىك ئىش ھەققىنى سورايدۇ. ئۇنى مازاق قىلىش يولىدا ئۇلار ئۇنىڭغا ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى سۇنىدۇ. ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە مۇقەددەس قانۇن

بويىچە تاسادىپىيلىقتىن ئۆلتۈرۈلگەن بىر قۇلنىڭ تۆلەم باھاسى ئىدى («مىس.» 32:21). بۇ پۇلنى پەيغەمبەر «مانا، بۇ ئۇلار ماڭا بېكىتكەن قالتىس باھا!»، «مازاق باھا» دەپ قاراپ، خۇدانىڭ ئەمرى بىلەن ئىبادەتخانىدا بارلىق پۇقرالار ئالدىدا ساپالچىنىڭ ئالدىغا چۆرۈۋېتىدۇ؛ ئاندىن ئۇلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى بىلدۈرىدىغان ئەڭ ئاخىرقى بەلگىسىنى، يەنى تايىقنى سۇندۇرۇپ تاشلايدۇ.

تۆۋەندە بۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتلىرىنى كۆپرەك شەرھلەيمىز، لېكىن شۇنىڭدىن ئاۋۋال بېشارەت توغرۇلۇق ئومۇمىي جەھەتتىن يەنە ئازراق توختىلىش كېرەك: ــ

(ئا) يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، پەيغەمبەر بۇ «بېشارەتلىك كۆرۈنۈش»تە بولسۇن ياكى «بېشارەتلىك ھەرىكەتلەر»دە بولسۇن ئىنتايىن ئالاھىدە بىر يولدا خۇدانىڭ ۋەكىلى بولىدۇ، دەپ قايتىلىشىمىز كېرەك. پەيغەمبەرنىڭ خۇدانىڭ ۋەكىلى بولغانلىقى تۆۋەندىكى سۆزلەردىن ئېنىق كۆرۈنىدۇ: «مەن بىر ئاي ئىچىدە ئۈچ پادىچىنى ھالاك قىلدىم» (8-ئايەت) «مېنىڭ بارلىق ئەللەر بىلەن بولغان ئەھدەمنى سۇندۇرۇۋەتتىم» (10-ئايەت)؛ مۇشۇنداق ئىشلارنى زەكەرىيا ياكى ھېچقانداق پەيغەمبەر ئۆزى قىلالمايتتى، پەقەت خۇدا ئۆزى قىلىدۇ، ئەلۋەتتە.

شۇڭا شۇ خۇلاسىغا كېلىمىزكى، بۇ ئىشلاردا پەيغەمبەر پەقەت «خۇدانىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە» سۆزلەيدۇ. ئۇ بۇلاردا مەسىھنىڭ ۋەكىلى (ياكى «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»نىڭ ۋەكىلى) بولۇشى ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىگە ۋەكىل بولۇشى ئەمەلىيەتتە ئوخشاش بىر ئىشتۇر؛ چۈنكى تەۋراتتا كۆرگىنىمىزدەك، كۆپ يەرلەردە مەسىھنىڭ كېلىشىنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ كېلىشىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقى ئايان قىلىنىدۇ. مەسىلەن، «ئەزاكىيال» 34-بابتا پەرۋەردىگار ئىسرائىلنىڭ «ساختا پادىچىلىرى»نىڭ ئورنىغا مەن ئۆزۈم كېلىپ سىلەرنى باقىمەن، دەيدۇ. ئۇ ئۆزى كېلىپ ئىسرائىللارنى ئىزدەيدۇ، قۇتقۇزىدۇ، كۈچلەندۈرىدۇ ۋە ساقايتىدۇ، دېيىلىدۇ. بىراق ئۇشبۇ بابنى ئوقۇغانسېرى بۇ ئىشلارنى قىلغۇچى پەرۋەردىگارنىڭ مەسىھدىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى، پەرۋەردىگار بۇلارنى ئۇ ئارقىلىق ۋاستىلىك قىلغانلىقىنى كۆرىمىز: «مەن ئۇلارنىڭ ئۈستىگە بىر پادىچى، يەنى قۇلۇم داۋۇتنى تىكلەيمەن؛ ئۇ ئۇلارنى بېقىپ، ئۇلارغا پادىچى بولىدۇ». مۇشۇ يەردە، شۈبھىسىزكى، «مېنىڭ قۇلۇم داۋۇت» ھەقىقىي داۋۇت، يەنى مەسىھنى كۆرسىتىدۇ.

خۇدانىڭ ئىنسانلار بىلەن بولغان بارلىق مۇناسىۋەتلىرىدە ۋە ئۇلارغا بولغان بارلىق

مۇئاملىسىدە، مەيلى رەھىم كۆرسىتىشتە بولسۇن، جازالاشتا بولسۇن، ئۇنى ئۇ دائىم مەسىھ ئارقىلىق بېجىرىدۇ.

(ئە) بېشارەتتە كۆرسىتىلگەن ۋاقىت زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىن كېيىن بولسا كېرەك؛ چۈنكى يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، بېشارەت بويىچە ئىبادەتخانا ۋەيران قىلىنىدۇ.

بېشارەت تەپسىلاتلىرىغا قارىغاندا، كۆرسىتىلگەن ئەھۋاللار دەل ئىبادەتخانىنىڭ رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن مىلادىيە 70-يىلىدا ۋەيران قىلىنىشتىن ئىلگىرىكى ئىشلار، يەنى يەھۇدىي خەلقى تارقىتىۋېتىلىشتىن ئىلگىرىكى ئىشلار ئىدى.

(ب) پەيغەمبەر بۇ ئىشلارنى خالايىق ئالدىدا كۆرسەتكەنمۇ، ياكى كۆرۈنۈشتە ئۆزىنىڭ بۇ ئىشلارنى قىلىۋاتقىنىنى كۆرگەنمۇ؟

ئىبادەتخانىنىڭ يېنىدا قۇربانلىققا لايىق بولغان بىر پادا بېقىلىۋاتقان، بۇلار «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا» دەپ ئاتالغان دەپ قارايلى. بېشارەتتىكى ئىشلار پەيغەمبەر بىلەن پادا ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ؛ ئۇ ئىككى تاياقنى ئېلىپ، ئۇلارنى پادىچىنىڭ قورالى قىلىپ ئىشلىتىدۇ؛ ئۇ ئۇلارنىڭ بىرىگە «شاپائەت»، يەنە بىرىگە «رىشتە» پۈتتۈم، دەيدۇ؛ ئۇ خەلقتىن «ئىش ھەققى»نى سورايدۇ ۋە شۇ «ھەققى»نى ئىبادەتخانىدا ساپالچىنىڭ ئالدىغا چۆرۈيدۇ، ئاخىرىدا خەلق ئالدىدا ئىككى تايىقنى سۇندۇرىدۇ. بېشارەتتىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى شۇ تەرىقىدە خالايىق ئالدىدا كۆرسىتىلىدۇ. گەرچە بېشارەتتىكى ئىشلار شۇ تەرىقىدە خالايىققا كۆرسىتىلگەنمۇ دەيلۇق، لېكىن پەيغەمبەر قانداق يول بىلەن 8-ئايەتتىكى «مەن بىر ئاي ئىچىدە ئۈچ پادىچىنى ھالاك قىلدىم» دېگەننى «خەلق ئالدىدا» كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە، ھاگاي ۋە زەكەرىيا پەيغەمبەرلەرنىڭ شۇ كۈنلىرىدە خالايىق خۇدانىڭ سۆز-كالامىغا قۇلاق سېلىپ ئىنتايىن ئىتائەتمەن بولغان، دېيىلىدۇ («ھاگ.» 14:1، «ئەزرا» 5:1، 5-6-بابلار). خەلق زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ بېشارەتنى شۇنداق ئىپادىلىگىنىنى كۆرسە، ئۇلارنىڭ ئۇنىڭغا رەسۋاچىلىق قىلىپ «ئوتتۇز تەڭگە» بېرىدىغىنىغا ئىشەنگۈمىز كەلمەيدۇ. شۇڭا بىز بېشارەتنى چۈشەندۈرىدىغان ئىككىنچى كۆزقاراشقا مايىلمىز؛ دېمەك، زەكەرىيا پەيغەمبەر بىر غايىبانە كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ، شۇ غايىبانە كۆرۈنۈشتە ئۆزىنىڭ شۇ بېشارەتتە خاتىرىلەنگەن ئىشلارنى قىلىۋاتقىنىنى كۆرگەن.

باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ بىرنەچچە بېشارەتلىرىدىمۇ ئۇلارنىڭ زەكەرىياغا ئوخشاش پەقەت خۇدالا قىلىدىغان ئىشلارنى ئۆزى قىلىدىغاندەك كۆرۈنىدۇ؛ مەسىلەن، خۇدا يەشايا پەيغەمبەرگە «مۇشۇ خەلقنىڭ يۈرىكىنى تاش، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلغىن» دەپ بۇيرۇيدۇ («يەش.» 10:6؛ يەرەمىيا پەيغەمبەرگە: «مەن سېنى يۇلۇش، سۆكۈش، ھالاك قىلىش ۋە ئۆرۈش، قۇرۇش ۋە تىكىپ ئۆستۈرۈش ئۈچۈن ئەللەر ۋە پادىشاھلىقلار ئۈستىگە تىكلىدىم» دەيدۇ ۋە يەنە ئۇنىڭغا: «مېنىڭ قولۇمدىكى غەزىپىمگە تولغان قەدەھنى ئېلىپ، مەن سېنى ئەۋەتكەن بارلىق ئەللەرگە ئىچكۈزگىن» دەپ بۇيرۇيدۇ («يەر.» 10:1، 15:25-27). يەشايا ياكى يەرەمىيا پەيغەمبەر شۇنداق ئىشلارنى ئۆزى قىلغان ئەمەس؛ ئۇلار پەقەت بۇ ئىشلار توغرىسىدا بېشارەت بەرگەچكە، خۇدانىڭ شۇنداق قىلىشىغا يول تەييارلىغان، خالاس. زەكەرىيامۇ مۇشۇ يەردە شۇنداق ئىش قىلغان.

ئەمدى بېشارەتنى تەپسىلىراق كۆرەيلى: —

«پەرۋەردىگار خۇدايىم مۇنداق دەيدۇ: — بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادىنى باققىن!» (4-ئايەت).

خەلق كۆپ جەھەتلەردىن ئاللىقاچان «ساختا پادىچىلار» تەرىپىدىن ئازدۇرۇلۇپ، چەت ئەل زالىملىرى تەرىپىدىن خارلىنىپ «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا»دەك بولۇپ قالغانىدى؛ چۈنكى «خەلق قوي پادىسىدەك تېنەپ كەتتى؛ ئۇلار پادىچىسى بولمىغاچقا، ئازار يېمەكتە» (2:10). لېكىن يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، بېشارەتتە كۆزدە تۇتۇلغان ئەھۋالنى ئاساسەن كەلگۈسى بىر ئەھۋال، دەپ قارايمىز.

5-ئايەت: — «ئۇلارنى سېتىۋالغانلار ئۇلارنى بوغۇزلىۋەتكەندە ھېچ گۇناھكار دەپ قارالمايدۇ؛ ئۇلارنى سېتىۋەتكەنلەر: «پەرۋەردىگارغا شۈكرى! چۈنكى بېيىپ كەتتىم!» — دەيدۇ؛ ئۇلارنىڭ ئۆز پادىچىلىرى ئۇلارغا ئىچىنى ھېچ ئاغرىتمايدۇ». 5-ئايەت 4-ئايەتتە ئېيتىلغان ئەھۋالنى تېخىمۇ تەپسىلىي تەسۋىرلەيدۇ.

ئۇلارنى «سېتىۋالغانلار» ۋە «سېتىۋەتكەنلەر» دېگەن سۆزلەر قوۋم تاپشۇرۇلغان يات ئەللەرنى كۆرسىتىدۇ؛ ئۇلار دەرۋەقە يەھۇدىي خەلقلەرگە (باشقا خەلقلەرگە ئوخشاش) نىمە خالىسىلا شۇنى قىلىۋېرىدۇ، لېكىن ئۆزلىرى توغرۇلۇق «گۇناھىمىز يوقتۇر» دەپ ھېسابلايدۇ.

بۇ بېشارەتتىمۇ زەكەرىيا «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ بېشارەتلىرىنىمۇ بىزگە خۇلاسىلەپ بېرىدۇ، جۈملىدىن: «مېنىڭ خەلقىم ئازغان قويلاردۇر؛ ئۇلارنىڭ باققۇچىلىرى ئۇلارنى ئازدۇرغان... ئۇلارنى ئۇچراتقانلارنىڭ ھەممىسى ئۇلارنى يەپ كەتكەن؛ كۈشەندىلىرى ئۇلار توغرۇلۇق: «بىزدە بۇ ئىشلاردا ھېچ گۇناھ يوق، چۈنكى ئۇلار ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئۈمىدى بولغان پەرۋەردىگار، ھەققانىيلىقنىڭ يايلاق-تۇرالغۇسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا گۇناھ سادىر قىلغان!» ــ دېگەن» («يەر.» 50:6-7).

لېكىن گەرچە ئىسرائىل دەھشەتلىك گۇناھلىرى ئۈچۈن خۇدا تەرىپىدىن ئادىل جازاسىنى يېيىش ئۈچۈن يات ئەللەرنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلغان بولسىمۇ، شۇ ئەللەر ئۇلارغا قىلغان رەھىمسىز ئەمەللىرى ئۈچۈن گۇناھسىز ھېسابلانمايدۇ. بۇ ھەقىقەتنى بىز «يەر.» 50-بابتىنمۇ كۆرىمىز: ــ

«ئىسرائىل تارقىتىۋېتىلگەن قوي پادىسىدۇر؛ شىرلار (يات ئەللەر يىرتقۇچ ھايۋانلارغا ئوخشىتىلىدۇ) ئۇلارنى ھەيدىۋەتكەن؛ دەسلەپتە ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئۇلارنى يەپ كەتكەن، ئاخىرىدا بۇ بابىل پادىشاھى نېبوقادنەسار ئۇنىڭ ئۇستىخانلىرىنى ئېزىپ غاجىلىغان. شۇڭا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى مۇنداق دەيدۇ: ــ مانا، مەن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىنىڭ بېشىغا كەلتۈرگەندەك، ئۇنى جازالىغىنىمدەك، مەن بابىل پادىشاھىنى ھەم زېمىنىنى جازالايمەن» («يەر.» 50:17-18).

خۇدا ئاسۇرىيە ۋە بابىلغا نېمە قىلغان بولسا ئۇ مېدىيا-پارسىيە، گرېتسىيە ۋە رىمغا قىلغان ۋە كەلگۈسىدىمۇ ئۆز خەلقىنى قامچىلاشقا ئىشلىتىدىغان ئەللەر ھەم شەخسلەرگە ئوخشاش ئىشلارنى قىلىدۇ؛ خۇددى يەرەمىيا پەيغەمبەر ئارقىلىق دېيىلگەندەك: ــ

«لېكىن سېنى يۇتۇۋالغانلارنىڭ ھەممىسى يۇتۇۋېلىنىدۇ؛ سېنىڭ بارلىق كۈشەندىلىرىڭ بولسا سۈرگۈن بولىدۇ؛ سېنى بۇلىغانلارنىڭ ھەممىسى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىدۇ؛ سېنى ئوۋ قىلغانلارنىڭ ھەممىسى ئوۋ بولىدۇ» («يەر.» 30:16).

ئىسرائىل يات ئەللەر تەرىپىدىن خارلانغان بولۇپلا قالماي، 5-ئايەت بويىچە «ئۆز پادىچىلىرى»، يەنى ئۆزلىرىنىڭ مەمۇرىي ۋە روھىي يېتەكچىلىرى، ئۆزلىرىنى باققان ۋە ئۆزلىرىگە ھىمايە بولۇش كېرەك بولغان ھاكىملار، كاھىنلار ۋە «پەيغەمبەرلەر» «ئۇلارغا ئىچىنى ھېچ ئاغرىتمايدۇ». ئۇلار شۇنداق قىلىپ، پەقەت ئۆز مەنپەئىتىنى ئىزدەپ «خۇدانىڭ قويلىرى»نى باشقىلارنىڭ ئۇۋلاش ئوبيېكتى قىلىنىش سەۋەبى بولۇپ، ئۆزلىرىنىڭ «ساختا پادىچى» بولغانلىقىنى ئىسپاتلايدۇ.

خەلقنىڭ ھالىتى ھازىر تېخىمۇ بەتتەر بولۇپ كېتىدۇ، چۈنكى خۇدا ئۆزى: «... مەن زېمىندا تۇرۇۋاتقانلارغا يەنە ئىچىمنى ھېچ ئاغرىتمايمەن، دەيدۇ پەرۋەردىگار؛ — ۋە مانا، مەن ئادەملەرنى، ھەربىرىنى ئۆز يېقىنىنىڭ قولىغا ۋە ئۆز پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن؛ مانا، بۇلار زېمىننى خاراب قىلىدۇ، ...» - دەيدۇ (6-ئايەت).

بۇ 6-ئايەتتە، ئىسرائىل «ياخشى پادىچى»نى رەت قىلغاندىن كېيىنكى بولىدىغان ۋەقەلەر تويپتوغرا ئالدىنالا كۆرسىتىلىدۇ («يۇھ.» 10:1-31). بىرىنچىدىن، خۇدا ئۆز خەلقىگە بولغان كۆيۈمى ۋە ئۇلارنىڭ ئۈستىدىكى مۇداپىئەسىنى ئېلىپ كېتىدۇ؛ ئىككىنچىدىن، ئۇلارنى بىر-بىرىگە زىت قىلىدۇ؛ ئۈچىنچىدىن، ئۇلارنى دۈشمىنىنىڭ قولىغا تاپشۇرىدۇ.

تارىختا مول ئىسپات باركى، مەسىھنى رەت قىلغاندىن كېيىن ئىسرائىل خەلقى ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان دەرىجىدە بىر-بىرىگە قارشى، بىر-بىرىدىن قاتتىق ھەسەت قىلىدىغان كۆپ مەزھەپ-گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كەتتى. مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلدا رىم قوشۇنى يېرۇسالېمنى ئۈچ يېرىم يىل قورشىۋالغاندىن كېيىن سېپىلنى بۆسۈپ شەھەرنى ئىشغال قىلغان كۈندە، شەھەردىكىلەر بىر-بىرىگە قارشى ئۈچ مەزھەپ-گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ، ئۆزئارا سوقۇشۇۋاتقان ئىدى.

يەرەمىيا پەيغەمبەر بابىل ئىمپېرىيەسى يېرۇسالېم شەھىرىنى ئالىدىغانلىقى توغرۇلۇق بېشارەت بەرگەندە، شەھەردىكىلەرنىڭ پەقەت دۈشمەنلەر تەرىپىدىن قىسىلغىنىنى تەسۋىرلەپ قالماي، بەلكى بىر-بىرىگە زىت ئىكەنلىكىنىمۇ تەسۋىرلەيدۇ: —

«مەن ئۇلارنى دۈشمەنلىرىنىڭ ھەم جانلىرىنى ئىزدىگۈچىلەرنىڭ قاتتىق قىستايدىغان قورشاۋىنىڭ بېسىمى ئاستىدا ئوغۇللىرىنىڭ گۆشىنى ھەم قىزلىرىنىڭ گۆشىنى يەيدىغان قىلىمەن، ئۇلارنىڭ

ھەربىرى ئۆز يېقىنىنىڭ گۆشىنى يەيدۇ» («يەر.» 9:19). رىملىقلار شەھەرنى مۇھاسىرىگە ئالغان ۋاقىتدا (مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلدا) ئويئوخشاش ئىشلار بولدى. خۇدانىڭ جازاسىنىڭ بۇ ئىككى ئامىلىنى زەكەرىيامۇ ئىلگىرى تىلغا ئالغانىدى: «دۈشمەنلەر تۆپەيلىدىن چىققۇچى ياكى كىرگۈچى ئۈچۈن ئامان-ئېسەنلىك يوق ئىدى؛ چۈنكى مەن ھەربىر ئادەمنى ئۆز يېقىنىغا دۈشمەنلەشتۈردۈم» («زەك.» 10:8).

«ئۆز پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن» دېگەن ئىبارە شۇ پادىشاھنى ئۇلارغا خۇدا بەرمىگەنلىكىنى، بەلكىم ئۆزلىرى تاللىۋالغانلىقىنى كۆرسىتىسە كېرەك. زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە يەھۇدانىڭ ھېچ پادىشاھى يوق ئىدى ۋە يەنە 550 يىل ئىچىدە يەھۇدىيلارنىڭ ھېچ پادىشاھى بولمىدى. لېكىن ۋالىي پىلاتۇس ئەيسا مەسىھنى خالايىق ئالدىغا چىقارغاندا ئۇ ئۇلارغا مەسخىرە ئارىلاش ئەمما ھەقىقەتنى سۆزلەپ: «— مانا بۇ سىلەرنىڭ پادىشاھىڭلار!» - دەپ جاكارلىغاندا، ئۇلارنىڭ جاۋابى «— يوقىتىڭ، يوقىتىڭ، ئۇنى كرېستلەڭ!» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى.

پىلاتۇس ئۇلارغا يەنە: — مېنى پادىشاھىڭلارنى كرېستلىگىن، دەمسىلەر؟ — دېگەندە باش كاھىنلار ئۆزلىرىنى خەلققە ۋەكىل قىلىپ جاۋابەن:

— قەيسەردىن باشقا ھېچقانداق پادىشاھىمىز يوقتۇر! — دېيىشتى.

مانا ئۇلارنىڭ تاللىۋالغان «ئۆز پادىشاھى». شۇنداق تاللىۋالغاندىن كېيىن، ئۇلار «قەيسەرنىڭ قولىغا» تاپشۇرۇلدى؛ ئۇزۇن ئۆتمەي رىم قوشۇنلىرى (بولغۇسى قەيسەر ۋەسپاسىيان، ئاندىن بولغۇسى قەيسەر تىتۇسنىڭ يولىيورۇقى بىلەن) ئۇلارنىڭ زېمىنىنى ۋەيران قىلدى، ئىبادەتخانىسىنى كۆيدۈرۈۋەتتى، شەھەرنى كۆيدۈرۈۋەتتى، خەلقنى چەت-چەتلەرگە تارقىتىۋەتتى.

ئەسلىدە باش كاھىن قاياپا خەلقنى مەسىھنى ئۆلتۈرۈشكە قۇترىتىپ: «ئۇنىڭغا شۇنداق يول قويۇپ بېرىۋەرسەك، ھەممە ئادەم ئۇنىڭغا ئېتىقاد قىلىپ كېتىدۇ. شۇنداق بولغاندا، رىملىقلار كېلىپ بۇ ئىبادەتخانىنى ۋە قوۋمىمىزنى ۋەيران قىلىۋېتىدۇ!» دېگەنىدى. ئاندىن ئۇ ئۇلارنى كۈچكۈرتۈپ:

— «پۈتۈن خەلقنىڭ ھالاك بولۇشىنىڭ ئورنىغا، بىرلا ئادەمنىڭ ئۇلار ئۈچۈن ئۆلۈشى ياخشى...» دەپ، ئاخىردا ئەيسا مەسىھنى ئېتىقادسىز رىملىقلارنىڭ قولىغا تاپشۇرغان. لېكىن ئۇلار ئۆز قۇتقۇزغۇچى-پادىشاھىغا ساتقۇنلۇق

قىلىش جىنايىتى ئۈچۈن دەل ئۇلار قورققان ئىشلار بېشىغا چۈشتى: «رىملىقلار كېلىپ ئۇلارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى ۋە قوۋمىنى ۋەيران قىلىۋەتتى».

ھالبۇكى، گەرچە جازاسى دەھشەتلىك بولغىنى بىلەن خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان خىتابى ھېچ ئۆزگەرمەيدۇ: «رەزىل يوللىرىڭلاردىن يېنىڭلار، يېنىڭلار! نېمىشقا ئۆلگۈڭلار كېلىدۇ، ئى ئىسرائىل جەمەتى؟!» («ئەز.» 11:33).

«زەكەرىيا» دېگەن كىتابنىڭ ئاخىرقى بابلىرىدا ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ يېنىغا «يېنىشى» ئايان قىلىنىدۇ. شۇ چاغدا روسۇل پاۋلۇسنىڭ شۇ بېشارىتى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ: «ئاندىن پۈتۈن ئىسرائىل قۇتقۇزۇلىدۇ. بۇ توغرۇلۇق مۇقەددەس يازمىلاردا مۇنداق يېزىلغان: ــ «قۇتقۇزغۇچى زىئوندىن كېلىپ، ئىپلاسلىقنى ياقۇپنىڭ ئەۋلادىدىن يوق قىلىدۇ. مەن ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ئېلىپ تاشلىۋەتكىنىمدە، مانا بۇ ئۇلار بىلەن تۈزىدىغان ئەھدەم بولىدۇ» («رىم.» 11:26؛ «يەش.» 20:59-21).

ئەمدى بۇ بېشارەتنىڭ مېغىزى – «ياخشى پادىچى»نىڭ ئۆز قوۋمىنى باققىنى؛ پادىنىڭ قانداق جاھىللىق بىلەن ئۇنى رەت قىلىپ، «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا» بولۇپ قالغىنى، دېگەن چوڭ تېماغا كەلدۇق: –

«شۇڭا مەن «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا»نى بېقىپ تۇردۇم، بولۇپمۇ پادىنىڭ ئارىسىدىكى مىسكىن مۆمىنلەرنى باقتىم. مەن ئۆزۈمگە ئىككى تاياقنى ئالدىم؛ بىرىنچىسىنى «شاپائەت»، ئىككىنچىسىنى «رىشتە» دەپ ئاتىدىم؛ شۇنىڭ بىلەن مەن پادىنى باقتىم» (7-ئايەت).

پۈتكۈل ئىسرائىل ئارىسىدا ھەردائىم ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرىدىن توۋا قىلغان، خۇداغا سادىق بولغان بىر «قالدى» باردۇر؛ زەكەرىيانىڭ دەۋرىدە مۇشۇ خەلق «پادىنىڭ ئارىسىدىكى مىسكىن مۆمىنلەر» (ئىبرانىي تىلدا «ئانىيلار») دېيىلىدۇ (11-ئايەتتىمۇ تىلغا ئېلىنىدۇ). باشقىلار خۇدانىڭ سۆز-كالامىغا قۇلاق سالمىسىمۇ، ئۇلار يەنىلا ئاڭلايدۇ («ئانىيلار» دېگەن سۆز شۇ مەنىدە «زەب.» 2:10، 9، 6:14، 16:25، 10:35، 14:37، 17:40، 5:70، 4:72، 1:86، 16:109-22، «يەش.» 2:10، 32:14، 17:41 ۋە كۆپ باشقا يەرلەردە تېپىلىدۇ).

بېشارەت بويىچە «ياخشى پادىچى» يەھۇدىي خەلقىنىڭ كۆپ قىسمى تەرىپىدىن رەت قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ خىزمەت مېۋىسى بار بولىدۇ، يەنى «بوغۇزلاشقا

بېكىتىلگەن پادا» ئارىسىدا «خۇدانىڭ مىسكىن مۆمىنلىرى» بار بولىدۇ. زەفانىيا پەيغەمبەر ئېيتقاندەك: «مەن ئاراڭدا كەمتەر ھەم مىسكىن بىر خەلقنى قالدۇرىمەن، ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا تايىنىدۇ» («زەف.» 12:3)؛ ئىنجىلدا ئىسرائىل ئارىسىدىكى «خۇدانىڭ قالدىسى» مۇنداق تەسۋىرلىنىدۇ:

— «ئۇ (مەسىھ) ئۆزىنىڭكىلەرگە كەلگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇنى ئۆز خەلقى قوبۇل قىلمىدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ ئۆزىنى قوبۇل قىلغانلار، يەنى ئۆز نامىغا ئېتىقاد قىلغانلارنىڭ ھەممىسىگە خۇدانىڭ پەرزەنتى بولۇش ھوقۇقىنى ئاتا قىلدى» («يۇھ.» 1:11-12).

رەببىمىز مەسىھ ئىسرائىل بولغان بارلىق پادىنى باقتى؛ لېكىن پەقەت «پادىنىڭ ئارىسىدىكى مىسكىن مۆمىنلەر»، يەنى باش كاھىنلار، ئاقساقاللار ۋە پەرىسىيلەر كەمسىتكەن «ئانىيلار»لا ئۇنىڭغا ئىشىنىپ ئەگەشتى. روسۇل پاۋلۇس بۇ ئىشلاردا ئۆز خوجىسى ئەيسا مەسىھگە ئەگىشىپ ئۇنىڭغا ئوخشاش ئىش قىلدى:

— «ئەمدى شۇ سەۋەبتىن، مەن خۇدا تاللىغان بەندىلەرنىڭ مەسىھ ئەيسادا بولغان نىجاتقا مەڭگۈلۈك شان-شەرەپ بىلەن ئېرىشىشى ئۈچۈن ھەممە ئىشقا بەرداشلىق بېرىمەن» — دەيدۇ («2تىم» 10:2).

زەكەرىيا پەيغەمبەر مەزكۇر غايىبانە كۆرۈنۈشتە پادىچىلىق ۋەزىپىسىنى ئىسرائىلنى دەپ زىممىسىگە ئالىدۇ، ئاندىن ئىككى تاياقنى قولىغا ئالىدۇ. ئوتتۇرا شەرقتە پادىچىلارنىڭ ئىككى تايىقى بار بولىدۇ — بىرىنچىسى پادىنىڭ دۈشمەنلىرى، شىرلار، بۆرىلەر قاتارلىقلارنى قوغلاش ئۈچۈن، ئىككىنچىسى پادىنى يېتەكلەپ، يولىنى توغرىلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. داۋۇت پەيغەمبەر بۇ ئىككى تاياق توغرۇلۇق زەبۇردا: «سېنىڭ ھاساڭ ھەم تايىقىڭ ماڭا تەسەللىدۇر» دەيدۇ (23-كۈيدىن).

ئىككى تاياقنىڭ ناملىرىنىڭ ئەھمىيىتى بار؛ بىرىنچىسى «شاپائەت»، ئىككىنچىسى «رىشتە» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلارنىڭ رولى 10- ۋە 14-ئايەتتە كۆرۈنىدۇ؛ بىرىنچىسى («شاپائەت») «پادىنىڭ دۈشمەنلىرى»نىڭ، يەنى يات ئەللەرنىڭ ئىسرائىلغا ھۇجۇم قىلىشىنى توسۇشقا ئىشلىتىلىدۇ؛ ئىككىنچىسى («رىشتە») پادىنىڭ ئىچكى بىرلىكىنى ساقلايدۇ. بۇ ئىككى تاياقنى قولىغا ئېلىپ زەكەرىيا پەيغەمبەر (بىزنىڭچە مەسىھگە ۋەكىل بولۇپ) «پادىنى باقتىم» دەيدۇ.

ئەمدى ئىنتايىن سىرلىق مۇنۇ ئايەتكە كېلىمىز: —

«شۇنىڭدەك مەن بىر ئاي ئىچىدە ئۈچ پادىچىنى ھالاك قىلدىم؛ مېنىڭ جېنىم بۇ خەلقتىن بىزار بولدى ۋە ئۇلارنىڭ جېنى مېنى ئۆچ كۆردى» (8-ئايەت).

«ئۈچ پادىچى» توغرۇلۇق بىزنىڭچە ئىككى ئىمكانىيەت بار: —

(1) «ئۈچ پادىچى» مەلۇم ئادەملەرنى ئەمەس، بەلكى خۇدا ئىسرائىل ئۈچۈن بېكىتكەن ئۈچ خىل پادىچىنى، يەنى «پەيغەمبەر»، «كاھىن» ۋە «پادىشاھ»نى بىلدۈردۇ. مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى رىم ئىمپېرىيەسىنىڭ يېرۇسالېمنى ۋەيران قىلىشى بىلەن، ئىسرائىلدا بۇ ئۈچ خىل «پادىچى» قالمىدى.

(2) مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى رىم قوشۇنلىرى يېرۇسالېمنى مۇھاسىرىگە ئالغاندا، ئىسرائىلنىڭ بىر-بىرىگە ئىنتايىن ئۆچ بولغان ئۈچ يېتەكچىسى (يۇھاننا، سىمون ۋە ئەلئېزەر ئىسىملىك) بار ئىدى. ئۇلارنىڭ بىر-بىرى بىلەن سوقۇشۇشلىرى تۈپەيلىدىن يېرۇسالېم ئاخىر بېرىپ ئىشغال قىلىنغان، بۇ ئۈچ «پادىچى» شۇ ھامان «پادىچىلىقتىن» قالغان. بىز بۇ 2-ئىمكانىيەتكە مايىلمىز. بىراق ««ياخشى پادىچى»نىڭ بۇ ئۈچ پادىچىنى ھالاك قىلىشى» بىلەن خەلق يەنىلا ئاگاھ ئالمايدۇ؛ ئەكسىچە ئۇلار «ياخشى پادىچى»غا تېخىمۇ ئۆچ بولىدۇ؛ ئۇمۇ «مېنىڭ جېنىم بۇ خەلقتىن بىزار بولدى» دەيدۇ. مۇقەددەس روھ ئىسرائىل خەلقىنىڭ جاھىللىقى توغرۇلۇق خېلى بالدۇر زەبۇرنىڭ مۇئەللىپى ئارقىلىق ۋايسىغاندەك: —

«بىراق خەلقىم سادايىمغا قۇلاق سالمىدى،
ئىسرائىلنىڭ ماڭا باغلانغۇسى يوق ئىدى؛
شۇڭا مەن ئۇلارنى ئۆز تەرسالىقىغا قويۇۋەتتىم؛
ئۇلار ئۆز مەسلىھەتلىرى بىلەن مېڭىۋېرەتتى» (««زەب.» 12:18-16،

«يەش.» 18:48). مانا بۇ 8- ۋە 9-ئايەتلەرنىڭ قىسقىچە مەنىسىدۇر. چۈنكى خۇدا ئىنتايىن سەۋر-تاقەتلىك، ئۇنىڭ سەۋر-تاقىتى ئىنتايىن ئۇزۇنغا چىدامىلىق بولغىنى بىلەن ئۇ چەكسىز ئەمەس. ئاخىر بېرىپ ئۇنىڭ سەۋر-تاقىتىنىڭ تۈگىشى بىلەن خۇدا:

— ««مەن سىلەرنى باقمايمەن؛ ئۆلەي دەپ قالغانلىرى ئۆلۈپ كەتسۇن؛ ھالاك بولاي دەپ قالغانلىرى ھالاك بولسۇن؛ تىرىك قالغانلارنىڭ ھەممىسى بىر-بىرىنىڭ گۆشىنى يېسۇن» — دەيدۇ (9-ئايەت).

دەرۋەقە، رىم ئىمپېرىيەسى يېرۇسالېمنى مۇھاسىرىگە ئالغاندا كۆپ ئادەم

ئاچارچىلىقتىن باشقىلارنى ئۆلتۈرۈپ گۆشىنى يېگەن. رىملىقلارنىڭ ئىسرائىلغا ھۇجۇم قىلىشىدىكى سەۋەب 10-ئايەتتە تېپىلىدۇ؛ پادىچىنىڭ ئۆز پادىسى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ ئۈزۈلۈشىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن پەيغەمبەر خۇداغا ۋەكىل بولۇپ تاياقلىرىنىڭ بىرىنچىسىنى سۇندۇرىدۇ: —

«مەن «شاپائەت» دېگەن تايىقىمنى ئېلىپ سۇندۇرۇۋەتتىم، شۇنىڭدەك مېنىڭ بارلىق ئەللەر بىلەن بولغان ئەھدەمنى سۇندۇرۇۋەتتىم» (10-ئايەت).

ئايەتتە دېيىلگەن «ئەھدە» خۇدانىڭ ئىسرائىل بىلەن تۈزگەن ئەھدىسى ئەمەس، بەلكى ئۇ ئىسرائىلغا ھىمايە بولۇش ئۈچۈن ئەللەر بىلەن ئۈزلۈكىدىن تۈزگەن بىرخىل ئەھدىسىدۇر. ئىسرائىل خۇدانىڭ ئىلتىپاتى ئاستىدا تۇرغان بولسىلا، ئۇ ھەتتا دۈشمەنلىرىنىمۇ ئۇلار بىلەن تىنچ ئۆتىدىغان قىلاتتى («پەند.» 7:16 «ئادەمنىڭ ئىشلىرى پەرۋەردىگارنى خۇرسەن قىلسا، ئۇ ھەتتا ئۇنىڭ دۈشمەنلىرىنى ئۇنىڭ بىلەن ئىناقلاشتۇرار» دېيىلگەندەك). لېكىن مۇداپىئەسى ئۇلاردىن ئېلىپ كېتىلگەن بولسا، يات ئەللەر ۋەھشىي ھايۋانلاردەك كېلىپ ئىسرائىلنى ئۆز ئوۋلايدىغان ئوبيېكتى قىلىدۇ: «مانا ئورمانلىقتىكى ياۋا توڭگۇزلار ئۇنى يىرىۋاتىدۇ، دالادىكى ھايۋاناتلار ئۇنىڭدىن ئوزۇقلىنىدۇ» («زەب.» 13:80). ئاخىرقى زاماندا ئىسرائىل قەتئىي تووا قىلىپ مەسىھگە ئېتىقاد قىلغاندا، خۇدا قايتىدىن ئۇلار ئۈچۈن مۇنۇ ئەھدىنى بەجا كەلتۈرىدۇ: —

«مەن ئۇلار ئۈچۈن دالادىكى ھايۋانلار، ئاسماندىكى ئۇچار-قاناتلار ۋە يەر يۈزىدىكى ئۆمىلىگۈچىلەر بىلەن بىر ئەھدە تۈزىمەن؛ مەن ئوقيا، قىلىچ ۋە جەڭنى سۇندۇرۇپ زېمىندىن ئېلىپ تاشلايمەن؛ ئۇلارنى ئامان-ئېسەن ياتقۇزىمەن. ۋە مەن سېنى ئەبەدىلئەبەد ئۆزۈمگە باغلايمەن؛ ھەققانىيلىقتا، مېھىر-مۇھەببەتتە، رەھىم-شەپقەتلەردە سېنى ئۆزۈمگە باغلايمەن؛ سېنى ساداقەتلىكتە ئۆزۈمگە باغلايمەن؛ شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنى بىلىپ يېتىسەن» («ھوش.» 18:2-20).

11-ئايەتكە ئۆتەيلى: —

«ئەھدە شۇ كۈنى بىكار قىلىۋېتىلدى؛ شۇڭا پادا ئارىسىدىكى ماڭا دىققەت قىلغان مىسكىن مۆمىنلەر بۇنىڭ

پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتى».

شۇڭا، پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىن كېيىنكى «مىسكىن مۆمىنلەر» خۇدانىڭ (10-ئايەتتە دېيىلگەن) «ئەللەر بىلەن بولغان ئەھدىسى»نىڭ «سۇنغانلىقى»نى كۆرگەندە، ئۇلار بۇ ئىشنى خۇدا بىشارەت قىلغانلىقىنى «بىلىپ يېتىدۇ». بۇ «بىلىپ يېتىش»نىڭ ئۆزى بەلكىم زەكەرىيا كۆرۈۋاتقان ئالامەت كۆرۈنۈشنىڭ بىر قىسمى ئىدى. ئەمەلىيەتتە مەسىھكە ئىشەنگەن بارلىق يەھۇدىيلار يېرۇسالېمنىڭ رىم قوشۇنى تەرىپىدىن ۋەيران قىلىنىشىدىن ئىلگىرى بۇ بىشارەتكە ئاساسەن، شۇنداقلا مەسىھنىڭ سۆزىگە ئاساسەن («لۇقا» 20:21) يېرۇسالېمدىن چىقىپ تاغلىق رايونغا قاچقانىدى («لۇقا»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ). ئاخىرقى زاماندىمۇ دەججال يېرۇسالېمنى ئىشغال قىلماقچى بولغاندا شۇنىڭغا ئوپئوخشاش دېگۈدەك بىر ئەھۋال بولىدۇ («مات.» 15:24-22).

بۇ بىشارەتتىكى ئەك تەس، بىراق ئەك مۇھىم ئايەتلەرگە كەلدۇق: ــ

«ۋە مەن ئۇلارغا: «مۇۋاپىق كۆرسەڭلار، مېنىڭ ئىش ھەققىمنى بېرىڭلار؛ بولمىسا بولدى قىلىڭلار» ــ دېدىم. شۇڭا ئۇلار مېنىڭ ئىش ھەققىمگە ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى تارازىغا سالدى.

ۋە پەرۋەردىگار ماڭا: «مانا بۇ ئۇلار ماڭا بېكىتكەن قالتىس باھا! ئۇنى ساپالچىنىڭ ئالدىغا تاشلاپ بەر!» دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى ئېلىپ بۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە، ساپالچىنىڭ ئالدىغا چۆرىۋەتتىم» (12-13).

پەيغەمبەر ئۆزى كۆرگەن كۆرۈنۈشتە خۇدانىڭ ياكى مەسىھنىڭ ۋەكىلى ياكى ئۇنىڭ ئورنىدا بولۇپ خالايىقتىن پادىچىنىڭ «ئىش ھەققى»نى سورايدۇ. چۈنكى ئۇ دەرۋەقە دەۋردىن-دەۋر ئۇلارغا ھەقىقىي پادىچى بولغان؛ پەقەت ئۇلار ئۇنىڭ ئۇلار ئۈچۈن پادىچى بولغان خىزمىتىنى رەت قىلغان.

مەسىھ ئەيسا خۇدانىڭ ۋەكىلى بولۇپ، خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان ئەسىرمۇ ئەسىر كۆرسەتكەن مېھرىبانلىقى ئۈچۈن ئۇلاردىن ئۆز «ئەمگەك مېۋىسى»نى سورىغان («مات.» 33:21-41دە رەببىمىزنىڭ «ئۈزۈمزارلىق تەمسىلى»نى كۆرۈڭ). شۇ ئىشتا ئۇ (خۇدا) ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى سىنىدى. قەدىمكى بىر ئالىم دېگەنىدەك: «خۇدا بىزنىڭ ئىرادىمىزنى پايمال قىلمايدۇ ياكى بىزنى خىزمىتىدە بولۇشقا مەجبۇرلىمايدۇ. ئۇ

ئالدىمىزغا ھايات ۋە ئۆلۈمنى قويىدۇ، ھاياتنى تاللاشقا تەكلىپ قىلىدۇ. بىز ئۇنىڭ مېھىر-شەپقىتى بىلەن ئۇنى تاللىيالايمىز؛ لېكىن بىزنىڭ ئۇنىڭ مېھىر-شەپقىتىنى ۋە ئۇنىڭ ئۆزىنى رەت قىلىش ئىمكانىيىتىمىز ياكى ئەركىنلىكىمىزمۇ بار».

ئەمەلىيەتتە ئىسرائىل خۇدانىڭ مەسىھ ئارقىلىق بولغان مېھرىنى رەت قىلىپلا قالماي، ئەكسىچە ئۇنىڭغا ھاقارەت قىلدى. بۇ ھاقارەتنى ئۇلار «ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە»نى «ئىش ھەققى» ئورنىدا سۇنۇشى بىلەن ئىپادىلەيدۇ. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە مۇقەددەس قانۇن بويىچە تاسادىپىيلىقتىن ئۆلتۈرۈلگەن بىر قۇلنىڭ تۆلەم باھاسى ئىدى، خالاس («مىس.» 32:21).

بۇ پۇلنى پەيغەمبەر خۇدانىڭ ئەمرى بىلەن ئىبادەتخانىدا بارلىق پۇقرالار ئالدىدا «ساپالچىنىڭ ئالدىغا» چۆرۈۋېتىدۇ. ئىبرانىي تىلىدا مۇشۇ «چۆرۈۋېتىش» دېگەن سۆز ئادەتتە ھارام نەرسىنى مۇتلەق يىرگىنچلىك دەپ تاشلىۋېتىشنى بىلدۈرىدۇ («مىس.» 31:22، «يەشايا» 20:2، 19:14دە شۇنداق ئىشلىتىلىدۇ).

ئەمدى نېمىشقا پەيغەمبەر (كۆرۈنۈشتە) بۇ كۈمۈشنى «ساپالچىنىڭ ئالدىغا تاشلاپ بېرىشى» كېرەك بولىدۇ؟ ساپالچىلارنىڭ ئىبادەتخانىدا ئىشلىرى بار ئىدى؛ مەسىلەن، ئىبادەتخانىنىڭ ئاشخانىسىدا تاماق ئېتىش ۋە كىر-قاتلارنى يۇيۇش ئۈچۈن ساپال بۇيۇملار كېرەك بولاتتى؛ شۇ بۇيۇملارنىڭ ئىبادەتخانىدىكى بارلىق بۇيۇملار ئىچىدە ئەڭ ئەرزان، ئەڭ تۆۋەن ئورۇندا تۇرۇشى تۇرغان گەپ ئىدى (20:14نى كۆرۈڭ). شۇڭا «ساپالچىنىڭ ئالدىغا تاشلىشى» مەلۇم بىر نەرسىنىڭ ئەرزىمەسلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بولسا كېرەك؛ بۇگۈنگە قەدەر بۇ توغرۇلۇق بۇنىڭدىن باشقا مەلۇماتلارغا ئېرىشكىنىمىز يوق.

شۇ ئىش نېمىشقا ئىبادەتخانىنىڭ ئۆزىدە قىلىنغان؟ ئىبادەتخانىدا كۆپچىلىك، جۈملىدىن پۈتكۈل ئىسرائىل جامائىتىگە ۋەكىل بولغان كاھىنلار شۇ ئىشنى كۆرەلەيتتى؛ شۇنىڭ بىلەن پۈتكۈل خەلق گۇۋاھ بولاتتى؛ خۇدا ئۆزىمۇ گۇۋاھ بولاتتى، ئەلۋەتتە.

دىققەت قىلىشىمىز كېرەككى، بۇ «ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە»نى پەرۋەردىگار ئۆزى قاتتىق كىنايە بىلەن «ئۇلار ماڭا بېكىتكەن قالتىس باھا!» دەيدۇ. مۇشۇ ئىباردىن يەنە ئېنىقكى، پەيغەمبەر دەل خۇدانىڭ ۋەكىلى بولۇپ، ئۇنىڭ ئورنىدا ئىش قىلغۇاتاتتى.

ئەمدى بۇ بېشارەت قانداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى؟
يەھۇدا رەببىمىزنى «ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە» ئۈچۈن باش كاھىنلارغا «سېتىۋەتكەن»دىن كېيىن تۆۋەندىكى ئىشلار بولدى («مات.» 27:3-10): –
«ئۇنىڭغا ساتقۇنلۇق قىلغان يەھۇدا ئۇنىڭ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۆز قىلمىشىغا پۇشايمان قىلدى ۋە باش كاھىنلار بىلەن ئاقساقاللارغا ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى قايتۇرۇپ بېرىپ:
– مەن بىگۇناھ بىر جاننىڭ قېنى تۆكۈلۈشكە ساتقۇنلۇق قىلىپ گۇناھ ئۆتكۈزدۈم، ــ دېدى.
بۇنىڭغا بىزنىڭ نېمە كارىمىز؟ ئۆز ئىشىڭنى بىل! ــ دېيىشتى ئۇلار.
يەھۇدا كۈمۈش تەڭگىلەرنى ئىبادەتخانىنىڭ ئىچىگە چۆرۈۋەتتى ۋە ئۇ يەردىن كېتىپ، تالاغا چىقىپ، ئېسىلىپ ئۆلۈۋالدى.
باش كاھىنلار كۈمۈش تەڭگىلەرنى يىغىۋېلىپ: ــ
بۇ خۇن تۆلىمى بولغان تەڭگىلەردۇر، ئۇلارنى ئىبادەتخانىنىڭ خەزىنىسىگە قويۇش ھارام، ــ دېيىشتى. ئۇلار ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىپ، بۇ پۇللار بىلەن ياقا يۇرتلۇقلارغا مازارلىق بولسۇن دەپ، ساپالچىنىڭ بىر پارچە ئېتىزلىقىنى سېتىۋالدى. شۇڭا بۇ يەر ھازىرغىچە «قانلىق ئېتىز» دەپ ئاتىلىپ كەلمەكتە.
بۇ ۋەقە ئارقىلىق يەرەمىيا پەيغەمبەر تەرىپىدىن بۇرۇن ئېيتىلغان مۇنۇ بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى:
«ئىسرائىل خەلقى ئۇنىڭ ئۈچۈن باھالاپ بېكىتكەن باھاسىنى، يەنى ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى ئۇلار ئېلىشتى ۋە پەرۋەردىگار ماڭا ئەمر قىلغاندەك، ساپالچىنىڭ ئېتىزىنى سېتىۋېلىشقا خەجلەشتى»».
مانا بۇ، ئىسرائىل ئۆز پادىچى-پادىشاھى بولغان مەسىھگە بېكىتكەن باھادۇر.
ئوقۇرمەنلەر يۇقىرىدا روسۇل ماتتانىڭ زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ بېشارىتىنى نەقىل كەلتۈرگىنىنى ۋە بېشارەتتىكى ئەينى سۆزلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پەرقلەرنى بايقىغان بولۇشى مۇمكىن. نېمىشقا شۇنداق پەرقلەر بار؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە، «ماتتا»دا

بېشارەت نىمە ئۈچۈن «يەرەمىيا پەيغەمبەر (زەكەرىيا پەيغەمبەر دېمەي) تەرىپىدىن ئېيتىلغان» دېيىلدۇ؟

ئىككىنچى سوئال توغرۇلۇق «ماتتا»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نى كۆرۈڭ.

«ماتتا» بىلەن «زەكەرىيا»نىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پەرقلەر توغرۇلۇق بىرىنچى سوئالنىڭ ئىنتايىن تەس بىر سوئال ئىكەنلىكىنى ئوچۇق ئېتىراپ قىلىمىز. بەزى ئەھۋاللاردا ئىنجىلدىكى مۇئەللىپلەر «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرىنى نەقىل كەلتۈرگىنىدە ئۇلارنى ئىخچاملايدۇ ياكى باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرى بىلەن بىرلەشتۈرىدۇ (يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، زەكەرىيا پەيغەمبەر مۇقەددەس روھنىڭ يوليورۇقى بىلەن «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرىنى ئوخشاشلا ئىخچاملايدۇ). يەھۇدىي ئۆلىمالار («راببىلار») دائىم شۇنداق قىلىدۇ؛ بۇنىڭ نەتىجىسىنى ئۇلار «تارگۇم» دەيدۇ (ئىبرانى تىلىدىكى «تارگۇم» بىلەن ئەرەبچىدىكى «تەرجىمە» ئوخشاش يىلتىزلىق سۆزلەردۇر). ئەمدى روسۇل ماتتا مۇشۇ ئايەتلەردە شۇنداق قىلىپ بەزى «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ سۆزلىرىنى، جۈملىدىن زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ بېشارىتىنى ئىخچاملاپ بىرلەشتۈرگەنمۇ، قانداق؟ نۇرغۇن ئېتىقادسىز ئالىملار ماتتا مۇشۇ يەردە بىر خاتالىقنى ئۆتكۈزدى، خالاس، دەيدۇ. ئەمما ماتتا رەب ئەيسا توغرۇلۇق يازغان «ماتتا» دېگەن باياندا ئۇنىڭ تەۋراتتىكى بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ يازمىلىرىغا ئىنتايىن چوڭقۇر چۈشەنچىگە ئىگە بولغانلىقى تولىمۇ كۆرۈنەرلىك پاكىتتۇر. شۇڭا ئۇنىڭ شۇنداق ئاددىي بىر خاتالىقنى ئۆتكۈزۈشى قەتئىي مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

ئالىملار پەرقلەرنى چۈشەندۈرىدىغان نۇرغۇن باشقا پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان؛ ئۇلاردىن: «پەرۋەردىگار ماڭا ئەمر قىلغاندەك، ساپالچىنىڭ ئېتىزىنى سېتىۋېلىشقا خەجلەشتى» دېگەن سۆزلەر ئەمەلىيەتتە يەرەمىيا پەيغەمبەرنىڭ بىزگە ھازىر نامەلۇم، يوقاپ كەتكەن بىر يازمىسىدا پۈتۈلگەن، دېگەن بىر پىكىر بار. قەدىمكى مەسىھىي جامائەت ئىچىدىكى يېروم ئىسىملىك مۆتىۋەر بىر ئالىم ئۆز كۆزى بىلەن يەرەمىيا پەيغەمبەرنىڭ شۇ يازمىسىنى كۆرگەن، دەيدۇ، شۇڭا بىز بۇ پىكىرگە مايىلمىز.

قايسى چۈشەندۈرۈشنىڭ توغرا ئىكەنلىكىدىن قەتئىينەزەر، يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك: «زەكەرىيا»دا «ساپالچىنىڭ ئالدىغا تاشلاش» دېگەن ئىبارە

تاشلانغان نەرسىنىڭ ئەرزىمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ، دەپ قايتىلايمىز. «ماتتا»دا «ساپالچىنىڭ ئېتىزى ئۈچۈن بېرىش» دېگەن ئىبارىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش مەنىنى پۈرىتىپ بېرىدۇ. رەبنىڭ مۇخلىسى بولغان يەھۇدانىڭ ساتقۇنلۇق پۇلى بىلەن ئەمەلىي بىر ئېتىز، يەنى «ساپالچىنىڭ ئېتىزى» دەپ ئاتالغان بىر ئېتىزنىڭ سېتىۋېلىنىشىنى پاكىتتۇر، ئەلۋەتتە.

گەرچە بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇش جەريانىدا ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە رەببىمىز ئەيساغا ئەمەس، بەلكى يەھۇداغا بېرىلگەن بولسىمۇ، بۇ ئوتتۇز تەڭگە دەل ئىسرائىلنىڭ ئاقساقاللىرى رەببىمىزگە بېكىتكەن باھانى، يەنى ئۇلارنىڭ ئۇنى كەمسىتكەنلىكىنى ۋە ئۇنى «ئۇنىڭ پادىچىمىز بولۇشىنى خالىمايمىز» دەپ قەتئىي چەتكە قاققانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشارەتنى ئىشلارنىڭ تەرتىپى بويىچە تەپسىلىي رەتلىسەك مۇنداق بولىدۇ: ــ

(1) ئىسرائىل كۆپ «ساختا پادىچىلار»نىڭ قولىدا كۆپ ئازاب-ئوقۇبەت تارتقاندىن كېيىن ۋە شۇنداقلا يېرۇسالېم ۋە (ئىككىنچى قېتىم) ئىبادەتخانا ۋەيران قىلىنىشتىن ئىلگىرى، پەرۋەردىگار مەسىھدە، يەنى ئىسرائىلنىڭ پادىچىسى سۈپىتىدە ئۇلار ئارىسىغا كېلىدۇ.

(2) پەقەت پادىنىڭ ئارىسىدىكى «مىسكىن مۆمىنلەر» مەسىھنىڭ سۆز-كالامىغا قۇلاق سالىدۇ؛ لېكىن قالغانلار ئۇنى رەت قىلىپ قاتتىق چەتكە قاقىدۇ.

(3) «ياخشى پادىچى» قۇلنىڭ باھاسى بىلەن باھالىنىدۇ.

(4) شۇ پۇل ئىبادەتخانىدا «ساپالچى»نىڭ ئالدىغا تاشلىۋېتىلىدۇ؛

(5) مەسىھنى رەت قىلغاندىن كېيىن يەھۇدىي خەلقى سىرتقى تەرەپتىن چەت ئەلنىڭ زۇلۇملىرىغا ئۇچرايدۇ، ئىچكى تەرەپتە ئۆزئارا زىددىيەتتى بارغانسېرى كۈچىيىدۇ.

بەشىنچى ئىش ھازىرغىچە يۈز بەرمەكتە.

ئاندىن «ياخشى پادىچى»نىڭ ئۆزىنىڭ ئۇلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى بىلدۈرىدىغان ئەڭ ئاخىرقى بەلگىسىنى، يەنى ئىككىنچى تاياقنى سۇندۇرۇپ تاشلايدۇ. بۇ ئىش بىرىنچى تاياق سۇندۇرۇلغاندىن بىر مەزگىل كېيىن بولغانلىقى

بەلكىم خۇدانىڭ ئۇلارنى پۈتۈنلەي تاشلاپ قويۇشقا كۆڭلى ئۇنىماغانلىقىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن: —

«ئاندىن مەن يەھۇدا بىلەن ئىسرائىلنىڭ قېرىنداشلىقىنى ئۈزۈش ئۈچۈن، ئىككىنچى تايىقىمنى، يەنى «رىشتە»نى سۇندۇرۇۋەتتىم» (14-ئايەت). ئېيتقىنىمىزدەك، بۇ بېشارەت ئۇلارنىڭ ئۆزئارا بولغان ئۆچمەنلىكىنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئاخىرىدا بۇ «بېشارەتلىك ھەرىكەتلەر» ئىچىدىن دەھشەتلىك بىر ئىش يۈز بېرىدۇ. ئۇلار «ياخشى پادىچى»نى رەت قىلغاندىن كېيىن (شۇنداقلا، خۇدا ئۆز قوراللىرى بولغان ئىككى تاياقنى سۇندۇرۇۋەتكەندىن كېيىن) ئاخىر بېرىپ ئۇلار مەسىھنىڭ دەل ئەكسى بولغان بىر شەخسنىڭ زالىملىقىغا تاپشۇرۇلىدۇ: «ئەرزىمەس پادىچىنىڭ قوراللىرىنى ئال» دەپ بۇيرۇلىدۇ: —

«پەرۋەردىگار ماڭا مۇنداق دېدى: «سەن ئەمدى يەنە ئەرزىمەس پادىچىنىڭ قوراللىرىنى ئال» (15-ئايەت).

ئىبرانىي تىلىدا «ئەرزىمەس» دېگەن مۇشۇ سۆز يەنە «رەزىل» ياكى «تەلۋە» دېگەن مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ (ئوخشاش سۆز، مەسىلەن، «ئايۇپ» 3:5، «زەب.» 1:14، «پەند.» 7:1دە تېپىلىدۇ).

بۇ ھەرىكەتنىڭ مەنىسىنى خۇدا ئۆزى چۈشەندۈرىدۇ: —

«چۈنكى مانا، مەن زېمىندا بىر پادىچىنى ئورنىدىن تۇرغۇزىمەنكى، ئۇ ھالاك بولاي دېگەنلەردىن خەۋەر ئالمايدۇ، تېنەپ كەتكەنلەرنى ئىزدىمەيدۇ، يارىلانغانلارنى ساقايتمايدۇ، ساغلاملارنىمۇ باقمايدۇ؛ ئۇ بەلكى سەمرىگەنلەرنىڭ گۆشىنى يەيدۇ، ھەتتا تۇياقلىرىنى يىرىپ يەيدۇ» (16-ئايەت).

خۇدا ئۆزى بۇ كىشىنى «زېمىندا... تۇرغۇزىدۇ» — دېمەك، ئىسرائىلنى جازالاش ۋە تازىلاپ-تاۋلاش ئۈچۈن ئاسۇرىيەلەرنى، بابىللارنى، رىملىقلار قاتارلىق زالىملارنى تۇرغۇزغاندەك شۇ «ئەرزىمەس پادىچى»نى تۇرغۇزىدۇ. خۇدانىڭ پادىسىنىڭ بۇ رەزىل ئادەمگە ئەگىشىشكە تەييار بولۇشىنىڭ ئۆزى خۇدانىڭ ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشۈرىدىغان جازاسىدىن ئىبارەت بولىدۇ.

ئەمدى «ئەرزىمەس پادىچى» كىم بولىدۇ؟

يۇقىرىدا بىز ئىسرائىلنىڭ «ئۆز پادىشاھى» دېگەن سۆز ئۈستىدە توختالدۇق؛ يەھۇدىي خەلقى ئەيسانى رەت قىلىپ رىملىق قەيسەرنى «پادىشاھىمىز شۇ بولسۇن» دەپ تاللىۋالدى. دانىيال پەيغەمبەرنىڭ بېشارەتلىرى بويىچە رىم ئىمپېرىيەسىنىڭ ئورنىدا ئاخىردا پۈتكۈل دۇنيانى سورايدىغان دەھشەتلىك بىر ئىمپېرىيە چىقىدۇ؛ رىملىق قەيسەر خەلقنىڭ ئۆزىگە ئىبادەت قىلىشنى مەجبۇرلىغاندەك، شۇ ئىمپېرىيەنىڭ ئىمپېراتورى پۈتكۈل دۇنيادىكى ئادەملەرنى ئۆزىگە ئىبادەت قىلىشقا مەجبۇرلايدۇ. ئۇ دەل دەججال بولىدۇ.

ئىسرائىلنىڭ تارىخىدا «دەججال»دەك ئۇلارنى ئازدۇرۇپ ئۆزىگە مەپتۇن قىلىپ ھالاكەتكە ئېلىپ بارغان بىرنەچچە كىشىلەر بولغان ــ مەسىلەن، ئۆزى توغرۇلۇق «مەن قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ» دېگەن «بار-قوقبا» (مىلادىيەدىن كېيىن 135-يىلى). دەججال شۇ ئالدامچى مۇستەبىتلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئاخىرقىسى ۋە ئەڭ دەھشەتلىكى بولىدۇ («يۇھ.» 43:5، «2تېس.» 2-بابنىمۇ كۆرۈڭ).

لېكىن دەججال ئانچە ئۇزۇن ھۆكۈم سۈرەلمەيدۇ؛ ئۇنىڭ ئاقىۋىتى تۇيۇقسىز ھالاكەت بولىدۇ: ــ

«پادىنى تاشلىۋەتكەن ئەرزىمەس پادىچىنىڭ ھالىغا ۋاي! قىلىچ ئۇنىڭ بىلىكى ۋە ئوڭ كۆزىگە چۈشىدۇ؛ ئۇنىڭ بىلىكى پۈتۈنلەي يىگىلەيدۇ، ئۇنىڭ ئوڭ كۆزى پۈتۈنلەي قاراڭغۇلىشىپ كېتىدۇ» ــ (17-ئايەت).

ئۇنىڭ «پادىنى تاشلىۋەتكەن»ى ئۇنىڭ «ساختا پادىچى»، «مەددىكار» ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ («يۇھ.» 10:12-13).

«رەب ئەيسا ئاغزىدىكى نەپىسى بىلەنلا ئۇنى يۇتۇۋېتىدۇ، كەلگەن چاغدىكى پارلاق نۇرى بىلەن ئۇنى يوق قىلىۋېتىدۇ» («2تېس.» 2:8).

بۇ سىرلىق بابنىڭ خەۋىرىنى يىغىنچاقلىساق: (1) ئىسرائىل ئۆزىنىڭ مەنپەئەتپەرەس «پادىچىلىرى» تەرىپىدىن كۆپ ئازابلارنى تارتقان. (2) بىراق بۇ ئىشلاردا ئۇلارنىڭ ئۆز مەسئۇلىيىتى بار. خۇدا مۇشۇ پادىچىلىرى ئارقىلىق ئۇلارنى جازالىغان ھەم جازالايدۇ. ھالبۇكى، ئىسرائىل خەلقى ياخشى پادىچىنى، يەنى خۇدانىڭ ئۆزىنى كەمسىتىدۇ. ئۇلار ئۇنى «30 كۈمۈش تەڭگە» قىممىتىدە كۆرىدۇ. (3) بۇ پۇل ئىبادەتخانىدا تاشلىۋېتىلىدۇ؛ (4) ئۇلار ھەقىقىي پادىچىنىڭ بېقىشىنى

رەت قىلىدۇ، شۇڭا خۇدا ئۇلارنى ناھايىتى رەزىل بىر پادىچىنىڭ قولىغا تاپشۇرىدۇ؛ (5) خۇدا مۇشۇ رەزىل پادىچىنى ۋە بارلىق مەنپەئەتپەرەس پادىچىلارنىمۇ قاتتىق جازالايدۇ.

(6) پەرۋەردىگارنىڭ يۈكلىگەن ئىككىنچى سۆزى ـ (ئاخىرقى زامانلار) (12ـ14ـباب).
12ـباب ـ ئاخىرقى جەڭ ۋە خۇدانىڭ قۇتقۇزۇشى

بىز ھازىر زەكەرىيانىڭ بېشارەتلىرىنىڭ «يۇقىرى پەللىسى»گە كەلدۇق. تۆۋەندە كىتابنىڭ ئىككىنچى قىسمىدىكى (9ـ14ـبابتىكى) ئىككى بۆلەك توغرۇلۇق ئېيتقىنىمىزنى قايتىلىساق ئارتۇق بولماس: «بىرىنچىسىدە (9ـ11ـبابلاردا) خۇدانىڭ ئىسرائىلغا زۇلۇم قىلىپ كەلگەن دۇنياۋى كۈچلەرنى ھالاك قىلغۇچى جازاسى، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ بارلىق دۈشمەنلىرىنى يېڭىشكە كۈچلەندۈرۈلۈشى ئاساسىي تېما بولىدۇ؛ ئىككىنچىسىدە (12ـ14ـبابلاردا) ئىسرائىلنىڭ ئەللەر بىلەن بولغان ئاخىرقى جىددىي كۈرەشلەر ئارقىلىق تازىلىنىشى ۋە تاۋلىنىشى، ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ مۇقەددەس قوۋمى بولۇشقا قانداق ئۆزگەرتىلىشى مۇھىم تېما بولىدۇ».

مۇشۇ بېشارەت، شۈبھىسىزكى، زەكەرىيانىڭ دەۋرىدىن يىراق كەلگۈسىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئاخىرقى 12ـ14ـبابلاردا زەكەرىيا مۇنۇ ئىشلارنى ئالدىنئالا ئېيتىدۇ: ــ

(ئا) ئىسرائىل ۋە يېرۇسالېمنى يوقىتايلى دەپ يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەللەر ئۇلارغا قارشى چىقىدۇ؛

(ئە) بۇ كەسكىن جەڭ تۈپەيلىدىن ئىسرائىل خۇداغا نىدا قىلىدۇ؛

(ب) ئۇ ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ مەسىھنى كرېستلىگەنلىكىنى ئايان قىلىدۇ؛

(پ) پۈتكۈل ئىسرائىل قاتتىق توۋا قىلىدۇ؛

(ت) خۇدا ئۇلارنى مەسىھ ئارقىلىق قۇتقۇزىدۇ؛ مەسىھ دۇنياغا قايتىپ كېلىپ ئەللەرنىڭ (ئەمەلىيەتتە، دەججالنىڭ) يېرۇسالېمدا يىغىلغان بارلىق قوشۇنلىرىنى يوقىتىدۇ؛

(ج) مەسىھ يېرۇسالېمنى مەركەز قىلىپ خۇدانىڭ پادىشاھلىقىنى يەر يۈزىدە بەرپا قىلىدۇ.

بۇنداق ئىشلار تېخى يۈز بەرمىدى.

بۇ 12-14-بابلارنىڭ كۆپ قىسمىدا زەكەرىياغا تاپشۇرۇلغىنى بېشارەتلىك رەسىملەر ياكى سىمۋوللار ئەمەس، بەلكى بىۋاستە كەلگۈسىدىكى ۋەقەلەر ئالدىنئالا ئېيتىلغان ۋەھيي بولغاچقا، بېشارەتلەرنى شەرھ قىلىش كىتابنىڭ باشقا يەرلىرىنى شەرھ قىلىشتىن ئاسانراق بولىدۇ. شۇڭا بىز پەقەت (ئا) بېشارەتلەرنى مۇقەددەس تەۋراتتىكى باشقا مۇناسىۋەتلىك يازمىلار بىلەن سېلىشتۇرىمىز؛ (ئە) ئارقا كۆرۈنۈشكە مۇناسىۋەتلىك بولغان خەۋەرلەر ياكى قىزىق نۇقتىلار بولسا شۇ توغرۇلۇق توختىلىمىز؛ (ب) بېشارەتلەردىكى بەزى ئاجايىب ھەقىقەتلەر ئۈستىدە ئازراق توختىلىمىز.

(1-ئايەت) «پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىل توغرۇلۇق سۆزىدىن يۈكلەنگەن بېشارەت: ــ

ئاسمانلارنى يايغۇچى، يەرنىڭ ئۇلىنى سالغۇچى، ئادەمنىڭ روھىنى ئۇنىڭ ئىچىدە ياسىغۇچى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ»

يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، بىر بېشارەت «يۈكلەنگەن» بولسا ئادەتتە تەسىرى زور، دەھشەتلىك بىر خەۋەر يەتكۈزىدۇ. مۇشۇ ئايەتتە پەرۋەردىگارنىڭ ئاسمان-زېمىننى ۋە ئىنساننى يارىتىشتىكى ئۇلۇغ ئەمەلىنىڭ تىلغا ئېلىنىشى مۇشۇ ئايەتتىكى ۋەقەلەرنىڭ بارلىق ئىنسانىيەتكە تەسىر يەتكۈزىدىغان ئالەمشۇمۇل ئىشلار بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

«مانا، مەن يېرۇسالېمنى ئەتراپىدىكى بارلىق ئەللەرگە كىشىلەرنى دەككە-دۈككىگە سالىدىغان ئاپقۇر قىلىمەن؛ يېرۇسالېمغا چۈشىدىغان مۇھاسىرە يەھۇداغىمۇ چۈشىدۇ.» (2-ئايەت).

مۇقەددەس يازمىلاردىكى كۆپ يەرلەردە «قەدەھ» (ياكى «ئاپقۇر») دېگەن سۆز خۇدانىڭ جازاسىغا ۋەكىل بولىدۇ؛ مەسىلەن زەبۇردا: «چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ قولىدا بىر قەدەھ تۇرىدۇ؛ ئۇنىڭدىكى شاراب كۆپۈكلىشىدۇ؛ ئۇ ئەبجەش شاراب بىلەن تولدى؛ خۇدا ئۇنىڭدىن تۆكىدۇ؛ دەرۋەقە يەر يۈزىدىكى بارلىق رەزىللەر دۇغىنى قويماي ئۇنى ئىچىۋېتىدۇ» دېيىلىدۇ («زەبۇر» 8:75)

«يەش.» 51:21-23دە بۇ جازالار پەقەت ئىسرائىلنىڭ بېشىغا چۈشكەندىن كېيىنلا ئاندىن ئەللەرنىڭ بېشىغا چۈشىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ: –

«شۇڭا ھازىر بۇنى ئاڭلاپ قوي، ئى خار بولغان، ــ مەس بولغان، بىراق شاراب بىلەن ئەمەس: ــ
ئۆز خەلقىنىڭ دەۋاسىنى يۈرگۈزگۈچى رەببىڭ پەرۋەردىگار، يەنى سېنىڭ خۇدايىڭ مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مانا، مەن قولۇڭدىن ئادەمنى ۋەھىمىگە سالىدىغان جام-قەدەھنى، يەنى قەھرىمگە تولغان قەدەھنى ئېلىۋالدىم؛ سەن ئىككىنچى ئۇنىڭدىن ھېچ ئىچمەيسەن؛ مەن ئۇنى سېنى خار قىلغۇچىلارنىڭ قولىغا تۇتقۇزىمەن؛ ئۇلار ساڭا: «بىز ئۈستۈڭدىن دەسسەپ ئۆتىمىز، ئېگىلىپ تۇر» دېدى؛ شۇنىڭ بىلەن سەن تېنىڭنى يەر بىلەن تەڭ قىلىپ، ئۈستۈڭدىن ئۆتكۈچىلەر ئۈچۈن ئۆزۈڭنى كوچىدىكى يول قىلدىڭ».

بۇ ئايەتلەردە «قەدەھ» تىلغا ئېلىنىدۇ. ئەمما زەكەرىيانىڭ بېشارىتىدە ئۇ «قەدەھ» ئەمەس، بەلكى «ئاپقۇر» دېيىلىدۇ؛ − دېمەك، جازانىڭ كۆلىمى «قەدەھ»تىن چوڭ بولىدۇ، بارلىق ئەللەرنىڭ ئۇنىڭدىن بىر-بىرلەپ ئىچىشىگە بىر ئاپقۇر بولۇشى لازىم (بۇ سۆز «مىس.» 22:12، «2سام.» 28:17 ۋە «1پاد.» 50:7دىمۇ ئىشلىتىلىپ، ئىبرانىي تىلدا ئاپقۇرنى كۆرسىتىدۇ).

يەھۇدا يېرۇسالېمغا ئوخشاش، مۇھاسىرىدە جاپا تارتىدۇ: «يېرۇسالېمغا چۈشىدىغان مۇھاسىرە يەھۇداغىمۇ چۈشىدۇ».
«شۇ كۈنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، مەن يېرۇسالېمنى بارلىق ئەللەرگە ئېغىر يۈك بولغان تاش قىلىمەن؛ كىم ئۇنى ئۆزىگە يۈكلىسە يارىلانماي قالمايدۇ؛ يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەللەر ئۇنىڭغا جەڭ قىلىشقا يىغىلىدۇ» (3-ئايەت).

«شۇ كۈنى» دېگەن سۆز بۇ 12-14-بابلاردا 21 قېتىم ئىشلىتىلىدۇ. ئوقۇرمەنلەر مۇقەددەس كىتابتا ئۇنىڭ كۆپ ئىشلىتىلگەنلىكىنى بايقايدۇ. ئۇ «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»، «رەببىنىڭ كۈنى»، «مەسىھنىڭ كۈنى» دەپمۇ ئاتىلىپ، مەسىھنىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشىنىڭ كۈنى ياكى ئۇنىڭدىن ئاۋۋالقى يېقىن مەزگىلنىمۇ كۆرسىتىدۇ. «ئىنسانىنىڭ كۈنى»، يەنى «ئىنسانلارنىڭ تەكەببۇرلاشقان كۈنلىرى» شۇ چاغدا تۈگىگەن بولىدۇ («يەش.» 2:9-22، «1كور.» 3:4 ۋە ئىزاھاتىنى كۆرۈڭ).

مۇشۇ 3-ئايەتتە يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىدىغانلار «بارلىق ئەللەر» دەپ ئاتىلىدۇ. يېرۇسالېم ئۇلارغا نىسبەتەن «ئېغىر يۈك بولغان تاش»قا ئوخشىتىلىدۇ. بارلىق ئەللەر يېرۇسالېمنى يۆلىنى توسۇۋالغان بىر تاشلا دەپ قاراپ: «ئۇنى ئېلىپلا تاشلىۋېتىپ، ئۆتۈپ كېتەيلى» دەپ ئويلايدۇ؛ ئەمما شۇ تاش ئۇلارنىڭ ئويلىغىنىدىن تولىمۇ ئېغىر بولۇپ، ئۇلار ئۇنى كۆتۈرمەكچى بولغاندا قوللىرىدىن چۈشۈپ كېتىپ بەدەنلىرىنى قاتتىق سۈرۈپ يارىلاندۇرىدۇ.

ئەللەرنىڭ ئاخىرقى زاماندا شەيتاننىڭ ۋەسۋەسلىرى بىلەن ئىسرائىلغا ياكى يېرۇسالېمغا يىغىلىپ ھۇجۇم قىلماقچى بولىدىغانلىقىنى باشقا پەيغەمبەرلەرمۇ ئالدىنئالا ئېيتىدۇ: ــ

«ئۇلار (پاقىغا ئوخشايدىغان ئۈچ ناپاك روھ) مۆجىزىلىك ئالامەتلەرنى كۆرسىتىدىغان جىنلارنىڭ روھلىرى بولۇپ، پۈتكۈل يەر يۈزىدىكى پادىشاھلارنى ھەممىگە قادىر خۇدانىڭ دەھشەتلىك كۈنىدىكى جەڭگە جەم قىلىشقا ئۇلارنىڭ يېنىغا چىقىپ كېتىۋاتاتتى» («ۋەھ.» 14:16).

«شۇنى ئەللەر ئارىسىدا جاكارلاڭلاركى، «جەڭگە تەييارلىنىڭلار، پالۋانلارنى قوزغاڭلار، جەڭچىلەرنىڭ ھەممىسى يىغىنلاشسۇن، جەڭگە ھازىر بولسۇن؛
ساپان چىشلىرىنى قىلىچ قىلىپ، ئورغاقلىرىڭلارنى نەيزە قىلىپ سوقۇشۇڭلار؛
ئاجىز ئادەممۇ: «مەن كۈچلۈك» دېسۇن؛
تېزدىن كېلىڭلار، ئەتراپتىكى ھەممە ئەللەر، ھەممىڭلار بىر يەرگە جەم بولۇڭلار» («يو.» 3:9-12).

ئىسرائىلنىڭ شۇنداق قىستىلىپ قالغان شۇ پەيتى خۇدانىڭ ئۆز كۈچ-قۇدرىتىنى كۆرسىتىشكە پۇرسەت يارىتىپ بېرىدۇ. «زەبۇر» 118-كۈيدە «شۇ كۈن» كۆرسىتىلىدۇ: ــ

«قىستاقتا قېلىپ ياھ (پەرۋەردىگار)قا نىدا قىلدىم؛ (ئىبرانىي تىلىدا شۇ «قىستاقتا قېلىپ» «زەك.» 2:12دىكى «چۈشىدىغان مۇھاسىرە»گە ئوخشاش سۆز)

ياھ جاۋاب قىلىپ، مېنى كەڭرى-ئازادىلىكتە تۇرغۇزدى.
پەرۋەردىگار مەن تەرەپتىدۇر، مەن قورقمايمەن؛
ئىنسان مېنى نېمە قىلالىسۇن؟
... بارلىق ئەللەر مېنى قورشىۋالدى؛
بىراق پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن ئۇلارنى ھالاك قىلىمەن؛
ئۇلار مېنى قورشىۋالدى، شۇنداق، قورشىۋالدى؛
بىراق پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن مەن ئۇلارنى ھالاك قىلىمەن؛
ئۇلار ھەرىلەردەك مېنى قورشىۋالدى؛ ئۇلار يېقىلغان يانتاق ئوتىدەك تېزلا ئۆچۈرۈلىدۇ؛
پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن مەن ئۇلارنى ھالاك قىلىمەن»

4-ئايەت: — «شۇ كۈنى مەن ھەممە ئاتلارنى ساراسىمىگە سېلىپ، ئاتلىقلارنى ساراڭ قىلىپ ئۇرىمەن؛ بىراق يەھۇدا جەمەتىنى كۆزۈمدە تۇتىمەن؛ ئەللەردىكى ھەربىر ئاتنى بولسا كورلۇق بىلەن ئۇرۇۋېتىمەن».
«ساراسىمە»، «ساراڭلىق» ۋە «كورلۇق» ئىسرائىل ئاسىيلىقى تۈپەيلىدىن ئۆزى ئىچىشى كېرەك بولغان «قەدەھ» (ياكى «ئاپقۇر»)نىڭ ئىچىدە بار ئىدى:
«پەرۋەردىگار سېنى ساراڭلىق، كورلۇق ۋە پاراكەندىلىك بىلەن ئۇرىدۇ» («قان.» 28:28). لېكىن زىئوننىڭ «جەبىر-جاپالىق ۋاقتى ئاخىرلاشقان، ئۇنىڭ قەبىھلىكى كەچۈرۈم قىلىنغان ۋاقتى»، يەنى «خۇدا ئۇنىڭغا ئىلتىپات كۆرسىتىدىغان ۋاقتى» كەلگەندە («يەش.» 2:40) خۇدا بۇ جازالارنىڭ پەقەت ئىسرائىلنىڭ بېشىغا چۈشكەندىن كېيىنلا ئاندىن ئەللەرنىڭ بېشىغا چۈشىدىغانلىقىنى كۆرستىپ: —
«... مەن قولۇڭدىن ئادەمنى ۋەھىمىگە سالىدىغان جام-قەدەھنى، يەنى قەھرىمگە تولغان قەدەھنى ئېلىۋالدىم؛ سەن ئىككىنچى ئۇنى ھېچ ئىچمەيسەن؛ مەن ئۇنى سېنى خار قىلىۋاتقانلارنىڭ قولىغا تۇتقۇزىمەن» دەيدۇ («يەش.» 51:21-23).

خۇدانىڭ دۈشمەنلىرىنىڭ قولىدىكى ئەڭ كۈچلۈك جەڭ قوراللىرى، يەنى «ئەگگۈشتەر»ى بولغان ئات هازىر دەل ئۇلارنى هالاكەتكە ئېلىپ بارغۇچى ۋاستە بولۇپ قالىدۇ. باشقا يەرلەردە ئېيتقىنىمىزدەك، ئاخىرقى زامانلار توغرۇلۇق بېشارەتلەردە «زامانىۋى قوراللار»نىڭ پۈرىقى يوق، دەپ قارايمىز: —

«شۇنى دەپ ئۆتىمىزكى، تەۋرات ۋە ۋەھيىدىكى كۆپ بېشارەتلەردە تىلغا ئېلىنغان قوراللار زامانىۋى قوراللار ئەمەس، بەلكى قەدىمكى قوراللاردۇر. بىز جەزم قىلالمىساقمۇ، ئاخىرقى زاماندىكى ۋابالاردىن بىرى «پەن-تېخنىكىلىك» ئۆرۈشنى چەكلىيەلىشى مۇمكىن دەپ ئويلايمىز (ئەمەلىيەتتە ماتورلاردەك تۆرلۈك ئاددىي ئېلېكتر يوللىرى، جۈملىدىن بارلىق كومپيۇتېرلار بىرلا ماگنېتلىق زەربە دولقۇنىدا ئاسانلا كاردىن چىقىرىلىدۇ. ئۇنداق زەربە دولقۇنى يادرو پارتلاشتىن، قۇياشنىڭ «پارتلاش يالقۇنى»دىن پەيدا بولۇشى مۇمكىن» («ۋەھيي»دىكى قوشۇمچە سۆز»دىن).

زەكەرىيانىڭ بۇ بېشارىتىدىمۇ شۇنداق كۆرۈلىدۇ.

5-ئايەتتە: «بىراق يەھۇدا جەمەتىنى كۆزۈمدە تۇتىمەن» دېيىلىدۇ. بۇنى سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلساق: «كۆزلىرىمنى يەھۇدا جەمەتى ئۈستىگە ئاچىمەن» دېگەنلىك بولىدۇ. «يەھۇدا جەمەتى»، شۈبھىسىزكى، پۈتكۈل خەلقنى ۋەكىل قىلىدۇ. ئىنجىلنى ئوقۇغانلارنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، ئەيسانىڭ مۇخلىسى پېترۇس ئۇنىڭدىن ئۈچ قېتىم «تونۇمايمەن» دەپ تانغاندىن كېيىن، رەببىمىز بۇرۇلۇپ پېترۇسقا «تىكىلىپ قاراپ قويدى». رەببىمىزنىڭ شۇ بىر قېتىملىق تىكىلىپ قاراپ قويۇشى پېترۇسنىڭ تاش يۈرىكىنى ئېرىتىپ ئۇنى قاتتىق توۋا قىلىشقا ئېلىپ باردى («لۇقا» 61:22، 62). مۇشۇ يەردىمۇ، پەرۋەردىگارنىڭ خەلقى ئىسرائىلغا مەسىھ ئەيسانىڭ كۆزلىرى ئارقىلىق تىكىلىپ قاراپ قويۇشى ئۇلاردا ئوخشاش نەتىجە هاسىل قىلسا كېرەك؛ بۇ ئىش ئۇشبۇ بابنىڭ ئاخىرقى قىسمىدا تەپسىلىي ئېيتىلىدۇ.

5-ئايەت: — «شۇنىڭ بىلەن يەھۇدانىڭ يولباشچىلىرى كۆڭلىدە: «يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار بولغان ئۇلارنىڭ خۇداسى ئارقىلىق ماڭا كۈچ بولىدۇ» دەيدۇ».

يەھۇدانىڭ يولباشچىلىرى «يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار»نىڭ ئۆزلىرىگە «كۈچ بولغانلىقى» ئۇلاردا مەلۇم ئالاھىدىلىكنىڭ بولغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ يېرۇسالېمنى تاللىغانلىقىدىن بولىدۇ، دەپ بىلىدۇ. چۈنكى خۇدا يېرۇسالېم توغرۇلۇق: «مەن يېرۇسالېمغا رەھىم-شەپقەتلەر بىلەن قايتىپ كەلدىم» – دېگەندى (12:10نى 16:1، 12:2 ۋە 2:3 بىلەن سېلىشتۇرۇڭ). مانا بۇلار زەبۇردىكى 46-كۈينىڭ تېپىتىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىدۇر: –

«خۇدا ئۇنىڭ (زىئون شەھىرىنىڭ) ئوتتۇرىسىدىدۇر؛ ئۇ ھەرگىز تەۋرەنمەيدۇ؛
خۇدا تاڭ ئېتىش بىلەنلا ئۇنىڭغا ياردەمگە كېلىدۇ» («زەب.» 5:46).

6-7-ئايەت: – «شۇ كۈنى مەن يەھۇدانىڭ يولباشچىلىرىنى ئوتۇنلار ئارىسىدىكى ئوتداندەك، ئۆنچىلەر ئارىسىدىكى مەشئەلدەك قىلىمەن؛ ئۇلار ئەتراپىدىكى بارلىق ئەللەرنى، يەنى ئوڭ ۋە سول تەرىپىدىكىلەرنى يەۋېتىدۇ؛ يېرۇسالېمدىكىلەر يەنە ئۆز جايىدا، يەنى يېرۇسالېم شەھىرىدە تۇرىدىغان بولىدۇ. پەرۋەردىگار ئاۋۋال يەھۇدانىڭ چېدىرلىرىنى قۇتقۇزىدۇ؛ سەۋەبى ـ داۋۇت جەمەتىنىڭ شان-شەرىپى ھەم يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ شان-شەرىپى يەھۇدانىڭكىدىن ئۇلۇغلانماسلىقى ئۈچۈندۇر.».

زېمىندا تۇرۇۋاتقان پۈتكۈل خەلقنىڭ ۋەكىلى بولغان «يەھۇدا»لار (مۇشۇ يەردە «يېرۇسالېمدىكىلەر»نى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ) «ئاۋۋال قۇتقۇزۇلىدۇ». سەۋەبى بىرىنچىدىن ئۇلارنىڭ ئاجىز، مۇداپىئەسىز ھالىتىدىن (ئۇلار سېپىل ئىچىدە ئەمەس، «چېدىرلار»دا تۇرۇۋاتىدۇ). ئىككىنچىدىن، خۇدانىڭ ئۇلارغا ئاۋۋال شۇ ئىلتىپاتنى كۆرسەتكىنى يېرۇسالېمدىكىلەردە، شۇنداقلا داۋۇت جەمەتىدىكىلەردە ھېچ تەكەببۇرلۇق پەيدا بولماسلىقى ئۈچۈن بولىدۇ. چۈنكى «داۋۇتنىڭ جەمەتىدىكىلەر»مۇ شاھانە نەسلىدىن بولغاچقا، ئۆزلىرىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇتۇشى مۇمكىن، يېرۇسالېمدىكىلەر «پەرۋەردىگار يېرۇسالېمنى ئالاھىدە تاللىۋالغان شەھەر» دەپ تەكەببۇرلۇق قىلىشى مۇمكىن. ئەمما خۇدانىڭ تاللىشى ئۆز شاپائىتىگە ئاساسلانغان بولغاچقا، بۇ نۇقتا بارلىق چۈشەنگەنلەردە تەكەببۇرلۇق ئەمەس، بەلكى كەمتەرلىكنى ھاسىل قىلىش كېرەك. شۇڭا «يەھۇدا»دىكىلەر ۋە يېرۇسالېمدىكىلەر كىچىك

پېئىللىق بىلەن «نۇسرەت پەرۋەردىگارنىڭكىدۇر» دەپ ئۇنىڭ شاپائىتىنىلا داڭلايدۇ.

لېكىن خۇدانىڭ يەھۇدادىكىلەرنى قوغدىشى ئۇنىڭ «ئاۋۋالقى» ھەرىكىتىلا، خالاس. جىددىي جەڭ كۆرەشلىرى يېرۇسالېمنىڭ سېپىللىرىنىڭ ئەتراپىدا بولىدۇ: —

«شۇ كۈنى پەرۋەردىگار يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنى قوغدايدۇ؛ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەلەڭشىپ قالغانلارمۇ شۇ كۈنى داۋۇتتەك پالۋان بولىدۇ؛ داۋۇت جەمەتى بولسا خۇدادەك، يەنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىدەك كۈچلۈك بولىدۇ» (8-ئايەت).

شەھەردىكىلەرگە مۇداپىئە بولغۇچى ئۇلارنىڭ سېپىللىرى ياكى ئىستىھكاملىرى ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىدۇر. كېيىن 8:13، 9 ۋە 1:14-6دىن كۆرىمىزكى، ئەللەر تاجاۋۇز قىلىپ، شەھەرنىڭ چوڭ بىر قىسمىنى ئىشغال قىلىدۇ ۋە شەھەرنىڭ ئاھالىسىنىڭ يېرىمىنى ئەسىرگە چۈشۈرۈپ سۈرگۈن قىلىدۇ. ئەڭ ئاخىرقى پەيتتە، دۈشمەن ئۇلارنى «ئىسرائىلنىڭ نامى ئىككىنچى تىلغا ئېلىنمىسۇن!» دەپ يوقىتىشقا ئەڭ ئاخىرقى مۇشت سېلىشقا بىلىكىنى كۆتۈرگەندە («زەب.» 4:83) دەل شۇ چاغدا پەرۋەردىگار مەسىھ ئەيسانىڭ ئۆزىدە ئۇلارغا كۆرۈنىدۇ.

پەرۋەردىگارنىڭ شۇنداق قول سېلىشى بىلەن دۈشمەننىڭ كۆتۈرگەن بىلىكى شۇ ھامان «پۈتۈنلەي يىگىلەيدۇ»؛ شۇڭا «تىرىك قالغان خەلق شەھەردىن ئېلىپ كېتىلمەيدۇ» (2:14).

«چۈنكى پەرۋەردىگار ماڭا مۇنداق دېگەن: —
«ئوۋنى تۇتۇۋالغان شىر ياكى ئارسلاننى بىر تەرەپ قىلىشقا توپ-توپ پادىچىلار چاقىرىلغاندا،
شىر ياكى ئارسلان ئۇلارنىڭ ئاۋازلىرىدىن ھېچ قورقماي،
شاۋقۇنلىرىدىن ھېچ ھودۇقماي،
بەلكى ئوۋنى ئاستىغا بېسىۋېلىپ غار-غۇر تالىغىنىدەك،
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارمۇ ئوخشاشلا زىئون تېغى ۋە ئېگىزلىكلىرى ئۈچۈن چۈشۈپ جەڭ قىلىدۇ.
ئۈستىدە پەرۋاز قىلىدىغان قۇشلاردەك ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۆز قانىتى ئاستىغا يېرۇسالېمنى ئالىدۇ؛
قانىتى ئاستىغا ئېلىپ، زىئوننى قۇتقۇزىدۇ؛

ئۇنىڭ «ئۆتۈپ كېتىشى» بىلەن زىئون نىجاتلىنىپ قۇتۇلغاندىن كېيىن ئىرىشىدۇ»
(«يەش.» 4:31، 5).

پەرۋەردىگار ئۆزى «چىقىپ شۇ ئەللەر بىلەن ئۇرۇشۇپ»لا قالماي، بەلكى خەلقتىن ئەڭ ئاجىزى («ئەلەڭشىپ قالغانلار») ھەممىنىڭ ئالدىدا تۇرغان مەسىھنى تونۇپ يەتكەچكە «شۇ كۈنى» ئىسرائىلنىڭ قەھرىمانلىرىدىن ئەڭ ئۆلۈغى «داۋۇتتەك پالۋان» بولىدۇ ۋە «داۋۇت جەمەتى بولسا خۇدادەك، يەنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىدەك» — يەنى قەدىمكى ۋاقىتلاردا ئىسرائىلنىڭ «ئالدىدا مېڭىپ» ئۇلارنى قىزىل دېڭىز ۋە چۆل-باياۋاندىن ئۆتكۈزۈپ باشلاپ كەلگەن، دۈشمەنلىرىنى يەر بىلەن يەكسان قىلغۇچى «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى»دەك كۈچلۈك بولىدۇ.

«خۇدادەك، يەنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىدەك» دېگەن ئىبارىدە پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنىڭ خۇدالىق تەبىئىتىدە بولغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر ئېنىق بايان باردۇر.

شۇڭا ئۇلارنىڭ ئۇنىڭ ئارقىلىق «رەقىبلىرىمىزنى ھەيدىۋېتىشى» ۋە «نامى بىلەن ئۆزىمىزگە قارشى تۇرغانلارنى چەيلىشى» ئەجەب ئەمەس («زەب.» 4:44، 5، 12:60)

9-ئايەت: — «شۇ كۈنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا كەلگەن بارلىق ئەللەرنى ھالاك قىلىشقا كىرىشىمەن». خۇدا نېمە ئىشقا كىرىشكەن بولسا ئۇنى تاماملايدۇ، ئەلۋەتتە.

ئىسرائىلنىڭ چوڭ روھىي كرىزىسى

ئۆتكەن زامانلاردا «يەشۇرۇن» (ئىسرائىل) «يەر يۈزىنىڭ ئېگىز جايلىرىغا مىندۈرۈلگەن»دىن كېيىن ئۇ «سەمرىپ تەپكەك بولۇپ قالدى؛ بەرھەق، سەن سەمرىپ كەتتىڭ، بوردىلىپ كەتتىڭ، تويۇنۇپ كەتتىڭ! ئۇ ئۆزىنى ياراتقان خۇدانى تاشلاپ، ئۆز نىجاتىنىڭ قورام تېشىنى كۆزگە ئىلمىدى» («قان.» 15:32). لېكىن بېشارەتتىكى ئىشلاردىن كېيىن ئىسرائىلدا

قەتئىي ئۇنداق بولمايدۇ، چۈنكى قەدىمكى بىر ئالىم دېگەندەك: «ئۇ ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىرىنى بوسۇندۇرۇشقا كەلگۈچى ئاۋۋال ئۇلارنىڭ قەلبلىرىنى بويسۇندۇرۇشقا كېلىدۇ»: —

«شۇ كۈنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا كەلگەن بارلىق ئەللەرنى ھالاك قىلىشقا كىرىشىمەن. ۋە مەن داۋۇت جەمەتى ۋە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ئۈستىگە شاپائەت يەتكۈزگۈچى ۋە شاپائەت تىلىگۈچى روھنى قۇيىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرى سانجىپ ئۆلتۈرگەن ماڭا يەنە قارايدۇ؛ بىرسىنىڭ تۇنجى ئوغلى ئۈچۈن ماتەم تۇتۇپ يىغا-زار كۆتۈرگەندەك ئۇلار ئۇنىڭ ئۈچۈن يىغا-زار كۆتۈرىدۇ؛ يەككە-يېگانە ئوغلىدىن جۇدا بولغۇچىنىڭ دەرد-ئەلەم تارتقىنىدەك ئۇلار ئۇنىڭ ئۈچۈن دەرد-ئەلەم تارتىدۇ. شۇ كۈنى يېرۇسالېمدا غايەت زور يىغا-زار كۆتۈرۈلىدۇ، ئۇ مەگىددو جىلغىسىدىكى «خاداد-رىممون»دا كۆتۈرۈلگەن يىغا-زاردەك بولىدۇ. زېمىن يىغا-زار كۆتۈرىدۇ؛ ھەربىر ئائىلە ئايرىم ھالدا يىغا-زار كۆتۈرىدۇ. داۋۇت جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا، ناتان جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا؛ لاۋىي جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا؛ شىمەي جەمەتى ئايرىم ھالدا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا؛ بارلىق تىرىك قالغان ئائىلىلەر، يەنى ھەربىر ئائىلە ئايرىم-ئايرىم ھالدا ۋە ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئايرىم ھالدا يىغا-زار كۆتۈرىدۇ» (10-14-ئايەت).

بىزگە ئىسرائىلنىڭ بۇ يىغا-زار كۆتۈرگىنى ۋە 13-بابتا بېشارەت قىلىنغان تاۋلىنىش جەريانى 1-9-ئايەتلەردىكى ۋەقەلەردىن ئاۋۋال كەلسە كېرەك. «شۇ كۈنى پەرۋەردىگار يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنى قوغدايدۇ؛ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەلەڭشىپ قالغانلارمۇ شۇ كۈنى داۋۇتتەك پالۋان بولىدۇ؛ داۋۇت جەمەتى بولسا خۇدادەك، يەنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىدەك كۈچلۈك بولىدۇ» دېگەن ئىشلار يۈز بېرىشى ئۈچۈن ئىسرائىلنىڭ خۇدا بىلەن ئالاقىسى بولۇشى كېرەك؛ توۋا قىلمىغان كىشىنىڭ خۇدا بىلەن مۇناسىۋىتى يوقتۇر. ئىسرائىل خۇداغا قاراپ توۋا قىلىپ يىغا-

زارلارنى كۆتۈرمىگەن بولسا، خۇدا قانداقمۇ ئۇلارنى كۈچلەندۈرەتتى؟

ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇلار دۈشمەنلىرىدىن قۇتقۇزۇلغان كۈنىدە مەسىھ ئۇلارنىڭ ياردىمىدە بولۇپ كۆرۈنىدۇ (3:14-4نىمۇ كۆرۈڭ)؛ شۇ چاغدا بولسا خۇدا ئالاھىدە بىر ئىش قىلىپ، ئۇلارنىڭ مەسىھكە «تىكلىپ قاراش»ى ئۈچۈن ئۇنى مۇقەددەس روھى ئارقىلىق ئۇلارغا ئايان قىلىشىنىڭ ھاجىتى بولمايدۇ؛ دېمەك، 10-14-ئايەتتە تەسۋىرلەنگەندەك «شاپائەت يەتكۈزگۈچى ۋە شاپائەت تىلىگۈچى روھ»نىڭ ۋاستىسىنى ئىشلىتىشىنىڭ ھېچ ھاجىتى قالمايتتى. شۇڭا، شۇ ئىشلارنىڭ تەرتىپى جەزمەن يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك بولۇشى كېرەك.

خۇدانىڭ روھى ئىسرائىلنىڭ ئۈستىگە قۇيۇلۇشى «يەش.» 3:44، «ئەز.» 29:39، 26:36-27دىمۇ ئېيتىلىدۇ؛ نەتىجىدە، ئۇلار ئىچ-ئىچىدىن خۇداغا نىدا قىلىدۇ.

كۆرۈنۈشتە مەزكۇر ئايەتلەردە سۆزلىگۈچى خۇدادىن باشقا بىرسى ئەمەستۇر؛ ئۇ: «ئۇلار ئۆزلىرى سانجىپ ئۆلتۈرگەن ماڭا يەنە قارايدۇ» دەيدۇ. بۇ سۆزلەرنىڭ بىردىنبىر مۇمكىن بولغان چۈشەندۈرۈلۈشى مەسىھ ئەيسانىڭ: «مەن ۋە ئاتا ئەسلىدىنلا بىردۇرمىز» دېگەن سۆزىدۇر («يۇھ.» 30:10).

مۇشۇ 10-ئايەتتىكى «قارايدۇ» دېگەن سۆز خۇدا تەرىپىدىن ئىشلىتىلگەندە «ئېتىقاد بىلەن قاراش» ياكى «چوڭقۇر ئويلاپ قاراش» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ مەسىلەن، «چۆلدە يۈرۈش» 9:21دە: «مۇسا مىستىن بىر مىس يىلان ياساپ خادىغا ئېسىپ قويدى؛ ۋە شۇنداق بولدىكى، يىلان بىركىمنى چېقىۋالغان بولسا، ئۇ بۇ مىس يىلانغا قارىسىلا، ئۇلار ھايات قالدى».

«مۆمىنلەر ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ نۇرلاندى» («زەب.» 5:34)

«سىلەرنى كولاپ چىقارغان ئۇرەككە نەزەر سېلىڭلار» («يەش.» 1:51)

10-ئايەتتىكى «سانجىغان» ياكى «سانجىپ ئۆلتۈرگەن» دېگەن سۆز دائىم دېگۈدەك ئەجەللىك يارىلاندۇرۇشنى بىلدۈرىدۇ؛ مۇشۇ يەردە بۇنىڭدا گۇمان يوق، چۈنكى ئۇنىڭغا ئەگەشكەن ئىشلار ماتەمدىكى يىغا-زارلاردىن ئىبارەت بولىدۇ. «يەككە-يېگانە ئوغلىدىن جۇدا بولغۇچىنىڭ دەرد-ئەلىمى»دىنمۇ ئارتۇق دەرد-ئەلەم بولامدۇ؟ مەسىھ ئىسرائىل ئۈچۈن دەل «ۋەدە قىلىنغان يەككە-يېگانە بالا» ئەمەسمۇ؟ («يەش.» 6:9) – ئۇلار ئۇنىڭ دۇنياغا تۇغۇلۇشىغا ئىبراھىم

ئىسھاقنىڭ تۇغۇلۇشىغا تەشنا بولغاندەك تېخىمۇ تەشنا بولغان ئەمەسمۇ؟ بۇ تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرد-ئەلەم بولمامدۇ؟ — «ئى خەلقىمنىڭ قىزى، سەن ئۆزۈڭگە بۆز كىيىم كىيىۋال، كۈللەر ئىچىدە ئېغىناپ يات؛ ئۆزۈڭنىڭ بىر تال ئوغلۇڭدىن جۇدا بولغاندەك قاتتىق يىغلاپ ماتەم تۇت» دېيىلگەندەك («يەر.» 26:6).

مانا بۇ ئىسرائىلنىڭ ئۆزلىرىنىڭ مەسىھىنى چەتكە قاققانلىقىدىن بولغان دەرد-ئەلەمدۇر. شۇ دەرد-ئەلەمنى پۈتۈن خەلق ئومۇمىيۈزلۈك تارتىدىغان ھەم ھەربىر ئادەم ئايرىم-ئايرىم تارتىدىغان بولىدۇ؛ ھەتتا ئەر ۋە ئاياللىرى ئايرىم-ئايرىم يىغا-زار كۆتۈرىدۇ.

ئۇلارنىڭ كۆتۈرىدىغان يىغا-زارلىرى «ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر»نىڭ يازمىلىرىدىمۇ ئالدىنئالا كۆرسىتىلىدۇ؛ مەسىلەن: —

«ھېيتلىرىڭلارنى مۇسىبەتكە، ھەممە ناخشىلىرىڭلارنى ئاھ-زارلارغا ئايلاندۇرۇۋېتىمەن؛
ھەممە ئادەمنىڭ چاترىقى ئۈستىنى بۆز رەخت بىلەن ئورىغۇزىمەن،
ھەر بىر ئادەمنىڭ بېشىدا تاقىرلىق پەيدا قىلىمەن؛
بۇ ماتەمنى يەككە-يېگانە بىر ئوغۇلنىڭ ماتىمىدەك،
ھېيتنىڭ ئاخىرىنى دەرد-ئەلەملىك بىر كۈن قىلىۋېتىمەن» («ئاموس» 10:8)

يىغا-زارنىڭ مەزمۇنىنى يەشايا پەيغەمبەر ئالدىنئالا ئېيتىدۇ: —

«ئۇ كىشىلەر تەرىپىدىن كەمسىتىلىدۇ، ئۇلار ئۇنىڭدىن يىراقلىشىدۇ؛ ئۇ كۆپ دەرد-ئەلەملىك ئادەم بولۇپ، ئۇنىڭغا ئازاب-ئوقۇبەت يار بولىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭدىن يۈزلەر قاچۇرۇلىدۇ؛ ئۇ كەمسىتىلىدۇ، بىز ئۇنى ھېچ نەرسىگە ئەرزىمەس دەپ ھېسابلىدۇق.
بىراق ئەمەلىيەتتە بولسا، ئۇ بىزنىڭ قايغۇ-ھەسرەتلىرىمىزنى كۆتۈردى، ئازاب-ئوقۇبەتلىرىمىزنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى.
بىز بولساق، بۇ ئىشلارنى ئۇ ۋابAGA ئۇچرىغان، خۇدا تەرىپىدىن جازالىنىپ ئۇرۇلغان، شۇنداقلا قىيىن-قىستاققا ئېلىنغانلىقىدىن دەپ قارىدۇق!

لېكىن ئۇ بىزنىڭ ئاسىيلىقلىرىمىز تۈپەيلىدىن يارىلاندى، بىزنىڭ گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن زەخىملەندى؛ ئۇنىڭ جازالىنىش بەدىلىگە، بىز ئارام-خاتىرجەملىك تاپتۇق، ھەم قامچىدىن بولغان يارىلىرى بەدىلىگە بىز شىپالىق تاپتۇق.

ھەممىمىز خۇددى قويلاردەك يولدىن ئېزىپ، ھەربىرىمىز ئۆزىمىز خالىغان يولغا ماڭغاندۇق؛ بىراق پەرۋەردىگار ھەممىمىزنىڭ قەبىھلىكىنى ئۇنىڭ ئۈستىگە يۈكلىدى» («يەش.» 53-بابتىن).

10-14-ئايەتلەردىكى بىر-ئىككى نۇقتىنى يەنە ئىزاھلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ: —

(1) ئىسرائىلنىڭ مەسىھ ئۈچۈن كۆتۈرگەن يىغا-زارلىرى «مەگىددو جىلغىسىدىكى «خاداد-رىممون»دا يىغا-زارنىڭ كۆتۈرۈلگىنى»گە ئوخشىتىلىدۇ. «مەگىددو جىلغىسى»دا «خاداد-رىممون»دىكى «يىغا-زار» بولسا شۈبھىسىزكى ئىخلاسمەن ياش پادىشاھ يوسىيانىڭ پاجىئەلىك ئۆلۈمى تۈپەيلىدىن شۇ يەردە بولغان ماتەمنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ پىرەۋن-نەكو تەرىپىدىن «مەگىددو جىلغىسى»دا ئۆلتۈرۈلگەنىدى. يوسىيا پادىشاھ دەل ئىخلاسمەنلىكى تۈپەيلىدىن يەھۇدا پادىشاھلىقىنىڭ «ئاخىرقى ئۈمىدى» دەپ ھېسابلىناتتى؛ شۇڭلاشقا يوسىيانىڭ ئۆلۈمى بىلەن پۈتكۈل خەلق زاۋاللىققا يۈزلەنگەنىدى. زەكەرىيانىڭ دەۋرىگىچە ئىسرائىل ھەر يىلى يوسىيا ئۈچۈن ماتەم تۇتاتتى («2پاد.» 29:9-30، «2تار.» 20:35-27نى كۆرۈڭ).

(2) مەسىھ ئۈچۈن تۇتۇلغان چوڭ ماتەم يېرۇسالېمدا باشلىنىپ، پۈتكۈل زېمىنغا تارىلىدۇ؛ تۆت جەمەتنىڭ ماتەم تۇتۇشلىرى ئالاھىدە كۆرسىتىلىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟

بىزنىڭچە، خەلقنىڭ ھۆكۈمران يېتەكچىلىرى ۋە روھىي يېتەكچىلىرى بولغان لاۋىيلار ۋە كاھىنلار ئۆتكەن زامانلاردا خەلققە ئىنتايىن ئوسال ئۈلگە بولغان بولغاچقا، ئۇلارنىڭ ھازىر ياخشى ئۈلگە بولغانلىقى تەكىتلىنىدۇ؛ خەلق دەرۋەقە ئۇلارغا ئەگىشىدۇ. «داۋۇتنىڭ جەمەتى» ۋە «ناتاننىڭ جەمەتى» (ناتان داۋۇتنىڭ ئوغلى، سۇلايماننىڭ ئاكىسى ئىدى — «2سام.» 14:5، «لۇقا» 3:3) ھۆكۈمران يېتەكچىلەرگە ۋەكىل بولىدۇ، «لاۋىي جەمەتى» ۋە «شىمەي جەمەتى» كاھىنلارغا ۋەكىل بولىدۇ. شىمەي لاۋىينىڭ نەۋرىسى، گەرشوننىڭ ئوغلى ئىدى («چۆل.» 18:3). شىمەينىڭ جەمەتى ۋە ناتاننىڭ جەمەتىنىڭ تىزىملىكىگە ئېلىنىشىنىڭ سەۋەبى بەلكىم ماتەم

يىغا-زارلىرىنىڭ پۈتكۈل ئائىلىسىدە ئەڭ يۇقىرى تەبىقىدىن ئەڭ تۆۋەن تەبىقىگىچە يېيىلغانلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بولۇشى مۇمكىن.

شۇ چوڭ ماتەم تۇتۇشلار ئىچىدە ئۇلارغا ئاخىر بېرىپ بىردىنبىر تەسەللى بەرگۈچى دەل ئۇلار ماتەم تۇتقان رەب مەسىھنىڭ ئۆزى بولىدۇ. ئۇ شۇ كۈنىدە «خۇددى ئانا بالىسىغا تەسەللى بەرگەندەك... مەن شۇنداق ئۇلارغا تەسەللى بېرىمەن» («يەش.» 13:66، 1:40).

«خۇدانىڭ يولىدا بولغان ئازاب-قايغۇ ئادەمنى ھەرگىز پۇشايمان قىلمايدىغان نىجاتقا باشلايدىغان توۋىغا ئېلىپ بارىدۇ» («كورىنتلىقلار (2)» 7:9-11) – ئۇ ئۇلارنىڭ سۇنۇق قەلبىنى ياساپ (ساقايتىپ): «ئۇلارغا... ھەسرەت-قايغۇنىڭ ئورنىغا سۆركىلىدىغان شاد-خۇراملىق مېيىنى، غەشلىك-مەيۈسلۈك روھىنىڭ ئورنىغا مەدھىيە تونىنى كىيدۈرىدۇ...» («يەش.» 3:61). قەدىمكى زاماندا يۈسۈپ قېرىنداشلىرىغا ئۆزلىرىنىڭ ئۇنىڭغا ساتقۇنلۇق قىلغانلىقى توغرىسىدا تەسەللى بەرگەندەك (ئۇلارنىڭ شۇ تارىخىدا دەل مەسىھ بىلەن ئىسرائىلنىڭ تارىخى سۈرەتلىنىدۇ) مەسىھ شۇ چاغدا ئۆز قېرىنداشلىرىغا: «سىلەر دەرۋەقە ماڭا شۇ ئىشنى يامان نىيەت بىلەن قىلدىڭلار؛ لېكىن خۇدا بۇگۈنكى كۆندىكىدەك نۇرغۇنلىغان خەلقنىڭ جېنىنى تىرىك ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن شۇ ئىشنى ياخشىلىققا بېكىتكەنىدى» دەيدىغان بولىدۇ («يار.» 45:5، 8، 50:20).

بۇگۈنمۇ «گۇناھلىرىمدىن قۇتقۇزۇلۇشىم كېرەك» دەپ بىلگەن ھەركىم كەلگۈسىدىكى ئىسرائىلغا ئوخشاش، ئىشەنچ-ئېتىقاد بىلەن مەسىھكە قارىشى كېرەك. چۈنكى ئەمەلىيەتتە بىزمۇ ئۆز گۇناھلىرىمىز بىلەن ئۇنى «سانجىپ ئۆلتۈرگەن»؛ ۋە بىزمۇ كەلگۈسىدىكى يەھۇدىيلارغا ئوخشاش توۋا قىلىپ، بارلىق گۇناھلىرىمىزنىڭ كەچۈرۈمى ئۈچۈن بەدەل تۆلىگەن مەسىھنىڭ شۇ ئۇلۇغ قۇربانلىقىنى كۆرەلەيمىز. ئۇ ھەممىمىزگە: «ئى يەر-زېمىننىڭ چەت-ياقىلىرىدىكىلەر، ماڭا قاراپ قۇتقۇزۇلۇڭلار!» دەيدۇ («يەش.» 22:45).

بۇ ئىشنى ئۇ قايتىپ كېلىشىگە كىچىككىنە كىچىك قالمىز: – «مانا، ئۇ بۇلۇتلار بىلەن كېلىدۇ، شۇنداقلا ھەر بىر كۆز، ھەتتا ئۇنى سانجىغانلارمۇ ئۇنى كۆرىدۇ. يەر يۈزىدىكى پۈتكۈل قەبىلە-خەلق ئۇ سەۋەبلىك ئاھ-زار

كۆتۈرىدۇ. بەرھەق شۇنداق بولىدۇ، ئامىن!» («ۋەھ.» 7:1) شۇ كۈندىكى «ئاھ-زارلار» پەقەت پۇشايمان-ھەسرەتتىن ئىبارەت بولىدۇ؛ توۋا قىلىش پۈرستى بالدۇرلا ئۆتۈپ كەتكەن بولىدۇ.

13-باب
«ئېچىلغان بۇلاق»

13-بابتىكى 1-6-ئايەتلەرنىڭ 12-بابتىكى ئۇلۇغ بېشارەت بىلەن بىۋاستە ۋە زىچ مۇناسىۋىتى باردۇر.

12-بابتىكى ئاخىرقى ئايەتلەردە ئىسرائىلنىڭ ««شاپائەت يەتكۈزگۈچى ۋە شاپائەت تىلىگۈچى روھ»نىڭ ئۆز ئۈستىگە قۇيۇلۇشى بىلەن «سانجىپ ئۆلتۈرگەن» زاتنىڭ ئۈستىگە توۋا يىغا-زارلىرىنى كۆتۈرگەنلىكىنى كۆردۇق. ھازىر دەل شۇ روھنىڭ ۋەھيىسى بىلەن ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئېچىلىپ گۇناھدىن كەچۈرۈم قىلىنىش ۋە تازىلاش «بۇلاق»نى كۆرگىنىنى كۆرىمىز.

زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىن ئىلگىرى يەشايا پەيغەمبەر «زېمىن بىر ئەلنى بىر كۈن ئىچىدىلا تۇغدىغان ئىش بارمۇ؟ دەقىقە ئىچىدىلا بىر ئەلنىڭ تۇغۇلۇشى مۇمكىنمۇ؟» («يەش.» 8:66) دەپ سورىغانىدى. بۇ رىتورىك سوئال ھازار جاۋابىنى تاپىدۇ. زەكەرىيا پەيغەمبەر ئۆزى ئىلگىرى: «بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن» دېگەن بېشارەتنى تاپشۇرۇۋالدى («زەك.» 9:3). شۇ بېشارەتنىڭ قانداق يول بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغانلىقى مۇشۇ يەردە كۆرۈنىدۇ: –

«شۇ كۈنى داۋۇت جەمەتى ھەم يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ئۈچۈن گۇناھنى ۋە پاسكىنىلىقنى يۇيىدىغان بىر بۇلاق ئېچىلىدۇ» (1-ئايەت).

«بۇلاق» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «ماكور» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. سۆزنىڭ يىلتىزى «كولاش» دېگەن مەنىدە. «زەب.» 9:36دە تېپىلىدۇ: «سەندىلا باردۇر ھاياتلىق بۇلىقى»؛ «يەر.» 13:2 ۋە 13:17دە «كولاش» پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىپ: «ھاياتلىق سۇ مەنبەسى» ۋە «ھاياتلىق سۇلىرىنىڭ مەنبەسى» دەپ ئىشلىتىلىدۇ.

لېكىن مۇشۇ 1-ئايەتتە «ھاياتلىق مەنبەسى» ئەمەس، بەلكى گۇناھنىڭ پاسكىنىلىقىنى يۇيىدىغان بىر بۇلاق كۆرسىتىلىدۇ. «چۆل.» 7:8دە ۋە 9:19دە ««كافارەت سۈيى» تىلغا ئېلىنىدۇ. بۇ سۇ لاۋىيلارنى ئۆز خىزمىتى ئۈچۈن «رەسمىي پاكلىنىش»قا ئىشلىتىلەتتى. كېيىن ئەزاكىيال پەيغەمبەر بۇ «كافارەت سۈيى»نى مۇقەددەس روھتىن بولغان روھىي پاكلىنىشقا ئوخشىتىپ، ئىسرائىلنىڭ ئاخىرقى زاماندىكى ھالىتى توغرىسىدا خۇدانىڭ نامىدا: «مەن سۈپ-سۈزۈك سۇنى ئۇستۇڭلارغا چاچىمەن، بۇنىڭ بىلەن سىلەر پاك بولىسىلەر. سىلەرنى ھەممە پاسكىنىلىقلاردىن ۋە بۇتلىرىڭلاردىن پاكلايمەن» دەپ بېشارەت بەرگەنىدى («ئەزاكىيال» 36-باب). ئەزاكىيال مۇشۇ يەردە كۆزدە تۇتقان «پاسكىنىلىق» جىسمانىي ياكى رەسمىي بىرخىل پاسكىنىلىق ئەمەس، بەلكى روھىي جەھەتتىكى، ئىچكى دۇنياسىنىڭ ناپاكلىقىدىن ئىبارەتتۇر. زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ بېشارىتىدە بولسا «سۈپ-سۈزۈك سۇ»نىڭ پەقەت «ئادەمنىڭ تېنىگە چېچىلىدىغان» سۇلا ئەمەس، بەلكى ئادەم ئۆزىنى پۈتۈنلەي يۇيىدىغان بىر بۇلاق ئىكەنلىكى ئايان قىلىنىدۇ. قايتىلايمىز، بۇ پاكلىنىش جىسمانىي ئەمەس، روھىي پاكلىنىشتىن ئىبارەتتۇر.

ئەمدى «بۇلاق» دېگەن نېمە؟ بىز ئۇنى قانداق چۈشىنىمىز؟ بۇ ئەيسا مەسىھنىڭ ئۆلۈمىدىكى «سانجىلغان يارلىرى»دىن ئۇرغۇپ چىققان قىممەتلىك قېنىدىن باشقا نەرسە ئەمەس، ئەلۋەتتە: — «كونا ئەھدە دەۋرىدە ئۆچكە ۋە بۇقىلارنىڭ قېنى ھەم ئىنەكنىڭ كۈللىرى ناپاك بولۇپ قالغانلارنىڭ ئۈچىسىغا سېپىلسە، ئۇلارنى ئەت جەھەتتىن تازىلاپ پاك قىلغان يەردە، ئۇنداقتا، مەڭگۈلۈك روھ ئارقىلىق ئۆزىنى غۇبارسىز قۇربانلىق سۈپىتىدە خۇداغا ئاتىغان مەسىھنىڭ قېنى ۋىجدانىڭلارنى ئۆلۈك ئىشلاردىن پاك قىلىپ، بىزنى مەڭگۈ ھايات خۇداغا ئىبادەت قىلىشقا تېخىمۇ يېتەكلىمەمدۇ؟!» («ئىبر.» 13:9).

مەسىھنى رەت قىلغاندا يەھۇدىي خەلقى ئىختىيارسىزلا، بىلىپ-بىلمەيلا: «ئۇنىڭ قېنى بىزنىڭ ئۈستىمىزگە ۋە بالىلىرىمىزنىڭ ئۈستىگە چۈشسۇن!» دەپ چۇقان كۆتۈرۈشۈپ ئۆز-ئۆزىگە لەنەت چۈشۈرگەنىدى. لېكىن ئاخىرىدا ئۇنىڭ قىممەتلىك قېنى ئۇلارغا باشقىچە بولىدۇ — ئۆلۈم ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ھايات

ئۇچۇن، ئۇلارنى بۇلغاش ئۇچۇن ئەمەس، بەلكى پاكلاش ئۇچۇن «ئۇلارنىڭ ئۇستىدە» بولىدۇ.

ئەمدى ئىسرائىلنىڭ «گۇناھى ۋە پاسكىنىلىقى»نى يۇيىدىغان ئېقىن مەسىھنىڭ قېنى بولسا، ئۇنداقتا شۇ بۇلاق يىگىرمە ئەسىر ئىلگىرى ئەيسا كرېستلەنگەن «گولگوتا»دا ئېچىلغان ئەمەسمۇ؟ قانداقمۇ كەلگۈسىدىكى «بىر كۈن»دە ئېچىلسۇن؟ بىزنىڭ 9:3دىكى «بۇ زېمىننىڭ قەبىھلىكىنى بىر كۈن ئىچىدىلا ئېلىپ تاشلايمەن» دېگەن سۆز توغرىسىدىكى شەرھلىرىمىزنى كۆرۈڭ. گەرچە ئىنسانىي پاكلايدىغان بۇلاق ئاللىقاچان ئېچىلغان بولسىمۇ، «شۇ كۈنى» ئۇ پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقى ئۇچۇن ئېچىلىدۇ ــ چۈنكى شۇ كۈن «كورنىڭ كۆزلىرى ئېچىلىدۇ» («يەش.» 5:35). ئىسرائىلنىڭ كۆزلىرى (دېمەك، پۈتكۈل خەلقنىڭ كۆزلىرى) خۇدانىڭ قوزىسى مەسىھنى، شۇنداقلا ئۇنىڭ قۇربانلىقىنىڭ تەڭداشسىز قىممىتى ۋە ئۈنۈمىنى كۆرۈشكە ئېچىلىدۇ.

خۇداغا تەشەككۈر! بۇلاق ئېچىلغاندىن كېيىن ھېچقاچان ئېتىلمەيدۇ (ئىبرانىي تىلدا «ئېچىلىدۇ، ھەرگىز ئېتىلمەيدۇ» دېگەن سۆز شۇ مەنىدە).

پەيغەمبەر خەلقنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ بۇزۇقلۇقى ۋە ئەخلاق ناپاكلىقى ئېلىپ تاشلىنىشى توغرۇلۇق بېشارەت بەرگەندىن كېيىن، ھازىر 2-6-ئايەتلەردە زېمىننى بۇلغايدىغان بارلىق تەسىرلەردىن پاكلىنىش توغرۇلۇق بېشارەت بېرىدۇ. چۈنكى «پەرۋەردىگار يەھۇدانى ئۆزىنىڭ «مۇقەددەس زېمىنى»دا نېسىۋىسى ئۇچۇن مىراس قىلىدۇ ۋە يەنە يېرۇسالېمنى تاللىۋالىدۇ» (12:2). زېمىن «مۇقەددەس» بولۇش ئۇچۇن شۇنداق پاسكىنا تەسىرلەر ئېلىپ تاشلىنىشى كېرەك، ئەلۋەتتە: ــ

«شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ مەن مەبۇدلارنىڭناملىرىنى زېمىندىن يوقىتىمەنكى، ئۇلار يەنە ھېچ ئەسلەنمەيدۇ؛ ۋە مەن پەيغەمبەرلەرنى ۋە پاسكىنا روھنىمۇ زېمىندىن چىقىرىپ يۆتكىۋېتىمەن» (2-ئايەت).

مەبۇدلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ناملىرى ۋە ئەسلەنگۈدەك بارلىق تەسىرلەر يوقىتىلىدۇ؛ ساختا پەيغەمبەرلەرلا ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى قۇتراتقۇچى «پاسكىنا روھلار» چىقىرىپ يۆتكىۋېتىلىدۇ. زېمىندا پەقەت «شاپائەت

يەتكۈزگۈچى ۋە شاپائەت تىلىگۈچى روھ»، يەنى خۇدانىڭ مۇقەددەس روھىنىڭ مۇبارەك تەسىرى باردۇر.

ھەتتا زەكەرىيانىڭ دەۋرىدىمۇ بۇتپەرەسلىك، ساختا پەيغەمبەرلەر ۋە ھەرخىل سېھىرگەرلىك ۋە پالچىلىقنىڭ خەلقنىڭ ئارىسىدا تېخى تەسىرلىرى بار ئىدى؛ بۇ ئىشلار «نەھ.» 10:6، «ئەزرا» 1:9، «نەھ.» 23:13، 24 قاتارلىق يازمىلاردىن كۆرۈنىدۇ.

ھالبۇكى، بۇ ئاخىرقى ئالتە بابتا كۆزدە تۇتۇلغىنى يېقىن كەلگۈسى ئەمەس، بەلكى ئاخىرقى زاماندىكى ئىشلاردۇر. مۇقەددەس يازمىلارنىڭ باشقا يەرلىرىدىن، بولۇپمۇ رەب ئەيسانىڭ ئۆزى بەرگەن ئاگاھلىرىدىن شۇنى بىلىمىزكى، ئاخىرقى زامانلاردا بۇتپەرەسلىك، ساختا پەيغەمبەر، «ساختا مۆجىزىلەر» ۋە ھەرخىل جادۇگەرلىكلەر بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىدۇ («مات.» 11:24، 24-26، «مار.» 13:21-22، «لۇقا» 8:21). بۇ ئىشلار ئەۋجىگە چىقىپ، دەججال مەيدانغا چىقىدۇ ۋە دۇنيادىكى بارلىق ئەللەرنى ئۆزىگە ۋە سۈرىتىگە چوقۇنۇشقا ئازدۇرىدۇ («2تېس.» 4:2، «ۋەھ.» 1:13-6، 13، 14).

كېيىنكى تۆت ئايەتتە (3-7دە) بۇتپەرەسلىك ۋە ساختا پەيغەمبەرچىلىك «شۇ كۈنى» قانداق يول بىلەن زېمىندىن يوقىتىلىدىغانلىقىغا ئىككى مىسال كەلتۈرۈلىدۇ. بىرىنچى مىسال يەھۇدىي خەلقتە بولغان ناھايىتى چوڭ ئۆزگىرىشنى، ئۇلارنىڭ ئەسلىدە ئۆزلىرىنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان گۇناھلارغا يېكىدىن ئۆچ بولغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. 3-ئايەتتە شۇ مىسال تونۇشتۇرۇلىدۇ: —

(3:13) «شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، بىرەيلەن يەنىلا پەيغەمبەرچىلىك قىلىپ بېشارەت بېرەي دېسە، ئۇنىڭ ئۆزىنى تۇغقان ئاتا-ئانىسى ئۇنىڭغا: «سەن ھايات قالمايسەن؛ چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا يالغان گەپ قىلىۋاتىسەن» دەيدۇ؛ ئاندىن ئۆزىنى تۇغقان ئاتا-ئانىسى ئۇنى بېشارەت بېرىۋاتقىنىدىلا سانجىپ ئۆلتۈرىدۇ».

بۇ ئاتا-ئانىنىڭ قىلغىنى دەل تەۋراتتىكى مۇقەددەس قانۇندا بۇيرۇلغىنىدەك بولىدۇ: «قېرىندىشىڭ، مەيلى ئاناڭنىڭ ئوغلى ياكى ئۆز ئوغلۇڭ ياكى قىزىڭ، جان-جىگىرىڭ بولغان ئايالىڭ ياكى جان دوستۇڭ ئاستىرتىن سېنى ئازدۇرماقچى بولۇپ: «بارايلى، باشقا ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىغا

كرەيلى» دېسە... سەن ئۇنى ھېچ ئايما، ئۇنىڭغا رەھىم قىلما ۋە ئۇنىڭ گۇناھىنى ھېچ يوشۇرما؛ قانداقلا بولمىسۇن ئۇنى ئۆلتۈرگىن؛ ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە تۇنجى قول سالغۇچى سەن بول...» («قان.» 6:13-10).

«ساختا پەيغەمبەر» بولسا، ئىشنى ئوخشاش بەجا كەلتۈرۈشى كېرەك بولىدۇ: ــ

«ئەمما مېنىڭ نامىمدا باشباشتاقلىق قىلىپ مەن ئۇنىڭغا تاپىلىمىغان بىرەر سۆزنى سۆزلىسە ياكى باشقا ئىلاھلارنىڭ نامىدا سۆز قىلىدىغان پەيغەمبەر بولسا، شۇ پەيغەمبەر ئۆلتۈرۈلسۇن» («قان.» 20:18).

مۇشۇ 3-ئايەتتە كۆزدە تۇتۇلغىنى دەل شۇنداق. بۇ ئاتا-ئانىنىڭ پەرۋەردىگار ۋە ئۇنىڭ سۆز-كالامىغا تۇتقان مۇھەببىتى ئۆز ئوغلىغا بولغان مۇھەببىتىدىن ئارتۇق بولىدۇ. ئوغلىدا بۇنداق رەزىل ئىشلار پەيدا بولاي دېگەندە ئۇلار شۇ رەزىللىكنى مۇتلەق يوقىتىشقا ھەردائىم تەييار تۇرىدۇ: «ئاتا-ئانىسى ئۇنىڭغا: «سەن ھايات قالمايسەن؛ چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا يالغان گەپ قىلىۋاتىسەن» دەپ، تۇغقان ئاتا-ئانىسى ئۇنى بىشارەت بېرىۋاتقىنىدىلا سانجىپ ئۆلتۈرىدۇ». («مىس.» 24:23، «چۆل.» 2:21، «قان.» 2:12، «يە.» 12:7نى كۆرۈڭ).

ساختا پەيغەمبەرلەرگە يول قويۇلمايلا قالماي، ئۇلار ئۆز يالغانچىلىقىدىن خىجىل بولىدۇ: ــ

«شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەربىرى ئۆزلىرى بېشارەت بېرىۋاتقاندا كۆرگەن كۆرۈنۈشتىن خىجىل بولىدۇ؛ ئۇلار خەقنى ئالداش ئۈچۈن ئىككىنچى چۈپۈرلۈق چاپاننى كىيمەيدۇ» (4-ئايەت).

ئەسلىدە مۇشۇنداق يالغان پەيغەمبەرلەر ھەتتا ھەقىقىي پەيغەمبەرلەرنىڭ ئالدىنقى كىيىمى يۈز تۇرانە قارشى چىقاتتى؛ ھازىر ھېچكىم ئۇلارنىڭ يالغانچىلىقىغا چىدىمايدۇ.

ئايەتتە كۆرسىتىلگەن «چۈپۈرلۈق چاپان»نى ھەقىقىي پەيغەمبەرلەردىن بەزىلىرى كىيەتتى ــ مەسىلەن، ئىلىياس ۋە ئېلىشا پەيغەمبەرلەر («2پاد.» 8:1)، يەھيا پەيغەمبەر («مار.» 6:1). مۇشۇنداق ئىنتايىن ئاددىي كىيىم ئۇلارنىڭ پانىي دۇنيادىكى ئىشلاردىن ئايرىلغىنىنىڭ ۋە بەزىدە ماتەم تۇتۇشىنىڭ سىمۋولى بولغاچقا،

ئۇلارنىڭ خەلقنىڭ گۇناھلىرىغا ۋە بۇ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن خۇدانىڭ چۈشۈرىدىغان جازالىرىغا بولغان ئازابىنى بىلدۈرەتتى.

5-6-ئايەتتە يەنە بىر مىسال كەلتۈرۈلىدۇ. بۇ مىسالدا ئىخلاسمەن بىر ئىسرائىللىق يۇقىرا بىلەن يالغان پەيغەمبەر ئوتتۇرىسىدىكى سۆھبەت، سوئال-جاۋاب شەكلىدە تېپىلىدۇ: ــ

«ئۇ (ئەسلىدە يالغان پەيغەمبەرچىلىك قىلغان كىشى): «مەن پەيغەمبەر ئەمەس، مەن پەقەت تېرىقچىمەن؛ چۈنكى ياشلىقىمدىن تارتىپ تۇپراق بىلەن تىرىكچىلىك قىلىۋاتىمەن» ــ دەيدۇ». قارىغاندا، ئۇ ناھايىتى كىچىك پېئىل بولۇپ، ئۆزىنىڭ جەمئىيەتنىڭ ئەڭ تۆۋەن تەبىقىسىدىن چىققانلىقىنى كۆرسەتمەكچى بولۇشى مۇمكىن. لېكىن يۇقىرا گۇمان قىلىپ ئۇنىڭدىن: «ھەي، ئەمدى سېنىڭ مەيدەڭدىكى (ئىبرانىي تىلىدا «ئىككى قولۇڭنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى») بۇ زەخمەتلەر نېمە؟» – دەپ سورايدۇ.

ئۇ: «دوستلىرىمنىڭ ئۆيىدە يارىلىنىپ قالدىم» ــ دەپ جاۋاب بېرىدۇ» – دېيىلىدۇ.

«بۇتپەرەس پەيغەمبەرلەر» جىن-شەيتانلارنىڭ دىققىتىنى تارتىش ئۈچۈن پات-پات ئۆز تېنىنى كېسىۋالاتتى («1پاد.» 28:18دە مىسال كۆرۈلىدۇ). بۇتپەرەس پادىشاھ ئاھابنىڭ ئوردىسىدا دەل شۇنداق بۇتپەرەس پەيغەمبەرلەر «پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا» بېشارەت بېرىۋاتقان يۈزلىگەن باشقا «پەيغەمبەرلەر»گە ھەمراھ بولۇپ «خىزمەت قىلاتتى» («1پاد.» 22:5-7، 11-12). بۇ ئايەتلەردىن بىز «تەن كېسىش» دېگەن مۇشۇ ئىش ساختا پەيغەمبەرلەر ئارىسىدا ناھايىتى ئومۇملاشقان ۋە شۇنداقلا ئۇلارنىڭ بەلگىسى بولۇپ قالغان، دېگەن خۇلاسىگە كېلىمىز (ماتەم تۇتقاندىمۇ «تەن كېسىش» ئىسرائىللارغا مەنئى قىلىنغان – «قان.» 1:14، يەر.» 6:16، 5:41نىمۇ كۆرۈڭ).

«سېنىڭ مەيدەڭدە» دېگەن ئىبارە ئىبرانىي تىلىدا «ئالقان»نى، «بىلەك»نى ياكى بىلەكلىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مەيدىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

شۇنىڭ بىلەن خەلق مۇشۇنداق زەخمەتلەردىن گۇمانلىنىدۇ، ساختا پەيغەمبەر خىجىل بولۇپ روشەن بىر يالغان باھانىنى كۆرسىتىدۇ. «دوستلىرى» بولسا ئادەتتە يېقىن دوستلۇق مۇناسىۋەتنى («دوستلار» مەيلى ئىجابىي ياكى سەلبىي

مەندە بولسۇن) كۆرستىدۇ. بۇ ئادەم قولىدىكى يارىلىرىنى «پەقەت بىرنەچچە دوستلىرىم بىلەن سوقۇشۇپ قالغىنىم ئۈچۈن بولدى؛ لېكىن دوستلار بولغاچقا ھېچقانداق شىكايەتنامە يازغۇم يوق، دەۋا قىلغۇم يوق» دەپ چۈشەندۈرگەندەك بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا بۇ كىشىنىڭ جاۋابى كەمتەرلىكىنى ئىپادىلەيدۇ ئەمەس، بەلكى باھانە كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايمىز.

بېشارەتكە قارىغاندا، بۇ ساختا پەيغەمبەرلەر ھەتتا مەسىھنىڭ يارا-ئىزلىرىنىمۇ تەقلىد قىلماقچى بولغان بولۇشىمۇ مۇمكىن؟ (يەنە «مات.» 24:24، «مار.» 22:13، «يۇھ.» 20:25-27نى كۆرۈڭ).

مەسىھ دۇنياغا قايتىپ كېلىپ، سەلتەنىتىنى بەرپا قىلغاندىن كېيىن، پەيغەمبەرلەرنىڭ ھېچ ھاجىتى بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

«سانجىپ ئۆلتۈرۈلگەن» پادىچىنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرى ۋە ئۇلارنىڭ نەتىجىلىرى توغرۇلۇق (9-7:13)

تونۇشتۇرۇش

7-ئايەت بىلەن كىتابنىڭ ئاخىرقى قىسمىنىڭ يېڭى بىر بۆلىكى باشلىنىدۇ. ئۇنىڭ چوڭ تېمىسى ئىسرائىلنىڭ قانداق جازالار بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ مۇقەددەس قوۋمى بولۇش ئۈچۈن تاۋلىنىپ ئۆزگەرتىلىدىغانلىقىدۇر. ئىلگىرىكى بۆلەكنى خۇلاسىلىساق، مۇنداق ئىشلار جاكارلىنىدۇ (6:13-1:12): —

(ئا) پەرۋەردىگار ئىسرائىل ۋە يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلماقچى بولغان دۇنياۋى كۈچلەردىن مۇداپىئە قىلىدىغانلىقى؛

(ئە) ئۇ قايسى يول بىلەن دۈشمەنلىرىنى ئۇرىدىغانلىقى؛

(ب) ئۆز خەلقىگە نۇسرەت قازىنىدىغان كۈچ-قۇدرەت يەتكۈزىدىغانلىقى؛

(پ) ئۇ ئاۋۋال مۇقەددەس روھىنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئۇلارنى توۋا قىلىش يولىغا كىرگۈزىدىغانلىقى؛

(ت) ئۇلار شۇ ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ ئۆز مەسىھىنى كرېستلەش گۇناھىنى بىلىپ يېتىدىغانلىقى؛

(ج) ئۇلار قاتتىق توۋا قىلىپ ھاياتقا ئېرىشىدىغانلىقى.

ئىككىنچى بۆلەكتە (7:13-21:14) تۆۋەندىكى ئىشلار كۆرسىتىلىدۇ: ــ
(ئا) ئىخلاسسىزلارنى ئۆزۈپ تاشلاش، يېرۇسالېمغا چۈشۈرۈلىدىغان جازا؛
(ئە) شۇ جازانىڭ ۋاستىسى بىلەن «خۇدانىڭ قالدىسى» تاۋلىنىدۇ، زېمىنىنىڭ ئۆزى بارلىق بۇلغىنىشلاردىن پاكلاندۇرۇلىدۇ؛
(ب) شۇنداق قىلىپ، زېمىن ۋە خەلق خۇدانىڭ پادىشاھلىقىنىڭ يەر يۈزىدىكى مەركىزى ۋە ۋەكىلى بولۇشقا لايىق تازىلاپ پاكلىنىدۇ.
ئىككىنچى بۆلەك يەنە ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ؛ ئالدىنقى قىسىم (7:13-9) بېشارەتتىكى ئىشلارنىڭ يەكۈنىدۇر، كېيىنكى قىسىمدا (14-باب) بېشارەتتىكى ئىشلار تەپسىلىي ئېيتىلىدۇ.
بېشارەت «ساختا پەيغەمبەر»نىڭ يالغان يارلىرىدىن ھەقىقىي سانجىلغان ھەقىقىي پادىچىغا ئۆتىدۇ. ئۇ ھەقىقەتەن «دوستلىرىم (ئۆز خەلقىنىڭ نىڭ ئۆيىدە يارلىنىپ قالدىم» دېيەلەيتتى! ئۇلار «ھاياتلىقنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى»نى ئۆلتۈرگىنىدە خۇدانىڭ خىزمىتىدە بولدۇق، دەپ ئويلايتتى؛ كۆڭلىدە خۇدادىن يىراقتا بولۇپ، «كۆرۈنمەس خۇدانىڭ سۈرىتى»نى تونۇماي، ئۇ خۇدانى «ئاتام» دېگەنلىكى ئۈچۈن «كۇپۇرلۇق قىلدىڭ» دەپ ئۇنىڭ ئۈستىدىن شىكايەت قىلغان.
لېكىن ئىسرائىل خەلقىنىڭ ئۆز بېشىغا ساناقسىز ئازاب-ئوقۇبەت چۈشۈرگەن شۇ جىنايىتى «شاپائىتىم پۈتكۈل دۇنياغا يەتكۈزۈلسۇن» دەپ، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ كەلگۈسى نىجاتى ئۈچۈن باشتىن ئاخىرغىچە خۇدا تەرىپىدىن باشقۇرۇلغانىدى. شۇڭا مەسىھنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى 10:12-14دە يەھۇدىي خەلقىنىڭ كېيىن قاتتىق پۇشايمان قىلىدىغان ۋە تولۇا قىلىدىغان جىنايىتى دېيىلىدۇ؛ ئەمما ئالدىمىزدىكى 7:13دە ئۇ خۇدانىڭ ئۆزى قىلغان ئىشىدۇر، دېيىلىدۇ: ــ
«ئويغان، ئى قىلىچ، مېنىڭ پادىچىمغا، يەنى مېنىڭ شېرىكىم بولغان ئادەمگە قارشى چىق، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» (7-ئايەت).
دېمەك، مەسىھنىڭ تارتقان كرېستتىكى ئازاب-ئوقۇبەتلىرىدە، ئۇنى كرېستلىگەن يەھۇدىيلار ۋە يەھۇدىي ئەمەسلەر ئۆزلىرى بىلمىگەن ھالدا خۇدانىڭ ۋاستىسى بولۇپ «ئۇنىڭ جېنىنى گۇناھنى يۇيىدىغان قۇربانلىق قىلىش»ى ئەمەلىيەتتە

خۇدانىڭ ئالدىنئالا بېكىتكىنى بولۇپ، ئۇ «يەشايا» 53-بابتا ئالدىنئالا تەسۋىرلىنىدۇ. شۇ يەردە: «ئۇنى ئېزىشنى لايىق كۆرگەن پەرۋەردىگاردۇر؛ ئۇ ئۇنى ئازابقا چۆمۈلدۈرگۈزدى» دەپ ئوقۇيمىز. دەرۋەقە، ئىنساننىڭ قولى بىلەن «ئۇ خۇددى بوغۇزلاشقا يېتىلەپ مېڭىلغان پاقلاندەك بوغۇزلاشقا ئېلىپ مېڭىلدى»، لېكىن ئىنساننىڭ بارلىق بەتنىيەتلىكى پەقەت خۇدانىڭ «ئۆز كۈچ-قۇدرىتى ۋە ئىرادىسى بويىچە بۇرۇنلا نىمە بېكىتكەن بولسا» شۇلارنى ئەمەلگە ئاشۇردى، خالاس («روس.» 4:28). بەرھەق، شەيتاننىڭ ھەسەتخورلۇقى ۋە نەپرىتى، باش كاھىنلارنىڭ غالجىرانە قەھرى، ھىرود پادىشاھنىڭ كەمسىتىشى، ۋالىي پىلاتۇسنىڭ قورقۇنچاقلىقىنىڭ ھەممىسى پەقەت خۇدانىڭ پۈتكۈل دۇنيانى نىجات كۆرسۇن دەپ ئالدىنئالا بېكىتكەن ئىشىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىدۇر، خالاس.

«ئويغان، ئى قىلىچ!» دېگەن بۇ ئاجايىب بېشارەتتە قىلىچ ئادەم سۈپىتىدە خۇدانىڭ ئادالىتىنى بەجا كەلتۈرۈشكە چاقىرىلىدۇ. پەرۋەردىگارنىڭ قىلىچى باشقا بېشارەتلەردە ــ مەسىلەن، «يەر.» 47:6-7، «ئەز.» 21:1-17دە شۇنداق كۆرسىتىلىدۇ. «قىلىچ» مۇشۇ بېشارەتلەردە ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا «ئۆلۈم قورالى» ياكى «خۇدانىڭ جازاسىنىڭ قورالى» سۈپىتىدە سۆزلىنىدۇ.

ئەمدى قىلىچ كىمگە چۈشىدۇ؟ ئۇشبۇ بېشارەتتە رەزىللەر ياكى ئىخلاسسىزلارنىڭ بېشىغا ئەمەس، بەلكى پۈتۈنلەي گۇناھسىز، قۇسۇرسىز مۇقەددەس بىر بولغۇچى، پەرۋەردىگارغا ئەڭ يېقىن مۇناسىۋەتتە تۇرغۇچىنىڭ بېشىغا چۈشىدۇ! بۇ نېمىدېگەن چوڭقۇر بىر سىر-ھە! باشقا يەرلەردىمۇ بۇ ئاجايىب تېما ئۈستىدە كۆپ توختالدۇق؛ مەسىھ خۇدانىڭ قوزىسى بولۇپ، ئۆزىنىڭ تولۇق ئىختىيارى بىلەن يولدىن ئازغان دۇنيانى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن، گۇناھكارلارنىڭ كەچۈرۈم قىلىنىپلا قالماي، بەلكى مەڭگۈ ھاياتقا ئېرىشىشى ئۈچۈن «... ئۇ بىزنىڭ ئاسىيلىقلىرىمىز تۈپەيلىدىن يارىلاندى (ياكى «سانجىلدى»)، ئۇ بىزنىڭ گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن زەخىملەندى» ۋە «تا ئۆلۈشكە قەدەر «شاراب ھەدىيە» تۆككەندەك ئۆزىنىڭ جېنىنى تۆتۈپ بەردى».

قىلىچ «مېنىڭ پادىچىم»غا قارشى چىقىدۇ. پەرۋەردىگار ئۆزى «ئىسرائىلنىڭ پادىچىسى»دۇر ــ لېكىن ئۇ ھەردائىم مۇشۇ ئىش ۋە ئۇنىڭدىكى مۇناسىۋەتتە مەسىھنىڭ سۈپىتىدە ئىش كۆرىدۇ. بىز يۇقىرىدا بۇ تېما توغرۇلۇق سۆزلەشتۇق؛

مەسىلەن، «ئەزاكىيال» 34-بابتا ئۇ «ئىسرائىلنى مەن ئۆزۈم كېلىپ باقىمەن»، شۇنداقلا ئۇلارنى «ئىزدەيمەن»، «قۇتقۇزىمەن»، «كۈچلەندۈرىمەن» ۋە «ساقايتىمەن» دېگەندىن كېيىن ئۇ: «مەن ئۇلارنىڭ ئۈستىگە بىر پادىچى، يەنى قۇلۇم داۋۇتنى تىكلەيمەن؛ ئۇ ئۇلارنى بېقىپ، ئۇلارغا پادىچى بولىدۇ» دەيدۇ. مۇشۇ يەردە، شۈبھىسىزكى، «مېنىڭ قۇلۇم داۋۇت» ھەقىقىي داۋۇت، يەنى «ئۇلۇغ داۋۇتتىن بولغان، ئۆزىدىن ئۇلۇغ ئەۋلادى» مەسىھنى كۆرسىتىدۇ.

پەرۋەردىگار ۋە «ئۇنىڭ پادىچىسى»نىڭ ئوتتۇرىسىدا بولغان شۇ بىردىنبىر پەۋقۇلئاددە مۇناسىۋەت «مېنىڭ شېرىكىم بولغان ئادەم» دېگەن سۆزدىن ئېنىق كۆرۈنىدۇ. ئىبرانىي تىلىدا «شېرىك» دېگەن بۇ سۆز مۇشۇ ئايەتتىن باشقا پەقەت «لاۋىيلار»دا تېپىلىدۇ؛ شۇ يەردە ئۇ «دوست»، «يېقىن ئادەم»، «قوشنا» دېگەن مەنىلەردە ئىشلىتىلىدۇ (مەسىلەن، «لاۋ.» 15:25). بۇ ئىبارىنىڭ مەسىھدىن باشقا بىرسىنى كۆرسىتىشى قەتئىي مۇمكىن ئەمەس. پادىچى مەدىكار ياكى ياللانما پادىچىدەك بولغان بولسا، خۇدا ھەرگىز ئۇنداق ئىبارە بىلەن ئۇنى چاقىرمايتتى.

شۇڭا بۇ سۆز مەسىھنىڭ خۇدالىق تەبىئىتىدە بولغانلىقىنى ئېنىق كۆرسىتىدۇ. مەسىھ ئەيسا ئۆزى توغرۇلۇق «ياخشى پادىچىدۇرمەن» دېگەندە مۇشۇ بېشارەتنى (شۇنداقلا باشقا ئوخشايدىغان بېشارەتلەرنىمۇ) كۆزدە تۇتقان بولسا كېرەك؛ شۇ چاغدىمۇ ئۇ: «مەن ۋە ئاتا ئەسلىدىنلا بىردۇرمىز» دېۋىدى، يەھۇدىيلار ئۇنى چالما-كېسەك قىلماقچى بولدى («يۇھ.» 30:10).

پادىچى ئۇرۇلىشى بىلەن پادا تارقاپ كېتىدۇ: ـ

«پادىچىنى ئۇرۇۋەت، قويلار پاتىپاراق بولۇپ تارقىتىۋېتىلىدۇ؛ مەن قولۇمنى كىچىك پېيىللارنىڭ ئۈستىگە چۆشۈرۈپ تۇرغۇزىمەن».

ھەرقانداق پادا پادىچىسىز بولسا ئاپەتكە يۈزلىنىدۇ، ئەلۋەتتە. ئەمدى بېشارەتتە ئېيتىلغان «پادا» كىملەر بولىدۇ؟

كۆرسىتىلگەن پادا بولسا، «ياخشى پادىچى» بېقىش ئۈچۈن بېكىتىلگەن يەھۇدىي خەلقى بولۇشى كېرەك (11:11-14دە دېيىلگەندەك)؛ ئۇلار جاھىللىقى ئۈچۈن شۇ يەردە يەنە «بوغۇزلاشقا بېكىتىلگەن پادا» دېيىلىدۇ.

مەسىھ ئەيسا بۇ بېشارەتنىڭ ئۆز مۇخلىسلىرىدا ئەمەلگە ئاشۇرۇلغانلىقىنى

كۆرسىتىپ ئۇلارغا مۇنداق ئېيتقان: «بۇ گۆن كىچە سىلەر ھەممىڭلار مېنىڭ تۈپەيلىمدىن تاندۇرۇلۇپ پۇتلىشىسىلەر، چۈنكى مۇقەددەس يازمىلاردا: ــ
«مەن پادىچىنى ئۇرۇۋېتىمەن، پادىدىكى قويلار پاتپاراق بولۇپ تارقىتىۋېتىلىدۇ» دېيىلگەن» («مات.» 31:26). مەسىھ «ئۇرۇلغان»دىن كېيىن، مۇخلىسلىرى تاۋلىنىش جەريانىنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈشى كېرەك. تۆۋەندە بۇنىڭ ئۈستىدە يەنە توختىلىمىز.
بېشارەتنىڭ رەبنىڭ مۇخلىسلىرى ئۆز يېنىدىن تارقىتىلىشتىن باشقا چوڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى مەسىھ كرېستلەنگەندىن كېيىن: «... كەلگۈسىدە بولىدىغان ئەمىرنىڭ خەلقى»، يەنى رىملىقلار كېلىپ «شەھەر بىلەن مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى گۇمران قىلدى» دېگەن ئىش بىلەن بولدى («دان.» 26:9). شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىي خەلقىنىڭ يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەللەر ئارىسىدا «تارقىتىلىش» جەريانى باشلاندى. گەرچە بۇ گۈن يەھۇدىيلارنىڭ «ئىسرائىلىيە» دېگەن ئۆز ۋەتىنى بولغىنى بىلەن، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى تېخى پۈتكۈل دۇنياغا تارقالما ھالەتتە تۇرماقتا.
گەرچە خۇدانىڭ شۇ دەھشەتلىك جازاسى خەلقىنىڭ بېشىغا چۈشىدىغان بولسىمۇ، كىچىك بىر «قالدى»سى يەنىلا ئۇنىڭ غەمخورلۇقىنىڭ ئوبيېكتى بولىدۇ. بۇ ئىش: «مەن قولۇمنى كىچىك پېيىللارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرۈپ تۇرغۇزىمەن» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
«كىچىك پېيىللار»، يەنى «ئۆزىنى تۆۋەن تۇتىدىغان»لار ئىبرانىي تىلدا «كىچىكلەر» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ؛ مۇشۇ ئايەتتە 7:11دىمۇ تىلغا ئېلىنغان «پادا ئارىسىدىكى مىسكىن مۆمىنلەر»، يەنى خەلق ئارىسىدىكى نامرات، ھەققانىي، باشقىلار تەرىپىدىن بوزەك قىلىنىدىغان كىشىلەرنى كۆرسەتسە كېرەك.
ئىبرانىي تىلدا بىرسىنىڭ ئۆز قولىنى مەلۇم كىشىنىڭ «ئۈستىگە چۈشۈرۈپ تۇرغۇزۇش»ى دېگەن ئىبارە بىرخىل جازالاشنى بىلدۈرىدۇ: مەسىلەن: «ئاموس» 8:1دە، «مەن... ئېكرون شەھىرىگە قارشى قول كۆتۈرىمەن»، ياكى «زەب.» 14:81دە «ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىرىنى تېزلا ئېگىلدۈرەر ئىدىم، قولۇمنى رەقىبلىرىگە بۇراپ باسار ئىدىم». ھالبۇكى، مۇشۇ يەردە مەنىسى ئىجابىي جەھەتتە بولسا كېرەك؛ چۈنكى نەتىجىسى «خۇدانىڭ قالدىسى»نىڭ

نجاتى بولدۇ (گەرچە شۇ نجات تاۋلىنىش ياكى «تەربىيىلىك جازالاش»تىكى ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئارقىلىق بولسىمۇ). مەزكۇر ئىبارە يەشايا پەيغەمبەر («يەش.» 25:1دە) يېرۇسالېمنىڭ تاۋلىنىشى بىلەن پەرۋەردىگار تەرىپىدىن ئۇلارغا شاپائەت كۆرسىتىلىدىغانلىقى ئىپادىلىنىدۇ. شۇڭا، پۈتۈن 7-ئايەتنى خۇلاسىلىساق: —

(ئا) پەرۋەردىگارنىڭ پادىچىسى خەلقنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن ئۇرۇلدۇ؛

(ئە) نەتىجىدە، خەلقنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ بېشىغا «تارقىتىلىش ئاپىتى» چۈشىدۇ؛

(ب) لېكىن پەرۋەردىگار پادىسىدىن كىچىك «قالدى»نى، يەنى ئۆز سۆزىگە قۇلاق سالىدىغان مۆمىنلەرنى رەھىمدىللىق بىلەن ئەسلەپ ئۇلارنى ئاپەت ئىچىدە قوغدايدۇ (11:11نى كۆرۈڭ).

مەسىھ ساتقۇنلۇق قىلىنىدىغان كەچتە مۇخلىسلىرىغا: «بۈگۈن كېچە سىلەر ھەممىڭلار مېنىڭ تۈپەيلىمدىن تاندۇرۇلۇپ پۇتلىشىسىلەر، چۈنكى مۇقەددەس يازمىلاردا:

«مەن پادىچىنى ئۇرۇۋېتىمەن، پادىدىكى قويلار پاتىپاراق بولۇپ تارقىتۋېتىلىدۇ» دېيىلگەن. لېكىن مەن تىرىلگەندىن كېيىن گالىلىيەگە سىلەردىن بۇرۇن بارىمەن» («مات.» 31:26-32، «مار.» 27:14) دەپ ئېيتقان سۆزلىرىگە قايتىدىن قارىساق، زەكەرىيانىڭ بېشارەت سۆزلىرىنى سەل ئۆزگەرتكەنلىكىنى كۆرىمىز؛ ئۇ خۇدانىڭ سۆزىنى «مەن پادىچىنى ئۇرۇۋېتىمەن» دەپ، ئۆزىنىڭ قۇربانلىق قىلىنىشىنىڭ خۇدانىڭ قىلغان ئىشى ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ. گەرچە ئۇ ئۇلارنىڭ شۇنىڭ بىلەن ئۆزىدىن تېنىپ كەتكەنلىكىنى ئالدىنئالا بىلگەن بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا ئۇلارغا: «لېكىن مەن تىرىلگەندىن كېيىن گالىلىيەگە سىلەردىن بۇرۇن بارىمەن» دېگەن سۆزلىرى بىلەن، ئۆلۈپ تىرىلگەندىن كېيىن سىلەردىن ۋاز كەچمەيمەن، ئەكسىچە سىلەردىن يەنە خەۋەر ئالىمەن، دەيدۇ؛ دېمەك، ئۇ «مەن قولۇمنى كىچىك پېئىللارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرۈپ تۇرغۇزىمەن» دېگەن ۋەدىسىدە تۇردى.

8-9-ئايەتلەرگە كەلسەك: —

«زېمىندا شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، — دەيدۇ پەرۋەردىگار، — ئۇچتىن ئىككى قىسمى قىرىلىپ ئۆلىدۇ؛ بىراق ئۇچتىن بىر قىسمى ئۇنىڭدا تىرىك قالىدۇ. ئاندىن مەن ئۇچىنچى قىسمىنى

ئۆتقا كىرگۈزىمەن، ئۇلارنى كۈمۈش تاۋلىنغاندەك تاۋلايمەن، ئالتۇن سىنالغاندەك ئۇلارنى سىنايمەن؛ ئۇلار مېنىڭ نامىمنى چاقىرىپ نىدا قىلىدۇ ۋە مەن ئۇلارغا جاۋاب بېرىمەن؛ مەن: «بۇ مېنىڭ خەلقىم» دەيمەن؛ ئۇلار: «پەرۋەردىگار مېنىڭ خۇدايىم» ــ دەيدۇ».

خۇدانىڭ ھۆكۈم-جازالىرىدا «ئۈچتىن بىر قىسىم»نىڭ قۇتقۇزۇلۇپ ئاندىن يەنە تاۋلىنىشى بىرنەچچە يەرلەردە كۆرۈلىدۇ ــ مەسىلەن، «ئەز.» 12:5دە، ئىسرائىل خەلقى ئۈچ قىسىمغا بۆلۈنىدۇ: - «شەھەردىكىلەردىن ئۈچتىن بىر قىسمى ۋابا كېسىلى بىلەن ئۆلىدۇ ھەمدە ئاراڭلاردا بولىدىغان ئاچارچىلىقتىن بىشىنى يەيدۇ؛ ئۈچتىن بىر قىسمى ئۆپچۆرۈڭلاردا قىلىچلىنىدۇ؛ ۋە مەن ئۈچتىن بىر قىسمىنى ھەر تەرەپتىن چىققان شامالغا سورىۋېتىمەن، ئاندىن بىر قىلىچنى غىلاپتىن سۇغۇرۇپ ئۇلارنى قوغلايمەن». «يەش.» 13:6دە بولسا، خەلقنىڭ پەقەت ئوندىن بىر قىسمىنىڭ خۇدانىڭ ئۇلۇغ تاۋلاش جازاسىدىن ئۆتىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

خۇدانىڭ خەلقى تاۋلىنىدىغان ۋاقىتتا «زېمىندا بولىدىغانلىقى» تەكىتلىنىدۇ: «زېمىندا شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ ئۇنىڭدا (ئىبرانىي تىلىدا قايتىلىنىدۇ) ئۈچتىن ئىككى قىسمى قىرىلىپ ئۆلىدۇ».

خۇدانىڭ بۇ جازاسىنىڭ ئىجرا قىلىنىش جەريانى ئۇلار مەسىھنى چەتكە قاققاندىن كېيىن مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى دەل شۇ «زېمىندا» باشلىنىپ، يەنە شۇ يەردە ئاخىرقى زاماندا ئاخىرلىشىدۇ.

يەھۇدىي خەلقىنىڭ ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن بۇرۇن تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلىرى ساناقسىزدۇر. ئۇرۇشتىن كېيىن پەلەستىن زېمىنىنى ئىگىلىشى بىلەن ئۇلار شۇ ئازاب-ئوقۇبەتلەردىن ئارام تاپقىنى بىلەن، شۇ ئازاب-ئوقۇبەتلەر يەنىلا «ياقۇپنىڭ ئازاب-ئوقۇبەت كۈنى» بىلەن ئەۋجىگە چىقىدۇ («يەر.» 7:30)؛ ئۇ چاغدا ئۇلار «زېمىندا تۇرغاندا»، خەلقنى تاۋلاش ئۈچۈن خۇدا تەييارلىغان «ئوت» زىئوندا يېقىلىدۇ، خۇمدان يېرۇسالېمدا تۇتاشتۇرۇلىدۇ («يەش.» 9:31).

ئۈچتىن ئىككى قىسمى ئۈزۈپ تاشلىنىشى بىلەن خۇدانىڭ خەلقى ھەرگىز مۇتلەق يوقىتىۋېتىلمەيدۇ؛ ھەردائىم «ئۈچتىن بىرى» ياكى «ئوندىن بىرى» «مۇقەددەس

نەسل» بولۇشقا قالدۇ («يەش.» 13:6)؛ ئۇلار ئارقىلىق خۇدانىڭ ئىسرائىل بارلىق ئەللەرگە بەخت-بەرىكەت بولسۇن دېگەن ئۇلۇغ مۇددىئا-مەقسەتلىرىنى مەنزىلگە يەتكۈزىدۇ. ئۇ ئۇلارغا: «مەن سىلەرنى تارقىتىۋەتكەن ئەللەرنىڭ ھەممىسىنى تۈگەشتۈرسەممۇ، لېكىن سىلەرنى پۈتۈنلەي تۈگەشتۈرمەيمەن؛ پەقەت ئۇستۇلدىن ھۆكۈم چىقىرىپ تەربىيە-ساۋاق بېرىمەن» دەيدۇ «يەر.» 11:30، 28:46).

شۇنىڭ بىلەن «خۇدانىڭ قالدىسى» سىنىلىپ تاۋلىنىدۇ؛ بۇ ئىشنىڭ پەللىگە يېتىشى ئۇلارنىڭ ئەڭ ئاخىردا ئاجايىب قۇتۇلۇشىدىن ئىلگىرىرەكلا بولسا كېرەك. شۇ چاغدا خۇدا: «ئۇلارنى كۈمۈش تاۋلىغاندەك تاۋلايدۇ، ئالتۇن سىنىغاندەك ئۇلارنى سىنايدۇ». مالاكى پەيغەمبەر ئېيتقاندەك: «ئۇ تاۋلىغۇچىنىڭ ئوتى، كىرچىنىڭ ئاقارتقۇچ شولتىسىدەك بولىدۇ؛ ئۇ كۈمۈشنى تاۋلىغۇچى ھەم ئېرىغدىغۇچىدەك تاۋلاپ ئولتۇرىدۇ... ئۇلارنى ئالتۇن-كۈمۈشنى تاۋلىغاندەك تاۋلايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پەرۋەردىگارغا ھەققانىيلىقتا بولغان قۇربانلىق-ھەدىيەنى سۇنىدۇ...» («مال.» 3:2-4؛ «زەب.» 66:10-12نىمۇ كۆرۈڭ).

ئۇلار دانىيال پەيغەمبەرنىڭ ئۈچ دوستىدەك «دەھشەتلىك يالقۇنلاپ تۇرغان خۇمدان»دا تۇرۇپ: «مېنىڭ نامىمنى چاقىرىپ ئىندا قىلىدۇ ۋە مەن ئۇلارغا جاۋاب بېرىمەن؛ مەن: «بۇ مېنىڭ خەلقىم» دەيمەن؛ ئۇلار: «پەرۋەردىگار مېنىڭ خۇدايىم» - دەيدۇ» («يەر.» 38:32-42، «ئەزاكىيال 23:37-28 ۋە تەۋراتتىكى باشقا بېشارەتلەرنىمۇ كۆرۈڭ؛ بۇ بېشارەت يەنە «ئۇلارنىڭ يەكۈنى»دۇر).

شۇ كۈن بالدۇر كېلىدۇ: –

«خۇشاللىقتىن تۇۋلاڭلار، ئى ئاسمانلار؛ ئى يەر-زېمىن، شادلان؛
ناخشىلارنى ياڭرىتىڭلار، ئى تاغلار؛
چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىگە تەسەللى بەردى،
ئۆزىنىڭ خار بولغان پېقىر-مۆمىنلىرىگە رەھىم قىلىدۇ» («يەش.» 13:49).

14-باب ـ شەرەپلىك ئاخىرەت؛ پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ پادىشاھلىقى

بۇ بابنىڭ ئاۋۋالقى ئايەتلىرى 13-بابتىكى 7-9-ئايەتلەرنىڭ تەپسىلاتلىرىنى ئاچىدۇ، شۇنداقلا 12-بابتىكى بېشارەتتە ئېيتىلغان ئىسلارنىڭ باشلانغان ۋاقتىغا، يەنى خۇدانىڭ ئىسرائىلنى جازالاش يولىدا ئەللەرنىڭ قوشۇنلىرىنىڭ يېرۇسالېمنى مۇھاسىرىگە ئېلىشىغا يول قويغان ۋاقتىغا قايتىدۇ. 14-بابتا مۇشۇ قوشۇنلارنىڭ ھالاك بولىدىغانلىقى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن گۇۋاھچىلار تەسۋىرلىگەندەك ناھايىتى تەپسىلىي ئالدىنئالا ئېيتىلىدۇ.

تەۋراتتىكى كۆپ بېشارەتلەردە مەلۇم بىر ۋەقەنىڭ ئاقىۋىتى ئالدىنئالا ئېيتىلغاندىن كېيىن شۇ ۋەقەنىڭ تەپسىلاتلىرى كۆپرەك بايان قىلىنىدۇ؛ مۇشۇ يەردىمۇ شۇنداق ئېلىنىدۇ.

ئىسرائىلنىڭ 14-بابتا ئېيتىلغان شۇ جەددىي كرىزىسىغا سەپسىلىپ قاراشتىن ئاۋۋال، كرىزىسنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشىدىكى بىرنەچچە ئەھۋالغا قارايلى: ـ

(ئا) 12-14-بابلاردىن ئېنىقكى، يەھۇدىي خەلقى قايتىدىن قانائان زېمىنى، شۇنداقلا يېرۇسالېم شەھىرىنى ئىگىلىگەندى. تەۋراتتىكى باشقا بېشارەتلەر ۋە بۇ بېشارەتنىڭ ئۆزىگە ئاساسەن، قايتقانلارنىڭ كۆپ قىسمى ئېتىقادسىز ھالدا زېمىنغا قايتقان. تەۋراتتىكى باشقا بېشارەتلەرگە قارىغاندىمۇ، ئاخىرقى زامانلارغا كەلگەندە، يەھۇدىي خەلقى زېمىندا تۇرۇۋاتقان ۋە زېمىنغا قايتمىغان، ئېخچە دۇنيانىڭ چەت-چەتلىرىگە تارقىتىلغان ئىككى خىل ھالەتتە بولىدۇ.

(ئە) رەببىمىز يەر يۈزىدە خىزمەت ئۆتەۋاتقان چاغدا يەھۇدىي خەلقىنىڭ كۆپ قىسمى شۇنداق تارقىتىلغان ھالەتتە قالغانىدى؛ زېمىنىنىڭ ئۆزىدە تۇرۇۋاتقانلار بولسا مۇستەقىل ئەمەس، بەلكى «يات ئەللەرنىڭ تۆتىنچى ئىمپېرىيەسى»نىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا تۇراتتى (شۇ ئىمپېرىيەنىڭ تەپسىلاتلىرىنى چۈشىنىش ئۈچۈن «دانىيال» 7-بابتىكى بېشارەتنى كۆرۈڭ). شۇ چاغدا «يات ئەللەرنىڭ تۆتىنچى ئىمپېرىيەسى» «رىم ئىمپېرىيەسى» ئەندىزىسىدە ئىدى. «دانىيال» 7-بابتىكى بېشارەتكە ئاساسەن، شۇ ئىمپېرىيە ئاخىرقى مەزگىلدە «دەججالنىڭ ئىمپېرىيەسى» بولىدۇ. ئىسرائىل قايتىدىن زېمىندا ھازىرقىغا ئوخشاش مۇستەقىل تۇرسىمۇ، ئۇلار ئاخىر بېرىپ يەنە

شۇ ئىمپېرىيەنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنىڭ (يەنى، دەججالنىڭ) خارلاشلىرى ئاستىدا تۇرسا كېرەك.

(ب) گەرچە (مەزكۇر بېشارەت ۋە تەۋراتتىكى باشقا بېشارەتلەر بويىچە) ئىسرائىل زېمىندا بىرقەدەر روناق تاپقان بولسىمۇ (مەسىلەن، يېرۇسالېم شەھىرى پۇختا قۇرۇلغان)، مۇشۇ 14-بابتا تەسۋىرلەنگىنى بويىچە ئۇلار ئۇچرايدىغان ھۇجۇم ۋە قورشاۋ بولسا ئىسرائىلنىڭ پۈتكۈل تارىخىدا ئەڭ ۋەھشەتلىك ۋە زۇلمەتلىك ۋەقە بولىدۇ.

باشقا بېشارەتلەرنى توغرا چۈشەنگەن بولساق، ئىسرائىل شۇ ۋاقىتتا ئالللىقاچان دەججال (مەسىھنىڭ رەقىبى) بىلەن ئەھدىلىشىپ ئۇنىڭغا بېقىندى بولىدۇ. مەسىھنىڭ شۇ سۆزى شۇ چاغدا ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان بولىدۇ: «مەن ئاتامنىڭ نامى بىلەن كەلگەنمەن، ئەمما سىلەر مېنى قوبۇل قىلمايسىلەر. ھالبۇكى، باشقا بىرسى ئۆز نامى بىلەن كەلسە، سىلەر ئۇنى قوبۇل قىلىسىلەر» («يۇھ.» 43:5؛ «يەش.» 14:28-22نىمۇ كۆرۈڭ). دەججالنىڭ رۇخسىتى ۋە قوللاشلىرى بىلەن ئۇلار ئۇچىنچى بىر ئىبادەتخانىنى قۇرىدۇ.

(پ) ئەمما دەججال يالغانچىلىقى ۋە بىدئەتلىكىگە ئاساسلانغان ئۆزىنىڭ شۇ ساختا ئەھدىسىدە تۇرمايدۇ. يەر يۈزىدىكى بارلىق خەلقنى ئۆزىگە ئىبادەت قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇ يەھۇدىيلارنىڭ شۇ ئىبادەتخانىدىكى ئىبادىتىنى توختىتىپ، ئۇنى ئۆزىنىڭكى قىلىدۇ («دان.» 27:9، 31:11؛ «مات.» 15:24نى كۆرۈڭ). خەلقنىڭ بەزىلىرى، شۈبھىسىزكى، شۇ ئىشقا قەتئىي قارشىلىق بىلدۈرىدۇ؛ دەججال (ئۆزىدىن ئىلگىرى كەلگەن بىرنەچچە مۇستەبىتلەرگە ئوخشاش) يەھۇدىي خەلقنى پۈتۈنلەي يوقىتىشقا نىيەت باغلايدۇ. يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىش نىيىتى بىلەن بارلىق ئەللەرنىڭ قوشۇنلىرىنى «ھارماگېددون»دا يىغىدۇ: «ئۇلار: ــ «يۈرۈڭلار، ئۇلارنى مىللەت قاتارىدىن يوق قىلايلى! ئىسرائىلنىڭ نامى ئىككىنچى تىلغا ئېلىنمىسۇن!» ــ دېمەكتە» («زەب.» 4:83؛ «ۋەھ.» 16:16).

(ت) مۇشۇ قوشۇنلارنىڭ دەھشەتلىكى ئالللىقاچان 12-بابتا ئايان قىلىندى. ئۇلار زېمىننى ئاياغ ئاستى قىلىپ بارلىق قارشىلىقنى تارمار قىلىدۇ. ئاخىر بېرىپ يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىشقا كىرىدۇ: ــ

«مانا، پەرۋەردىگارغا خاس كۈن كېلىدۇ؛ ئۇ كۈنى ئاراڭدىن مال-مۈلكۈڭ بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىپ بۆلۈشۈۋېلىنىدۇ. مەن بارلىق ئەللەرنى يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا يىغىمەن؛ شەھەر ئىشغال قىلىنىدۇ، ئۆيلەر بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىپ، قىز-ئاياللار ئاياغ ئاستى قىلىنىدۇ؛ شەھەرنىڭ يېرىمى ئەسىرگە چۈشۈپ سۈرگۈن قىلىنىدۇ؛ تىرىك قالغان خەلق شەھەردىن ئېلىپ كېتىلمەيدۇ» (1-2-ئايەت).

شۇڭا شەھەر ئىشغال قىلىنىپ خالىغانچە بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىدۇ. ئىشغال قىلغۇچى قوشۇننىڭ ياۋۇزلۇقىنى تىلغا ئېلىشنىڭ ھاجىتى يوق. شەھەردىكىلەرنىڭ يېرىمى ئەسىرگە چۈشۈپ سۈرگۈن قىلىنىدۇ. قارىغاندا دۈشمەننىڭ قانداقتۇر رەزىل بىر نىيىتى بىلەن ئازراق بىر قىسمىنى قالدۇرىدۇ. يەرەمىيا پەيغەمبەر شۇ كۈنى توغرۇلۇق: «ئايھاي، شۇ كۈنى دەھشەتلىكتۇر! ئۇنىڭغا ھېچقانداق كۈن ئوخشىمايدۇ؛ ئۇ ياقۇپنىڭ ئازاب-ئوقۇبەت كۈنىدۇر!» دەپ پەرياد كۆتۈرىدۇ («يەر.» 30-باب).

ھالبۇكى، بېشارەت بويىچە ئۇ كۈن «دەججالنىڭ كۈنى» ئەمەس، بەلكى «پەرۋەردىگارغا خاس بىر كۈن» — يەنى ئۇ ئۆزىنىڭ يوللىرىنىڭ توغرىلىقى ۋە ھەققانىيلىقىنى ھەيۋەت بىلەن ئىسپاتلاشقا، دۈشمەنلىرىنى ئاغدۇرۇشقا ۋە ئۆز خەلقىنى نىجاتقا ئېرىشتۈرۈشكە بېكىتكەن كۈنىدۇر.

بۇ دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئىچىدە ئىسرائىل پەرۋەردىگارغا قاتتىق نىدا قىلغاچقا، 10:12دە ئېيتىلغاندەك ئۆز مەسىھىمىزنى سانجىپ ئۆلتۈردۇق، دېگەن ۋەھيىنى قوبۇل قىلىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز. دەل شۇ ۋاقىتتا ئىسرائىل «قايتىدىن تۇغۇلىدۇ».

«ئاندىن پەرۋەردىگار چىقىپ شۇ ئەللەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ؛ ئۇ ئۇنىڭ جەڭ قىلغان كۈندىكىدەك ئۇرۇشىدۇ» (3-ئايەت).

تەۋرات تارىخىدا خۇدا خەلقى ئۈچۈن كۆپ قېتىم جەڭ قىلغان؛ مەسىلەن «يەش.» 14:10دە «شۇنداق بىر كۈن ئىلگىرى بولۇپ باقمىغان ۋە كېيىنمۇ بولۇپ باقمىدى؛ چۈنكى پەرۋەردىگار ئىسرائىل ئۈچۈن جەڭ قىلدى» دەپ ئوقۇيمىز. ئەمما «جەڭ قىلغان كۈندىكىدەك» دېگەن ئىبارە بەلكىم پەرۋەردىگار ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغان كۈننى كۆرسىتىدۇ. ئىسرائىل

قۇتقۇزۇلغان كۈنى: «پەرۋەردىگار جەڭچىدۇر، ياھۋەھ ئۇنىڭ نامىدۇر» دەپ كۈي ئېيتىلدى («مىس.» 14-15-باب).

شۇ كۈنى ئۇلارنى قۇتقۇزۇشقا تۇيۇقسىز ئايان بولغان زات مەسىھ ئەيسادىن باشقا ھېچكىم ئەمەستۇر. بۇ كارامەت ئىش قىلىشقا مۇۋاپىق ئۇنىڭ ناملىرى «يەش.» 6:9دىكى بېشارەت بويىچە «ئەل-گىببور»، يەنى «كۈچ-قۇدرەتلىك خۇدا» ياكى «پالۋان خۇدا»نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەسىھ شۇ سۈپىتىدە كەلگەندە: —

«ئۇنىڭ پۇتلىرى شۇ كۈنى يېرۇسالېمنىڭ شەرقىي تەرىپىنىڭ ئەڭ ئالدى بولغان زەيتۇن تېغىدا تۇرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن زەيتۇن تېغى ئوتتۇرىدىن شەرق ۋە غەرب تەرەپكە يېرىلىدۇ؛ زور يوغان بىر جىلغا پەيدا بولىدۇ؛ تاغنىڭ يېرىمى شىمال تەرەپكە، يېرىمى جەنۇب تەرەپكە يۆتكىلىدۇ» (4-ئايەت).

خۇدانىڭ «پۇتلىرى» يوقتۇر، ئەمما مەسىھنىڭكى بار، ئەلۋەتتە.

«زەيتۇن تېغى»نىڭ ئىسرائىلنىڭ تارىخىدىكى كۆپ مۇھىم ۋەقەلەر ۋە كىرىزىسلەر بىلەن زىچ مۇناسىۋىتى باردۇر. ئەزاكىيال پەيغەمبەر داۋۇتنىڭ پادىشاھلىق تەختى تېخى ئاغدۇرۇلماستىن ۋە «يات ئەللەرنىڭ ۋاقتى» باشلانماستىنلا پەرۋەردىگارنىڭ جۇلاسى دەل مۇشۇ تاغدىن كۆتۈرۈلۈپ ئىسرائىل زېمىنىدىن ئايرىلغىنىنى كۆردى («ئەز.» 23:11).

ئۆزى «خۇدانىڭ شان-شەرىپى بولغان»، رەببىمىز ئەيسا مەسىھ ئىسرائىل خەلقىدىن چەتكە قېقىلىپ، ئۆلتۈرۈلۈپ ۋە تىرىلگەندىن كېيىن دۇنيادىن، شۇنداقلا ئىسرائىل زېمىنىدىن ئايرىلىپ كەتكەندە ئۇ دەل مۇشۇ تاغدىن كۆتۈرۈلگەن: «ۋە ئۇ ئۇلارنى بەيت-ئانىيا يېزىسىغىچە (بەيت-ئانىيا زەيتۇن تېغىدا ئىدى) باشلاپ باردى ۋە قوللىرىنى كۆتۈرۈپ ئۇلارنى بەرىكەتلىدى. ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇلارنى بەرىكەتلىگەندە ئۇ ئۇلاردىن ئايرىلىپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى» («لۇقا» 50:24-51).
ئەيسانىڭ ئىسرائىلدىن شۇنداق ئايرىلىشى بىلەن ئۇلارنىڭ بابىلدا 70 يىل سۈرگۈن بولغان ئازابلىق مەزگىلدىن تېخىمۇ ئۇزۇن ۋە تېخىمۇ ئازابلىق بىر مەزگىل باشلاندى.

مىلادىيەدىن ئالتە يۈز يىل بۇرۇن ئەزاكىيال پەيغەمبەر پەرۋەردىگارنىڭ جۇلاسىنىڭ دەل ئۇ كەتكەن يۆنىلىشتىن قايتىپ كېلىدىغىنىنى ئالدىنئالا كۆردى: «مانا، ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنىڭ شان-شەرىپى شەرق تەرەپتىن كەلدى؛ ئۇنىڭ ئاۋازى ئۇلۇغ سۇلارنىڭ شارقىرىغان ساداسىدەك ئىدى؛ يەر يۈزى ئۇنىڭ شان-شەرىپى بىلەن يورۇتۇلدى» («ئەز.» 2:43). بۇ بېشارەت بولسا سىمۋوللۇق شەكلىدە دەل مەسىھ ئەيسانىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشى توغرۇلۇق ئىدى. چۈنكى رەببىمىز مۇخلىسلاردىن زەيتۇن تېغىدا ئايرىلغاندا پەرىشتىلەر ئۇلارغا: — «ئەي گالىلىيەلىكلەر، نېمىشقا ئۆرە تۇرغىنىڭلارچە ئاسمانغا قاراپ قالدىڭلار؟ ئەرشكە كۆتۈرۈلگەن شۇ ئەيسا سىلەر ئۇنىڭ ئاسمانغا قانداق كۆتۈرۈلگەنلىكىنى كۆرگەن بولساڭلار، يەنە شۇ ھالدا قايتىپ كېلىدۇ» — دېدى («روسۇللارنىڭ پائالىيەتلىرى» 11:1). «يەنە شۇ ھالدا» بولسا پەقەت ئىنسانىي تېنىدە ئاسماندىنلا ئەمەس، بەلكى يەنە: — (ئا) قايسى جايدىن كەتكەن بولسا دەل شۇ يەرگە قايتىپ كېلىدۇ؛ (ئە) «بۇلۇتلار بىلەن» (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۇقەددەس بەندىلىرى بىلەن بىللە) قايتىپ كېلىدۇ («مات.» 30:24، 64:26، «1تېس.» 17:4، «ئىبر.» 1:12، «ۋەھ.» 7:1).

مەسىھنىڭ ئۇستىگە چۈشۈشى بىلەنلا زەيتۇن تېغى «ئوتتۇرىدىن شەرق ۋە غەرب تەرەپكە يېرىلىدۇ؛ زور يوغان بىر جىلغا پەيدا بولىدۇ؛ تاغنىڭ يېرىمى شىمال تەرەپكە، يېرىمى جەنۇب تەرەپكە يۆتكىلىدۇ».

گېئولوگلار زەيتۇن تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى شەرقتىن-غەربكە سوزۇلغان بىر «يەر پوستى ئۆزۈلمىسى»نى تاپقان. ئۇ «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»دە يېرىلىشنى كۈتمەكتە. يېرۇسالېمدىكىلەر «جىلغا بىلەن» قاچىدۇ: —

«ۋە سىلەر مېنىڭ تاغلىرىمنىڭ دەل مۇشۇ جىلغىسى بىلەن قاچىسىلەر؛ چۈنكى تاغلارنىڭ جىلغىسى ئازەلگىچە بارىدۇ؛ سىلەر يەھۇدا پادىشاھى ئۇززىيانىڭ كۈنلىرىدە بولغان يەر تەۋرەشتە قاچقىنىڭلاردەك قاچىسىلەر. ئاندىن پەرۋەردىگار خۇدايىم كېلىدۇ؛ ھەممە سەن بىلەن بارلىق «مۇقەددەس بولغۇچىلار»مۇ كېلىدۇ!» (5-ئايەت).

«پادىشاھى ئۈززىيانىڭ كۈنلىرىدە بولغان يەر تەۋرەش» «ئاموس» 1:1دە تىلغا ئېلىنىدۇ («ئاموس» 2:1دىمۇ بېشارەت قىلىنغان). بۇ ئىش زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىن ئىككى يۈز يىل بۇرۇن بولغىنى بىلەن خالايىقتا ئىنتايىن قورقۇنچلۇق تەسىر قالدۇرغانلىقى ئېنىق تۇرىدۇ.

«ئازەل»نىڭ قەيەردىلىكى ھازىرچە بىزگە نامەلۇم. ھازىرقى ئەھۋالدا، يېرۇسالېمدىن شەرققە قېچىش مۇمكىن ئەمەس؛ «كىدرون جىلغىسى» ۋە ئىنتايىن تىك بولغان زەيتۇن تېغىنىڭ ئۆزى مۇشۇنداق «قېچىش يولى»نى توسۇۋالىدۇ.

مۇشۇ يەردە «مۇقەددەس بولغۇچىلار» دېگەنلەر بارلىق كېرۇب-پەرىشتىلەر ۋە بەلكىم ئۆلۈمدىن تىرىلگەن خۇدانىڭ مۇقەددەس بەندىلىرىنى كۆرسىتىدۇ («1تېس.» 4-باب، «يەھ.» 14-15، «1كور.» 2:6-3، 51:15-57نى كۆرۈڭ).

(بەزى ئالىملار ئىسرائىلنىڭ تولۇق قىلىش ۋاقتى (2:13-4:12) مۇشۇ پەيتتە بولىدۇ، دەپ قارايدۇ. 12-باب ئۈستىدە توختالغىنىمىزدا كۆرسەتكەن سەۋەبلەر ئۈچۈن بىز بۇ ئىشنى مەسىھنىڭ ئۆيئوچۇق ئايان بولۇشىدىن ئىلگىرى بولۇشى كېرەك، دەپ قارايمىز).

مەسىھنىڭ ئىسرائىلنى قوغدايدىغان بىرىنچى ئىشى ئاتلىق دۈشمەنلەرنى ئۇرۇشى بولىدۇ «ھەممە ئاتلارنى ساراسىمىگە سېلىپ، ئاتلىقلارنى ساراڭلىقتا چۆشۈرىمەن» (4:12). ئاندىن ئۇ پىيادە ئەسكەرلەرنى 12:14دە تەسۋىرلەنگەن ۋابا بىلەن ئۇرىدۇ. ئىسرائىللار ئۆزلىرى جەڭ قىلىشقا كۈچلەندۈرۈلىدۇ: «ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەلەڭشىپ قالغانلارمۇ شۇ كۈنى داۋۇتتەك پالۋان بولىدۇ؛ داۋۇت جەمەتى بولسا خۇدادەك، يەنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىدەك كۈچلۈك بولىدۇ» (8:12).

ئىسرائىلنىڭ مەسىھنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى تۈپەيلىدىن بولغان تولۇق قىلىشتىكى ئازابلىرى مۇقەددەس روھنىڭ ئىشلىگەن ئەمەلى بولىدۇ؛ شۇڭا شۇ تولۇق قىلىشتىكى ئازابلار شۈبھىسىزكى، دۇنيانىڭ چەت-چەتلىرىگە تارقىتىلغانلارغىچىمۇ يېيىلغان بولىدۇ، دەپ قارايمىز.

6-7-ئايەتكە ئۆتەيلى: —

«شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، نۇر توختاپ قالىدۇ؛ پارلاق يۇلتۇزلارمۇ قاراڭغۇلىشىپ كېتىدۇ؛ بىراق ئۇ پەرۋەردىگارغا مەلۇم بولغان ئالاھىدە

بىر كۈن، يا كېچە يا كۈندۈز بولمايدۇ؛ شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، كەچ كىرگەندە، ئالەم يورۇتۇلىدۇ».

6-ئايەتتە كۆرستىلگەندەك، مەسىھنىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشىدىن سەل ئىلگىرىلا ئاسماندىكى يورۇقلار قاراڭغۇلاشتۇرۇلغان بولىدۇ. بۇ ئىش تەۋرات ۋە ئىنجىلدىكى بىرنەچچە بېشارەتلەردە تىلغا ئېلىنىدۇ: —

«قۇياش ھەم ئاي قاراڭغۇلىشىپ كېتىدۇ، يۇلتۇزلار ئۆز جۇلاسىنى قايتۇرۇۋالىدۇ» («يو.» 15:3)، «ئاي ئۇياتلىقتا قالىدۇ؛ كۈن خىجىل بولۇپ كۆرۈنمەيدۇ؛ چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار زىئون تېغىدا پادىشاھلىق قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ شان-شەرىپى ئۆز ئاقساقاللىرى ئالدىدا پارلايدۇ!» («يەش.» 23:24)، «ئاسماندىكى يۇلتۇزلار ۋە يۇلتۇز تۈركۈملىرى نۇرىنى بەرمەيدۇ؛ قۇياش بولسا چىقىپلا قاراڭغۇلىشىدۇ، ئايمۇ ھېچ يورۇمايدۇ» (يەش.» 10:13).

«ئەمدى شۇ كۈنلەردە، شۇ ئازاب-ئوقۇبەت ئۆتۈپ كەتكەن ھامان، قۇياش قارىيىدۇ، ئاي يورۇقلۇقىنى بەرمەيدۇ، يۇلتۇزلار ئاسماندىن تۆكۈلۈپ چۈشىدۇ، ئاسماندىكى كۈچلەر لەرزىگە كېلىدۇ» («مار.» 4:13، 25).

مەسىھ كەلگەن شۇ كۈن «پەرۋەردىگارغا مەلۇم بولغان ئالاھىدە بىر كۈن» بولىدۇ — دېمەك، دۇنيا تارىخىدىكى بارلىق كۈنلەردىن پۈتۈنلەي باشقىچە بولىدۇ: «ئۇنىڭغا ھېچقانداق كۈن ئوخشىمايدۇ» («يەر.» 7:30). رەببىمىز ئۆزى شۇ كۈن توغرۇلۇق ئۆلۈمى ئالدىدا مۇنداق دېگەن: — «لېكىن شۇ كۈنى ياكى ۋاقىت-سائىتىنىڭ خەۋىرىنى بولسا، ھېچكىم بىلمەيدۇ — ھەتتا ئەرشتىكى پەرىشتىلەرمۇ بىلمەيدۇ، ئوغۇل بىلمەيدۇ، ئۇنى پەقەت ئاتىلا بىلىدۇ» («مار.» 32:13).

شۇ كۈنى «يا كېچە يا كۈندۈز بولمايدۇ» دېيىلىدۇ.

بىرىنچىدە «كۈندۈز بولمايدۇ»، چۈنكى قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنىڭ نۇرى بولمايدۇ؛ ھەم «كېچىمۇ بولمايدۇ» — (دېمەك، كېچىدىكى قاراڭغۇلۇق بولمايدۇ)؛ چۈنكى رەب مەسىھنىڭ شان-شەرىپىنىڭ جۇلاسى، شۇنداقلا مىڭلىغان پەرىشتىلەر ۋە مۇقەددەس بەندىلىرىدە ئەكس ئېتىدىغان رەببىمىزنىڭ نۇرىمۇ بار بولىدۇ: «شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، كەچ كىرگەندە ئالەم يورۇتۇلىدۇ».

بەزى ئالىملارنىڭ پىكرىچە بۇ «كەچلىك نۇر» مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق ھۆكۈمرانلىقىنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملىشىدۇ، دېيىلىدۇ. دېمەك، شۇ كۈنلەردە كېچىدە كۈندۈزگە ئوخشاش يورۇقلۇق بولىدۇ. خۇداغا نىسبەتەن «مىڭ يىل» پەقەت «بىر كۈن» بولىدۇ (ئىنجىل، «2پېت.» 8:3، «ۋەھىي» 20-بابنى كۆرۈڭ). بىز بۇ پىكىرگە مايىلمىز. ھېچ بولمىغاندا، مەسىھنىڭ «مىڭ يىللىق» ھۆكۈمرانلىقى باشلانغان ۋاقىتدا: «پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىنىڭ جاراھىتىنى تاڭىدىغان، يەنى ئۇلارنىڭ قامچا يارىسىنى ساقايتقان شۇ كۈندە، ئاي شولىسى قۇياش نۇرىدەك، ۋە قۇياش نۇرى بولسا يەتتە ھەسسە كۈچلۈك بولىدۇ، يەنى يەتتە كۈندىكى نۇرغا باراۋەر بولىدۇ» ـ ۋە بەلكىم سەلتەنىتىنىڭ كېيىنكى كۈنلىرىدىمۇ شۇنداق بولۇشىمۇ مۇمكىن («يەش.» 26:30).

بۇ پارلاق جىسمانىي نۇر «خۇدانىڭ قالدىسى»نىڭ ئەينى چاغدىكى روھىي ھالىتىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

بۇ پارلاق كۈننىڭ ھارپا كۈنىدە «كەچ كىرگەندە» ـ دېمەك، يەھۇدىي خەلقى ئۈچۈن ئەڭ قاراڭغۇلۇق ۋە دەرد-ئەلەملىك پەيتتە «ئالەم يورۇتۇلىدۇ»؛ يەنى «نامىمدىن ئەيمىنىدىغان سىلەر ئۈچۈن، قاناتلىرىدا شىپا-دەرمان ئېلىپ كېلىدىغان، ھەققانىيلىقنى چاچىدىغان قۇياش ئورنىدىن تۇرىدۇ» («مال.» 4:4) ـ شۇ چاغدا دەرۋەقە مەغپىرەت ۋە مەڭگۈلۈك ھاياتنىڭ نۇرى بىلەن «ئالەم يورۇتۇلىدۇ».

«ئورنۇڭدىن تۇر، نۇر چاچ! (ئى ئىسرائىل!) چۈنكى نۇرۇڭ يېتىپ كەلدى، پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى ئۈستۈڭدە كۆتۈرۈلدى!» («يەش.» 1:60).

«شۇ كۈنى»نىڭ كۆپ ئاجايىب نەتىجىلىرى بۇ بابتىكى قالغان ئايەتلەردە بايان قىلىنىدۇ: ـ

(1) مەسىھنىڭ كېلىشى بىلەن يۈز بەرگەن يەر تەۋرەش ۋە بەلكىم باشقا تەبىئىي ھادىسىلەر بىلەن پەلەستىن زېمىنىدا، جۈملىدىن يېرۇسالېمنىڭ ھالىتىدە چوڭ ئۆزگىرىشلەر پەيدا بولىدۇ. بۇ جىسمانىي ئۆزگىرىشلەر باشقا بېشارەتلەردە كۆرسىتىلىدۇ: ـ

«چوڭ قىرغىنچىلىق بولغان، مۇنارلار ئۆرۈلگەن شۇ كۈنى، ھەربىر ئۈلۈغ تاغدا ۋە ھەربىر ئېگىز دۆڭدە بولسا، ئەنھارلار ۋە ئېرىقلار بولىدۇ» («يەش.» 25:30).

يېرۇسالېمدا: «ئاخىر زامانلاردا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى جايلاشقان تاغ تاغلارنىڭ بېشى بولۇپ بېكىتىلىدۇ، ئۇ ھەممە تاغ-دۆڭدىن ئۈستۈن قىلىپ كۆتۈرۈلىدۇ» («يەش.» 2:2).

8-ئايەت: — «شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ھاياتلىق سۇلىرى يېرۇسالېمدىن ئېقىپ چىقىدۇ؛ ئۇلارنىڭ يېرىمى شەرقىي دېڭىزغا، يېرىمى غەربىي دېڭىزغا قاراپ ئاقىدۇ؛ يازدا ۋە قىشتا شۇنداق بولىدۇ».

بۇ ئايەتتە «شەرقىي دېڭىز» «ئۆلۈك دېڭىز»نى، «غەربىي دېڭىز» «ئوتتۇرا دېڭىز»نى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ ئىش «يوئېل» دېگەن كىتابتىمۇ كۆرسىتىلىدۇ: — «...يەھۇدادىكى بارلىق ئېرىق-ئۆستەڭلەردە لىق سۇ ئاقىدۇ؛ ھەم پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن بىر بۇلاق چىقىدۇ، شىتتىم جىلغىسىنى سۇغىرىدۇ» («يو.» 18:3) («شىتتىم جىلغىسى» يېرۇسالېمنىڭ شەرقىي تەرىپىدە بولۇپ، ئىئوردان جىلغىسىغا تۇتىشىدۇ — «چۆل.» 1:25نى كۆرۈڭ. «شىتتىم» بەلكى ئاكاتسىيە دەرەخلىرىنى كۆرسىتىدۇ؛ بۇ دەرەخلەر پەقەت قاغجىراق رايونلاردا ئۆسىدۇ).

ئەزاكىيال پەيغەمبەرمۇ بۇ ئىشلار توغرىسىدا (بولۇپمۇ شەرققە قاراپ ئاقىدىغان دەريا توغرۇلۇق) 1:47-12دە سۆزلەيدۇ. «ئەز.» 12:47دە «دەريا بويىدا، ئۇ ۋە بۇ قىېتىدا، ئوزۇق بولىدىغان ھەرخىل دەرەخلەر ئۆسىدۇ. ئۇلارنىڭ يوپۇرماقلىرى سولاشمايدۇ، ئۇلار مېۋىسىز قالمايدۇ؛ ئۇلار ھەر ئايدا مېۋىلەيدۇ؛ چۈنكى ئۇنى سۇغىرىدىغان سۇلار مۇقەددەس جايدىن چىقىدۇ؛ ئۇلارنىڭ مېۋىسى ئوزۇق، ئۇلارنىڭ يوپۇرماقلىرى دورا-دەرمانلار بولىدۇ» دېيىلىدۇ. ئۇنىڭ بۇ بېشارىتى بويىچە دەريا «ئۆلۈك دېڭىزدىكى سۇلارنى ساقايتىدۇ» ۋە شۇنىڭ بىلەن بېلىقلار ئۇنىڭدا كۆپىيىدۇ. ئوقۇرمەنلەر بىلىدۇكى، «ئۆلۈك دېڭىز» دەرۋەقە ئىسمى جىسمىغا تولىمۇ لايىق، چۈنكى ئۇنىڭدا بۇگۈنگىچە ھېچقانداق جانلىق يوقتۇر.

«زەبۇر» 46-كۈيدىمۇ «زەكەريا»دىكى ئاخىرقى بابلاردا ئېيتىلغان ۋەقەلەر

تەسۋىرلىنىدۇ. زەبۇرنىڭ مۇئەللىپى كۆرۈنۈشتە كەلگۈسىدىكى شەرەپلىك يېرۇسالېمغا قاراپ: «خۇدانىڭ شەھىرىنى، يەنى ھەممىدىن ئالىي بولغۇچى ماكانلاشقان مۇقەددەس جايىنى، خۇرسەن قىلىدىغان ئېقىنلىرى شاخلىغان بىر دەريا باردۇر» دەيدۇ. مۇشۇ كۈيىنىڭ بېشىدا پۈتكۈل يەر يۈزى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىنىدىغان ئەھۋال سۈپەتلىنىدۇ: «شۇڭا يەر ئۆرۈلۈپ، تاغلار قومۇرۇلۇپ دېڭىز تەگلىرىگە چۈشۈپ كەتسىمۇ، ئۇنىڭ دولقۇنلىرى شاۋقۇنلىنىپ قاينام بولسىمۇ، ئۆركەشلىرى بىلەن تاغلار سىلكىنىپ كەتسىمۇ، قورقمايمىز» («زەبۇر» 46-كۈيدىن). قارىغاندا، مەزكۇر دەريا بۇ چوڭ ئاپەت ئىچىدە پەيدا بولىدۇ.

ئېرەم باغچىسى توغرۇلۇق: «باغنى سۇغىرىشقا ئېرەمدىن بىر دەريا ئېقىپ چىقتى؛ ئاندىن بۆلۈنۈپ، تۆت ئېقىن بولدى» دېيىلىدۇ («يار.» 10:2). قارىغاندا، بۇ بەركەتلىك قەدىمكى سۇلار ھازىر يېرۇسالېمغا يۆتكىلىپ، «خۇدانىڭ شەھىرىنى خۇرسەن قىلىپ»، يەر يۈزىدىكى باشقا جايلارنى سۇغۇرۇپ مۇنبەت قىلىدىغان بولىدۇ.

(2) بۇ جىسمانىي بەخت-بەركەتلەر يەر يۈزىدىكى روھىي ھالەتنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. خۇدانىڭ شاپائىتى ۋە نىجاتى يېرۇسالېمدىن ئېقىپ بارلىق ئەللەرنى بەركەتلەيدۇ.

مەسىھدە مەڭگۈلۈك ھاياتقا ئېرىشكەنلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ بەخت-بەركەتلەردىن ھازىر ھۇزۇرلىنىدۇ. ئۇلار ئۈچۈن مەسىھدە ھازىرمۇ: «پەرۋەردىگار ئۆزى بىزگە شان-شەرەپلىك بولغان، دەريالار، كەڭ ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان بىر جاي بولىدۇ» («يەش.» 21:33). «يېڭى ئاسمان، يېڭى زېمىن» روسۇل يۇھانناغا ئاشكارىلانغاندا ئۇ مۇنداق دەيدۇ: ــ «ئۇ ماڭا خرۇستالدەك پارقىراق ھاياتلىق سۈيى ئېقىۋاتقان دەريانى كۆرسەتتى. دەريا خۇدانىڭ ۋە قوزىنىڭ تەختىدىن چىققان ...» («ۋەھ.» 1:22). روھىي دەريانىڭ مەنبەسى خۇدانىڭ ئۆزى، ئەلۋەتتە. كىمدە مەڭگۈلۈك ھايات بار بولسا، شۇ دەريا ئۇنىڭدىن ئېقىپ چىقىدۇ. مەسىھ ئەيسا شۇنداق ۋەدە قىلغان: «كىمدەكىم ئۇسسىسا، مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ ئىچسۇن! ماڭا ئېتىقاد

قىلغۇچى كىشىنىڭ مۇقەددەس يازمىلاردا ئېيتىلغىنىدەك، ئۇنىڭ ئىچ-باغرىدىن ھاياتلىق سۈيىنىڭ دەريالىرى ئېقىپ چىقىدۇ!» («يۇھ.» 37:7).

«خۇدانىڭ دەريا-ئېرىقلىرى سۇغا تولغاندۇر» («زەب.» 9:65). ئەزاكىيال دەريانى غايىبانە كۆرۈنۈشتە كۆرۈپ: «(دەريا) مەن ئۆتەلمەيدىغان دەريا بولۇپ چىقتى؛ چۈنكى سۇلار ئۆرلەپ كەتتى؛ ئۇنىڭدا سۇ ئۈزگىلى بولاتتى، ئۇ ئۆتكىلى بولمايدىغان دەريا بولۇپ چىقتى» دەيدۇ («ئەز.» 5:47).

مەسىھنىڭ «مىڭ يىللىق» سەلتەنىتىنىڭ بېشىدا شۇ روھىي دەريا پۈتكۈل يەر يۈزىگە ئېقىشى بىلەن «خۇددى سۇلار دېڭىزنى قاپلىغاندەك، پۈتۈن يەر يۈزى پەرۋەردىگارنى بىلىپ-تونۇش بىلەن قاپلىنىدۇ» («هاب.» 14:2).

«پەرۋەردىگار پۈتكۈل يەر يۈزى ئۈستىدە پادىشاھ بولىدۇ؛ شۇ كۈنى پەقەت بىر «پەرۋەردىگار» بولىدۇ، يەر يۈزىدە بىردىنبىر ئۇنىڭلا نامى بولىدۇ» (9-ئايەت).

بۇ ئەھۋال رەببىمىز مۇخلىسلىرىغا: «سېنىڭ نامىڭ مۇقەددەس دەپ ئۇلۇغلانغاي. سېنىڭ پادىشاھلىقىڭ كەلگەي» ۋە «پادىشاھلىقىڭ نامايان قىلىنغاي» دەپ ئۆگەتكەن دۇئانىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلغىنىدۇر («مات.» 10:6، «لۇقا» 2:11).

بۇنىڭدا ئۈچ نۇقتا بار: –

(ئا) پەرۋەردىگار پادىشاھ بولىدۇ، لېكىن ئۇ ئۆز ۋەكىلى بولغان مەسىھ ئارقىلىق ھۆكۈم سۈرىدۇ. مەسىھنىڭ پادىشاھ بولۇشى پەقەت ئۇنىڭ خۇدانىڭ سۆز-كالامى ياكى «خۇدانىڭ ئوغلى» بولغىنىدىنلا ئەمەس، بەلكى «ئىنسانئوغلى» بولغىنىدىن بولىدۇ. خۇدا ئەسلىدە ئادەمئاتىمىزغا: «سىلەر نەسىللىنىپ، كۆپىيىپ، يەر يۈزىنى تولدۇرۇپ ئۇنى بويسۇندۇرۇڭلار؛ دېڭىزدىكى بېلىقلار، ئاسماندىكى ئۇچارقاناتلارغا، شۇنىڭدەك يەر يۈزىدە يۈرىدىغان ھەربىر ھايۋانلارغا ئىگىدارچىلىق قىلىڭلار» دېگەن («يار.» 26:1). لېكىن ئادەمئاتىمىز ھاۋائانىمىز بىلەن گۇناھى تۈپەيلىدىن خۇدانىڭ شۇ ئۇلۇغ مەقسىتىدىن مەھرۇم

بولدى. لېكىن ئالەمدە بىر بولغان ھەقىقىي، تولۇق، نۇقسانسىز ئىنسان بولغان مەسىھ ئەيسا بۈنى «شۇ كۈنى»دە ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. جەبرائىل پەرىشتە ئەسلىدە ئۇنىڭ تۇغۇلۇشى توغرۇلۇق مەريەمگە دېگەندەك بولىدۇ: «ئۇ ئۇلۇغ بولىدۇ، ھەممىدىن ئالىي بولغۇچىنىڭ ئوغلى، دەپ ئاتىلىدۇ؛ ۋە پەرۋەردىگار خۇدا ئۇنىڭغا ئاتىسى داۋۇتنىڭ تەختىنى ئاتا قىلىدۇ. ئۇ ياقۇپنىڭ جەمەتى ئۈستىگە مەڭگۈ سەلتەنەت قىلىدۇ، ئۇنىڭ پادىشاھلىقى تۈگىمەستۇر».

ئىنسانلار تېخى مۇكەممەل پادىشاھنى كۆرۈپ باقمىغان؛ لېكىن داۋۇت پادىشاھ مۇقەددەس روھنىڭ يولىيورۇقى بىلەن «مۇكەممەل پادىشاھ» توغرۇلۇق مۇنۇ بېشارەتنى بەرگەن: «كىمكى ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا ئادالەت بىلەن سەلتەنەت قىلسا،

كىمكى خۇدادىن قورقۇش بىلەن سەلتەنەت قىلسا،
ئۇ قۇياش چىققاندىكى تاڭ نۇرىدەك،
بۇلۇتسىز سەھەردەك بولىدۇ،
يامغۇردىن كېيىن ئاسمان سۈزۈك بولۇشى بىلەن،
يۇمران مايسىلار تۇپراقتىن چىقىدۇ؛
مانا ئۇ شۇنداق بولىدۇ» («2سام.» 4-1:23).

(ئە) مەسىھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ كۆلىمى «پۈتكۈل يەر يۈزى ئۈستىدە» بولىدۇ. پەلەستىن ئۇنىڭ پادىشاھلىقىنىڭ مەركىزى بولىدۇ، لېكىن: «ئۇ دېڭىزدىن-دېڭىزلارغىچە، ئەفرات دەرياسىدىن يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە ھۆكۈم سۈرىدۇ»، ۋە: «دەرۋەقە، بارلىق پادىشاھلار ئۇنىڭ ئالدىدا سەجدە قىلىدۇ، پۈتكۈل ئەللەر ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولىدۇ» («زەب.» 8:72، 11)؛ چۈنكى شۇ چاغدا دۇنيانىڭ بارلىق پادىشاھلىقلىرى «پەرۋەردىگارىمىز ۋە ئۇنىڭ مەسىھىنىڭ پادىشاھلىقى» بولىدۇ، ۋە ئۇ «ئەبەدىلئەبەدگىچە ھۆكۈم سۈرىدۇ» («ۋەھ.» 15:11) ۋە خۇدانىڭ ئىرادىسى «ئەرشتە ئادا قىلىنغاندەك يەر يۈزىدىمۇ ئادا قىلىنىدۇ» («مات.» 10:6). شۇڭا زەكەرىيا پەيغەمبەر 16-ئايەتتە يەنە: «بارلىق ئەللەر... ھەر يىلى يېرۇسالېمغا، پادىشاھقا، يەنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىشقا ... چىقىدۇ» دەپ بېشارەت بېرىدۇ.

دېمەك، دەل خۇدا ۋە ئۇنىڭ مەسىھىنى ئەك ھاقارەت قىلغان جايدا، يەنى يەر يۈزىدە، ئۇ زور ھۆرمەتلىنىدۇ، شۇنداقلا مۇقەددەس، شەرەپلىك ۋە تولىمۇ مېھىر-مۇھەببەتلىك دەپ قارىلىپ مەدھىيىلىنىدۇ.

روسۇل پاۋلۇس دېگەندەك: «ئەيسانىڭ نامىغا ئاسمانلاردا، يەر يۈزىدە ھەم يەر ئاستىدا بارلىق تىزلار پۈكۈلۈپ، خۇدائاتىغا شان-شەرەپ كەلتۈرۈپ ھەربىر تىل ئەيسا مەسىھنىڭ رەب ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىدۇ» («فىل.» 2:10-11).

(ب) شۇ كۈنى «پەقەت بىر «پەرۋەردىگار» بولىدۇ، يەر يۈزىدە بىردىنبىر ئۇنىڭلا نامى بولىدۇ» دېيىلىدۇ. دېمەك، ئىسرائىللار ۋە ئەللەر ھېچقانداق بۇتنى (بۇرۇنقىدەك قالايمىقانلارچە) «پەرۋەردىگار» دەۋالمايدۇ. ئۇ ھەقىقەتەن «بارلىق يەر-زېمىننىڭ خۇداسى»، «بىردىنبىر مەڭگۈ ئۆلمىگۈچى، ... مۇبارەكلەشكە لايىق بولغان بىردىنبىر ھۆكۈمران، يەنى پادىشاھلارنىڭ پادىشاھى، رەبلەرنىڭ رەببى» دەپ ئاتىلىدۇ («يەش.» 5:54، «1تىم» 6:15).

«شۇنىڭ بىلەن كىمكى بىر بەختنى ئۆزىگە تىلىسە، «ئامىن» دېگۈچى خۇدانىڭ نامى بىلەن ئاشۇ بەختنى تىلەيدۇ؛ كىمكى قەسەم ئىچمەكچى بولسا، ئەمدى «ئامىن» دېگۈچى خۇدانىڭ نامى بىلەن قەسەم ئىچىدۇ» («يەش.» 16:65). پۈتكۈل يەر يۈزىدىكىلەر ئۆتكەندە چوقۇنغان بۇتلارنى تاشلاپ: «ئى پەرۋەردىگار، سەن مېنىڭ كۈچۈم ۋە قورغىنىمسەن، ئازاب-ئوقۇبەت كۈنىدە باشپاناھىمسەن. ئەللەر بولسا يەر يۈزىنىڭ چەت-چەتلىرىدىن يېنىڭغا كېلىدۇ ۋە: «بەرھەق، ئاتا-بوۋىلىرىمىز يالغانچىلىق ھەم بىمەنىلىككە مىراسخورلۇق قىلغان؛ بۇ نەرسىلەردە ھېچ پايدا يوقتۇر. ئىنسانلار ئۆز-ئۆزىگە خۇدالارنى ياسىيالامدۇ؟! لېكىن ياسىغىنى خۇدا ئەمەستۇر!» دەپ ئېتىراپ قىلىشىدۇ («يەر.» 19:16-20).

(10-11-ئايەت) «گىبادىن يېرۇسالېمنىڭ جەنۇبىدىكى رىممونغىچە بولغان پۈتۈن زېمىن «ئاراباھ»دەك تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرۇلىدۇ؛ يېرۇسالېم بولسا «بىنيامىن دەرۋازىسى»دىن «بىرىنچى دەرۋازا»غىچە ۋە يەنە «بۇرجەك دەرۋازىسى»غىچە، «ھانانىيەلنىڭ مۇنارى»دىن

پادىشاھنىڭ شاراب كۆلچەكلىرىگىچە يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ، لېكىن شەھەر يەنىلا ئۆز جايىدا شۇ پېتى تۇرىدۇ؛ ئادەملەر يەنە ئۇنىڭدا تۇرىدۇ. «ھالاك پەرمانى» يەنە ھېچ چۈشۈرۈلمەيدۇ؛ يېرۇسالېم خاتىرجەملىكتە تۇرىدۇ».

يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، يېرۇسالېم شەھىرى يەر يۈزىدىكى ھەربىر جايدىن ئېگىز كۆتۈرۈلىدۇ. ئۇ ھازىر سەككىز تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدىدۇر («زەب.» 2:125نى كۆرۈڭ). شۇ چاغدا يېرۇسالېم دەرۋەقە «پۈتكۈل جاھاننىڭ خۇرسەنلىكىدۇر... بۈيۈك پادىشاھنىڭ شەھىرى!» دەپ ئاتىلىدۇ («زەب.» 2:48).

«گېبا» شەھىرى بەلكىم «گىبېئاھ»قا ئوخشاش بولۇشى مۇمكىن؛ ئۇ «يەش.» 24:18، «2پاد.» 8:23دە تىلغا ئېلىنغان، يەھۇدانىڭ شىمال تەرىپىدە ئىدى. رىممون جەنۇبىي چېگراسىدا بولغاچقا، كۆرسىتىلگەن كۆلەم بەلكىم پۈتكۈل يەھۇدا زېمىنى بولۇشى كېرەك. «ئاراباھ» ئىئوردان دەرياسى بويىدىكى ئۇزۇن ۋە تۈۋەن بىر تۈزلەڭلىكتۇر؛ شۇڭا ئايەتتە كۆرسىتىلگەن ئىش يەھۇدانىڭ پۈتكۈل زېمىنى كۆتۈرۈلۈپ، يېڭى بىر تۈزلەڭلىك بولىدىغانلىقىدۇر.

خۇلاسىلىساق، يېرۇسالېمنىڭ ئەتراپىدىكى تاغلىق رايونلار (ئاتمىش كىلومېتىرچە ئۇزۇنلۇق ۋە كەڭلىكتە) تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرۇلىدۇ.

يېرۇسالېمغا كەلسەك، ««بىنيامىن دەرۋازىسى»دىن «بىرىنچى دەرۋازا»غىچە» ۋە يەنە ««بۇرجەك دەرۋازىسى»غىچە» دېيىلگىنى يېرۇسالېمنىڭ شەرقىدىن غەربىگىچە بارلىق جايلارنى ۋە ««خانانەلنىڭ مۇنارى»دىن «پادىشاھنىڭ شاراب كۆلچەكلىرى»گىچە» ئۇنىڭ شىمالىدىن جەنۇبىغىچە بولغان بارلىق جايلارنى كۆرسىتىدۇ؛ دېمەك، پۈتۈن شەھەرنى بىلدۈرىدۇ؛ پۈتكۈل شەھەر ئېگىز كۆتۈرۈلىدۇ؛ «يەر.» 18:30دە «شەھەر خارابىلىرى ئۆل قىلىنىپ (ئىبرانىي تىلىدا «ئۆز دۆڭگى ئۈستىدە») قايتىدىن قۇرۇلىدۇ» دېيىلگەندەك.

قايتىدىن يەشايانىڭ يېرۇسالېم توغرىسىدا بېشارىتىنى نەقىل كەلتۈرسەك: —
«ئاخىر زامانلاردا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى جايلاشقان تاغ تاغلارنىڭ بېشى بولۇپ بېكىتىلىدۇ، ئۇ ھەممە تاغ-دۆڭدىن ئۈستۈن قىلىپ كۆتۈرۈلىدۇ» («يەش.» 2:2).

11-ئايەت: — «شۇنداقتىمۇ ئۆز جايىدا تۇرۇشلۇق بولىدۇ؛ ئادەملەر يەنە ئۇنىڭدا تۇرىدۇ. «ھالاك پەرمانى» يەنە ھېچ چۈشۈرۈلمەيدۇ؛ يېرۇسالېم خاتىرجەملىكتە تۇرىدۇ».

دېمەك: (ئا) يېرۇسالېمدىكىلەر ئىككىنچى سۈرگۈن بولمايدۇ ياكى يۇرتىدىن قېچىشىنىڭ ھاجىتى بولمايدۇ؛ «ياقۇپ قايتىپ كېلىدۇ، ئارام تېپىپ ئازادە تۇرىدۇ ۋە ھېچكىم ئۇنى قورقۇتمايدۇ» («يەر.» 10:30).

(ئە) ««ھالاك پەرمانى» يەنە ھېچ چۈشۈرۈلمەيدۇ».

«ھالاك پەرمانى» (ياكى «ھالاك لەنىتى») — ئۆتكەندە خۇدا (ئىبغىر گۇناھ تۈپەيلىدىن) مەلۇم بىر نەرسە، ئادەم، ئائىلە، شەھەر ياكى ھەتتا پۈتۈن بىر خەلق توغرۇلۇق «ھالاك پەرمانى» (ئىبرانىي تىلدا «ھەرەم») چۈشۈرگەن بولسا، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى مۇتلەق يوقىتىش كېرەك ئىدى (مەسىلەن، «قان.» 7:25-26، 13:12-17، «لاۋ.» 27:29، «يەشۇ.» 6:17-18، 7:11-13نى كۆرۈڭ). لېكىن ھازىر ئىسرائىلدا «ھالاك پەرمانى» چۈشۈرۈلگۈدەك گۇناھلار ھېچ تېپىلمايدۇ. ئىسرائىلنىڭ ئۆتكەن دەۋرلىرىدە خۇدا: «ئىبادەتخانامدىكى يېتەكلىگۈچىلەرنى ناپاك قىلىپ قالدۇرىمەن، ھەمدە ياقۇپنى ھالاك لەنىتىگە ئۇچراشقا، ئىسرائىلنى رەسۋاچىلىقتا قالدۇرۇشقا بېكىتتىم» دېگەن، («يەش.» 28:43)، لېكىن شۇ چاغدىكى ئىسرائىلنىڭ روھىي ھالىتى قەتئىي ئۆتكەنكىدەك بولمايدۇ.

(ب) «يېرۇسالېم خاتىرجەملىكتە تۇرىدۇ». سېپىلسىز ۋە ئىستىھكامسىز بولسىمۇ، يېرۇسالېم ئۈچۈن ھېچ قورققۇدەك ئىش بولمايدۇ. چۈنكى خۇدا «مەن پەرۋەردىگار ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئوت-يالقۇن سېپىلى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى شان-شەرىپى بولىمەن» (5:2)؛ «پەرۋەردىگار... نىجاتنى ئۇنىڭغا سېپىل ۋە تىرەكلەر قىلىپ بېكىتىپ قويىدۇ» دەيدۇ («يەش.» 1:26).

بۇ ئىشلاردا يەر يۈزىدىكى يېرۇسالېم ئەرشتىكى، مەڭگۈلۈك يېڭى يېرۇسالېمنىڭ ئەكسى بولىدۇ: —

«چۈنكى قاراڭلار، مەن يېڭى ئاسمانلارنى ۋە يېڭى زېمىننى يارىتىمەن؛ ئىلگىرىكى ئىشلار ھېچ ئەسلەنمەيدۇ، ھەتتا ئەسكە كەلمەيدۇ.

ئەكسىچە سىلەر مېنىڭ يارىتىدىغانلىقىمدىن خۇشاللىنىڭلار؛
مەڭگۈگە شاد-خۇراملىقتا بولۇڭلار،
چۈنكى مەن يېرۇسالېمنى شاد-خۇراملىق،
ئۇنىڭ خەلقىنى خۇشاللىق بەرگۈچى قىلىپ يارىتىمەن.
ئۆزۈممۇ يېرۇسالېمدىن شاد-خۇراملىقتا بولىمەن، ھەم ئۆز خەلقىمدىن خۇشاللىنىمەن؛ ئۇنىڭدا نە يىغا ئاۋازى، نە نالە-پەريادلار ئىككىنچى ئاڭلانمايدۇ؛ ئۇنىڭدا يەنە بىرنەچچە كۈنلۈك چاچراپ كەتكەن بوۋاق بولمايدۇ، ياكى ۋاقتى توشماي ۋاقىتسىز كەتكەن بوۋاي بولمايدۇ؛ يۈز ياشقا كىرگەن بولسا «يىگىت» سانىلىدۇ، شۇنىڭدەك گۇناھكار يۈز ياشقا كىرىپ ئۆلگەن بولسا «خۇدانىڭ لەنىتىگە ئۇچرىغان» دەپ ھېسابلىنىدۇ...
ئۇلار بىكارغا ئەمگەك قىلمايدۇ؛ ياكى ئۇلارنىڭ بالىلىرى تۇغۇلغاندا كېلەچىكى تۇغرۇلۇق ۋەھىمە مەۋجۇت بولمايدۇ؛ چۈنكى ئۇلار پەرۋەردىگار بەخت ئاتا قىلغان نەسىلدۇر، ئۇلارنىڭ پەرزەنتلىرىمۇ شۇنداق.
ۋە شۇنداق بولىدۇكى، ئۇلار ئىندا قىلىپ چاقىرماستىنلا، مەن ئىجابەت قىلىمەن؛ ئۇلار دۇئا قىلىپ سۆزلەۋاتقىنىدىلا، مەن ئۇلارنى ئاڭلايمەن. بۆرە ھەم پاخلان بىلەن بىللە ئوزۇقلىنىدۇ؛ شىر بولسا كالىدەك سامان يەيدۇ؛ يىلاننىڭ رىزقى بولسا توپا-چاڭلا بولىدۇ. مېنىڭ مۇقەددەس تېغىمنىڭ ھەممە يېرىدە ھېچ زىيانكەشلىك بولمايدۇ؛ ھېچ بۇزغۇنچىلىق بولمايدۇ» («يەش.» 65:17-25). «يېڭى يېرۇسالېم» بولسا «ۋەھ.» 1:21-2، 9:21-5:22دە ئايان قىلىنىدۇ.
شۇ كۈنلەردە «ئۇ ئۆلۈمنى مەڭگۈگە يۇتۇۋالىدۇ! رەب پەرۋەردىگار ھەربىر يۈزدىكى ياشلارنى سۈرتىۋېتىدۇ؛ پۈتۈن يەر-زېمىن ئالدىدا ئۆز خەلقىنىڭ شەرمەندىلىكىنى ئېلىپ تاشلايدۇ؛ چۈنكى پەرۋەردىگار شۇنداق ئېيتقان» («يەش.» 8:25).
ھازىر بىز 12-15-ئايەتلەرگە ئۆتەيلى. 3-ئايەتتە: «پەرۋەردىگار چىقىپ شۇ ئەللەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ، ئۇ جەڭ قىلغان كۈنىدىكىدەك ئۇرۇشىدۇ»

دېيىلدۇ. بۇ 12-15-ئايەتلەردە ئالدىنئالا ئېيتىلغان ئىشلار خۇدانىڭ شۇ جېڭىنىڭ تەپسىلاتلىرى، يەنى ئۆزىنىڭ ۋە خەلقىنىڭ دۈشمەنلىرىگە چۈشۈرگەن جازالىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، 4:12-10-ئايەتلەر ئۈچۈن «قوشۇمچە سۆز» دېيىشكە بولىدۇ.

«ۋە پەرۋەردىگار يېرۇسالېمغا جەڭ قىلغان بارلىق ئەللەرنى ئۇرۇشقا ئىشلەتكەن ۋابا شۇنداق بولىدۇكى، ئۇلار ئۆرە بولسىلا گۆشلىرى چىرىپ كېتىدۇ؛ كۆزلىرى چاناقلىرىدا چىرىپ كېتىدۇ؛ تىللىرى ئاغزىدا چىرىپ كېتىدۇ. شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا پەرۋەردىگاردىن زور بىر ئالاقزادىلىك چۈشىدۇ؛ ئۇلار ھەربىرى ئۆز يېقىنىنىڭ قولىنى تۇتۇشىدۇ، ھەربىرىنىڭ قولى يېقىنىنىڭ قولىغا قارشى كۆتۈرۈلىدۇ» (12-13-ئايەت).

خۇدانىڭ جازاسىدا ئۈچ ئامىل بار: —

(ئا) 12-ئايەتتىكى قورقۇنچلۇق ۋابا (رادىياتسىيە كېسىلىگە ئوخشايدۇ)؛

(ئە) ئۇ چۈشۈرگەن «ئالاقزادىلىك» بىلەن دۈشمەنلەر بىر-بىرى بىلەن سوقۇشىدۇ (بۇ دەل ئاتلار ۋە ئاتلىقلارغا چۈشۈرۈلگەن «ساراڭلىق» ۋە «پاراكەندىلىك» بولسا كېرەك — 4:12). بۇنداق «ئالاقزادىلىك»نى پەرۋەردىگار ئىسرائىلنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن بىرنەچچە قېتىم ئىشلەتكەن؛ مەسىلەن، گىدېئون ۋە كىچىك قوشۇننى قۇتقۇزغاندا («ھاك.» 22:7)، يوناتان ۋە ياراغ كۆتۈرگۈچىسى غەلىبە قىلغاندا ئىشلەتكەن («1سام.» 16:14-20). ئەڭ تىپىك مىسال يەھوشافات پادىشاھنىڭ دۇئاسى بىلەن يەھۇداغا قارشى چىققان موئاب ۋە ئاممون ۋە سېئىردىكىلەرنىڭ چوڭ قوشۇنلىرى بىر-بىرى بىلەن سوقۇشقاندا، يەھۇدا ئۇلاردىن قۇتقۇزۇلىدۇ («2تار.» 20-بابتا خاتىرىلىنىدۇ).

(ب) خۇدانىڭ كۈچلەندۈرۈشى بىلەن يەھۇدانىڭ «قالدى»سى «ئوتتۇنلار ئارىسىدىكى ئوتداندەك، ئۆنچىلەر ئارىسىدىكى مەشئەلدەك» بولىدۇ؛ ئۇلار دۈشمەنلەرنى «ئوت ۋە سول تەرەپتە يەۋېتىدۇ» (6:12).

ئىبرانىي تىلىدا 12-ئايەت «ئۇلارنىڭ كۆزى (بىرلىك شەكلىدە) ئۇلارنىڭ چانىقىدا چىرىپ كېتىدۇ؛ ئۇلارنىڭ تىلى (بىرلىك شەكلىدە) ئۇلارنىڭ ئاغزىدا چىرىپ كېتىدۇ» دېيىلىدۇ. جۈملىنىڭ بۇنداق ئالاھىدە شەكلىدە ئىپادىلىنىشى بەلكىم خۇدانىڭ جازاسىنىڭ ئۆزىگە قارشى چىققانلارنىڭ ھەربىرىگە

مەخسۇس قارىتىلغانلىقىنى تەكىتلەش ئۈچۈن بولۇشى مۇمكىن. ئۇلارنىڭ ئىسرائىلنى مازاق قىلىپ: «كۆزىمىز زىئوننىڭ ئىزاسىنى كۆرسۇن!» دەپ قارىغان كۆزلىرى («مىك.» 11:4) ۋە خۇدانى تىللاپ كۇپۇرلۇق قىلغان تىللىرىنىڭ ھەربىرى شۇنداق چىرىپ كېتىدۇ.

«يەھۇدامۇ يېرۇسالېمدا جەڭ قىلىدۇ؛ ئەتراپىدىكى بارلىق ئەللەرنىڭ مال-مۈلۈكلىرى جەم قىلىپ يىغىلىدۇ ــ سان-ساناقسىز ئالتۇن-كۈمۈش ۋە كىيىم-كېچەكلەر بولىدۇ» (14-ئايەت).

يەھۇدا غەيرەت ئېلىپ يېرۇسالېمدىكىلەر بىلەن بىللە جەڭ قىلىدۇ.

«ئەللەرنىڭ مال-مۈلۈكلىرى جەم قىلىپ يىغىلىدۇ، ــ سان-ساناقسىز ئالتۇن-كۈمۈش ۋە كىيىم-كېچەكلەر (ئولجا بولغان)» ــ مۇشۇنىڭغا ئوخشايدىغان ۋەقەلەر «2تار.» 20-بابتا ۋە «2پاد.» 7:2-8دە خاتىرىلىنىدۇ.

«ئات، قېچىر، تۆگە، ئېشەك، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ بارگاھلىرىدا بولغان بارلىق مال-ۋارانلار ئۈستىگە چۈشكەن ۋابا يۇقىرىقى ۋاباغا ئوخشاش بولىدۇ» (15-ئايەت). يۇقىرىدا «ھالاك پەرمانى» («ھەرەم») توغرۇلۇق ئازراق توختالدۇق؛ بۇمۇ بىر مىسال. ئىسرائىل پەلەستىنگە كىرگەندە ئاقان دېگەن بىرلا ئادەمنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن مەغلۇپ بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئاقان ۋە ئائىلىسىدىكىلەرلا بولۇپ قالماي، ئۇنىڭ بارلىق كالا، ئېشەك ۋە قويلىرى «ھالاك پەرمانى» ئاستىغا قويۇلۇپ چالما-كېسەك قىلىنىپ، ئاندىن كۆيدۈرۈلدى («يە.» 7:24-25).

ئىنسانلارنىڭ گۇناھى پۈتكۈل كائىنات، بارلىق جانىۋارلارنى ئۆزىنىڭ جازاسىغا چېتىلدۇرۇپ، ئازابلىق تەسىرلەرنى ئېلىپ كەلگەن. ھالبۇكى، مەسىھنىڭ نىجاتىنىڭ تەسىرى پۈتكۈل كائىنات، بارلىق جانىۋارلارغا بەخت-بەرىكەت يەتكۈزگەن:

«كائىناتنىڭ ئۆزىنىڭ چىرىكلىشىشى بولغان قۇللۇقىدىن قۇتۇلۇپ، پۈتكۈل كائىنات (جۈملىدىن جانىۋارلار، ئەلۋەتتە)... خۇدانىڭ پەرزەنتلىرىگە بېغىشلىنىدىغان شان-شەرەپكە تەۋە بولغان ھۆرلۈككە ئېرىشىدۇ» («رىم.» 8:20-22).

16-ئايەت: — «شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا كەلگەن ھەممە ئەللەردىن بارلىق تىرىك قالغانلار ھەر يىلى يېرۇسالېمغا، پادىشاھقا، يەنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىشقا ۋە «كەپىلەر ھېيتى»نى تەبرىكلەشكە چىقىدۇ».

خۇدانىڭ شۇ ھۆكۈم-جازالىرىنىڭ ئىجابىي نەتىجىسمۇ بار؛ يەشايا پەيغەمبەر دېگەندەك: «(خۇدانىڭ) ھۆكۈملىرى يەر يۈزىدە كۆرۈنگەن بولسا، يەر يۈزىدىكىلەر ھەققانىيلىقنى ئۆگىنىدۇ» (يەشايا» 9:26). مۇشۇنىڭ مېۋىسى «ئەللەردىن بارلىق تىرىك قالغانلار» بىردىنبىر ھۆكۈم سۈرگۈچىگە ئىبادەت قىلىشقا يېرۇسالېمغا چىقىدۇ. شۈبھىسىزكى، شۇ ئەللەردىكى بارلىق كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ۋەكىللىرى ئىبادەتكە چىقىدۇ. مەسىلەن، يۇقىرىدا: «مەن بارلىق ئەللەرنى يېرۇسالېمغا جەڭ قىلىشقا يىغىمەن» دېيىلىدۇ؛ لېكىن بۇنىڭدىمۇ ئەللەرنىڭ قوشۇنلىرى ئۆزلىرىگە ۋەكىل بولۇپ كېلىدۇ، ئەلۋەتتە.

نېمىشقا ئەللەر «كەپىلەر ھېيتى»نى (باشقا ھېيتنى ئەمەس) تەبرىكلەشكە» چىقىدۇ؟ بىز بۇ مەسىلە توغرۇلۇق، يەنى خۇدا ئىسرائىلغا بېكىتكەن ھېيتلار توغرۇلۇق «لاۋىيلار»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختالدۇق. قىسقىسى، «كەپىلەر ھېيتى» (ياكى «كەپە تىكىش ھېيتى») (ئا) ھەر يىلدىكى ئاخىرقى ھوسۇلنى تەبرىكلەيدۇ؛ مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق سەلتەنىتى كەلگەندە، «ئاخىرقى روھىي ھوسۇل» يىغىلىدۇ؛ (ئە) مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق سەلتەنىتىدە «خۇدانىڭ ماكانى ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدىدۇر» (چېدىر ياكى كەپە تىككەندەك) («ۋەھ.» 3:21) — مۇشۇ ئىش «كەپە تىكىش» بىلەن تەبرىكلىنىدۇ. (ب) بۇ ھېيت يىلنىڭ ھېيتلىرى ئىچىدە يەتتىنچى، يەنى ئاخىرقى ھېيت بولۇپ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى «ھېيتلارنىڭ ھېيتى» ياكى «پەرۋەردىگارنىڭ ھېيتى» دېيىشكە بولىدۇ («لاۋ.» 39:23).

خۇدانىڭ شۇ ھېيت توغرىسىدىكى بەلگىلىمىلىرىدە «خۇشاللىق» ئىنتايىن تەكىتلىنىدۇ: «بىرىنچى كۈنى سىلەر ئېسىل دەرەخلەردىن شاخ-پۇتاقلارنى چاتاپ، يەنى خورما دەرەخلىرى بىلەن قويۇق يوپۇرماقلىق دەرەخلەرنىڭ شاخلىرىنى كېسىپ، ئېرىق بويىدىكى سۆگەت

چۈشقىلىرىنى قىرقىپ خۇدايىڭلار پەرۋەردىگار ئالدىدا يەتتە كۈننى شۇنداق شاد-خۇرام ئۆتكۈزىسىلەر. سىلەر ھەر يىلى بۇ يەتتە كۈننى پەرۋەردىگارغا ئاتىغان بىر ھېيت سۈپىتىدە ئۆتكۈزۈڭلار... سىلەر يەتتە كۈنگىچە كەپىلەردە تۇرۇڭلار... بۇنىڭ بىلەن مەن ئىسرائىللارنى مىسىر زېمىنىدىن چىقارغىنىمدا، ئۇلارنى كەپىلەردە تۇرغۇزغىنىمنى ئەۋلادلىرىڭلار بىلىدۇ. ئۆزۈم خۇدايىڭلار پەرۋەردىگاردۇرمەن» («لاۋ.» 23:40-43).

شۇڭا ھېيتنىڭ شاد-خۇراملىقى مەسىھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ شاد-خۇراملىقىغا دەل ۋەكىللىك قىلىنىدۇ: «پەرۋەردىگارنىڭ بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزغانلىرى قايتىپ كېلىدۇ، كۈيلەرنى ئېيتىپ زىئونغا يېتىپ كېلىدۇ؛ ئۇلارنىڭ باشلىرىغا مەڭگۈلۈك شاد-خۇراملىق قونىدۇ؛ ئۇلار خۇشاللىق ۋە شادلىققا چۆمگەن بولىدۇ؛ قايغۇ-ھەسرەت ھەم ئۇھ-نادامەتلەر بەدەر قاچىدۇ» («يەش.» 35:10).

باشقا يەرلەردە ئېيتقىنىمىزدەك، مەسىھنىڭ يەر يۈزىدىكى مىڭ يىللىق سەلتەنىتى مەڭگۈلۈك يېڭى ئاسمان-زېمىننىڭ تونۇشتۇرۇلۇشى ۋە باشلىنىشىدۇر:-

«ئەرشتىن يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن بىر ئاۋازنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «مانا، خۇدانىڭ ماكانى ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدىدۇر؛ ئۇ ئۇلار بىلەن بىللە ماكانلىشىپ تۇرىدۇ، ئۇلار ئۇنىڭ خەلقى بولىدۇ. خۇدا ئۆزىمۇ ئۇلار بىلەن بىللە تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ خۇداسى بولىدۇ. ئۇ ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىكى ھەر تامچە ياشنى سۈرتىدۇ؛ ئەمدى ئۆلۈم ئەسلا بولمايدۇ، نە ماتەم، نە يىغا-زار، نە قايغۇ-ئەلەم بولمايدۇ، چۈنكى بۇرۇنقى ئىشلار ئۆتۈپ كەتتى» («ۋەھ.» 21:1-8دىن). مەسىھنىڭ ئۆلۈمىنىڭ تولۇق «روھىي ھوسۇلى» شۇ چاغدا كۆرۈنىدۇ: «مانا، ھەر ئەل، ھەر قەبىلە، ھەر مىللەتتىن بولغان، ھەرخىل تىللاردا سۆزلىشىدىغان سان-ساناقسىز زور بىر توپ خالايىق تەختنىڭ ۋە قوزىنىڭ ئالدىدا تۇراتتى؛ ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئاق تون كىيدۈرۈلگەن بولۇپ، قوللىرىدا خورما شاخلىرى تۇتقانىدى. ئۇلار يۇقىرى ئاۋاز بىلەن: «نىجات تەختتە ئولتۇرغۇچى خۇدايىمىزغا ۋە قوزىغا مەنسۇپ بولغاي!» دەپ ۋارقىرىشاتتى» («ۋەھ.» 7:9-10).

17-ئايەت: - «شۇنداق بولىدۇكى، يەر يۈزىدىكى قوۋم-جەمەتلەردىن پادىشاھقا، يەنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا ئىبادەتكە چىقمىغانلار بولسا، ئەمدى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە يامغۇر ياغمايدۇ».

مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق سەلتەنىتىدە «خۇددى سۇلار دېڭىزنى قاپلىغاندەك، پۈتۈن يەر يۈزى پەرۋەردىگارنى بىلىپ-تونۇش بىلەن قاپلىنىدۇ» («ھاب.» 14:2)؛ گۇناھ-قەبىھلىك بىشىنىڭ كۆتۈرۈلۈشىگە يول قويۇلمايدۇ. لېكىن پەيغەمبەرلەرنىڭ باشقا بېشارەتلىرىدىن مىڭ يىللىق سەلتەنەتنىڭ بىرىنچى دەۋرىدىن كېيىن ئەللەردىن بەزىلىرى خۇداغا پەقەت كۆرۈنۈشتە بويسۇنىدۇ، دەپ بىلىمىز. شۇڭا مۇشۇ يەردە «بېشىغا تەدرىجىي چۈشىدىغان جازا» توغرۇلۇق ئاگاھ بېرىلىدۇ.

18-ئايەت: «مىسىر جەمەتى چىقىپ ھازىر بولمىسا، ئۇلارغىمۇ يامغۇر بولمايدۇ؛ بىراق پەرۋەردىگار «كەپىلەر ھېيتى»نى تەبرىكلەشكە چىقمايدىغان بارلىق ئەللەر ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان ۋابا ئۇلارغىمۇ چۈشۈرۈلىدۇ»

مىسىرنىڭ تېرىقچىلىقى يامغۇرغا ئانچە تايانمايدۇ، بەلكى نىل دەرياسىغا تايىنىدۇ؛ شۇڭا ئۇلارغا ئەسكەرتىلىدۇكى، ئىتائەتسىزلىك ئۈچۈن قوشۇمچە بىر «ۋابا» ئۇلارغا چۈشىدۇ. بۇنىڭ قانداق ۋابا ئىكەنلىكى دېيىلمەيدۇ.

19-ئايەتتە ئاگاھ قايتىلىنىدۇ: «بۇ مىسىرنىڭ جازاسى، شۇنداقلا «كەپىلەر ھېيتى»نى تەبرىكلەشكە چىقمايدىغان بارلىق ئەللەرنىڭ جازاسى بولىدۇ».

20-21-ئايەتلەردە بېشارەتنىڭ پەللىسىگە كېلىمىز. خۇدانىڭ ئەسلىدە ئىسرائىلنى چاقىرىپ: «سىلەر ماڭا كاھىنلاردىن تەركىب تاپقان خاس بىر پادىشاھلىق ۋە مۇقەددەس بىر قوۋم بولىسىلەر» دېگەن مۇددىئا-مەقسىتى ئاخىرىدا ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ: -

«شۇ كۈنى ئاتلارنىڭ قوڭغۇراقلىرى ئۈستىگە «پەرۋەردىگارغا ئاتىلىپ پاك-مۇقەددەس بولسۇن!» دەپ يېزىلىدۇ؛ پەرۋەردىگارنىڭ

ئۆيدىكى بارلىق قاچا-قۇچىلارمۇ قۇربانگاھ ئالدىدىكى قاچىلارغا ئوخشاش ھېسابلىنىدۇ؛ يېرۇسالېمدىكى ۋە يەھۇدادىكى بارلىق قاچا-قۇچىلارمۇ پەرۋەردىگارغا ئاتىلىپ پاك-مۇقەددەس بولىدۇ؛ قۇربانلىق قىلغۇچىلار كېلىپ ئۇلارنى ئېلىپ قۇربانلىق گۆشلىرىنى پىشۇرىدۇ؛ شۇ كۈنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە «قانائانلىق-سودىگەر» ئىككىنچى بولمايدۇ».

شۇ چاغدا ئالەمنىڭ تارىخىدا تۇنجى قېتىم بارلىق ئەللەر ئىسرائىل پۈتكۈل قوۋمىنىڭ پۈتۈنلەي خۇداغا ئاتالغانلىقىغا گۇۋاھچى بولىدۇ؛ چۈنكى ئۇ يېڭى ئەھدىسى بويىچە خۇدا: «ئۆز تەۋرات-قانۇنلىرىمنى ئۇلارنىڭ ئىچىگە سالغان ھەمدە ئۇلارنىڭ قەلبىگىمۇ يازغان» («يەر.» 33:31).

يېرۇسالېم ۋە يەھۇدانىڭ ئۆزى شۇنداق پاك-مۇقەددەس بولىدۇكى، ئۇلار «مۇقەددەس ئىبادەتخانا»نىڭ بىر قىسمى دەپ ھېسابلىنىدۇ. ئەللەردىن چىقىدىغان، ئىبادەت يولىدا قۇربانلىق قىلىدىغانلار شۇنچە كۆپ بولىدۇكى، مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى قاچا-قۇچىلار ئۇلارنىڭ قۇربانلىق گۆشلىرىنى پىشۇرۇشقا يەتمەيدۇ.

ئەمەلىيەتتە بولسا يەھۇدا ۋە يېرۇسالېمدا «مۇقەددەس» ۋە «ئورتاق ئىشلىتىلىدىغان» دېگەن پەرقلەر يوقىغان بولىدۇ. ھەممىسى «مۇقەددەس» ھېسابلىنىدۇ.

«قانائانلىق-سودىگەر» ئىبرانيي تىلىدا «قانائانلىق» دېيىلىدۇ. ئۇ مۇشۇ يەردە پەلەستىنىدىكى قەدىمكى بۇتپەرەس مىللەتلەرنى ھەمدە «سودىگەر» دېگەن ئىككى مەنىنى كۆرسىتىدۇ. خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسىدا ھېچقانداق بۇتپەرەس (خۇدانى بىرىنچى ئورۇنغا قويمىغان) كىشى ياكى «ئىبادەتنى سودىغا ئايلاندۇرغۇچى» مەنپەئەتپەرەس تېپىلمايدۇ.

«خۇدانىڭ پادىشاھلىقى»دا مەيلى مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق سەلتەنىتىدە ياكى ئۇنىڭ مۇقەددەس روھىدا ھازىر بولغان مەڭگۈلۈك پادىشاھلىقىدا بولسۇن «ھەرقانداق ھارام نەرسە ۋە ھەرقانداق يىرگىنچلىك ئىشلارنى قىلغۇچى ياكى يالغانچىلىق قىلغۇچى ئۇنىڭغا كىرەلمەيدۇ» («ۋەھ.» 27:21). شۇ كۈنى دەرۋەقە خۇدانىڭ ئۆيى «مېنىڭ ئۆيۈم «بارلىق ئەل-يۇرتلار ئۈچۈن دۇئا قىلىنىدىغان ئۆي» دەپ ئاتىلىدۇ» دېگەن سۆز ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.

«ئىبادەتخانىنىڭ قانۇنى شۇنداق بولىدۇ: ئۇ تۇرغان تاغنىڭ چوققىسىنىڭ بىكىتىلگەن پاسىلغىچە بولغان دائىرىسى «ئەڭ مۇقەددەس» بولىدۇ؛ مانا، بۇ ئىبادەتخانىنىڭ قانۇنىدۇر» («ئەزاكىيال» 12:43).

مەسىھنىڭ «مىڭ يىللىق سەلتەنەت»ى توغرۇلۇق «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.